

Dâr-ul Ummah

İslâmî Nefsiyet

Dâr-ul Ummah

İslâmî Nefsiyet

“Min Mukavvimat en-Nefsiyye el-İslâmiyye”

Hizb-ut Tahrir Neşriyatındandır

H. 1432 - M. 2011

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ
اللُّغُوِّ مُعْرِضُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ
فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ
وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ أُولَٰئِكَ هُمُ
الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

er-Rahman, er-Rahim Allah'ın İsmiyle

“Gerçekten mü’minler kurtulmuştur. Onlar ki namazlarında huşu içindedirler. Ve onlar ki boş şeylerden yüz çevirirler. Ve onlar ki zekâtı verirler. Ve onlar ki ferclerini (iffetlerini) korurlar, ancak zevceleri ve ellerinin sahip olduğu (cariyeler) hariç. (Bunlarla ilişkilerinden ötürü) kınanmış degillerdir. Öyleyse artık her kim bunun ötesini aramak (çiğnemek) isterse, işte onlar haddi aşanların ta kendileridir. Yine onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riâyet ederler. Ve onlar ki namazları muhâfaza ederler. İşte onlar vâris olacakların ta kendileridir ki onlar içerisinde ebediyyen kalmak üzere Firdevs’e varis olacaklardır.”

[el-Mu’minûn 1-11]

Kitabın Muhtevâsı

Kitabın Muhtevâsı.....	5
Mukaddime.....	11
Şeriatin Gereklerinde Acele Etmek	18
Kur'an-il Kerîm ile Sözleşmek.....	29
Allah'ı ve Rasulü'nü Sevmek	36
Allah İçin Sevmek ve Buğz Etmek.....	47
Açıktaki ve Gizlide Allah'tan Korkmak	70
Allah Zikredilirken O'nun Korkusundan Ağlamak.....	81
Allah Subhanehû'dan Ümit Etmek ve Rahmetinden Ümit Kesmemek	87
Belâlara Karşı Sabretmek ve Kazâya Râzı Olmak	93
Duâ, Zikr ve İstiğfâr	107
Allah Subhanehû'ya Tevekkül Etmek ve	118
O'na Karşı İhlaslı Olmak	118
Hak Üzere Sebât Etmek.....	125
1. Dövmek	126
2. Bağlamak	127
3. Anneden Gelen Baskı	127
4. Kavurucu Sıcak Altında Bırakmak.....	128
5. Haber/Bilgi Karartması ve Topluluklara Hitap Etmekten Ahkoymak.....	129
6. Taşlamak.....	130
7. İşkembe ve Benzeri Pisliklerden Atmak... ..	130
8. Boynuna Basma ve Yüzünü Toprağa Batırma Girişimi.....	132
9. Üslubu Belirtilmeksizin Sınırsız İşkence ..	132
10. Aç Bırakmak	134
11. Ambargo/Boycot Uygulamak	135
12. Alay Etmek ve Dalga Geçmek.....	136
13. Liderlik ile Tabileri Arasındaki İlişkiye Vurmak	138
14. Başkanlık, Mal ve Kadın Karşılığında İdeoloji Üzerinde Pazarlık Yapmak	138

15. Sövmek.....	141
16. Yalanlamak	144
17. Karşıt Propaganda Yapmak	144
18. Hicretten Ahkoymak	146
19. Öldürme veya Tehdit Etme Girişimi	148
Mü'minlere Karşı Zilletli ve Kâfirlere Karşı	161
İzzetli Olmak.....	161
<i>Sahâbenin Kararlılığı</i>	172
Birincisi: Savaşta.....	173
İkincisi: Görüşmelerde	173
Üçüncüsü: Ahitlerini Bozanlara Muâmelede	175
Cenneti Arzulamak ve Hayırlarda Yarışmak	177
<u>Kendileri İçin Cennetin Hazırladığı</u>	
<u>Kimseler:.....</u>	178
el-Ebrâr/İyiler	178
el-Mukarrab/Öncüler	178
Ashâb-ul Yemîn/Sağdakiler	178
Muhsinler	179
Sabredenler	179
Rablerinin Makâmından Korkanlar	179
Muttakîler.....	180
Îmân Edip Sâlih Amel İşleyenler.....	180
Tevbe Edenler	181
<u>Cennet'in Ni'meti, Hissedilen Bir Ni'mettir ..</u>	181
Libâs/Elbise	181
Yiyecek ve İçecek.....	182
Evlilik/Eşler	183
Hizmetçiler.....	184
Ev Eşyası/Mobilya	184
Serin/Ilık Hava	185
Nefislerin Çektiği Her Şey	185
Kinin Sökülüp Atılması.....	186
Yorgunluğun Gelmemesi	186
Korku ve Hüznün Olmaması	186
<u>Hayırlar.....</u>	187
Farz-ı 'Aynlar.....	187
Farz-ı Kifâyeler.....	188
Mendûblar	188

<i>Her Namaz İçin Abdest Almak ve Her Abdest</i>	
<i>Esnâsında Sivâk (Misvâk) Kullanmak.....</i>	189
<i>Abdestten Sonra İki Rek'at Namaz Kılmak</i>	190
<i>Ezân Okumak, İlk Safta Durmak ve Namaza</i>	
<i>Erken Davranmak.....</i>	190
<i>Müezzine İcâbet Etmek</i>	191
<i>Ezân ve Kâmet Arasında Duâ Yapmak.....</i>	192
<i>Mescitler Binâ Etmek</i>	192
<i>Namaz İçin Mescitlere Yürümek</i>	192
<i>Evlerde Nâfile Namaz Kılmak</i>	193
<i>Kıyâm-ul Leyl</i>	194
<i>Cum'a Günü Gusletmek.....</i>	195
<i>Nâfile Sadaka Vermek</i>	195
<i>Borç Vermek</i>	197
<i>Zengine Mühlet Vermek, Eli Dar Olana Kolaylık</i>	
<i>Göstermek.....</i>	197
<i>Yemek Yedirmek</i>	197
<i>Her Yaş Çiğir Sahibine (Her Canlıya) Su</i>	
<i>Vermek.....</i>	198
<i>Nâfile Oruç Tutmak.....</i>	198
<i>Ramazân'da, Özellikle Kadir Gecesi ve Son On</i>	
<i>Gün Kıyâm-ul Leyl Yapmak</i>	199
<i>Sahûra Kalkmak.....</i>	200
<i>İftâr İçin Acele Etmek.....</i>	200
<i>Oruçluya İftâr Yemeği Vermek</i>	201
<i>'Umreye Gitmek.....</i>	201
<i>Zil-Hicce'nin On Gününde Sâlih Ameller</i>	
<i>İşlemek</i>	201
<i>Şehâdeti İstemek.....</i>	202
<i>Kehf Sûresini veya Başından yahût Sonundan On</i>	
<i>Âyet Okumak</i>	202
<i>Alırken, Satarken, Borcu Öderken ve Alacağını</i>	
<i>İsterken Müsâmahakâr Olmak</i>	202
<i>Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e Salât ve</i>	
<i>Selâm Getirmek</i>	203
<i>Mutî'nin Özel Sürçmelerini Örtmek</i>	204
<i>Küstahça açıktan açığa (ma'siyet) işleyen kimseye</i>	
<i>gelince:.....</i>	204

<i>Affetmek, Öfkeyi Yutmak ve Ezâya</i>	
<i>Katlanmak</i>	206
<i>İnsanlar Arasını Düzeltmek</i>	208
<i>Kâbirleri Ziyâret Etmek</i>	210
<i>Amel Üzerinde Müdâvim Olmak</i>	210
Ahlâken En Haseniniz	213
<u>Bâzı Hâsen (Güzel) Ahlâklar</u>	215
Hayâ'	215
Hilm, Teenni ve Rıfk	216
Sıdk/Doğruluk	217
Söylediği ve Aktardığı Şeyi İyice Araştırmak ve Nakli Tetkik Etmek	219
Güzel Sözlü Olmak	219
Güleryüzlü Olmak	220
Sadece Hayrı Konuşmak, Aksi Halde Susmak.....	221
Vefâ Göstermek	223
Allah İçin Öfkelenmek	223
Mü'minlere Husn-i Zanda Bulunmak	224
Güzel Komşuluk Yapmak.....	225
Emânetkar Olmak	227
Takvâlı Olmak ve Şüpheli Şeyleri Terketmek	229
İsâr ve Muvâsât (Başkasını Kendisine Tercih Etmek)	234
Cömert Olmak Ve Hayır Yönünde İnfâk Etmek	236
Câhillerden Yüz Çevirmek	241
İtâat Etmek.....	241
<u>Bazı Zemmedilmiş Ahlaklar</u>	242
Yalan Söylemek	242
<i>Yalan Söylemek Meselesi ile İlgili İki Husus</i>	
<i>Vardır:</i>	247
Tevriye ve Ta'rîz (Sözü Açık Söylemeyip Çıtlatmak)	247
Yalan Söylemenin Câiz Olduğu Yerler	249
Verilen Sözü/Vaadi Bozmak	251
Kötü ve Kaba Dilli Olmak	251
Dedikodu Yapmak/Gevezelik Etmek	253
Bir Müslümanı veya Müslümanları Hakîr Görmek.....	254

Müslüman ile Dalga Geçmek veya Onu Alaya	
Almak	254
Müslümana Şemâte Göstermek	255
Hıyânet Etmek	255
Hediyeyi veya İyiliği Herhangi Bir Şekilde Başa	
Kakmak.....	257
Hased Etmek.....	258
Aldatmak	260
Hile	260
Allah'tan Başkası İçin Öfkelenmek.....	261
Müslümanlara Sû-i Zanda Bulunmak.....	263
İkiyüzlülük.....	264
Zulmetmek	264
Sözün Eyleme Aykırı Olması	267
Kendini Beğendirmek (Hava Atmak) Maksadıyla	
Kendisini Temize Çıkarmak	268
Aç Gözlü Olmak ve Cimrilik Etmek.....	273
Birbirine Küsmek ve Sırt Çevirmek, Düşmanlık	
Etmek	274
Sövmek ve Lânet Etmek	275
Küçük Günahları İşlemeye Cür'et Etmek, Alışkanlık	
Haline Getirmek.....	278
Kötü Komşuluk	280
Hıyânet Etmek	282
Gıybet Etmek ve Bühtan/İftira Etmek.....	283
Nemîme/Koğuculuk Yapmak	287
Sılâ-i Rahmi Kesmek.....	288
Riyâ ve Tesmî'	290
Kibir ve Kendini Beğenme	301
Konuşma Âdâbı.....	307
a) Tedris Âdâbı.....	307
1. İnsanları Bıktırmamak, Usandırmamak İçin Derse	
Uygun Gün ve Saat Kollamak.....	307
2. Dâima Umudla Yayılmak, Allah Subhanehû'nun	
Rahmetinden, Yardımından, Ferahlığından	
Ümitsizliğe Düşürmemek	309
3. İnsanların Yaşadığı Vâkıya Göre Ders	
Konularının Seçimini Güzel Yapmak	312

4. Şer'i Hükümü Hafife Alan Muhâlif Bir Câhili Azarlamak, Ama Buna Karşılık Müderrisin Görüşüne Muhâlif Görüş Sahibi Anlayışlı Birine Mazeret Beyân Etmesi.....	313
5. Edeplice Soran Kimseyi Güzellikle Dinlemek....	314
6. Susmak Bilmeyen Biriyle Konuşmamak	314
7. Şer'î Hükümleri Helal Kılmaya Sevk Eden Kâideler Üzerine Detayları Bina Etmekten Kaçınmak	314
8. İlmi Tekellüften (Yapmacık Davranıştan) Uzak Durmak.....	315
9. Sefihler ile Münâkaşa Etmekten Sakınmak	315
10. İnsanlara Aklî Seviyelerine Göre Hitap Etmek	316
b) Hutbe Âdâbı	317
c) Cedel Âdâbı	319
Şer'an Talep Edilen Cedelleşmeler	319
Şer'an Zemmedilen Cedelleşmeler	320
Bazen de Cedelleşmek Mekrûh Olur	321
Ğurabâya Müjdeler Olsun! İnsanlar İfsad Olurken Onlar Islah Ederler	329
<i>O Gurbetçi Gariplerin Bazı Özellikleri ve Onlar Hakkında Söylenenler</i>	329
1. İnsanlar İfsâd Olduklarında Onlar Islah Ederler	329
2. Azdırlar	331
3. Karışık, Değişik İnsanlardan Bir Grup.....	332
4. Allah <i>Subhanehû ve Teâla</i> 'nın Rahmeti Sayesinde Birbirlerini Severler	332
5. Bu Mertebeye Şehîd Olmadıkları Halde Nâil Olurlar	335

Mukaddime

Her insanın şahsiyeti, ‘akliyet ve nefsiyetten ibâettir. Ne şeklinin ne cisminin ne fiziksel görünümünün ne de bunların dışındakilerin şahsiyet ile alâkası vardır. Bunların hepsi de yüzey-seldir. Bu faktörlerin şahsiyete ilişkin faktörlerden olduğunu veya şahsiyete etki ettiğini zanneden kimse yüzeysel bakmaktadır.

[العقلية] **‘Akliyye**, eşyayı (şeyleri) akletmede (düşünmede) veya insanın îman ettiği ve tatmin olduğu muayyen bir kâideye (bakış açısına) göre vâkıa hakkında hüküm (sonuç) çıkarmada cereyan eden keyfiyettir. Ne zaman ki kişinin eşyayı düşünmesi ve vâkıa hakkında hükümler çıkarması tamamen İslâmî ‘Akîde üzerine kurulu olur, işte o zaman o kişi İslâmî ‘Akliyete sahip olur. Eğer bu şekilde olmazsa, o zaman başka bir şeyin ‘akliyetine sahip olur.

[النفسية] **Nefsiyye** ise, insanın ğarîzelerini (içgüdülerini) ve uzvî hâcetlerini (organik ihtiyaçlarını) gidermede, yani insanın îman ettiği ve tatmin olduğu muayyen bir kâideye (bakış açısına) göre gidermede cereyan eden keyfiyettir. Ne zaman ki kişinin bu ğarîzelerini ve uzvî hâcetlerini gidermesi tamamen İslâmî ‘Akîde üzerine kurulu olur, işte o zaman o kişi İslâmî Nefsiyete sahip olur. Eğer giderme bu şekilde olmazsa, o zaman başka bir şeyin nefsiyetine sahip olur.

Eğer insanın ‘akliyeti ve nefsiyeti için tek bir kâide olursa, onun şahsiyeti mütemeyyiz (seçkin) ve düzenli olur. Eğer onun ‘akliyetinin ve nefsiyetinin esâsı İslâmî ‘Akîde ise onun şahsiyeti İslâmî olur. Eğer bu şekilde olmazsa, o zaman başka bir şeyin şahsiyetine sahip olur.

Buna göre kendisiyle, şer'î hükümlere göre eşya (şeyler) ve ef'âl (fiiller) hakkında doğru yargılara sahip olabildiği, hükümleri kavrayabildiği, helâl ve haramı anlayabildiği, fikirde ve uyanıklıkta olgunluğa eriştiği ve böylece güçlü ve etkileyici bir konuşmayla konuşabildiği ve sağlıklı bir tahlille hâdiseleri tahlil edebildiği akliyetinin tek başına İslâmî olması yetmez. Nefsiyeti, ğarizeleri-ni ve uzvî hâcetlerini İslâm esâsı üzere giderdiği İslâmî Nefsiyet olmadıkça sadece buna ('akliyete) sahip olması yetmez. Namaz kılar, oruç tutar, kendisini temizler ve hacc eder, helâli alır ve haramdan kaçınır. Allah'ın kendisinden olmasını istediği gibi olmaya çabalar, kendisine emrettiği farzlarla O'na yaklaşır ve Allah Subhanehû'ya olan yakınlığını daha da artırmak üzere Nâfileleri işlemeye hırslı olur. Olaylar karşısında, Emr-u bi'l Ma'ruf ve Nehy-u 'ani'l Munker ile [iyiliği emredip kötülükten sakındırarak] sâdık ve muhlis davranışlarla tavır alır. Allah için sever ve Allah için buğz eder. İnsanlara hasen (güzel) bir ahlâk ile davranır.

Benzer şekilde, İslâmî bir 'akliyete sahip olmaksızın yalnızca İslâmî bir nefsiyete sahip olması da yeterli değildir. Allah'a cehâletle ibâdet etmek insanı doğru çizgiden saptırır. Dolayısıyla oruç tutulması haram olan bir günde oruç tutabilir, Mekruh olan bir vakitte namaz kılabilir. Münker bir iş yapan birini gördüğünde onu muhasebe edip yaptığı bu münker işten onu sakındıracağına Lâ Havle ve Lâ Kuvvete illâ Billah diyerek geçiştirebilir. Fâiz ile uğraşabilir, ama sonra bunu, günah bataklığında bulunuyor iken kendisini Allah'a yaklaştırır zannıyla sadaka olarak hayra harcayabilir. Diğer bir ifadeyle, iyi bir şey yaptığını düşünürken kötü bir iş yapmaktadır. Böylece Allah Subhanehû ve Rasulü *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in emrettiği yola aykırı bir biçimde ğarizelerini ve uzvî hâcetlerini tatmin etmiş olur.

‘Akliyet İslâmî olmadıkça şahsiyet tamamlanmaz. Dolayısıyla kendisini bağlayıcı olan hükümleri bilmeli ve Şeriatin nizamlarına dâir bilgisini olabildiğince artırmalıdır. Aynı zamanda sadece bilmekle kalmayıp gereğince hareket edeceği Şeriatin hükümlerine dayalı İslâmî bir nefsiyete de sahip olmalıdır. İster Yaratıcı’ya ister kendisine isterse diğerlerine ilişkin olsun tüm meselelerde bu hükümleri Allah’ın seveceği ve râzı olacağı bir şekilde uygulamalıdır.

Kişi, ‘akliyetini ve nefsiyetini İslâm’a göre düzenlediğinde, o kişinin kalabalıklar arasında Allah için başka hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın yolunu yaparak hayra götüren İslâmî bir şahsiyete sahip olduğu söylenebilir.

Fakat bu, birtakım davranış bozuklukları olmayacağı anlamına gelmez. İstisna olarak kaldığı ve asıl haline gelmediği sürece bunlar şahsiyete etki etmezler. Bu, insanın melek olmamasından dolaydır. Bilakis hata yapar, mağfi-ret diler, tevbe eder, pişman olur ve de İnâyeti, Merhameti ve Hidâyeti için Allah’a hamd ederek kendisini düzeltir.

Üstelik Müslüman, ‘akliyetini geliştirmek için İslâmî kültürünü artırır ve nefsiyetini kuvvetlendirmek için de taatlerini daha fazla çoğaltır. Böylece yükseliş yokuşlarına doğru ilerler. Yalnızca bulunduğu seviyede sâbit kalmaz, aksine yükseklerin yükseğine tırmanışını sürdürür. Bu durumda hayatını hakkıyla idare eder ve bir mü’min olarak Âhireti, uğrunda mücadele ederek kazanır. O, bir yandan mihrâbın dostu iken, aynı zamanda bir Cihâd kahramanıdır. Sıfatlarından en üstünü, Hâlık’ı (Yaratıcıyı) ve Bâri’i (Yoktan var edeni) olan Allahu Teâla’nın bir kulu olmasıdır.

Bu kitapta, genel olarak Müslümanlara ve özel olarak da Dâvâ taşıyıcılarına İslâmî Nefsiyeti kuvvetlendiren un-

surları takdim edeceğiz. Öyle ki dâvâ taşıyıcısı **Hilâfet**'i kurmak için çalışırken dili Allah'ın zikriyle ıslansın, kalbi Allah'a takvalılık ile dolsun ve organları hayırlar için acele etsin. Kur'an okusun ve O'nunla amel etsin. Allah ve Rasulü'nü sevsin. Allah için sevsin ve Allah için buğz etsin. Allah'ın rahmetini ümit etsin ve O'nun azâbından korksun. Sabretsin, muhtesib (Âhiretin mükâfatını uman biri) olsun, ihlâşlı olsun ve Allah'a tevekkül etsin. Yüksek dağlar gibi Hak üzere dimdik sebât etsin. Mü'minlere karşı lâtif, şefkâtli ve merhametli olsun, ama kâfirlere karşı Allah için hiçbir kınayıcının kınamasına aldırmaksızın sapa-sağlam ve azîz (izzetli) olsun. Hasen bir ahlâka sahip olsun. Konuşması tatlı ama kuvvetli delile dayalı olsun. İyiliği emreden ve kötülükten sakındıran olsun. Bu dünyada yaşasın ve çalışsın ancak gözleri dâima, muttakîler (takva sahipleri) için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan Cennette olsun.

Dâvâ adamlarına, yani **Râşidî Hilâfet Devleti**'ni kurarak yeryüzünde İslâmî Hayat'ı yeniden başlatmak için çalışanlara, içerisinde mücadele ettikleri vâkıyı hatırlatma fırsatını kaçırmamalıyız. Onlar, Allah ve Rasulü'nün düşmanlarının azgın dalgalarıyla kuşatılmışlardır. Onlar, gece ve gündüz Allah ile birlikte olmazlarsa, kalabalıklar arasında yollarını nasıl düzeltebilirler? Arzuladıkları gâyeye nasıl ulaşabilirler? Yükseklerin yükseğine nasıl erişebilirler? Nasıl? Nasıl?

Son olarak Dâvâ taşıyıcılarının, hedeflerini kestirsinler, nurlarını artırsınlar ve adımlarını hızlandırsınlar diye, yollarını aydınlatacak olan şu iki hadisi tedebbür etmeleri gerekir:

Birincisi:

أول دينكم نبوة ورحمة ثم خلافة على منهاج النبوة... ثم تعود خلافة على منهاج النبوة **"Dininizin evveli Nübüvvet ve Rahmettir,**

sonra Nübüvvet Minhâcı üzere [Râşidî] Hilâfet'tir... Sonra da Nübüvvet Minhâcı üzere [Râşidî] Hilâfet geri dönecektir."

Bu hadiste, Hilâfet'in Allah'ın izniyle geri döneceği müjdelenmektedir, ama ilk Hilâfet, yani Rasulullah'ın Ashâbı'nın **Hilâfet-i Râşidîn**'i gibi geri dönecektir. Her kim onun dönüşü için hırs gösterir ve onu görmek için iş-tiyaklı olursa, Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in Ashâbı ve benzerleri gibi olmak üzere bir mü'min olarak onun uğrunda tüm gücüyle çalışsın.

İkincisi:

إن الله سبحانه قال: من أهان لي ولياً فقد بارزني في العداوة، ابن آدم لن تدرک ما عندي إلا بأداء ما افترضته عليك، ولا يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه، فأكون قلبه الذي يعقل به، ولسانه الذي ينطق به، وبصره الذي يبصر به، فإذا دعاني أجيبته، وإذا سألتني أعطيتيه، وإذا استنصرني نصرته، وأحب عبادة عبدي إلي النصيحة **"Şüphesiz Allah Subhanehû şöyle buyurdu: Her kim Benim velîmi (mu'min, muttaki kulumu)]küçük düşürürse, Bana olan düşmanlığını açığa vurmuştur. Ey Âdemoğlu! Sen, benim katımda olanı kesinlikle idrak edemezsin ancak üzerine farz kıldıklarımı edâ etmekle katımda (sahip olacaklarının) neler olduğunu idrak edebilirsin. Kulum Bana nâfileler ile yaklaşmayı sürdürür, tâ ki Ben onu severim. Sonra onun, kendisiyle aklettiği kalbi ve kendisiyle konuştuğu dili ve kendisiyle gördüğü gözü olurum. Bana duâ edince ona icâbet ederim. Benden isteyince ona lutfe ederim. Benden nusret dilerse, ona nusret (zafer) veririm. Ve Kulumun en sevimli ibâdeti ise nasîhattir (samimiyettir)."** [et-Taberânî tarafından el-Kebîr'de rivayet edilmiştir]

İşte bu hadis de, Allah'ın nusretinin (zaferinin) ve yardımının, katından umulan mededin, O'na yaklaşmanın ve

yardımını talep etmenin yolunu beyân etmektedir. O ki Kaviyy'dir, 'Azîz'dir. O, her kime nusret verirse asla zelil olmaz ve her kimi de zelil ederse ona nusret veren olmaz. O, Kendisine duâ ederlerken kullarına çok yakındır. Kendisine yöneldiklerinde onlara icâbet eder. O kulları üzerine Kahrî'dir. Ve O Lâtîf'dir, Habîr'dir.

Öyleyse haydi Ey Kardeşler, Allah'ın Rıdvânı'na, Mağfi-reti'ne, Cenneti'ne, Nusreti'ne ve her iki dünyanın mükâfatına koşun!

وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَفَّسْ الْمُتَنَفِّسُونَ

Yarışanlar işte bunun için yarışsınlar! [el-Mutaffifin

26]

(H. 21 Zilhicce 1424 - M. 12 Şubat 2004)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- 1 -

Şeriatin Gereklerinde Acele Etmek

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ
Rabbinizin bağışına ve genişliği semalar ile yer arası kadar olan ve muttakiler için hazırlanmış bulunan Cennete koşun! [Âl-i ‘İmrân 133] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ
Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Rasulü’ne dâvet edildiklerinde mü’minlerin sözü ancak “işittik ve itaat ettik” demeleridir. İşte, onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Her kim Allah’a ve Rasulü’ne itaat eder, Allah’tan korkar ve O’na ittika ederse (takvâlı olursa), işte onlar başarıya erenlerin ta kendileridir. [Nur 51-52] Ve şöyle buyurdu:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ
Allah ve Rasulü أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا
bir işe hükmettiği zaman, ne mü’min bir erkek ne de mü’mine bir kadın için o işlerinde herhangi bir serbestlik olur. Her kim Allah’a ve Rasulü’ne isyân ederse apaçık bir sapıklık ile sapıtmış olur. [el-Ahzâb 36] Ve şöyle buyurdu:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ
Hayır! Rabbine and olsun ki onlar aralarında çıkan ihtilaflarda seni hâkem tâyin edip sonra da Senin verdiği hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam bir teslimiyet ile teslim olmadıkça îman etmiş olmazlar. [en-

Nisa 65] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ
 Ey îman edenler! Kendinizi ve ehlinizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyun! Onun başında acımasız, şiddetli, Allah'ın kendilerine emrettiklerine isyân etmeyen ve emrolunduklarını yapan melekler vardır. [et-Tahrîm 6] Ve şöyle buyurdu:

فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن
 ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ
 وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيْتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسىٰ
 Artık Benim size bir hidâyet geldiğinde, her kim Benim hidâyetime tâbi olursa o sapmaz ve bedbaht olmaz. Her kim de Benim zikrimden (hidâyetimden) yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacak ve Biz onu, Kıyâmet Günü kör olarak haşredeceğiz. O diyecek ki: “Rabbim! Beni neden kör olarak haşrediyorsun? Oysa ben hakikaten görür idim.” (Allah) şöyle der: “İşte böyle! Sana âyetlerimiz geldi ama sen onları unuttun. İşte böylece bugün de sen unutuluyorsun!” [Tâ-Hê 123-126]

Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ise şöyle buyurdu:

بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا قَطَعَ النَّيْلُ الْمُظْلِمُ يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا، وَيُمْسِي كَافِرًا
 Karanlık gecelerin parçaları gibi olan fitnelere önce, hayırlı ameller işlemede acele edin. O fitne geldi mi kişi mü'min olarak sabahlar da kâfir olarak geceler. Mü'min olarak geceler de kâfir olarak sabahlar, dînini basit bir dünya menfâatine satar.” [Muslim, Ebu Hurayra'dan rivâyet etti]

Muhakkak ki Allah'ın mağfiretine ve Cenneti'ne koşanlar ve sâlih amellerde acele edenler, Rasulullah Sallallahu

'Aleyhi ve Sellem zamanında mevcut oldukları gibi daha sonraki dönemlerde de mevcut idiler. Ümmet hâlen Rablerinin Dâvetine icâbet eden ve Allah'ın Rızâsı'nı kazanmak için kendilerini fedâ eden nice kimseleri ortaya çıkarmaktadır. İşte birkaç emsâl:

Muttefekun 'Aleyh [üzerinde tümüyle ittifak edilmiş] olarak gelen ve Câbir tarafından rivâyet edilen bir hadiste şöyle geçti:

قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فَأَيْنَ أَنَا؟ قَالَ: *Bir adam Uhud Günü Nebi Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e dedi ki: "Eğer katledilirim, nerede olurum?" Dedi ki: "Cennette!" Böylece adam elindeki hurmaları attı ve sonra katledilinceye kadar savaştı.*"

Muslim'in rivâyet ettiği Enes hadisinde şöyle geçti:

فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ حَتَّى سَبَقُوا الْمُشْرِكِينَ إِلَى بَدْرٍ، وَجَاءَ الْمُشْرِكُونَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُومُوا إِلَيَّ جَنَّةَ عَرْضِهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ، قَالَ: يَقُولُ عَمِيرُ بْنُ الْحَمَامِ الْأَنْصَارِيُّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ جَنَّةَ عَرْضِهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: بَخُ بَخُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا بِجَمَلِكَ عَلَى قَوْلِ بَخُ بَخُ، قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا رَجَاءَ أَنْ أَكُونَ مِنْ أَهْلِهَا، قَالَ: فَإِنَّكَ مِنْ أَهْلِهَا، فَأَخْرَجَ تَمْرَاتٍ مِنْ قَرْنِهِ، فَجَعَلَ يَأْكُلُ مِنْهُنَّ، ثُمَّ قَالَ: لَئِنْ أَنَا حَبِيبٌ حَتَّى أَكُلَ تَمْرَاتِي هَذِهِ، إِنَّهَا لِحَيَاةٍ طَوِيلَةٍ، قَالَ: فَرَمَى بِمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ *Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem ve ashâbı hareket ettiler ve nihâyet Bedir'e müşriklerden önce vardılar. Daha sonra müşrikler geldi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: "Genişliği semâvât ve arz kadar olan cennete koşun!" Umeyr İbn-ul Humâm el-Ensârî: "Yâ Rasul Allah! Semâvât ve arz genişliğinde mi?" diye şaşkınlık içinde sorunca Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem "Evet!" cevabını verdi. Umeyr (hayretinden): "Bak, bak" dedi. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem "Niye (şaşkınlıkla) bak bak dedin?" diye sorunca; "Hayır Vallahi yâ Rasul Allah, o Cennet ehlinden biri olmak ümidiyle"*

deyince Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem “**Sen Cennet ehli densenin**” müjdesini ona verdi. Bunun üzerine Umeyr yanında taşıyıp yediği hurmaları çıkardı ve “Eğer şu hurmaları yiyecek kadar yaşarsam muhakkak bu çok uzun bir hayat olur” diyerek onları yere fırlattı. Sonra onlarla savaşıma daldı ve nihâyet katledildi.”

[Muslim]

Enes tarafından rivâyet edilen muttefekun ‘aleyh hadis-te şöyle geçti:

عَابَ عَمِّي أَنَسُ بُنُ النَّضْرِ عَن قِتَالِ بَدْرٍ، فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ غِيبْتُ عَنْ أَوَّلِ قِتَالٍ قَاتَلْتُ الْمُشْرِكِينَ، لَئِن لَّهِ أَشْهَدَنِي قِتَالَ الْمُشْرِكِينَ، لَيَرِيَنَّ اللَّهُ مَا أَصْنَعُ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَانْكَشَفَ الْمُسْلِمُونَ، قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ هَؤُلَاءِ يَعْنِي أَصْحَابَهُ، وَأُبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ هَؤُلَاءِ يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ، ثُمَّ تَقَدَّمَ فَاسْتَقْبَلَهُ سَعْدُ بُنُ مُعَاذٍ، فَقَالَ: يَا سَعْدُ بِنُ مُعَاذِ الْجَنَّةِ وَرَبِّ النَّضْرِ إِنِّي أَجِدُ رِيحَهَا مِنْ دُونِ أُحُدٍ، قَالَ سَعْدٌ فَمَا اسْتَطَعْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا صَنَعُ، قَالَ أَنَسُ فَوَجَدْنَا بِهِ بَضْعًا وَثَمَانِينَ ضَرْبَةً بِالسَّيْفِ أَوْ طَعْنَةً بِرُمْحٍ أَوْ رَمِيَّةً بِسَهْمٍ، وَوَجَدْنَا هُ قَدْ قُتِلَ، وَقَدْ مَثَلَ بِهِ الْمُشْرِكُونَ، فَمَا عَرَفَهُ أَحَدٌ إِلَّا أَحْنَهُ بَيْنَانِهِ، قَالَ أَنَسُ كُنَّا نُرَى أَوْ نَظُنُّ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِيهِ وَفِي أَمْرِهِمْ [مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالَ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ] إِلَى آخِرِ الْآيَةِ Enes İbn-un Nadr Bedir Savaşı'nda bulunamadı. Bu sebeple dedi ki: “Yâ Rasul Allah! Müşriklere karşı savaştığın ilk savaşta ben yoktum. Eğer Allah beni, müşriklere karşı savaşılan bir savaşa şahit ederse, Allah ne yapacağımı görecektir!” Uhud Günü Müslümanlar bozguna uğrayınca şöyle dedi: “Ey Allah'ım! Bunların -yani Müslümanların- yaptığından dolayı özürlerinin kabulünü dilerim. Ben onların -yani müşriklerin- yaptığından da sana sığınıyorum!” ve kılıcını çekip ilerledi. Karşısına Sa'd İbn-u Mu'âz çıkınca şöyle dedi: “Ey Sa'd İbn-u Mu'âz! Cenneti istiyorum! Nadr'ın Rabbine yemin olsun ki ben Uhud tarafından cennetin kokusunu duyuyorum!” (O günü anlatan) Sa'd İbn-u Mu'âz, (Rasulullah'a) şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasulü, (o gün) onun yaptıklarını (bir bir anlatmaya) muktedir değilim! İlerledi (diyeyim o kadar)” Enes İbn-u Mâlik, (Sa'd İbn-u Mu'âz'ı te'yiden) dedi

ki; “Biz onun cesedinde seksen küsür darbe izi bulduk. Kimisi kılıç, kimisi mızrak, kimisi de ok yarasıydı. Biz onu katledilmiş olarak bulduk. [Ayrıca biz onu müşrikler tarafından müslle edilmiş (gözü oyulup burnu ve kulakları koparılmış) olarak bulduk.] Öyle ki onu kızkardeşi [halam Rubeyyi] dışında kimse tanıyamamıştı.” Enes RadiyAllahu ‘Anh devamla dedi ki; “Biz şu âyetin, o ve benzerleri hakkında indiğini zannederiz:” **Mü’minlerden Allah’a verdiği ahde sadık olan nice adamlar vardır...** [el-Ahzâb 23] **Âyetin sonuna kadar...**”

el-Buhârî, Ebi Saru’a RadiyAllahu ‘Anh’den onun şöyle dediğini rivâyet etti:

صَلَّيْتُ وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ الْعَصْرَ فَسَلَّمْتُ، ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا، فَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ إِلَى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ، فَفَزِعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ، فَرَأَى أَنَّهُمْ عَجِبُوا مِنْ سُرْعَتِهِ فَقَالَ ذَكَرْتُ شَيْئًا مِنْ تَبَرٍّ عِنْدَنَا، فَكْرَهُتُ أَنْ بَحِيسِنِي، فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ “Ben Medîne’de Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in arkasında ikinci namazını kılmıştım ki O hemen selam verdi. Sonra da süratle ayağa kalktı, daha sonra da insanların omuzlarından atlayarak bazı hanımlarının evine doğru yol aldı. O’nun bu süratini gören insanlar telaşa kapıldılar. O, onlara geri döndüğünde onların hâlâ sür’atının şaşkınlığı içerisinde olduklarını gördü ve şöyle dedi:

“Yanımızda külçe altından bir parçanın olduğunu hatırladım. Bunun için de onun beni (Allah’ı düşünmekten) alkoymasını kerih gördüm ve dağıtılmasını emrettim.”

Bir başka rivâyette ise şöyle geçti:

« كُنْتُ خَلَفْتُ فِي الْبَيْتِ تَبَرًّا مِنَ الصَّدَقَةِ، فَكْرَهُتُ أَنْ أُبَيِّتَهُ » **“Ben sadaka verilecek olan bir külçe altın evde bırakmıştım da onu bırakmayı kerih gördüm.”**

İşte bu, Müslümanların Allah’ın kendilerine vâcib kıl-

dıklarını infâz etmeye nasıl koştuklarını ve acele ettiklerini göstermektedir.

el-Buhârî, el-Berâ'dan onun şöyle dediğini rivâyet etti:

لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ صَلَّى نَحْوَ بَيْتِ الْمَقْدِسِ سِتَّةَ عَشَرَ أَوْ سَبْعَةَ عَشَرَ شَهْرًا وَكَانَ يُجِبُّ أَنْ يُوجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى [قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا] فَوَجَّهَ نَحْوَ الْكَعْبَةِ وَصَلَّى مَعَهُ رَجُلٌ الْعَصْرَ ثُمَّ خَرَجَ فَمَرَّ عَلَى قَوْمٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ هُوَ يَشْهَدُ أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ قَدْ وَجَّهَ إِلَى الْكَعْبَةِ فَأَنْحَرَفُوا وَهُمْ رُكُوعٌ فِي صَلَاةِ الْعَصْرِ “*Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem Medîne’ye gelince, o zaman namazlarını 16 veya 17 ay boyunca Beyt-ul Makdîs’e doğru kıldı. Ancak kiblenin Kâ’be’ye doğru olmasını arzuluyordu. Daha sonra Allahu Teâla şu âyeti indirdi:*

(Ey Muhammed!) قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا

Biz Senin yüzünün semâya doğru çevrilmekte olduğunu görüyoruz. İşte şimdi Seni, memnun olacağın bir kibleye döndürüyoruz... [el-Bakara 144] *Bundan sonra bir adam Rasulullah ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ile birlikte ikinci namazını kılmıştı. Sonra o adam, oradan ayrılınca Ensar’dan bir topluluğa rastladı. Adam onlara Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ile birlikte Kâ’be’ye doğru namaz kıldıklarına şehâdet ettiğini söyledi. Cemaat oldukları yerde ikinci namazında rükuda iken Kâ’be’ye yöneldiler.”*

el-Buhârî, İbn-u Ebi Evfâ’dan [Allah her ikisinden de râzı olsun] onun şöyle dediğini rivâyet etti:

أَصَابَتْنا مَجَاعَةٌ لَيْلِي حَيْبَرَ فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ حَيْبَرَ وَقَعْنَا فِي الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ فَأَتَتْحَرْنَاها فَلَمَّا غَلَّتِ الْقُدُورُ نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْفُوا الْقُدُورَ فَلَا تَطْعَمُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ شَيْئًا قَالَ عَبْدُ اللَّهِ فَقُلْنَا إِنْما نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّها لَمْ تُحْمَسْ قَالَ وَقَالَ آخِرُونَ حَرَمَها النَّبِيَّةُ وَسَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ حَبِيبٍ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّها لَمْ تُحْمَسْ قَالَ وَقَالَ آخِرُونَ حَرَمَها النَّبِيَّةُ وَسَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ حَبِيبٍ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَنَّها لَمْ تُحْمَسْ قَالَ وَقَالَ آخِرُونَ حَرَمَها النَّبِيَّةُ فَقَالَ حَرَمَها النَّبِيَّةُ “*Biz Hayber gecelerinde bulunurken bize şiddetli bir açlık isabet etti. Tam Hayber Günü’nde ise evcil eşekler bulduk ve hemen onları kestik. Artık tencereler de*

kaynamaya başlamıştı ki birden Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in münâdisi: “Tencereleri dökün! Eşek etlerinden bir şey yemeyin!” diye nîda etti. Abdullah şöyle dedi: “Biz Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in onları ancak beşte biri alınmadığı için yasakladık dedik. Diğerleri ise onları kat’i ve ebedi olarak haram kıldı dediler. Ben Saîd İbn-u Cubeyr’e sordum. O da: Kesinlikle onları haram kıldı dedi.”

el-Buhârî, Enes İbn-u Mâlik RadiyAllahu ‘Anh’den onun şöyle dediğini rivâyet etti:

كُنْتُ أَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيَّ وَأَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ وَأَبِيَّ بْنَ كَعْبٍ شَرَابًا مِنْ قَضِيحٍ وَهُوَ تَمْرٌ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ يَا أُنْسُ قُمْ إِلَيَّ هُنَا الْجَرَّارِ فَانْكَسِرْهَا قَالَ أُنْسُ قَفُمْتُ إِلَيَّ مَهْرَسٍ لَنَا فَصَرَبْتُهَا بِأَسْقَلِهِ حَتَّى انْكَسَرَتْ “Ben, Ebâ Talha el-Ensârî’ye, Ebâ ‘Ubeyde İbn-ul Cerrâh’a ve Ubeyy İbn-u Kâ’b’a hurmadan yapılmış bir şarap içiriyordum ki ansızın bir kişi çıka geldi ve şöyle dedi: “Şüphesiz hamr (içki) haram kılınmıştır.” Ardından Ebu Talha şöyle dedi: “Ey Enes! Kalk şu küplere git ve hemen onları kır!” Enes: “Ben havanımıza doğru ilerlemek üzere kalktım ve onun tepesinden aşağıya doğru bir vurdum ki nihâyet o param parça oldu” dedi.”

el-Buhârî, ‘Âişe [RadiyAllahu ‘Anha]’dan onun şöyle dediğini rivâyet etti:

وَبَلَّغْنَا أَنَّهُ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَرْجُوا إِلَى الْمُشْرِكِينَ مَا أَنْفَقُوا عَلَى مَنْ هَاجَرَ مِنْ أَرْوَاجِهِمْ وَحَكَمَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ أَنْ لَا يُمَسِّكُوا بَعْصِمَ الْكُفَّارِ أَنْ عَمَرَ طَلَقَ امْرَأَتَيْنِ “Ne zaman ki Allahu Teâla Müslümanlara, müşriklerin kendi hanımlarından (Müslüman olup da) hicret edenlere infâk ettiklerini tekrar onlara geri vermeyi emretti ve yine Müslümanlara, kâfir kadınları nikahları altına tutmamaya hükmetti, işte o an Ömer’in iki kadını boşadığı bize haber verildi.”

el-Buhârî, ‘Âişe [RadiyAllahu ‘Anha]’dan onun şöyle dediğini rivâyet etti:

يَرْحَمُ اللهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى، لَمَّا نَزَلَ اللهُ: [وَلْيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ] شَقَقْنَ مُرُوطَهُنَّ فَاتَّخَمْنَ بِهَا وَوَلْيُضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ “Allah ilk muhâcir kadınlara merhamet etsin. Zîra Allah Teâla: ... **Himarlarını** (örtülerini) **omuzları üzerine vursunlar...** [Nur 31] âyetini indirdiğinde onlar peştemallerini yırtarak onunla örtündüler.”

Ebu Dâvud, ‘Âişe [RâdiyAllahu ‘Anha]’dan rivâyet eden Safiyye binti Şeybe [RâdiyAllahu ‘Anha]’dan şöyle tahrir etti:

أنها ذكرت نساء الأنصار فأنتت عليهن وقالت لهن معروفًا، وقالت: لَمَّا نَزَلَتْ سورة النور عَمَدُنْ إِلَى حَجُورِ فَشَقَقْنَهُنَّ فَاتَّخَذْنَهُنَّ خُمُرًا *O, Ensar kadınlarını hatırladı da onları hayırla yâd etti ve onlar hakkında güzel sözler söyledi. Ve dedi ki: “Nur sûresi nâzil olduğunda onlar önlüklerine yöneldiler ve hemen onu parçalayıp ondan himâr edindiler.”*

İbn-u İshak şöyle dedi:

وَقَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَبِيْسٍ فِي وَفْدِ كِنْدَةَ، فَحَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ أَنَّهُ قَدِمَ فِي ثَمَانِينَ رَاكِبًا مِنْ كِنْدَةَ، فَدَخَلُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسْجِدَهُ، قَدْ رَجَلُوا جُمَّمَهُمْ (جَمْعُ جُمَّةٍ وَهِيَ شَعْرُ الرَّأْسِ الْكَثِيفُ) وَتَكَخَّلُوا، عَلَيْهِمْ جُبُبُ الْحَبِيزَةِ قَدْ كَفَّفُوهَا بِالْحَرِيرِ، فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُمْ: «أَلَمْ تَسْلَمُوا؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «فَمَا بَالُ هَذَا الْحَرِيرِ فِي أَعْنَاقِكُمْ؟» *Rasulullah’e Kinde heyeti içerisinde Eş’as İbn-u Kays geldi. ez-Zuhri bana Kinde’den seksen süvari içinde geldiğini anlattı. Ardından onlar saçlarını taramış, gözlerine sürme çekmiş ve üzerlerinde kenarları ipekle çevrili nakışlı cübbeler olduğu halde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem meşcidinde iken yanına girdiler. Yanına girdiklerinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem onlara şöyle sordu: “Müslüman olmadınız mı?” Dediler ki: “Evet! Olduk.” Dedi ki: “Öyleyse bu boynunuzdaki ipekler de ne oluyor?” diye sordu. (ez-Zuhri) dedi ki: “Onlar hemen cübbelerinden o ipeği yırttılar ve onu bir kenara attılar.”*

İbn-u Cerîr, babasından nakleden Ebu Burayde’dan

şöyle rivâyet etti:

Bizina نحن قعود على شراب لنا ونحن على رملة ونحن ثلاثة أو أربعة، وعندنا باطية لنا ونحن نشرب الخمر جلاً إذ قمت حتى أتى رسول الله فأسلم عليه إذ نزل تحريم الخمر لِيَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ إِلَىٰ آخِرِ الْآيَاتِينَ [فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ] فَجِئْتُ إِلَىٰ أَصْحَابِي فَقَرَأْتُهَا عَلَيْهِمْ إِلَىٰ قَوْلِهِ [فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ] قَالَ: وبعض القوم شربته في يده قد شرب بعضها وبقي بعض في الإناء، فقال بالإناء تحت شفته العليا، كما يفعل الحجاج، ثم صبوا ما في باطيتهم فقالوا: انتهينا ربنا “Biz üç veya dört kişi, Ramle’de ellerimizde şarap bardağımız, şarabımızın başında oturuyor ve içkimizi yudumluyorduk. -o zaman mübah idi- Derken ben Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’e gitmek için kalktım. Niha-yet yanına vardım ve tam da ona selam verdiğimde, içkiyi haram kılan: **Ey îman edenler! Hamr ve kumar...** [el-Mâ’ide 90] **âyeti, فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ** [el-Mâ’ide 91] **Artık** (bunlardan) **vazgeçtiniz değil mi?** **âyetinin sonuna kadar nâzil oldu. Ardından ben arkadaşlarıma geri döndüm ve onlara o âyeti Allahu Teâla’nın: فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ** **Artık** (bunlardan) **vazgeçtiniz değil mi?** [el-Mâ’ide 91] **kavline kadar okudum. Devamla dedi ki: Bazı kimseler içkileri ellerinde yarsını içmiş bir haldeydi ve diğer kalanı ise bardakta idi. Aynen hacamatçının yaptığı gibi bardakta tam üst dudakların altında idi. Sonra (haberi getiren kimsenin haberine uyararak) şarab bardaklarında var olanı döktüler ve “Rabbimiz vazgeçtik” dediler.**

Melekler tarafından gusledilen Hanzala İbn-u Ebi ‘Âmir RadiyAllahu ‘Anh Uhud Muârakesi için yapılan nîdayı duyduğunda, hemen aceleyle nîdaya icâbet etti. O, Uhud Günü şehid edildi. İbn-u İshak, Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini nakletti:

فقال رسول الله: «إن صاحبكم لتغسله الملائكة فاسألوا أهله ما شأنه؟». فسئلت صاحبتيه، وكانت عروساً عليه تلك الليلة. فقالت: خرج وهو جُوب حين سمع الهاتفة. «Arkadaşımız melekler» فقال رسول الله: «كنك غسلته الملائكة»

tarafından ğusledildi. (Gidin) ehline ona ne olduğunu sorun.” Hanımına soruldu. Hanımı o gece gelin olmuştu. (Buna rağmen Hanzala) nîdayı duyduğunda, cünub olduğu halde çıkmıştı. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem dedi ki: **“İşte bunun için melekler onu ğuslettiler.”**

İmam Ahmed, Rafi’ İbn-u Hadîc RadiyAllahu ‘Anh’den onun şöyle dediğini rivâyet etti:

كُنَّا نَحَاقِلُ بِالْأَرْضِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتُكْرِمُهَا بِالثَّلَاثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى فَجَاءَنَا ذَاتَ يَوْمٍ رَجُلٌ مِنْ عُمُومَتِي فَقَالَ نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ لَنَا نَافِعًا، وَطَاعَةُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ أَنْفَعُ لَنَا نَهَانًا أَنْ نَحَاقِلَ بِالْأَرْضِ فَتُكْرِمُهَا عَلَى الثَّلَاثِ وَالرُّبْعِ وَالطَّعَامِ الْمُسَمَّى وَأَمَرَ رَبُّ الْأَرْضِ أَنْ بِيْزَعَهَا أَوْ بِيْزَعَهَا وَكِرَهُ كِرَاءَهَا وَمَا سِوَى ذَلِكَ

“Biz, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem zamanında toprağı inhikâl [fikahta toprağın üçte bir veya benzeri şekilde kiralanması] ediyorduk. Onu üçte bir, dörtte bir veya belirlenmiş bir yiyeceğe karşılık kiraya veriyorduk. Derken günlerden bir gün amcalıklarımın birisi çıkageldi ve dedi ki: “Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem bizim yararımıza olan bir işten bizi nehyetti. Allah’a ve Rasulü’ne itâat bizim için çok daha yararlıdır. Bizim toprağı muhâkale edip onu üçte bir, dörtte bir veya belirlenmiş bir yiyecek karşılığında kiraya vermemizden bizi nehyetti ve toprak sahibine onu ekmesini veya ektirmesini emretti. Bunun haricinde kiraya verilmesini kerih gördü.”

Kur'an-il Kerîm ile Sözleşmek

Kur'an-il Kerîm; Allah Subhanehû'nun, Rasulü Muhammed *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e* Cibrîl [*'Aleyhi's Selâm*] ile vahiy vâsıtasıyla lafız ve mânâ olarak inzâl ettiği, tilâveti (okunması) ibâdet olan Kelâmıdır. O, bize mütevâtir bir nakil ile nakledilmiş bir mucizedir.

O'na لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (Kur'an-ı Kerim'e) **önünden de ardından da bâtil gelemmez. O, Hakîm** [hüküm koyan], **Hamîd** [çok övülen] (Allah)'dan indirilmiştir. [el-Fussilet 42]

O, Allah *Subhanehû ve Teâla'nın* Koruması ile korunmaktadır:

شُكْرًا وَإِنَّا لَهُ لَخَافِطُونَ **Şüphesiz ki bu Zikr'i** [Kur'an' 1] **Biz indirdik ve elbette onu yine Biz koruyacağız.** [el-Hicr 9]

Nefisler onunla hayat bulur ve kalpler onunla mutmaîn olur. O, Rablerinin izniyle insanları zulümâttan nura, 'Azîz ve Hâmid olan Allah'ın yoluna çıkarır. Onunla konuşan siddîk olur. Onunla amel eden kurtulur. Onunla hükmeden âdil olur. Ona dâvet eden Sırat-ı Mustakîm üzere hidâyet edilir.

O, Müslümanın azığıdır, ne üstün bir azıktır O!.. Davâ taşıyıcısı için kalbini O'nunla doldurması ve bileklerini O'nunla güçlendirmesi ise daha önemli ve daha gereklidir. Bu Kur'an'ı taşıyan, Allah yolunda kendisi için tüm dünyanın küçüldüğü yüce dağlar gibi olur. Yalnızca hakkı konuşur ve Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaz. Ağırlığının hafifliğinden ötürü rüzgârla sürüklenen kimse, O'nunla Allah katında Uhud Dağı'ndan daha

ağır hale gelir. Çünkü O, dilini O'nunla ıslatan ve parmaklarıyla O'na şâhit olan bir Kur'an okuyucusudur.

Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in Ashâbı bu dünyada işte böyle seyrediyorlardı. Onlar sanki Yürüyen Kur'anlar gibi idiler. Okunması, kendisiyle amel edilmesi ve kendisine dâvet edilmesi gereken bir Kitap olarak O'nun âyetlerini tedebbür eder ve O'nu hakkıyla okurlardı. Azâba ilişkin âyetleri okuduklarında sarsıntıyla titrer ve Rahmete ilişkin âyetleri okuduklarında ise göğüslerini sevinç kaplardı. O'nun Îcâzı ve Azâmeti karşısındaki huşuları ile gözlerini yaşlar doldururdu. O'nun, Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*' den aldıkları Hükümlerine ve Hikmetine teslim olurlardı. O'nun âyetleri kalplerinin tâ en derinlerine yerleşirdi. İşte bunun içindir ki izzetlendiler ve liderler haline dönüştüler. Saadete ve kurtuluşa eriştiler. Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem* bu dünyadan 'Âla-i 'İliyn'e [Cennette yücelerin yücesine] ayrıldığında da, Rasul-il Emîn *Salâvatullahi ve Selâmuhu 'Aleyhi ve Âlihi ve Sahbihi Ecma'in* ile birlikte iken oldukları gibi, olmakla emroldukları gibi öylece Kur'an ile sözleşmeye aynen devam ettiler. O kadar ki Emr-i bi'l Ma'ruf ve Nehy-i 'ani'l Munker'de saflar içerisinde en önde olanlar, işte o Kur'an'ı ezberleyenler idi. Tüm hayırlarda en önde olanlar, yine o Kur'an'ı taşıyanlar idi. Allah yolundaki tüm zorluklara tahammülde de en önde olanlar onlar idi.

Gerçek şu ki, kendilerini yolları üzerinde sâbit kılan, hayr olan her şeye kavuşturan ve zirveden zirveye yükselten işte bu Kur'an, genel olarak Müslümanlar için ve özel olarak da Dâvâ taşıyıcıları için kalplerinin baharı olmaya elbette lâyıktır. Gece ve gündüz boyunca O'nunla sözleşirler, O'nu okurlar, tekrar ederler, ezberlerler ve onunla amel ederler. Böylece en hayırlı selefın gerçekten en hayırlı halefleri olurlar.

Kur'an'ın nuzulüne (indirilişine), ezberlenmesine, kendisiyle hidâyete ulaşılmamasına, tilâvetinin fâziletine, içeri-sindeki, çevresindeki ve beraberindeki hayrın bolluğuna ilişkin âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerifeler pek çoktur.

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

O'nu Rûh-ul Emîn, Senin kalbine indirdi ki ihtarcılardan olasın. [eş-Şu'arâ 193-194] Ve şöyle buyurdu:

Şüphesiz ki bu Zikr'i [Kur'an'ı] Biz indirdik ve elbette onu yine Biz koruyacağız. [el-Hicr 9] Ve şöyle buyurdu:

O'na لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ (Kur'an-ı Kerim'e) önünden de ardından da bâtil gelemez. O, Hakîm [hüküm koyan], Hamîd [çok övülen] (Al-lah)'dan indirilmiştir. [el-Fussilet 42] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا Şüphesiz ki bu Kur'an en kavvâma (sapa-sağlam yola) hidâyet eder ve sâlih amellerde bulunan mü'minler için büyük bir ecir olduğunu müj-deler. [el-İsrâ' 9] Ve şöyle buyurdu:

فَدَّ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ (Ey Ehl-il Kitâb!) Rasulümüz size Kitâb'dan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere gelmiştir ve birçok (kusurunuzdan) da geçivermektedir. Gerçekten size Allah'tan bir Nur ve apaçık bir Kitâb geldi. Rızâsını arayanı Allah, O'nunla selamet yollarına hidayet eder ve onları izni ile karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve Sırat-ı Mustakim'e iletir. [el-Mâ'ide 15-16] Ve şöyle buyurdu:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (Bu Kur'an), Rablerinin izniyle insanları

karanlıklardan aydınlığa, ‘Azîz ve Hamîd olan Allah’ın yoluna çıkarman için Sana (Rasulüm Muhammed) indirdiğimiz bir kitaptır. [İbrâhim 1] Ve şöyle buyurdu:

أَلَا دِيكْرَ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ **Dikkat edin, kalpler ancak Allah’ın Zikri ile mutmaîn olur.** [er-Râ’d 28] Ve şöyle buyurdu:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا **Halâ Kur’an’ı tedebbür etmezler mi? Eğer O, Allah’tan başkasının katından olsaydı, içerisinde birçok ihtilaflar bulurlardı.** [en-Nîsa 82]

Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ise şöyle buyurdu:

خيركم من تعلم القرآن وعلمه **“Sizin en hayırlınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenidir.”** [el-Buhârî, ‘Usmân İbn-u ‘Affân -RadyAllahu ‘Anh-dan rivâyet etti.] Ve şöyle buyurdu:

من قرأ حرفاً من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها لا أقول ألم من قرأ حرفاً من كتاب الله فله به حسنة والحسنة بعشر أمثالها لا أقول ألم **“Allah’ın Kitâbı’ndan tek harf okuyana bile bir hasene vardır. Her hasene on misli ile çarpılır. [أل] Elif-Lâm-Mîm tek harftir, demiyorum. Velâkin [أ] Elif bir harftir, [ل] Lâm bir harftir ve [م] Mîm bir harftir.”** [et-Tirmizî, ‘Abdullah İbn-u Mes’ud -RadyAllahu ‘Anh-dan rivâyet etti. Sahîh bir hadistir.] Ve şöyle buyurdu:

الماهر بالقرآن مع السفرة الكرام البررة، والذي يقرأ القرآن وهو يتعتع فيه وهو **Kur’an’ın mâhiri olan (tam, güzel ve akıcı okuyan), kerîm ve berâra (tertemiz, itaatkâr) elçiler (melekler) ile beraberdir. Kur’an’ı zorlanarak okuyan ve onda zorluk çeken için ise iki kat ecir vardır.”** [Muslim, ‘Âişe Umm-ul Mu’mînîn -RadyAllahu ‘Anhâ-dan rivâyet etti.] Ve şöyle buyurdu:

إن الذي ليس في جوفه شيء من القرآن كالبيت الخرب **“Bünyesinde Kur’an’dan bir şey bulunmayan kimse, muhak-**

kak ki harâbe bir ev gibidir.” [et-Tirmizî rivâyet etti ve tashih etti. Sahih bir hadistir.] Ve şöyle buyurdu:

“Kur'an'ı okuyun! إقرأوا القرآن فإنه يأتي يوم القيامة شفيعاً لصاحبه **Zîra O, Kuyâmet Günü sâhibine (okuyucusuna) şefâatçi olarak gelecektir.**” [Muslim, Sahih'inde Ebi Umâme el-Bâhîlî -RadiyAllahu 'Anh-dan rivâyet etti.] Ve şöyle buyurdu:

القرآن شافع مشفع، وماحل مصدق، من جعله أمامه قاده إلى الجنة ومن جعله خلفه ساقه إلى النار **“Kur'an, meşfu' (şefâati makbul) bir şefâatçidir. Musaddık [dosdoğru] bir meydan okuyucudur. Her kim O'nu önüne alırsa kendisini Cennete götürür ve her kim de O'nu arkasına atarsa kendisini Ateşe sürükler.**” [İbn-u Hibbân, Sahih'inde Câbir İbn-u 'Abdullah -RadiyAllahu 'Anhumâ-dan rivâyet etti. Ayrıca el-Beyhâkî, Şu'b-ul İmân'da Câbir ve İbn-u Mes'ud -RadiyAllahu 'Anhumâ-dan rivâyet etti. Sahih bir hadistir.]

Ve şöyle buyurdu:

“Muhakkak ki Allah bu Kitâb ile kimi toplumlara yükseltir, kimilerini de alçaltır.” [Muslim rivâyet etti.]

Ebu Dâvud ve et-Tirmizî, sahih bir hadiste Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivâyet ettiler:

يقال لصاحب القرآن إقرأ وارثك وارثك كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند إقرأ القرآن إقرأ وارثك وارثك كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند **“Kur'an sâhibine (okuyucusuna), “Oku ve Yüksel! Dünyada nasıl tertil üzere (okuyor) isen (şimdi de) tertil üzere (oku). Muhakkak ki senin (Cennet' teki) yerin, okuduğun son âyette olacaktır.” denilir.**” Ve şöyle buyurdu:

إقرأوا القرآن واعملوا به ولا تجفوا عنه ولا تغلوا فيه ولا تأكلوا ولا تستكثروا به **“Kur'an'ı okuyun ve O'nunla amel edin. Sakın O'ndan uzaklaşmayın. O'nu (kullanarak) aldatmayın. O'nu (kullanarak) yemeyin ve (mallarınızı) artırmayın!”** [Ahmed, et-Taberâni ve diğerleri 'AbdurRahmân İbn-u Şibl -RadiyAllahu 'Anh-den rivâyet ettiler. Sahih hadistir.] Ve şöyle buyurdu:

مثل المؤمن الذي يقرأ القرآن مثل الأترجة طعمها طيب وريحها طيب، ومثل المؤمن الذي لا يقرأ القرآن مثل التمرة طعمها طيب ولا ریح لها، ومثل المنافق الذي يقرأ القرآن مثل الريحانة ريحها طيب وطعمها مر، ومثل المنافق الذي لا يقرأ القرآن كما مثل الحنظلة طعمها مر ولا ریح لها **Kur'an okuyan mü'minin misâli portakalın misâli gibidir. Tadı güzeldir, kokusu da hoştur. Kur'an okumayan mü'minin misâli de hurmanın misâli gibidir. Tadı güzeldir ama kokusu yoktur. Kur'an okuyan münâfığın misâli ise reyhanın misâli gibidir. Tadı acıdır ama kokusu güzeldir. Kur'an okumayan münâfığı misâli de ebuçeâl karpuzunun misâli gibidir. Tadı da acıdır, kokusu da yoktur.**" [el-Buhârî ve Muslim, Ebu Musa el-Eş'arî -RadiyAllahu 'Anh-den rivâyet ettiler.] Ve şöyle buyurdu:

تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَقَلُّبًا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقْلِهِ
"Kur'an ile sözleşsin (bağlılığınızı koruyun). Muhammed'in nefsinin elinde tutana yemîn olsun ki O'nun [Kur'an'ın] (hafızadan) kaçması (unutulması), devenin bağlarından (kurtulup) kaçmasından daha hızlıdır." [el-Buhârî ve Muslim, Ebu Musa el-Eş'arî -RadiyAllahu 'Anh-den rivâyet ettiler.]

İşte yukarıda geçen bu âyet-i kerîmeler ve hadis-i şerîfeler, Kur'an-il Kerîm'in ulaştığı azâmeti beyân etmektedirler. Yine tedebbür etmek ve amel etmek üzere Kur'an-il 'Azîm'i taşıyan ve tüm davranışlarında onunla sözleşenlerin ulaşacakları azâmeti beyân etmektedirler. O ki Kur'an'ı hayır yollarında müthiş bir enerji meydana getirircesine okur, yoksa tozlanınsın diye rafa kaldırmak veya süsleyip dolabında terk etmek ya da unutmak için değil!.. Allah bizleri o kaybedenlerden olmaktan korusun.

Öyleyse Kur'an-il Kerîm ile sözleşsin, Ey Kardeşler! Tam bir tilâvetle O'nun tilâvetine koşun ve tam bir tedebbür ile O'nu tedebbür edin. Tam bir amel ile O'nun gereğince

amel edin ve tam bir bağıllık ile O'na bağlanın! Tâ ki tadınız güzel ve kokunuz hoş olsun. Sonra bu dünyada dâvâyı yüklenmede en ön saflarda yer alınız ki, Âhirette [قرأ وارتق] **Oku ve Yüksel!** denildiğinde de aynen en ön saflarda Cennete girenlerden olasınız. Böylece azîm bir Nusretin, Zaferin ve büyük bir Kurtuluşun ve en büyüğü de Allah'tan bir Rıdvânın sahipleri olasınız.

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ **Ve mü'minleri müjdele!** [es-Sâff 13]

Allah'ı ve Rasulü'nü Sevmek

el-Ezherî şöyle dedi: “Bir kulun Allah ve Rasulü'nü sevmesi, onlara itaat etmesi ve emirlerine uyması demektir.”

el-Beydâvî ise şöyle dedi: “Sevgi, itaat irâdesidir.”

İbn-u ‘Arafe şöyle dedi: “Araplar nezdinde sevgi, kastedilene murâd etmektir.”

ez-Zeccâc da şöyle dedi: “İnsanın Allah ve Rasulü'nü sevmesi, onlara itaat etmesi ve Allah Subhanehû'nun emirlerinden ve Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem'in getirdiklerinden râzı olmasıdır.”

Allah'ın kulunu sevmesi ise ona mağfiret etmesi, ondan râzı olması ve onu mükâfatlandırmasıdır. el-Beydâvî şöyle dedi: “Allah da sizi sever ve sizi başışlar demek, sizden râzı olur demektir.”

el-Ezherî şöyle dedi: “Allah'ın kulunu sevmesi, mağfiret ile ni-metlendirmesidir.” Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurmuştur:

لَا يُجِبُّ الْكَافِرِينَ **Muhakkak ki Allah kâfirleri sevmez.** [Âl-i ‘İmrân 32] Yani onlara mağfiret etmez.

Sufyân İbn-u Uyeyne şöyle dedi: “Allah sizi sever demek, size yakınlaşır demektir. Sevmek yakınlaşmaktır. Şüphesiz Allah kâfirleri sevmez demek, kâfirlere yakınlaşmaz demektir.” el-Begâvî de şöyle dedi: “Allah'ın mü'minleri sevmesi; onları övmesi, ödüllendirmesi ve affetmesi demektir.” ez-Zeccâc ise şöyle dedi: “Allah'ın mahlukâtını sevmesi; onları affetmesi, Rahmetiyle ve Mağfiretiyle nîmetlendirmesi ve husn-u sena (güzel övgü) ile övmesidir.”

Fakat burada bizi ilgilendiren husus, kulun Allah ve Rasulü'nü sevmesidir. Zikredilen anlamda bu sevgi farzdır. Zîra sevgi, insanın nefsiyetini oluşturan meyillerden bir meyildir. Bunlar kimi zaman fitrî içgüdüsel meyiller (eğilimler) olabilir ki bunların herhangi bir mefhum ile alâkası olmaz. Meselâ insanın mülk edinmeye meyletmesi, hayatta kalmayı arzulaması, adâletten memnun olması, ailesini ve çocuklarını sevmesi gibi... Yine bu meyiller kimi zaman da mefhumlara bağlı dürtüler olabilir. Meylin türünü belirleyen işte bu mefhumlardır. Meselâ Kızılderililer, Avrupa'dan (Amerika'ya) gelen göçmenleri hiç sevmədiler. Oysa Ensâr kendilerine (Medîne'ye) hicret edenleri çok seviyorlardı. Allah ve Rasulü'nü sevmek, Allah *Subhanehû ve Teâla*'nın şer'î bir mefhumla bağlayarak farz kıldığı bir sevgi türüdür. Bunun delili Allah'ın Kitâbı'dır.

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ
 لِيهِ **İnsanlardan bazıları, Allah'tan başkalarını O'na denk tutarlar da onları Allah'ı sever gibi severler. İmân edenlerin Allah'a olan sevgileri ise çok daha şiddetlidir.** [el-Bakara 165]

Yani, muhakkak ki Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi, müşriklerin Allah'a denk tuttıklarına sevgilerinden çok daha fazladır, demektir.

Ve şöyle buyurdu:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا
 وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي
 سَبِيلِهِ فَتَرْتَفِئُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ **De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesâda uğramasından korktuğunuz ticâret ve hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasulü'nden ve Allah yolunda Cihâd etmekten daha sevgili ise artık Al-**

lah emrini [azâbını] getirinceye kadar bekleyedurun! Şüphesiz ki Allah, fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez. [et-Tevbe 24]

Sünnet'ten delilleri ise şunlardır;

Enes RادیAllahu 'Anh'den şöyle rivâyet edildi:

أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ السَّاعَةِ فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ وَمَاذَا أَعَدَدْتَ لَهَا قَالَ لَا شَيْءَ إِلَّا أَنِّي أَحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسُ فَمَا فَرَحْنَا بِشَيْءٍ فَرَحْنَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ قَالَ أَنَسُ فَأَنَا أَحِبُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ بِحُبِّي إِيَّاهُمْ وَإِنْ لَمْ أَعْمَلْ بِمِثْلِ أَعْمَالِهِمْ *“Bir adam Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e (Kuyâmetin) saati hakkında sordu. Dedi ki: “(Kuyâmetin) saati ne zamandır?” Dedi ki: “Onun için ne hazırladın?” Dedi ki: “Hiçbir şey. Ancak ben Allah ve Rasulü”nü seviyorum.” Bunun üzerine Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: “Sen sevdiğilerle beraber olacaksın.” Enes dedi ki: “Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in “Sen sevdiğilerle beraber olacaksın” sözüne ferahladığımız kadar bizi ferahlatan hiçbir şey olmadı.” Ve Enes dedi ki: “Ben Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in, Ebu Bekr’i ve Ömer’i seviyorum ve onlara duyduğum sevgimden dolayı -onların amel ettikleri gibi amel etmemiş olsam da onlarla beraber olmayı umuyorum.” [Muttefekun ‘Aleyh]*

Enes RادیAllahu 'Anh'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivâyet edildi:

ثَلَاثَ مَنْ كُنَ فِيهِ، وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهَ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يَقْدَفَ فِي النَّارِ *“Her kimde şu üçü bulunursa îmanın tadına varmış olur: Allah’ı ve Rasulü’nü başka herhangi bir şeyden daha fazla sevmek. Sevdiğini yalnız Allah için sevmek. Ateşe atılmayı kerih gördüğü gibi küfre dönmeyi de kerih görmek.”*

[Muttefekun ‘Aleyh]

Enes *RadiyAllahu 'Anh'*den Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle dediği rivâyet edildi:

“Hiçbir kul, Ben kendisine ehliinden, malından ve insanların tamamından daha sevgili olmadıkça îman etmiş olmaz.” [Muttefekun 'Aleyh]

Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in Ashâbı bu vâcibi tatbik etmeye aşırı hırs gösteriyorlardı. Allah ve Rasulü'nün sevdiği kimselerden olmak ümidiyle bu şerefe nâil olmak için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Enes *RadiyAllahu 'Anh'*den şöyle dediği rivâyet edildi:

لما كان يوم أحد، انهزم الناس عن النبي، وأبو طلحة بين يدي النبي مجّوب به عليه بحجة له، وكان أبو طلحة رجلاً رامياً شديداً القّد، يكسر يومئذ قوسين أو ثلاثاً، وكان الرجل يمر، معه الجعبة من النبل، فيقول انشرها لأبي طلحة. فأشرف النبي ينظر... إلى القوم، فيقول أبو طلحة: يا نبي الله بأبي أنت وأمي، لا تشرف يصيبك Uhud günü insanlar (hezimete uğrayıp) Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in yanından dağıldıkları halde, Ebu Talhâ Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in elleri arasında (önünde) bir kalkan ile siper olarak onu korumaktaydı. Ebu Talhâ, kirişi güçlü olan nişancı bir adamdı. O gün iki yada üç yay kırmıştı. Herhangi bir kimse beraberinde bir ok torbası olduğu halde geçiyor ve ona: “Ebî Talhâ'nın önüne bu okları saç” diyordu. Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'* topluluğa bakmak için ayağa kalktığında Ebu Talhâ: “Anam-babam sana kurban olsun, Ey Allah'ın Nebîsi! Sakın kalkma! Zîra topluluğun oklarından bir ok Sana isâbet eder. İşte göğsüm, göğsünün önündedir” diyordu.”

Kays *RadiyAllahu 'Anh'*den şöyle dediği rivâyet edildi:

Talhâ'nın, eli felç olduğu halde onunla Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*i koruduğunu gördüm. [el-Buhârî rivâyet etti]

Tebuk Seferi'nden geri kalan üç kişi hakkındaki Kâ'b

İbn-u Mâlik'in rivâyet ettiği uzun bir hadiste Kâ'b şöyle dedi:

حتى إذا طال علي ذلك من جفوة الناس، مشيت حتى تسورت جدار حائط أبي قتادة، وهو ابن عمي، وأحب الناس إلي، فسلمت عليه، فوالله ما رد علي السلام، فقلت: يا أبا قتادة، أنشدك بالله، هل تعلمني أحب الله ورسوله؟ فسكت فعدت له فنشدته، فسكت، فعدت له فنشدته، فقال: الله ورسوله أعلم، ففاضت عينا، وتوليت حتى تسورت الجدار “İnsanların cefâsından çektiğim bu hâl uzayınca, Ebî Katâde'nin bahçe duvarını aşincaya kadar yürüdüm, gittim. O benim amcamın oğlu idi ve benim için insanların en sevimlisi idi. Ona selâm verdim. Valahî selâmuma karşılık vermedi. Ona dedim ki: “Ey Ebî Katâde! Allah aşkına (söyle), Allah ve Rasulü'nü sevdiğimi bilmiyor musun?” Ama o sustu. Tekrar “Allah aşkına” dedim. Ama o yine sustu. Tekrar “Allah aşkına” dedim. Böylece dedi ki: “Allah ve Rasulü daha iyi bilir.” Bunun üzerine gözlerimden yaşlar boşaldı. Geri döndüm ve duvarı aşım, gittim.”

Sehl İbn-u Sâ'd RadiyAllahu 'Anh Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in Hayber Günü şöyle dediğini rivâyet etti:

حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا يعقوب بن عبد الرحمن عن أبي حازم قال أخبرني سهل بن سعد رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يوم خيبر لأعطينن هذه الزانية عدا رجلا يفتح الله على يديه يحب الله ورسوله ويحبه الله ورسوله قال فبات الناس يدركون ليلتهم أنهم يعطاها فلما أصبح الناس غدوا على رسول الله صلى الله عليه وسلم كلهم يرجو أن يعطاها فقال أين علي بن أبي طالب فقيل هو يا رسول الله يشتكي عينيه قال فأرسلوا إليه فأتى به فبصق رسول الله صلى الله عليه وسلم في عينيه ودعا له فبرأ حتى كأن لم يكن به وجع فأعطاه الزانية فقال علي يا رسول الله أقانلهم حتى يكونوا مثلنا فقال انفذ على رسلك حتى تنزل بساحتهم ثم ادعهم إلى الإسلام وأخبرهم بما يجب عليهم من حق الله فيه فوالله لأن Kuteybe İbn-u Sâ'id bize tahdis etti ki Yâ'kub İbn-u 'Abdur Rahmân, Ebî Hâzım'dan o da Sehl İbn-u Sâ'd RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle haber verdi: Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi

ve Sellem Hayber Günü, bana şöyle dedi: **“İşte bu râyeyi yarın, Allah'ın O'nun eliyle fetih ihsân edeceği öyle bir adama vereceğim ki O Allah ve Rasulü'nü sever, Allah ve Rasulü de O'nu sever.”** (Sehl) dedi ki: “Bunun üzerine insanlar gecelerini râyenin kime verileceğini tartışarak geçirdiler. İnsanlar sabahladığında (erkenden) Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in huzuruna vardılar. Hepsi de onun kendisine verilmesini ümit ediyordu. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem **“Alî İbn-u Ebî Tâlib nerede?”** diye sorunca, “O gözlerinin (ağrısından) şikâyetçidir” denildi. Dedi ki: **“O'na (haber) gönderin.”** Böylece kendisine getirildi. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem onun gözlerine tükürdü ve O'na duâ etti. Sonra sanki hiç ağrısı olmamışçasına iyileşti. Sonra râyeyi O'na verdi. 'Alî şöyle dedi: “Ya Rasul Allah! Bizim gibi (Müslüman) oluncaya kadar onlarla savaşırm.” Dedi ki: **“Onların topraklarına ininceye kadar usulca nüfuz et. Sonra onları İslâm'a dâvet et ve Allah'ın hakkından onlara düşenleri haber ver. Vallahî Allah'ın seninle tek bir adama hidayet vermesi, senin için kızıl develerinin olmasından daha hayırlıdır.”**

İbn-u Hibbân, Sahih'inde şöyle rivâyet etti:

فرجع عروة بن مسعود إلى أصحابه، فقال: أي قوم، والله لقد وفدت إلى الملوك، ووفدت إلى كسرى وقيصر والنجاشي، والله ما رأيت ملكاً قط يعظمه أصحابه، ما يعظم أصحاب محمد محمداً، ووالله، إن يتخمن نخامة إلا وقعت في كف رجل منهم، فذلك بها وجهه وجلده، وإذا أمرهم ابتهروا أمره، وإذا توضعوا اقتتلوا على وضوئه، وإذا Urve İbn-u Mes'ud arkadaşlarına (kavmine) geri döndüğünde dedi ki: “Ey Kavim! Vallahî (nice) melîklere heyet olarak gittim. Kısra'ya, Kaysar'a ve en-Necâşî'ye heyet olarak gittim. Vallahî Muhammed'in, Ashâbı tarafından güzel övgülerle ta'zîm edildiği kadar hiçbir melîğın dostları tarafından ta'zîm edildiğini kesinlikle görmedim. Ve Vallahî

O bir tükürük ile tükürse ancak onlardan bir adamın avucuna düşerdi. Onu (teberruken) yüzüne ve cildine sürerdi. Onlara emrettiğinde, O'nun emrine koşarlardı. Vudu' (abdest) aldığıında O'nun vudu'una (su dökmek için birbirleriyle) kavgaya ederlerdi. Konuştuğu zaman, O'nun yanında seslerini kısarlardı. O'nu ta'zîmen bakışlarını O'na yöneltemiyorlardı...”

Muhammed İbn-u Sîrîn şöyle dedi:

تذاكر رجال على عهد عمر رضي الله عنه فكأنهم فضلوا عمر على أبي بكر رضي الله عنهما قال فبلغ ذلك عمر رضي الله عنه فقال والله لليلة من أبي بكر خير من آل عمر لقد خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم لينطلق إلى الغار ومعه أبو بكر فجعل يمشي ساعة بين يديه وساعة خلفه حتى فطن له رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا أبا بكر مالك تمشي ساعة بين يدي وساعة خلفي فقال يا رسول الله أنكر الطالب فأمشي خلفك ثم أنكر الرصد فأمشي بين يديك فقال يا أبا بكر لو كان شيء أحببت أن يكون بك دوني قال نعم والذي بعثك بالحق ما كانت لتكون من لممة إلا أحببت أن تكون بي دونك فلما انتهيا إلى الغار قال أبو بكر مكانك يا رسول الله حتى أستبرئ لك الغار فدخل واستبرأه حتى إذا كان في أعلاه ذكر أنه لم يستبرئ الحجر فقال مكانك يا رسول الله حتى أستبرئ الحجر فدخل واستبرئ ثم قال انزل يا رسول الله فنزل فقال عمر والذي نفسي بيده لتلك الليلة “Ömer RadiyAllahu ‘Anh zamanında insanlar Ömer’i Ebu Bekr [RadiyAllahu ‘Anhumâ]’dan daha fazîletli gibi zikrediyorlardı. Dedi ki bu haber Ömer RadiyAllahu ‘Anh’e ulaştı. (Ömer) dedi ki: “Vallahî, Ebu Bekr için bir gece vardır ki Ömer’in ailesinden daha hayırlıdır. (O gece) Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem mağaraya intikâl etmek üzere çıktı ve Ebu Bekr O’nunla beraberdi. Bir saat O’nun önünden bir saat de O’nun arkasından yürüyordu. Tâ ki Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem bunun farkına varıncaya kadar... Bunun üzerine dedi ki: **“Yâ Ebâ Bekr! Sana ne oluyor da bir saat önünden bir saat arkandan yürüyorsun?”** Dedi ki: “Yâ Rasul Allah! (Bizi) arayamı (takip edenleri) hatırlayınca arkandan yürüyorum. Sonra (bizi) gözetleyeni (tuzak kuranları) hatırlayınca önünden yürüyorum.” Dedi ki:

“Yâ Ebâ Bekr! Benim yerime sana bir şey olmasın sever miydin?” Dedi ki: “Evet! Seni Hak ile gönderene yemin olsun ki olacak bir musîbetin Senin yerine bana olmasını severim.” Mağaraya vardıklarında dedi ki: “Ben mağarayı Senin için temizleyinceye kadar Sen (burada) bekle yâ Rasul Allah!” Böylece içeri girdi ve en üstüne varıncaya kadar temizledi. Taştan temizlenmediğini hatırlayınca dedi ki: “Ben taştan da temizleyinceye kadar sen (burada) bekle yâ RasulAllah!” Böylece içeri girdi ve temizledi. Sonra dedi ki: “İn yâ RasulAllah!” O da indi. Ömer dedi ki: “Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki işte bu gece, Ömer’in ailesinden daha hayırlıdır.” [el-Hâkim el-Mustedrak’inde rivâyet etti ve Şeyhayn’ın [el-Buhârî ve Muslim’in] şartına göre isnâdının sahih olduğunu söyledi. Bu, kabul edilen bir mürsel hadistir.]

Enes İbn-u Mâlik şöyle rivâyet etti:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أفرد يوم أحد في سبعة من الأنصار ورجلين من قريش. فلما رفقوه قال من يردهم عنا وله الجنة، أو هو رفيقي في الجنة؟ فتقدم رجل من الأنصار، فقاتل حتى قتل. ثم رفقوه أيضا. فقال من يردهم عنا وله الجنة، أو هو رفيقي في الجنة؟ فتقدم رجل، من الأنصار، فقاتل حتى قتل. فلم يزل كذلك حتى قتل السبعة. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لصاحبيه ما أنصفنا أصحابنا “Uhud Günü, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem Ensâr’dan yedi ve Kurayş’tan iki kişi ile yalnız kaldı. (Düşman) yaklaştığında dedi ki: **“Kim onlara karşı koyarsa ona Cennet vardır”** veya **“Cennet’te Benim arkadaşımdır”** Bunun üzerine Ensar’dan bir adam atıldı ve katledilinceye kadar savaştı. Sonra yine (düşman) yaklaştığında dedi ki: **“Kim onlara karşı koyarsa ona Cennet vardır”** veya **“Cennet’te Benim arkadaşımdır”** Bunun üzerine Ensar’dan bir adam daha atıldı ve katledilinceye kadar savaştı. Yedisi de katledilinceye kadar böyle devam etti. Sonra Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem (kalan) iki Sahabesine dedi ki: **“Biz arkadaşlarımıza insaf etmedik.”** [Muslim]

‘Abdullah İbn-u Hişâm şöyle dedi:

كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم، وهو آخذ بيد عمر بن الخطاب، فقال له عمر: يا رسول الله، لأنت أحب إلي من كل شيء إلا من نفسي، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: لا، والذي نفسي بيده، حتى أكون أحب إليك من نفسك، فقال له عمر: فإنه الآن، والله لأنت أحب إلي من نفسي، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: *Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ile beraberdik. O, Ömer İbn-ul Hattâb’ın elini tutuyordu. Ömer O’na dedi ki: “Yâ Rasul Allah! Nefsim hâriç Sen bana her şeyden daha sevgilisin.” Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem dedi ki: “Hayır! Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki nefsimden de daha sevgili olmadıkça...” Bunun üzerine Ömer O’na dedi ki: “İşte şimdi, Vallahî Sen bana nefsimden de daha sevgilisin.” Sonra Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem dedi ki: “İşte şimdi (oldu), yâ Ömer!”*

[el-Buhârî]

en-Nevevî, Şerh-u Sahih-il Muslim kitabında, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’i sevmenin mânâsı hakkında Ebî Suleymân el-Hattâbî’den şöyle nakletti:

لا تصدُق في حبي حتى تفني في طاعتي نفسك، وتؤثر رضاي على هواك، **“Uğrunda helâk olsan dahi, sen nefsinini Bana itaatte tüketmedikçe ve Benim rızâmı kendi hevâna tercih etmedikçe Bana olan sevginde sâdik olmuş olmazsın.”**

İbn-u Sîrîn dedi ki: ‘Ubeyde’ye şöyle dedim:

عندنا من شعر النبي، أصبناه من قبل أنس أو من قبل أهل أنس، فقال: لأن *Bizim yanımızda* تكون عندي شعرة منه أحب إلي من الدنيا وما فيها *Nebî’nin biraz saçı vardı. O bize Enes yada Enes’in ehlî tarafından gelmişti.”* Şöyle dedi: *“Onun saçından tek bir telin benim yanımızda bulunması, benim için dünyadan ve içindekilerden daha sevimlidir.”* [el-Buhârî] ‘Âişe RadiyahAllahu ‘Anhâ’dan Ebu Bekr RadiyahAllahu ‘Anh’ın konuşmasında şöyle dediği rivâyet edildi:

Nefsimi والذي نفسي بيده، لقربة رسول الله أحب إلي أن أصل، من قرابتي

elinde tutana yemin olsun ki Rasulullah'a akrabalık, benim için kendi akrabalarımaya yakınlıktan daha sevimlidir." [el-Buhârî]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ dedi ki:

جاءت هند بنت عتبة قالت: يا رسول الله ما كان على ظهر الأرض من أهل خباء أحب إلي أن يذلوا من أهل خيائك، ثم ما... أصبح اليوم على ظهر الأرض Hind bint-u 'Utbe geldi ve şöyle dedi: "Yâ Rasul Allah! Yeryüzünde herhangi bir çadır (ev) halkının Senin çadır halkından daha zelil görünmesi, bana daha sevimli değildi. Sonra bugün, yeryüzünde herhangi bir çadır halkının Senin çadır halkından daha azîz görünmesi, bana daha sevimli olmaz hale geldi." [Muttefekun 'aleyh]

Târik İbn-u Şihâb, İbn-u Mes'ud'u şöyle derken işittiğini rivâyet etti:

شهدت مع المقداد بن الأسود مشهداً، لأن أكون صاحبه أحب إلي مما عدل به، أتى النبي وهو يدعو على المشركين، فقال: لا نقول كما قال قوم موسى: (انذهب انت وربك فقاتلا) ، ولكننا نقاتل عن يمينك، وعن شمالك، وبين يديك، وخلفك، فرأيت Bir ğazvede el-Mikdâd İbn-ul Esved'e şâhid oldum ki onun arkadaşı olmak benim için buna karşı olacak her şeyden daha sevimli idi. O, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'e müşriklere beddua ederek geldi ve dedi ki: "Biz Musa kavminin dediği gibi [Sen ve Rabbin gidin, savaşın] demiyoruz. Velâkin biz, [Senin sağında da, Senin solunda da, Senin önünde de Senin arkanda da savaşırız] diyoruz." Bunun üzerine Nebî'nin yüzünün ışıldadığını ve sevindiğini gördüm. Yani onun sözünden dolayı." [el-Buhârî]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ'dan Sâ'd RadiyAllahu ‘Anh'in şöyle dediği rivâyet edildi:

اللهم إنك تعلم أنه ليس أحد أحب إلي أن أجاهدكم فيك، من قوم كذبوا رسولك Ey Allah'ım! Şüphesiz Sen biliyorsun ki Senin Rasulü'nü yalanlayan ve O'nu (Mekke'den) çıkaran kavme

karşı Senin için Cihâd etmekten bana daha sevgili hiçbir şey yoktur.” [Muttefekun ‘aleyh]

Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Sumâme İbn-u Usâl’in şöyle dediği rivâyet edildi:

يا محمد، والله، ما كان على الأرض وجه أبغض إلي من وجهك، فقد أصبح وجهك أحب الوجوه إلي. والله، ما كان من دين... أبغض إلي من دينك، فأصبح دينك أحب الدين إلي، والله، ما كان من بلد أبغض إلي من بلدك، فأصبح بلدك أحب البلاد إلي “Yâ Muhammed! Vallahi, yeryüzünde benim için Senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz yoktu. Şimdi Senin yüzün, benim için yüzlerin en sevimlisi oldu. Vallahi, yeryüzünde benim için Senin dîninden daha sevimsiz bir dîn yoktu. Şimdi Senin dînin, benim için en sevimli dîn oldu. Vallahi, yeryüzünde benim için Senin belden-den daha sevimsiz bir belde yoktu. Şimdi Senin belden, benim için beldelerin en sevimlisi oldu.” [Muttefekun ‘aleyh]

Allah İçin Sevmek ve Buğz Etmek

Allah için sevmek [الحب في الله] demek, Allah'ın kulunu îmânı ve itaati sebebiyle sevmen demektir. Allah için buğz etmek [البغض في الله] ise, küfrü ve isyânı sebebiyle kuldan nefret etmen demektir. Çünkü burada [في] edatı, ta'lîl (sebebe bağlamak) içindir. Bu, aynen Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın şu kavli gibidir:

Kendisi “için” [فيه] beni kınadığınız (genç) işte budur. [Yûsuf 32]

Yani “o genç sebebiyle” demektir.

Bir başka örnek de Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın şu kavlidir:

Bu iftiradan dolayı (iftira “için”) size mutlaka bir azap dokunurdu. [en-Nûr 14]

Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*'in şu kavli de buna örnektir:

“Bir kadın (kötü davrandığı) bir kedi “için” ateşe girdi.”

Yani “kedi sebebiyle” demektir.

İtaatkâr mü'minleri sevmenin ecri çok büyüktür ve bunun delilleri şunlardır:

Muttefekun 'aleyh olan Ebî Hurayra hadisinde Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivâyet edildi:

سبعة يظلهم الله في ظله، يوم لا ظل إلا ظله: إمام عادل، وشاب نشأ في عبادة الله عز وجل، ورجل قلبه معلق بالمساجد، ورجلان تحابا في الله، اجتمعا عليه، وتفرقا عليه، ورجل دعته امرأة ذات منصب وجمال، فقال إني أخاف الله، ورجل تصدق بصدقة فأخفاها، حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه، ورجل ذكر الله خالياً،

ففاضت عيناه “Allah’tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde O’nun gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır: Âdîl yönetici, Allah ‘Azze ve Celle’ye ibâdet ile yetişen genç, kalbi meşcedlere bağlanmış adam, Allah için birbirlerini seven, bunun için biraraya gelen ve bunun için birbirlerinden ayrılan iki adam, asâlet ve güzellik sahibi bir kadının (şehvet) dâvetine karşılık “Ben Allah’tan korkarım” diyebilen adam ve sadakasını, sağ elinin infâk ettiğini sol eli bilmeyecek kadar gizlice veren adam ve Allah’ı tek başına zikreden böylece gözleri boşalan adamdır.”

Muslim’deki bir Ebi Hurayra hadisinde Nebî Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

إن الله تعالى يقول يوم القيامة: أين المتحابون بجلالي؟ اليوم أظلم في ظلي
 “Muhakkak ki Allahu Teâla Kuyâmet Günü’nde şöyle der: Celâlim için birbirlerini sevenler neredeler? Benim gölgeден başka hiçbir gölgenin olmadığı günde, bugün ben onları kendi gölgemde gölgelendireceğim.”

Yine Muslim’deki bir Ebi Hurayra hadisinde Nebî Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

والذي نفسي بيده، لا تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا، ولا تؤمنوا حتى تحابوا، أولا
 “Nefsîmî elinde tutana yemin olsun ki îman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi (Allah için) sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın!”

Nebî Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’in “ولا تؤمنوا حتى تحابوا” “Birbirinizi (Allah için) sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız” kavlindeki istidlâl (delillendirme) şekli, Allah için sevmenin ecrinin ne kadar büyük olduğuna delâlet

eder.

el-Buhârî'deki Enes hadisinde Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediği rivâyet edildi:

“...**Kişi sevdiğini Allah için sevmedikçe îmanın tadına varmış olmaz.**” [Hadis]

et-Tirmizi'nin hasen sahih olduğunu söyleyerek rivâyet ettiği Mu'âz hadisinde, Mu'âz dedi ki: Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'i şöyle derken işittim:

قال الله عز وجل: المتحابون في جلالي، لهم منابر من نور، يغطهم النبيون والشهداء **Allah 'Azze ve Celle şöyle buyurdu: Celâlim için birbirlerini sevenlere, Nebîlerin ve Şehîdlerin ğıpta ettiği nurdan minberler vardır.**”

Nebîlerin ve şehîdlerin onlara ğıpta etmesi, onların güzel hallerine bir kinâyedir. Yani onların hallerini sadece güzel bulmaktadırlar. Yoksa onların hallerinin benzerini temenni etmezler. Zîra onlar, halleri en efdâl ve dereceleri en yüksek olanlardır.

Ahmed İbn-u Hanbel'in sahih isnâd ile rivâyet ettiği bir Enes hadisinde şöyle geçti:

جاء رجل إلى النبي ، فقال يا رسول الله الرجل يحب الرجل ، ولا يستطيع أن يعمل كعمله ، فقال رسول الله: المرء مع من أحب. فقال أنس فما رأيت أصحاب رسول الله فرحوا بشيء قط، إلا أن يكون الإسلام، ما فرحوا بهذا من قول رسول الله ، فقال أنس: فتنح نحب رسول الله ولا نستطيع أن نعمل بعمله، فإذا كنا معه **Bir adam Nebî'ye geldi ve dedi ki: “Yâ Rasul Allah! Bir adam bir adamı (Allah için) sever de onun ameli gibi amel etmeye güç yetiremezse (ne olacak)?” Rasulullah dedi ki: “Kişi sevdiği ile beraberdir.” Enes dedi ki: “İslâm olmak hâricinde Rasulullah'ın Ashâbını, Rasulullah'ın bu kavline ferahladıkları kadar ferahlatan bir şeyi kesinlikle görmedim.” Yine Enes dedi ki: “Biz Rasulullah'ı seviyorduk ama O'nun ameli gibi amel etmeye güç getiremiyorduk. Biz O'nunla beraber olduğumuz zaman bu**

bize yeter.”

Ahmed İbn-u Hanbel, Ebu Dâvud ve İbn Hibbân'ın rivâyet ettiği Ebu Zerr hadisinde şöyle geçti:

قلت يا رسول الله، الرجل يحب القوم لا يستطيع أن يعمل بأعمالهم، قال: أنت يا أبا ذر مع من أحببت. قال: قلت فإني أحب الله ورسوله بعيدها مرة أو مرتين “Dedim ki: “Yâ Rasul Allah! Bir adam bir kavmi (Allah için) sever de onların ameli gibi amel etmeye güç yetiremezse (ne olacak)?” Dedi ki: “**Sen, Ey Ebâ Zerr sevdiğin ile berabersin.**” Dedi ki: “Ben Allah'ı ve Rasulü'nü seviyorum.” Bunu bir veya iki defa tekrarladı.”

‘Abdullah İbn-u Mes’ud’un muttefekun ‘aleyh hadisinde şöyle geçti:

جاء رجل إلى رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال: يا رسول الله كيف تقول في رجل أحب قوماً ولم يلحق بهم؟ فقال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “المراء Bir adam Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e geldi ve şöyle dedi: “Yâ Rasul Allah! Bir kavmi sevdiği halde onlara katılmayan bir adam hakkında nasıl dersin?” Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi: “**Kişi sevdiği ile beraberdir.**”

el-Hâkim'in el-Mustedrak kitabında, el-Buhârî ve Muslim'in tahric etmediği halde isnâdının sahih olduğunu söylediği ‘Abdullah İbn-u Mes’ud hâdisinde, ‘Abdullah İbn-u Mes’ud şöyle dedi:

قال لي النبي يا عبد الله بن مسعود فقلت: لبيك يا رسول الله، ثلاث مرار قال: هل تدري أي عرى الإيمان أوثق؟ قلت: الله ورسوله أعلم. قال: أوثق الإيمان، الولاية Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem bana dedi ki: “**Ey ‘Abdullah İbn-u Mes’ud!**” Üç defa dedim ki: “Buyur yâ Rasul Allah!” Dedi ki: “**İmânın hangi kulpunun daha sağlam olduğunu biliyor musun?**” Dedim ki: “Allah ve Rasulü en iyi bilir.” Dedi ki: “**İmânın en sağlamı, O'nun için sevgi ve O'nun için buğz ile Allah'a bağlılıktır.**” [Hadis]

İbn-u ‘Abd-il Berr, et-Temhîd kitabındaki Ömer İbn-ul

Hattâb RadiyAllahu ‘Anh’in bir hadisinde Rasulullah Sal-lallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

الله عباد لا بَأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغِيظُهُمُ الْأَنْبِيَاءَ وَالشُّهَدَاءُ بِمَكَانِهِمْ مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ هُمْ؟ وَمَا أَعْمَالُهُمْ؟ لَعَلْنَا نَحْبِهِمْ، قَالَ: قَوْمٌ تَحَابُّوا بِرُوحِ اللَّهِ، لَا أَرْحَامَ بَيْنَهُمْ، وَلَا أَمْوَالَ يَتَعَاطَوْنَهَا، وَاللَّهُ إِنْ وَجَّهَهُمْ نُورًا، وَإِنَّهُمْ لَعَلَىٰ مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ، لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ، ثُمَّ قَرَأَ: أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَوْلِيَاءُ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ **Allah’ın öyle kulları vardır ki Nebîlerden ve Şehîdlerden olmadıkları halde Nebîler ve Şehîdler, Allah ‘Azze ve Celle’nin katındaki mekânlarından dolayı onlara ğıpta ederler.**” Dediler ki: “Yâ Rasul Allah! Onlar kimdir ve amellerini nelerdir? Umulur ki onları severiz.” Dedi ki: “Onlar, aralarında akrabalık bulunmadığı ve mal alışverişi de olmadığı halde, Allah’ın Ruhu sayesinde birbirlerini seven bir topluluktur. Valahi, onların yüzleri nurdur ve nurdan minberler üzerindedirler. İnsanlar korktuğu zaman onlar korkmazlar ve insanlar üzüldüğü zaman onlar üzülmezler.” Sonra şunu okudu: أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَأَوْلِيَاءُ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ **Dikkat edin! Şüphesiz ki Allah’ın evliyâsına (muttakî dostlarına) korku yoktur ve onlar üzülmezler de!** [Yunus 62]

Mu’âz İbn-u Enes el-Cuhânî’nin hadisinde Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dediği rivâyet edildi:

مَنْ أَعْطَىٰ اللَّهُ، وَمَنْعَ اللَّهُ، وَأَحَبَّ اللَّهُ، وَأَبْغَضَ اللَّهُ، وَأَنْكَحَ اللَّهُ، فَقَدْ اسْتَكْمَلَ إِيْمَانَهُ **“Her kim Allah için verirse ve Allah için men ederse, Allah için severse ve Allah için buğz ederse ve Allah için nikahlarsa, îmânını ikmâl etmiş olur.”** [Ebu ‘İsâ, bunun hasen bir hadis olduğunu söyledi. Yine el-Hâkim el-Mustedrak’inde bunu tahrir etti ve el-Buhârî ile Muslim tahrir etmediği halde isnâdının sahih olduğunu söyledi. Ebu Dâvud da bunu Ebu Umâme hadisinden tahrir etti ama [وَأَنْكَحَ اللَّهُ] “Allah için nikâhlarsa” lafzını zikretmedi.]

Allah için bir kardeşini seven kimsenin, Ebu Dâvud ve

et-Tirmizi tarafından rivâyet edilen hadisten dolayı kardeşine kendisini sevdiğini haber vermesi ve bildirmesi sünnettir. el-Mikdâd İbn-u Ma'dikeribe'den hasen olarak rivâyet edilen bir hadiste Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

“Bir adam kardeşini sevdiği zaman, kendisini sevdiğini ona bildirsin.”

Yine Ebu Dâvud, Enes RadiyAllahu 'Anh'den sahih bir isnâd ile şöyle rivâyet etti:

أن رجلاً كان عند النبي -صلى الله عليه وسلم- فمرَّ به رجل فقال: يا رسول الله، إني لأحِبُّ هذا، فقال له النبي صلى الله عليه وسلم أَعْلَمْتُهُ؟ قال: لا، قال: **“Bir adam Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in yanında iken başka bir adam oradan geçti. Dedi ki: “Yâ Rasul Allah! Ben şu adamı seviyorum.” Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem ona dedi ki: “Bunu ona bildirdin mi?” Dedi ki: “Hayır!” Dedi ki: “Ona bildir.” Bunun üzerine ona yetişti ve dedi ki: “Ben seni Allah için seviyorum.” O da dedi ki: “Beni kendisi için sevdiğin (Allah) da seni sevsin.”**

el-Bezzâr, sahih bir isnâd ile 'Abdullah İbn-u 'Amr'dan Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

من أحبَّ رجلاً لله، فقال: إني أحبك لله، فدخل الجنة فكان الذي أحبَّ أرفع منزلةً من الآخر ألحق بالذي أحبَّ الله **“Her kim bir adamı sever de ona “Ben seni Allah için seviyorum” derse, sonra ikisi Cennete girerlerse, sevgisini ifade edenin derecesi diğerinden üstün olur ve Allah için sevdiği kişinin (dostluğuna) daha lâyük olur.”**

Birbirlerini Allah için seven iki arkadaştan en efdâl olanı, arkadaşını en çok sevendir. Zîra İbn-u 'Abd-il Berr et-Temhîd'inde, el-Hâkim el-Mustedrak'inde ve İbn Hibbân da Sahih'inde Enes RadiyAllahu 'Anh'den Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini ri-

vâyet ettiler:

“Bir-birlerini Allah için seven iki adam yoktur ki arkadaşını daha şiddetlice seven daha efdâl olmasın.”

Yine kişinin, kardeşi için gıyâbında duâ etmesi de sünnettir. Zîra Muslim, Umm-ud Derdâ’dan şöyle dediğini rivâyet etti: Efendim bana, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle derken işittiğini anlattı:

“Her kim kardeşi için gıyâbında duâ ederse, ona vekil kılınan melek de “Âmîn. Aynısı sana da (olsun)” der.”

O’nun efendisi Ebu’d Derdâ’dır ve ihtirâmından dolayı kocasına böyle demektedir.

Ahmed İbn-u Hanbel ve Muslim, Umm-ud Derdâ’dan sahih bir isnâd ile rivâyet ettiler. Muslim’deki lafız şöyledir: Safvân İbn-u ‘Abdullah İbn-u Safvân [Umm-ud Derdâ onun nikâhı altındaydı] şöyle dedi:

قدمت الشام. فأتيت أبا الدرداء في منزله فلم أجده. ووجدت أم الدرداء. فقالت: أتريد الحج، العام؟ فقلت: نعم. قالت: فادع الله لنا بخير. فإن النبي صلى الله عليه وسلم كان يقول دَعْوَةُ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ لِأَخِيهِ، يَظْهَرُ الْعَيْبِ، مُسْتَجَابَةٌ، عِنْدَ رَأْسِهِ مَلَكَ “eş-muokl, kılma dâa lâxıyehı bıxııır, qal almalık almuokl be: âmıın, vlek bımtıl Şâm’a vardığımda Ebâ’d Derdâ’ya uğradım. Onu evinde bulamadım. Umm-ud Derdâ’yı buldum. Şöyle dedi: “Bu sene hacetmek istiyor musun?” Dedim ki: “Evet.” Dedi ki: “Bizim için Allah’a hayırla duâ et. Muhakkak ki Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: **“Müslüman bir adamın kardeşi için gıyâbında yaptığı duâyaya icâbet edilir. Her ne zaman kardeşine hayırla duâ ederse, vekil kılınan melek de onun için: “Âmin. Aynı sana da (olsun)” der.**” Sonra çarşıya çıktım ve Ebu’d Derdâ ile karşılaştım. Bunun aynısını o

da bana söyledi.”

Aynı şekilde kişinin bir kardeşinden kendisi için duâ etmesini talep etmesi de sünnettir. Zîra Ebu Dâvud ve et-Tirmizi sahih bir isnâd ile Ömer İbn-ul Hattâb *RadiyAllahu ‘Anh’*den şöyle dediğini rivâyet ettiler:

“*Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’den umre için izin istedim. Bana izin verdi ve şöyle dedi:*

لا تتسنا نا يا أخي من دعائك **“Ey kardeşim, Bizi de duânda unutma!”** O öyle bir kelime söyledi ki buna karşılık bütün dünyaya sahip olsaydım, beni bu kadar sevindiremezdi.” Bir başka rivâyette ise şöyle dedi:

أشركنا يا أخي في دعائك **“Ey kardeşim, bizi de duâna ortak et!”**

Kardeşini Allah için sevdikten sonra, artık Allah için onu ziyâret etmesi, onunla oturması, onunla alâkalarını sürdürmesi ve birbirleriyle hediyeleşmeleri de sünnettir. Muslim, Ebu Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*den Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’den şöyle rivâyet etti:

أن رجلاً زار أخاً له في قرية أخرى، فأرصد الله تعالى له ملكاً، فلما أتى عليه قال: أين تريد؟ قال أريد أخاً لي في هذه القرية، قال هل لك عليه من نعمة تربها عليه؟ قال: لا، غير أنني أحببته في الله تعالى، قال: فإنني رسول الله إليك، بأن الله يحبته؟ قال: لا، غير أنني أحببته في الله تعالى، قال: قد أحبك كما أحببته فيه **“Bir adam diğer bir köydeki kardeşini ziyârete gitti. Allahu Teâla onu gözetlemek üzere bir melek gönderdi. (Melek) onun yanına varınca dedi ki: “Nereyi arıyorsun?” Dedi ki: “Benim şu köyde bir kardeşim var, onu arıyorum.” Dedi ki: “Senin onun üzerinde kendisinde bulunan nîmetten (alacağın, istediğin) bir şey mi var?” Dedi ki: “Hayır! Kendisini Allahu Teâla için sevmemden başka bir şey yok.” Dedi ki: “Muhakkak ki ben, senin onu Allah için sevmen gibi, Allah’ın da seni sevdiğini bildirmek için, Allah’ın sana göndermiş olduğu bir elçiyim.”**

Ahmed İbn-u Hanbel’in hasen isnâd ile tahric ettiği ve

el-Hâkim'in de sahihtir dediği 'Ubâde İbn-us Sâmit'ten bir hadiste, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem, Rabbi 'Azze ve Celle'ye yükselirken kendisine şöyle dediğini söyledi:

حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِمُتَحَابِّينَ فِيَّ، وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ، وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ، وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِمُتَوَاصِلِينَ فِيَّ
“Benim için birbirlerini sevenlere Benim sevgim hak oldu. Benim için birbirlerini ziyâret edenlere Benim sevgim hak oldu. Benim için birbirlerine harcayanlara Benim sevgim hak oldu ve Benim için birbirleriyle alâkadâr kalanlara Benim sevgim hak oldu.”

Mâlik, el-Muvatta'sında sahih bir isnâd ile Mu'âz RadiyAllahu 'Anh'den şöyle dediğini tahrir etti: Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim:

قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَجِبَتْ مَحَبَّتِي لِمُتَحَابِّينَ فِيَّ، وَالمُتَجَالِسِينَ فِيَّ، وَالمُتَزَاوِرِينَ فِيَّ، وَالمُتَبَاذِلِينَ فِيَّ
“Allahu Teâla şöyle buyurdu: “Benim için birbirlerini sevenlere Benim sevgim vâcib oldu. Benim için bir araya gelenlere Benim sevgim vâcib oldu. Benim için birbirlerini ziyâret edenlere Benim sevgim vâcib oldu ve Benim için birbirlerine harcayanlara Benim sevgim vâcib oldu.”

el-Buhârî, 'Âişe RadiyAllahu 'Anhâ'dan şöyle dediğini tahrir etti:

لَمْ أُعْقَلْ أَبَوِيَّ إِلَّا وَهُمَا بَيِّنَانِ الدِّينِ وَلَمْ يَمُرَّ عَلَيْنَا يَوْمَ إِلَّا بِأَتَيْنَا فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ
“Ben ebeveynimi, (hanîf) dîn üzere dindarlık dışında hiç düşünmedim (görmedim) ve bizim üzerimizden tek bir gün geçmemiştir ki Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem sabah ve akşam gün boyunca bize uğramamış olsun.”

Rasul SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem kendisi için sevdiği ni kardeşi için de seven, elinden geldiğince dünyasında ve Âhiretinde hayrın kardeşine ulaşması için bu minvâlde hırs gösteren mü'minin kazanacağı ecrin büyüklüğünü bize beyân etmiştir. Bu bağlamda muttefekun 'aleyh olan

Enes hadisinde Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

“Sizden biriniz, kendisi için sevdiği kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş olmaz.”

Yine İbn-u Huzeyme’nin Sahih’i ile İbn Hibbân’ın Sahih’inde geçen ve el-Hâkim’in el-Mustedrak’inde Şeyhayn’ın [el-Buhârî ve Muslim’ in] şartına uygun dediği ‘Abdullah İbn-u ‘Amr hadisinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

**“خير الأصحاب عند الله خيرهم لصاحبه، وخير الجيران عند الله خيرهم لجاره
Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına en hayırlı olanlardır. Allah katında komşuların en hayırlısı, komşusuna en hayırlı olanlardır.”**

Gücünü kardeşinin ihtiyacına âmade kılmak, yardımına koşmak ve imkânlarıyla onun sıkıntılarını gidermede cehd etmek de bu türdendir.

Muttefekun ‘aleyh olan İbn Ömer hadisinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

**المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يسلمه، من كان في حاجة أخيه كان الله في حاجته، ومن فرج عن مسلم كربة فرج الله عنه بها كربة من كربة يوم القيامة، ومن ستر مسلماً ستره الله يوم القيامة
Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu (düşmana) teslim etmez. Her kim kardeşinin bir hâcetini giderirse Allah da onun bir hâcetini giderir. Her kim kardeşinin bir sıkıntısını giderirse Allah da onun Kuyâmet Günü’ndeki sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim bir Müslümanı(n ayıbını) örterse Allah da Kuyâmet Günü onu(n ayıbını) örter.”**

Yine râvileri sağlam, hasen isnâd ile et-Taberânî, Zeyd İbn-u Sâbit hadisinden Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini tahrir etti:

Kul, kardeşinin hâcetini giderdiği sürece Allah da onun hâcetini gidermeye devam edecektir.

Kardeşini sevindirmek için sevdiği bir şey ile karşılaşmak da menduptur. Zîra et-Taberânî es-Sağîr’indeki Enes hadisinde, hasen isnâd ile Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivâyet etti:

من لقي أخاه المسلم بما يحب ليسر به بذلك، سره الله عز وجل يوم القيامة
“Her kim Müslüman kardeşini sevindirmek için onu sevdiği bir şey ile karşılarsa, Allah ‘Azze ve Celle de Kıyâmet Günü’nde onu sevindirir.”

Kezâ kardeşini güler yüz ile karşılamak da menduptur. Zîra Muslim, Ebi Zerr’den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivâyet etti:

لا تحقرن من المعروف شيئاً، ولو أن تلقى أخاك بوجه طلق
“Ma’ruftan hiçbir şeyi hakir görme! Velew bu, kardeşini güler yüzle karşılamak olsa bile.”

Yine Ahmed İbn-u Hanbel ve et-Tirmizî, hasen sahihtir diyerek Câbir İbn-u ‘Abdullah’tan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini rivâyet ettiler:

كل معروف صدقة، وإن من المعروف أن تلقى أخاك بوجه طلق، وأن تفرغ من
“Bütün ma’ruflar sadakadır. Kardeşini güler yüzle karşılayan ma’ruftandır ve kendi kovandan kardeşinin kabına su boşaltman da ma’ruftandır.”

Ahmed İbn-u Hanbel, Ebu Dâvud, et-Tirmizî ve en-Nesâî’nin hasen isnâd ile ve İbn Hibban’ın da Sahih’inde rivâyet ettikleri hadisin İbn Hibban’daki lafzı şöyledir:

“... Ebu Cerâ el-Huceymî bana şöyle tahdis etti ve dedi ki: Ben Rasulullah’a vardım ve şöyle dedim: “Ya Rasul Allah! Biz bedevi ehlinde bir kavimiz. Bize, Allah’ın bizi kendisiyle faydalandıracağı bir şey öğret.” Dedi ki:

لا تحقرن من المعروف شيئاً، ولو أن تغرغ من دلوک في إنباء المستسقي، ولو أن تکلم أخاک ووجهک إليه منبسط، وإياک وإسبیل الإزار فإنه من المخيلة، ولا يجيبها الله، وإن امرؤ شتمک بما يعلمه فيک فلا تشتمه بما تعلم فيه، فإن أجره لك ووباله **“Ma’ruftan hiçbir şeyi hakir görme! Vele bu, su isteyeninin kabına kendi kovandan su boşaltman olsa bile. Vele bu, kardeşinle konuşurken güler yüzlü olman olsa bile. İzârın (paltonu) yerde sürtmekten de sakın. Zîra o kibirdendir. Allah da bunu sevmez. Bir adam, senin hakkında bildiği bir şey ile sana söverse, sen de onun hakkında bildiğin şey ile ona sövme! Muhakkak ki bunun eciri senin lehinedir, vebâli de söyleyenin aleyhinedir.”**

Yine kişinin kardeşine hediye vermesi de menduptur. Zîra el-Buhârî el-Edeb-il Mufrad’ında, Ebu Ya’lâ Musned’inde, en-Nesâi el-Kunâ’sında, İbn-i ‘Abd-il Berr et-Temhîd’inde tahrir ettikleri, el-’Irâkî’nin **“Senedi ceyyid-dir”** ve İbn-u Hacer’in et-Telhîs-ul Hubeyr’de **“Senedi ha-sendir”** dediği Ebu Hurayra hadisinde Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

“Hediyeleşin ki birbirinizi seversiniz.” تهادوا تحابوا

Yine onun hediyesini kabul etmek ve ona karşılık vermek de el-Buhârî’nin rivâyet ettiği ‘Âişe hadisinden dolayı menduptur. Dedi ki:

“Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem hediye kabul eder ve ona karşılık verirdi.” كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُ الْهَدِيَّةَ وَيُثِيبُ عَلَيْهَا

Ahmed İbn-u Hanbel, Ebu Dâvud ve en-Nesâi’deki İbn Ömer hadisinde Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

من استعاذ بالله فأعينوه، ومن سألكم بالله فأعطوه، ومن استجار بالله فأجبروه، ومن أتى إليكم معروفاً فكافئوه، فإن لم تجدوا، فادعوا له حتى تعلموا أن قد كافأتموه **“Her kim Allah(ın Adı) ile sığınursa, onu barındı-**

rn. Her kim Allah(ın Adı) ile isterse, ona verin. Her kim Allah (ın Adı) ile eman ararsa ona eman verin. Her kim size bir ma'ruf ile gelirse onu mükâfatlandırın. (Mükâfatlandırarak) bir şey bulamazsanız ona duâ edin. Tâ ki onu mükâfatlandırdığınızı bilesiniz.”

Bu hediyeleşme sadece kardeşler arasındadır ve halkın yöneticilere verdiği hediyeler ile alâkası yoktur. Nitekim bu tür hediyeler rüşvet gibidir ve haramdır.

Yine [جزاك الله خيراً] “CezâkAllahu Hayran [Allah seni hayırla ödüllendirsin] demek de bir tür mükâfat sayılır. et-Tirmizi'nin, hasen sahihtir diyerek Usâme İbn-u Zeyd RadiyAllahu 'Anh'den rivâyet ettiği hadiste Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

« من صنع إليه معروف فقال لفاعله جزاك الله خيراً فقد أبلغ في الثناء »
“Her kim kendisine bir ma'ruf (iyilik) yapıldığında, o yapana [جزاك الله خيراً] CezâkAllahu Hayran [Allah seni hayırla ödüllendirsin] derse senâ'ını en belîğ şekilde ifade etmiştir.”

[الثناء] es-Senâ' teşekkür etmek, yani özellikle hiçbir şeyi olmayan kimse için mükâfat demektir. Nitekim İbn Hibbân Sahih' inde Câbir'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti.

من أولي معروفاً فلم يجد له خيراً إلا الثناء، فقد شكره، ومن كتبه فقد كفره، ومن
“Her kim bir ma'ruf yapmak ister de senâ'dan başka (verecek) bir hayır bulamazsa, ona teşekkür etmiş olur. Her kim (senâ'ını gizleyip) susarsa, küfretmiş olur. Her kim de bâtil ile süslenirse iki yalan elbisesi giyinen gibidir.”

et-Tirmizi, hasen bir isnâd ile Câbir'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

من أعطي عطاء فوجد فليجز به، فإن لم يجد فليثن، فإن من أثنى فقد شكر،

“Her kim kendisine bir hediye verilir de (verecek) bir şey bulursa ona (karşılığını) versin. Bulamazsa senâ’da bulunsun. Her kim senâ’da bulunursa ona teşekkür etmiş olur. Her kim de susarsa, küfretmiş olur. Her kim kendisine verilmeyen bir şey ile süslenirse iki yalan elbisesi giyinen gibidir.”

Hediyeye küfretmek, onu gizlemek, örtmek ve nankörlük etmek demektir.

Ebu Dâvud ve en-Nesâî, sahih bir isnâd ile Enes’den şöyle dediğini rivâyet ettiler:

قال المهاجرون يا رسول الله، ذهب الأنصار بالأجر كله، ما رأينا قوماً أحسن بذلاً لكثير، ولا أحسن مواساة في قليل منهم، ولقد كفونا المؤمنة، قال: أليس تثنون Muhâcirler dediler ki: “عليهم به وتدعون لهم؟ قالوا بلى، قال: فذاك بذاك “Yâ Rasul Allah! Ensâr ecrin hepsini alıp götürüyor. Bolca harcamada onlardan daha güzel ve az şeyleri paylaşmada onlardan daha güzel bir kavim görmedik. Azık bile (fazlasıyla) yetmişti.” Dedi ki: **“Bunun için onlara senâ’da bulunmuyor musunuz, onlar için duâ etmiyor musunuz?”** Dediler ki: “Evet, elbette” Dedi ki: **“İşte bu ona karşılıktır.”**

Büyüğe olduğu gibi küçük hediyeye de şükran duymak ve kendisine bir hayır takdim eden insanlara teşekkür etmek gerekir. Nitekim ‘Abdullah İbn-u Ahmed Zevâid’inde hasen bir isnâd ile en-Nu’mân İbn-u Beşîr’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

من لم يشكر القليل لم يشكر الكثير، ومن لم يشكر الناس لم يشكر الله، والتحدث بنعمة الله شكر وتركها كفر، والجماعة رحمة والفرقة عذاب **“Aza şükretmeyen çoğa da şükretmemiştir. İnsanlara teşekkür etmeyen Allah’a şükretmemiştir. Allah’ın nîmetinden bahseden şükretmiş ve terk eden de küfretmiş olur. Birlik rahmet ve ayrılık**

azâbtır.”

Yine kendisine bir hayır ulaşması veya bir zorluğun kaldırılması için kardeşine aracılık etmesi de bir Müslüman için sünnettir. Nitekim el-Buhârî, Ebu Musa’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in bir dilenci geldiği zaman şöyle dediğini rivâyet etti:

“Aracılık edin ki siz ecîr kazanasınız ve Allah da Nebî’sinin lisânı üzere dilediğine hükmetsin.”

Muslim de İbn Ömer *RadiyAllahu ‘Anh*’den, Nebî *Sal-lallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu rivâyet etti:

“Her kim birr (hayırlı) olan bir menfaat sağlamak veya bir zorluğu kolaylaştırmak üzere otorite sahibine Müslüman kardeşi için aracılık ederse, ayakların kaydığı günde Sırâtı geçmesine yardım edilir.”

Yine gıyabında, kardeşinin küçümsenmesine engel olması da Müslüman için menduptur. Zîra et-Tirmizî, Ebu’d Derdâ’ *RadiyAllahu ‘Anh*’den Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğunu rivâyet etti ki bu hadisin hâsen olduğunu söylemiştir:

“Her kim kardeşinin küçümsenmesine engel olursa, Allah da Kıyâmet Günü’nde ateşin onun yüzüne (dokunmasına) engel olur.”

Ebu’d Derdâ’nın bu hadisini Ahmed de tahrir edip isnâdı hasendir dedi. el-Heysemî’de bunun aynısını söyledi. İshâk İbn-u Rahâvey, Esmâ’ Bint-u Yezîd’den şöyle dediğini rivâyet etti: Ben Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle dediğini işittim:

من نب عن عرض أخيه بظهور الغيب كان حقاً على الله أن يعتقه من النار
“Her kim gıyâbında kardeşinin küçümsemesine engel olursa, onu ateşten korumak da Allah üzerinde bir hak olur.”

el-Kudaî, Musned-iş Şihab'da Enes RadiyAllahu 'Anh'den Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini tahrir etti:

“Her kim gıyâbında kardeşine yardım ederse, Allah da hem bu dünyada hem de Âhirette ona yardım eder.”

Aynı şekilde el-Kudaî bunu 'İmrân İbn-u Husayn hadisinde şu ilâve ile tahrir etmiştir:

“Ona yardım etmeye güç yetirirse” وهو يستطيع نصره

Ebu Dâvud ve el-Buhârî tarafından el-Edeb-il Mufrad'da rivayet edilmiş, ez-Zeyn-ul 'Irakî isnâdının hasen olduğunu söylemiş ve Ebu Hurayra'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir:

المؤمن مرآة المؤمن، والمؤمن أخو المؤمن، من حيث لقيه، يكف عنه ضيعته
“Mü'min mü'min aynasıdır. Mü'min mü'mi-nin kardeşidir. Ne zaman onunla karşılaşırsa ona zarar vermekten geri durur ve onu arkasından korur.”

Ayrıca Allah Subhanehû ve Teâla Müslümana kardeşinin özrünü kabul etmeyi, sırrını korumayı ve ona nasihat-ta bulunmayı vâcib (farz) kıldı.

Özrünü kabul etmek: Zîra İbn-u Mâce, el-Munzirî'nin dediği gibi iki ceyyid isnâd ile Cevdân'dan Rasulullah Sal-lallahu 'Aleyhi ve Sellem' in şöyle dediğini rivâyet etti:

من اعتذر إلى أخيه بمعذرة فلم يقبلها، كان عليه مثل خطيئة صاحب مكس
“Her kim kardeşine bir mâzeret ile özür beyân

eder de o da bunu kabul etmezse, gümrük vergisi alanın suçunun aynısı onun üzerine düşer.”

Sırrını korumak: Zîra Ebu Dâvud ve et-Tirmizî, hasen isnâd ile Câbir'den Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle dediğini rivâyet etti:

“Bir adam bir adama bir söz söyler sonra da (kimse duymasın diye) etrafına bakınrsa, o (söz) emânettir.”

Nitekim emânetin korunması vâcibtir, onu zâyî etmek hıyânettir. Yukarıdaki hadis kardeşinin sırrını muhafaza etmeye delâlet eder. Hatta bunu açıkça talep etmemiş olsa da, kendilerinin dışında başka kimselerin bu sözü duyma korkusundan ötürü, kardeşine bir sözü etrafına bakınarak söylemesi gibi hâl karineleri buna yeterlidir. Vâzıhtır ki, açıkça ondan sırrını korumayı talep etmesi evlâ bâbındandır. Yalnız bu, o sözün içeriğinde Allah *Subhanehû ve Teâla*'nın haklarından bir hakkı çiğneyen genel bir zararın olmaması halinde geçerlidir. Aksi halde onunla oturup kalkan kimsenin ona nasihat etme ve onu şerden sakındırma hakkı vardır. O kimse, kendisinden şâhitlik etmesi istenilmeden önce şâhitlik etmelidir. Tıpkı şu hadiste geçtiği gibi:

“Size şâhitlerin en hayırlısını bildireyim mi? Şâhitliği istenmeden önce (gönüllü) şâhitlik edendir.”

Ona nasihat etmek: Zîra muttefekun 'aleyh olan Cerîr İbn-u 'Abdullah hadisinde şöyle rivâyet edilmiştir:

“Salâtu bayעת رسول الله على إقام الصلاة وإيتاء الزكاة والنصح لكل مسلم ikâme etmek, zekâtı vermek ve her Müslümana nasihat etmek üzere Rasulullah'a bey'at verdim.”

Muslim, Temîm İbn-u Evs ed-Dârî hadisinde Nebî *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'den şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

الدين النصيحة قلنا لمن؟ قال لله ولكتابه ولرسوله ولأئمة المسلمين وعامتهم
“Din nasihattir.” Dedik ki: “Kimin için?” Dedi ki: **“Allah için, Kitâbı için ve Rasulü için, Müslümanların liderlerine ve genelinedir.”**

el-Hattâbi dedi ki: “Bu hadisin mânâsı, dînin direği ve dayanağı nasihattir, demektir. Bu, sanki Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in الحج عرفة **“Hacc Arafat’tır”** yani onun direği ve çoğu Arafat’tır, demesi gibidir.”

Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkını ve bundaki büyük eciri de beyân etti. Muslim, Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını tahrir etti:

حق المسلم على المسلم ست، قيل: ما هن يا رسول الله؟ قال: إذا لقيته فسلم عليه، وإذا دعاك فأجبه، وإذا استنصحك فانصح له، وإذا عطس فحمد الله فشمته، Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı altıdır.” Denildi ki: “Onlar nedir, yâ Rasul Allah?” Dedi ki: **“Karşılaştığında ona selam vermindir. Sana duâ ettiğinde ona karşılık vermindir. Sana nasihat ettiğinde ona nasihat etmindir. Aksırıp da “el-Hamdulillah” dediğinde ona “YerhamukAllah” demendir. Hastalandığında onu ziyâret etmindir. Öldüğünde onun (cenâzesine) katılmandır.”**

Allah için buğz etmeye gelince; Allah Subhanehû ve Teâla kâfirleri, münâfıkları ve açık fâsıkları sevmeyi yasaklamıştır. Nitekim şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْفُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُودَةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُودَةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ **Ey îman edenler! Eğer Benim yolumda cihad etmek ve rızâmı kazanmak için çıkmışsanız, Benim de düşmanım, sizin de**

düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin! Oysa onlar, size gelen hakkı inkâr etmişlerdir. Rabbiniz olan Allah'a îman ettiğinizden dolayı Rasulü de sizi de yurdunuzdan çıkarmaktadırlar. Ben, sizin saklı tuttuğunuzu da açığa vurduğunuzu da en iyi bilenim. Sizden her kim onu yaparsa (onları dost edinirse) doğru yoldan sapmış olur. [el-Mumtehine 1] Ve şöyle buyurdu:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةَ مِن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُوا مَا عَنْتُمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِن أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِن كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا ءَامِنًا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُؤْتُوا بِعَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ بِيَدَاتِ الصُّورِ Ey îmân edenler! Kendi dışınızdaki (kâfir)leri dost edinmeyin! Çünkü onlar size fenâlık etmekten asla geri durmazlar ve hep sıkıntıya düşmeni-zi isterler. Gerçekten, kin ve düşmanlıkları ağızlarından (dökülen sözlerinden) belli olmaktadır. Kalplerinde sakladıkları (düşmanlıkları) ise daha büyüktür. Eğer düşünüp anlıyorsanız, âyetlerimizi size açıklamış bulunuyoruz. İşte siz öyle kimselersiniz ki onlar sizi sevmedikleri halde siz onları seversiniz. Siz, bütün Kitâblara îman edersiniz. Onlar ise sizinle karşılaştıklarında “Biz de îman ettik”derler. Kendi başlarına kaldıklarında da, size olan kinlerinden dolayı parmaklarının uçlarını ısırırlar. De ki: Kininizden geberiverin! Şüphesiz Allah kalplerin içindekini hakkıyla bilmektedir. [Al-i ‘İmrân 118-119]

et-Taberânî, ‘Alî KerramAllahu Vechehu ve RadiyahAllahu ‘Anh’den ceyyid isnâd ile Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

ثلاث هن حق: لا يجعل الله من له سهم في الإسلام كمن لا سهم له، ولا يتولى

“Üç şey haktır: Allah عبدٌ فيوليه غيره، ولا يحب رجل قوماً إلا حشر معهم Allah İslâm’dan nasîbi olan, nasîbi olmayan gibi tutmaz. Kul Allah’ı dost edinmezse, (Allah) onu başkasına dost eder. Bir adam bir kavmi severse onlarla beraber haşrolunur.”

Bu hadiste; “onlarla haşrolunma” korkusundan dolayı kötü kimselerin sevilmesi hakkında kesin yasaklama vardır.

et-Tirmizî, hasen hadistir diyerek, Mu’az İbn Enes el-Cuhânî’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini tahric etmiştir:

مَنْ أُعْطِيَ اللَّهَ، وَمَتَعَ اللَّهَ، وَأَحَبَّ اللَّهَ، وَأَبْغَضَ اللَّهَ، وَأُنْكَحَ اللَّهَ، فَقَدْ اسْتَكْمَلَ إِيمَانَهُ
“Her kim Allah için verirse ve Allah için men ederse, Allah için severse ve Allah için buğz ederse ve Allah için nikahlarsa, îmânını ikmâl etmiş olur.”

Keza Muslim, Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

وَإِذَا أَبْغَضَ اللَّهُ عَبْدًا دَعَا جَبْرِيْلَ فَيَقُولُ إِنِّي أَبْغَضُ فَلَانًا فَأَبْغَضَهُ، قَالَ فَيَبْغِضُهُ جَبْرِيْلُ ثُمَّ يَنَادِي فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللَّهَ يَبْغِضُ فَلَانًا فَأَبْغِضُوهُ، قَالَ فَيَبْغِضُونَهُ ثُمَّ تَوَضَّعَ لَهُ الْبِغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ
“Allah bir kula buğz ederse Cibrîl’i çağırır ve der ki: “Muhakkak ki ben falan kişiye buğz ettim. Sen de ona buğz et!” Cibrîl de ona buğz eder, sonra esmâ ehline şöyle nîda eder: “Muhakkak ki Allah falana buğz etti. Siz de ona buğz edin.” Onlar da ona buğz ederler. Sonra yeryüzündekilerin (kalbine) ona karşı buğz konulur.”

ثم توضع له البغضاء في الأرض
“Sonra yeryüzündekilerin (kalbine) ona karşı buğz konulur” sözü; iktiza, gereklilik delâleti ile kendisiyle talebin kastedildiği bir haber ifadesidir. Zîra birçok kâfirin, münâfiğın ve açık fâsığın seveni var fakat buğz

edeni yoktur. Bu nedenle haber verenin doğruluğu, haber vermekten maksadın inşâ; (hüküm bildirme) yani talep olmasını gerektirmektedir. Âdeta şöyle demek istiyor: “*Ey yeryüzündekiler! Allah Subhanehû ve Teâla'nın buğz ettiği kimseye siz de buğz edin!*” Demek ki hadis, Allah Subhanehû ve Teâla'nın buğz ettiği kimseye buğz etmenin vâcib olduğuna delâlet etmektedir. Hasımlığı en yaman olana buğz etmenin vâcib olması da bunun kapsamındadır. Muttefekun ‘aleyh olan ‘Âişe hadisinde Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği geçti:

“Allah’ın en çok buğz ettiği adamlar, hasımlığı en yaman olanlardır.”

Yine Ensar’a buğz eden kimseye buğz etmek vâcibdir. el-Berâ’ hadisinde şöyle dediği geçti: Ben Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittim:

الأَنْصَارُ لَا يَحِبُّهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يَبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ، فَمَنْ أَحْبَبَهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ **“Ensâr’ı mü’minden başkası sevmeyiz. Onlara munâfıktan başkası da buğz etmez. Her kim onları severse Allah da onu sever. Her kim onlara buğz ederse Allah da ona buğz eder.”**

Diliyle hakkı söyleyen ama gırtlığından öteye geçmeyen kimseye buğz etmek de vâcibdir. Muslim’in rivâyet ettiği ‘Alî KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu ‘Anh’in hadisinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

إن رسول الله وصف ناساً -إني لأعرف صفتهم في هؤلاء- يقولون الحق Rasu- lullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem dilleriyle hakkı söyleyen ama onların şurasından geçmeyen -dedi ve gırtlığına işâret etti- insanları -ben onlardaki sıfatlarını elbet- te biliyorum- Allah’ın mahlukâtından en buğz ettiği kim- seler olarak niteledi.

(Gırtlığından) [لا يجوز] öteye geçmez ifadesi, [لا يتعدى]

(gırtlığından aşağı) geçmez demektir. Yine kötü dilli, çirkin sözlü kimseye buğz etmek de vâcibtir. et-Tirmizî'nin hasen sahihtir dediği Ebu'd Derdâ hadisinde Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

"Muhakkak ki Allahu Te' alâ kötü dilli, çirkin sözlü kimseye buğz eder."

Bunun yanında Sahâbe'nin kâfirlere buğz ettiklerine dâir bir kısım haberler geçmiştir. Meselâ Muslim, Seleme İbn-u Ekvâ' RادیAllahu 'Anh'den şöyle dediğini rivâyet etti:

*فَلَمَّا اصْطَلَحْنَا نَحْرَ وَأَهْلَ مَكَّةَ، وَاخْتَلَطَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ، أَثْبَيْتُ شَجَرَةَ فَكَسَحْتُ شَوْكَهَا، فَأَضْطَجَعْتُ فِي أَصْلِهَا، قَالَ: فَأَتَانِي أَرْبَعَةٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ، فَجَعَلُوا يَقْعُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- فَأَبْغَضْتُهُمْ، فَتَحَوَّلْتُ إِلَى شَجَرَةٍ أُخْرَى **"Biz Mekke ehli ile antlaşma yapıp birbirimize karıştığımızda bir ağaca vardım, dikenlerini süpürdüm ve ağacın dibine yanlamasına uzandım. Sonra Mekke ehli Müşriklerinden dört kişi bana geldiler ve Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e küfretmeye başladılar. Bunun üzerine ben onlara buğz ettim ve hemen başka bir ağaca doğru yöneldim."***

Ayrıca Ahmed İbn-u Hanbel'deki Câbir İbn-u 'Abdullah RادیAllahu 'Anh'in hadisinde, 'Abdullah İbn-u Ravâha Hayber yahudilerine şöyle dedi:

*يا معشر اليهود، أنتم أبغض الخلق إلي، قتلتم أنبياء الله عز وجل، وكذبتم على Ey yahudiler **"Ey yahudiler topluluğu! Benim için yaratılmışların en buğz edileni sizlersiniz. Siz Allah 'Azze ve Celle'nin Nebîlerini katlettiniz. Allah'a karşı yalan söylediniz. Fakat size olan buğzum, beni size zulmetmeye elbette sevk etmeyecektir..."***

Bir diğeri de Müslümanlara karşı şerrini açığa vuran kimseye buğz etmek hakkındaki rivâyetlerdir. Ahmed İbn-u Hanbel, 'AbdurRazzâk ve Ebu Yâ'lâ'nın Ebu Firas'dan

tahric ettikleri ve el-Hâkim'in de Mustedrak'ında Muslim'in şartına göre sahih olduğunu söylediği hadiste Ömer İbn-ul Hattâb bir hutbe verdi ve şöyle dedi:

... *ومن أظهر منكم شراً ظننا به شراً، وأبغضناه عليه...* "Sizden biriniz şerri açığa vurursa, onun hakkındaki zannımız şer olur ve buna göre ona buğz ederiz..."

Dolayısıyla Allah için sevmek ve Allah için buğz etmek; Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın Rızâsını, Rahmetini, Zafelerini ve Cennetini uman Müslümanın vasıflanacağı hususların en azametlisidir.

Açıkta ve Gizlide Allah'tan Korkmak

Allah'tan korkmak farzdır. Bunun delili Kitâb ve Sünnettir. Kitâb'a gelince; Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَأَيَّيَ فَاتَّقُونَ **“Yalnız Benden ittika edin (azabımdan sakının)!”** [el-Bakara 41] Ve şöyle buyurdu:

وَأَيَّيَ فَارْهَبُونَ **Yalnız Benden korkun!** [el-Bakara 40] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا مِنِّي إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ **İşte o Şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. O halde -eğer îmân etmiş kimseler iseniz- onlardan korkmayın, Benden havfedin (korkun)!** [Âl-i 'İmrân 175] Ve şöyle buyurdu:

وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ **Allah sizi Kendisi (azabı) ile hazrediyor (korkutuyor).** [Âl-i 'İmrân 28 ve 30] Ve şöyle buyurdu:

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ **Onlardan korkmayın! Benden haşvedin (korkun).** [el-Mâ'ide 3] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ **Ey insanlar! Rabbinize takvalı olun (azabından sakının).** [en-Nîsâ' 1] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ **“Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen kimselerdir.** [el-Enfâl 2] Ve şöyle buyurdu:

وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ، وَمَا نُوحِرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدَّدٍ، يَوْمَ يَأْتُ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ سُعِيُّبٌ وَسَعِيدٌ، فَأَمَّا الَّذِينَ سَفَّوْا **Ve böylece Rabb'in, zâlim olan ülkeleri ele geçirdiğinde, onun ele geçirmesi elbette elem vericidir, şiddetlidir! İşte bunda, Âhîret azabından korkanlar için elbette bir âyet (ibret)**

vardır. O gün bütün insanların bir araya toplandığı ve şahitlik edilen bir gündür. Biz onu (Kıyâmet Günü'nü) sadece sayılı bir müddete kadar erteleriz. O geldiği gün Allah'ın izni olmadan hiç kimse konuşamaz. Onlardan kimi bedbahttır, kimi de mes'ud. Bedbaht olanlar ateştedirler, orada onlar için (öylesine fecî) bir soluma ve iç geçirme vardır! [Hûd 102-106] Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ يَصُلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ

Onlar, Allah'ın emrettiği sılayı kesintiye uğratmayanlar, Rablerine huşu içinde olanlar (sakınanlar) ve hesabın kötü sonucundan hafveden (korkan) kimselerdir. [er-Râ'd 21] Ve şöyle buyurdu:

... وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَاتٍ ۖ إِنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

İşte bu, makâmımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur. [İbrâhim 14] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ، يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُنْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِمُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَلَا يُسْأَلُ عَنْ حِسَابِهِ شَيْءٌ وَتُرَى الْكُوفِرِينَ سُلُوفًا ۗ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُجْرِمُونَ

Ey insanlar! Rabbinizden korkun! Çünkü Kıyâmet vaktinin depremi müthiş bir şeydir! Onu gördüğünüz gün, her emzikli kadın emzirdiği çocuğu unuttur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. İnsanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir, velâkin Allah'ın azabı çok dehşetlidir! [el-Hacc 1-2] Ve şöyle buyurdu:

وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ

Rabbinin makâmından korkanlara iki cennet vardır. [er-Rahmân 46] Ve şöyle buyurdu:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا

Size ne oluyor da Allah'a vakârı (azameti) yakıştıramıyorsunuz? [Nûh 13]

Bunun manası; “Size ne oluyor ki, Allah'ın azametinden korkmuyorsunuz?” demektir. Allah Subhanehû ve

Teâla şöyle buyurdu:

İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçar. [el-'Abese 34-37]

Sünnete ve haberlere gelince; bunlardan, mantuku, lafzı ile korkmanın vâcibliğine delalet edenler olduğu gibi mefhumu, mânâsı ile delalet edenler de vardır.

Ebu Hurayra RadıyAllahu 'Anh'den "Rasulullah Sal-lallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini işittim" dediği rivâyet edildi:

سبعة يظلهم الله في ظله، يوم لا ظل إلا ظله: إمام عادل، وشاب نشأ في عبادة الله عز وجل، ورجل قلبه معلق بالمساجد، ورجلان تحابا في الله، اجتمعا عليه، وتفرقا عليه، ورجل دعتة امرأة ذات منصب وجمال، فقال إني أخاف الله، ورجل تصدق بصدقة فأخفاها، حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه، ورجل ذكر الله خالياً، ففاضت عيناه **Allah'tan başka hiç kimsenin gölgesinin olmadığı günde O'nun gölgesinde gölgelenecek yedi sınıf insan vardır: Âdil yönetici, Allah 'Azze ve Celle'ye ibâdet ile yetişen genç, kalbi mescidlere bağlanmış adam, Allah için birbirlerini seven, bunun için biraraya gelen ve bunun için birbirlerinden ayrılan iki adam, asâlet ve güzellik sahibi bir kadının (şehvet) dâvetine karşılık "Ben Allah'tan korkarım" diyebilen adam ve sadakasını, sağ elinin infâk ettiğini sol eli bilmeyecek kadar gizlice veren adam ve Allah'ı tek başına zikreden böylece gözleri boşalan adamdır."**

[Muttefekun 'aleyh]

Enes RadıyAllahu 'Anh'den Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivâyet edildi:

خطب رسول الله صلى الله عليه وسلم خطبة، ما سمعت مثلها قط فقال لو
 رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أعلم لضحكتم قليلاً، ولبكيتم كثيراً
 Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem öyle bir hutbe ile hitâb etti ki ben bunun benzerini hiç işitmemiştim. Dedi ki: **"Benim bildikle-**

rimi bilseydiniz, az güler çok ağladınız.” (Enes dedi ki:) Rasulullah’ın Ashâbı elbiselerini yüzlerine örtmüş, için için ağlıyorlardı. [Muttefekun ‘aleyh]

‘Adiyy İbn-u Hatîm RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

ما منكم من أحد إلا سيكلمه الله، ليس بينه وبينه ترجمان، فينظر أيمن منه فلا يرى إلا ما قدم، وينظر أشأم منه فلا يرى إلا ما قدم، وينظر بين يديه فلا يرى إلا النار تلقاء وجهه فاتقوا النار ولو بشق تمرة (Kıyâmet Günü’nde) **Allah, kendisi ile aranızda bir tercüman olmaksızın konuşacaktır. Sonra kişi sağna bakar ve takdim ettiklerinden (iyiliklerinden) başkasını görmez. Soluna bakar ve yine takdim ettiklerinden (kötülüklerinden) başkasını görmez. Sonra önüne bakar ve karşısında (kendisini beklemekte olan) ateşten başka bir şey görmez. Öyleyse her biriniz, bir hurmanın yarısıyla da olsa kendisini ateşten korusun.”**

[Muttefekun ‘aleyh]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittiği rivâyet edildi:

يحشر الناس يوم القيامة حفاة عراة غرلا، قلت يا رسول الله الرجال والنساء جميعاً ينظر بعضهم إلى بعض؟ قال يا عائشة الأمر أشد من أن يهتمهم ذلك **İnsanlar Kıyâmet Günü’nde yalınayak, çımlıçplak ve sünnetsiz olarak haşredilirler.”** ‘Âişe dedi ki: “Erkekler ve kadınlar birarada iken birbirlerine bakacaklar mı?” Dedi ki: “Yâ ‘Âişe mesele, onların buna önem vermelerinden daha şiddetlidir.” [Muttefekun ‘aleyh]

en-Nu’man İbn-ul Beşîr RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittiği rivâyet edildi:

إن أهون أهل النار عذاباً يوم القيامة لرجلٌ توضع في أخصص قدميه جمرتان يغلي منهما دماغه **Muhakkak ki Kıyâmet Günü’nde azap bakımından ateş ehlinin en hafifi o kimse-**

dir ki iki ayak altının çukurlarına iki ateş parçası konulur ve böylece onun beyni kaynar.” [Muttefekun ‘aleyh]

İbn-u Ömer RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

يقوم الناس لرب العالمين، حتى يغيب أحدهم في رشحه إلى أنصاف أذنيه
“İnsanlar Âlemlerin Rabbi için kalkacaklardır. O kadar ki onlardan her biri kulaklarının yarısına kadar tere batacaktır.” [Muttefekun ‘aleyh]

Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

يعرق الناس يوم القيامة حتى يذهب عرقهم في الأرض سبعين ذراعاً ويلجمهم
“Kıyâmet Günü’nde insanlar ter içerisinde kalacaklardır. O kadar ki onların teri yüzündeki yetmiş ziraa (kulaç) kadar gidecek ve kulaklarına ulaşuncaya kadar gem vurulacaktır.” [Muttefekun ‘aleyh]

Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

يقول الله إذا أراد عبي أن يعمل سيئة فلا تكتبوها عليه حتى يعملها، فإن عملها
 فاكتبوها بمثلها، وإن تركها من أجلي فاكتبوها له حسنة، وإذا أراد أن يعمل حسنة فلم
 يفعلها فاكتبوها له حسنة، فإن عملها فاكتبوها له بعشر أمثالها إلى سبع مائة ضعف
Allah (meleklerine) şöyle buyurur: “Kulum bir kötülük yapmak istediği zaman, yapıncaya kadar bunu onun aleyhine yazmayın. Eğer onu yaparsa onu misliyle yazın. Eğer onu Benim için terk ederse, bunu onun lehine hasene olarak yazın. Bir iyilik yapmak isteyip de yapmazsa onun lehine hasene olarak yazın. Eğer onu yaparsa onun lehine on mislinden yedi yüz misline kadar (hasene olarak) yazın.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

لو يعلم المؤمن ما عند الله من العقوبة ما طمع بجنته أحد، ولو يعلم الكافر ما
 عند الله من الرحمة ما قنط من رحمته أحد **“Eğer mü'min Allah ka-
 tındaki ukubatı (cezâyı) bilseydi, hiçbiri Cenneti
 özlemezdi ve eğer kâfir Allah katındaki rahmeti
 bilseydi, hiçbiri rahmetinden ümit kesmezdi.”** [Mus-
 lim rivâyet etti]

İbn-u Ömer RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittiği rivâyet edildi:

كان الكفل من بني إسرائيل لا يتورع من ذنب عمله، فأنته امرأة فأعطاها ستين
 ديناراً على أن يطأها فلما أرادها عن نفسها ارتعدت وبكت، فقال ما بيكيك؟ قالت:
 لأن هذا عمل ما عملته قط، وما حملني عليه إلا الحاجة، فقال: تفعلين أنت هذا
 من مخافة الله! فأنا أحرى، اذهبي فلك ما أعطيتك، ووالله ما أعصيه بعدها أبداً،
 فمات من ليلته، فأصبح مكتوب على بابيه: إن الله قد غفر للكفل فعجب الناس من
 ذلك **“Ben-i İsrâil’den Kifl adında bir adam vardı.
 İşlediği günahlardan hiç korkmazdı. Bir gün bir
 kadın geldi. Cîma etmek için kadına altmış dinar
 verdi. Onun nefisinden faydalanmak istediğinde
 kadın titredi ve ağladı. Dedi ki: “Neden ağlıyor-
 sun?” Kadın dedi ki: “Çünkü bu, benim daha önce
 hiç yapmadığım (haram) bir ameldir. Beni bunu
 yapmaya zorlayan şey muhtaçğumdur.” Adam
 dedi ki: “Yani sen şimdi Allah’tan korktuğun için
 mi ağlıyorsun? Öyleyse ben buna (Allah’tan kork-
 maya) daha lâynğım. Haydi git, sana verdiğim de
 senin olsun. VAllahi bundan sonra ebediyyen Al-
 lah’a isyan etmeyeceğim.” Sonra o gece adam öl-
 dü. Sabahleyin kapısının üzerinde şöyle yazılı-
 ydı: “Muhakkak ki Allah, Kifl’e mağfiret etti.” İn-
 sanlar buna şaşırıp kaldı.”** [et-Tirmizî rivâyet edip hasendir dedi. el-
 Hâkim sahihtir dedi ve ez-Zehabi de muvâfakat etti. İbn-u Hibbân Sahih’inde ve el-Beyhâkî
 de eş-Şu’be’de rivâyet ettiler.]

Ebu Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’den Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Rabbi ‘Azze ve Celle’den şöyle buyur-

duğu rivâyet edildi:

وعزتي لا أجمع على عبدي خوفين وأمنين إذا خافني في الدنيا أمنت يوم القيامة
 أَنفُسِكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ تَلَاها رسول الله صلى الله عليه وسلم
 ذات يوم على أصحابه فخرّ فتى مغشياً عليه، فوضع النبي صلى الله عليه وسلم
 يده على فؤاده فإذا هو يتحرك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يا فتى قل لا
 إله إلا الله، فقالها فبشره بالجنة، فقال أصحابه: يا رسول الله أمن بيننا؟ قال: أو ما
 سمعتم قوله تعالى ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ
Kulum için iki korkuyu ve iki güveni birleştirmeyeceğim. Bu dünyada Benden korktuğu zaman Kuyâmet Günü'nde onu güvende kılarım. Bu dünyada Benden güvende olduğu zaman Kuyâmet Günü onu korkuda kılarım. [İbn-u Hibbân'ın Sahih'inde geçti]

İbn-u 'Abbâs RadiyAllahu 'Anh'in şöyle dediği rivâyet edildi:

لما أنزل الله على نبيه صلى الله عليه وسلم هذه الآية يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ تَلَاها رسول الله صلى الله عليه وسلم
 ذات يوم على أصحابه فخرّ فتى مغشياً عليه، فوضع النبي صلى الله عليه وسلم
 يده على فؤاده فإذا هو يتحرك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يا فتى قل لا
 إله إلا الله، فقالها فبشره بالجنة، فقال أصحابه: يا رسول الله أمن بيننا؟ قال: أو ما
 سمعتم قوله تعالى ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ
Ey îman edenler! Kendinizi ve ehlinizi yakıtı insanlar ve taşlar olan (cehennem) ateşinden koruyun!

[et-Tahrîm 6] Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem aynı gün bu âyeti Ashâbına okudu. Bunun üzerine bir genç kendinden geçip bayıldı. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem elini onun kalbinin üzerine koyduğunda kıpırdamaya başladı. Ona, **"Ey delikanlı! [لا إله إلا الله] Lâ ilâhe illAllah de"** dedi ve onu Cennet ile müjdeledi. Ashâb şöyle dedi: **"Yâ Rasul Allah! O bizim aramızdan mı olacak?"** Dedi ki: **"Siz Allahu Teâla'nın şu kavlini işitmediniz mi?"** Bu, Benim makâmımdan korkan ve tehdidimden korkan içindir." [İbrâhim 14] [el-Hâkim rivâyet edip sahihtir dedi. ez-Zehabi de ona muvâfakat etti.]

Âişe RadiyAllahu 'Anhâ'den şöyle dediği rivâyet edildi:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! [وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ] أَهْوَى الَّذِي يَبْرُنِي وَيَشْرِبُ الْخَمْرَ؟ وَ فِي رَوَايَةِ ابْنِ سَابِقٍ أَهْوَى الرَّجُلُ الَّذِي يَبْرُنِي وَيَسْرِقُ وَيَشْرِبُ الْخَمْرَ وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ يَخَافُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ؟ قَالَ: لَا، - وَ فِي رَوَايَةِ وَكَيْعٍ - لَا يَأْبَأْتُ أَبِي بَكْرٍ - أَوْ يَا بِنْتَ الصَّدِيقِ! - وَ لَكِنَّهُ الرَّجُلُ يَصُومُ وَيُصَلِّي وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ

Ve Rabblerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar. [Mu'mininun 60]

zîna eden ve içki içen adam hakkında mıdır?” -İbn-u Sâbık'ın rivâyetinde ise- *zîna eden, hırsızlık yapan ve içki içen, bununla beraber Allah 'Azze ve Celle'den korkan adam hakkında mıdır?*” Dedi ki: **“Hayır! -Vekî'in rivâyetinde ise- Hayır, Ey Ebî Bekr'in kızı -veya Ey es-Sıddîk'in kızı!- velâkin oruç tutan, namaz kılan, sadâka veren ve (bunların) kendisinden kabul edilmemesinden korkan adam hakkındadır.”** [el-Beyhâkî eş-Şu'be'de, el-Hâkim el-Mustedrak'inde rivâyet edip sahihtir dedi ve ez-Zehbe'î'de ona muvâfakat etti.]

Sevbân RadiyAllahu 'Anh'dan Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivâyet edildi:

لَا عِلْمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامَةَ بِيضًا، فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنْثُورًا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! صِفْهُمْ لَنَا، حَلَّهْمُ لَنَا أَنْ لَا نَكُونَ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَا نَعْلَمُ، قَالَ: أَمَا إِنَّهُمْ مِنْ إِخْوَانِكُمْ، مِنْ جِلْدَتِكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَيَاقِظِكُمْ، كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ أَنْتَهَكُوهَا

Kıyâmet Günü, beyaz Tihâme Dağı mislinde hasenelerle gelip de Allah'ın bunları (hasenelerini) saçılmış zerreler haline getirdiği bazı insanları size bildireyim.” Dedi ki: “Yâ Rasul Allah! Onların bize târif et, bize hallerini (bildir) ki bilmeksizin onlardan olmayalım.” Dedi ki: **“Elbette onlar sizin kardeşlerinizdendir ve sizin cildinizdendir. Sizin aldığınız gibi onlar da geceden (nasiplerini) alırlar. Velâkin onlar, Allah'ın haramlarıyla başbaşa kaldıklarında onları çiğneyenlerdir.”** [İbn-u Mâce rivâyet etti. Misbâh-uz

Zuccâce yazarı el-Kenânî, bunun isnâdı sahih ve râvileri güvenirlidir, dedi.]

“Abdullah İbn-u Mes’ud bize iki hadis tahdis etti. Biri Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’den diğeri de kendisindedi. Dedi ki:

إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَىٰ ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ، وَإِنَّ الْفَاجِرَ
..يَبْزِي ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَىٰ أُنْفِهِ فَقَالَ بِهِ هَكَذَا قَالَ أَبُو شِهَابٍ بِيَدِهِ فَوْقَ أُنْفِهِ
“**Muhakkak ki mü’min günahlarını, sanki üzerine devrileceğinden korktuğu dağın dibinde oturmak kadar (rahatsız edici) görür. Muhakkak ki fâcir de günahlarını sanki burnundan geçen sinekler kadar (rahatsız edici) görür ve onun (sinek) hakkında “işte böyle” der.**” Ebu Şihâb “işte böyle sözü” hakkında, elini burnunun üzerine “sineği savmak için” götürür, dedi. [el-Buhârî rivâyet etti]

Sâ’d RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini işittiği rivâyet edildi:

إِنَّ اللَّهَ يَجِبُ الْعَبْدَ النَّقِيَّ الْغَنِيَّ الْخَفِيَّ “**Muhakkak ki Allah; takîyy (takvâh), ğanîyy (gönlü zengin) ve hafîyy olan (gizlice ibâdet eden) kulu sever.**” [Muslim rivâyet etti]

Usâme İbn-u Şurayk, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

“**Allah’ın yapmamı kerih gördüğü şeyi, sakın tek başına iken yapma!**” [İbn-u Hibbân Sahih’inde rivâyet etti]

‘Abdullah İbn-u ‘Amr’dan şöyle rivâyet edildi:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: كُلُّ مَخْمُومٍ الْقَلْبِ صَدُوقِ اللِّسَانِ، قَالُوا
صَدُوقِ اللِّسَانِ نَعْرِفُهُ فَمَا مَخْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ هُوَ النَّقِيُّ النَّقِيُّ لَا إِثْمَ فِيهِ وَلَا بَغْيَ وَلَا
“Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e hangi insanın daha efdâl olduğu soruldu. Dedi ki: “**Her mahmum-ul kalb, doğru söz (sahibidir).**” Dediler ki: “Doğru sözlülüğü biliyoruz, ama mahmum-ul kalb nedir?” Dedi ki: “**O; takvâh, arınmış, içerisinde cürüm olmayan, zulüm olmayan, kin olmayan ve**

hased olmayandır.” [el-Kenâni bunun isnâdı sahihtir, dedi. el-Beyhâkî'de Sunen'inde bu şekilde rivâyet etti.]

Ebu Umâme RادیAllahu 'Anh'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediği rivâyet edildi:

إن أغبط أوليائي عندي لمؤمن خفيف الحاذ نو حظ من الصلاة، أحسن عبادة ربه، وأطاعه في السر، وكان غامضاً في الناس لا يشار إليه بالأصابع، وكان رزقه كفافاً فصبر على ذلك، ثم نفص بيده فقال عجلت منيته قلت بواكيه قل تراثه **“Muhakkak ki Benim katımda evliyâmın en ğıpta edileni, evi-barkı hafîf (az) olduğu halde namazdan haz alan, Rabbine en güzel şekilde ibâdet eden, gizlide O'na itaat eden, parmaklarla kendisine işâret edilircesine insanlar arasında meşhur olmayan, kendisine yetecek kadar rızkı olduğu halde buna sabreden...”** sonra Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem elini çırptı ve dedi ki: **“...Bıraktıkları da az, mîrası da az olup ecelini öne alan mü'mindir.”** [et-Tirmizî hasen olarak rivâyet etti.]

Behz İbn-ul Hakîm şöyle rivâyet etti. Zurâra İbn-u Ebî Evfâ RادیAllahu 'Anh Ben-i Kuşeyr Mescidi'nde bize imâmlık ederken el-Muddessir Suresini okuyordu **فَإِذَا نَقَرَ فِي O Sûr'a üfürüldüğü zaman var ya!** [el-Muddessir 8] âyetine geldiğinde ölü olarak yere yığıldı. [el-Hâkim sahih isnâd ile rivâyet etti.]

İbn-u 'Abbâs, Bedr Günü Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

من لقي منكم العباس فليكف عنه، فإنه خرج مستكرها، فقال أبو حذيفة بن عتبة: أنفقت آباءنا وإخواننا وعشائرتنا، وندع العباس والله لأضربنه بالسيف، فبلغت رسول الله فقال لعمر بن الخطاب: يا أبا حفص-قال عمر إنه لأول يوم كنتاني فيه بأبي حفص- يضرب وجه عم رسول الله بالسيف فقال عمر: دعني فلاضرب عنقه فإنه قد نافق، وكان أبو حذيفة يقول: ما أنا بأمن من تلك الكلمة التي قلت، ولا أزال **“Sizden her kim el-'Abbâs ile karşılaşursa ona dokunmasın. Zîra o istemeyerek (savaşa) çıkmıştır.”** Ebu

Huzeyfe İbn-u 'Utbe dedi ki: "Babalarımız, kardeşlerimizi ve âşiretlerimizi öldüreceğiz de el-'Abbâs'ı mı bırakacağız? Vallahi ona kılıçla vuracağım." Bu söz Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e ulaştı ve Ömer İbn-ul Hattâb'a dedi ki: "**Yâ Ebâ Hafs! -Ömer, o gün kendisini ilk kez Ebî Hafs olarak çağırdığını söyledi- Rasulullah'nın amcasının yüzüne kılıçla vurulacakmış?**" Ömer dedi ki: "Beni bırak da onun boynunu vurayım. Çünkü o münâfık olmuştur." Ebu Huzeyfe ise şöyle dedi: "Söylediğim bu sözden sonra kendimi emîn bulmuyorum. Allah bunu benden şehâdet ile kefâret edinceye kadar da korkum gitmeyecektir." (İbn-u 'Abbâs) dedi ki: "O, el-Yemâme Günü şehîd olarak katledildi." [el-Hâkim Mustedrak'ında, Muslim'in şartına göre sahih isnâd ile rivâyet etti.]

Allah Zikredilirken O'nun Korkusundan Ağ- lamak

Allahu Teâla'nın korkusundan ağlamak menduptur. Bunun delili Kitâb ve Sünnet'tir.

Kitâb'a gelince; Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

أَقْمِنُ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجِبُونَ، وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ **Şimdi siz bu söze (Kur'ân'a) mı şaşıyorsunuz? Gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz!** [en-Necm 59-60] Ve şöyle buyurdu:

وَيَخْرُونَ لِلأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا **Ağlayarak yüz üstü yere kapanırlar ve (Kur'ân okumak) onların huşûlarını artırır.** [el-İsrâ' 109] Ve şöyle buyurdu:

إِذَا تَنَتَلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُوا سُجَّدًا وَبُكْيًا **Onlara, er-Rahman'ın âyetleri çok okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.** [Meryem 58]

Sünnet'e gelince;

İbn-u Mes'ud'dan Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in kendisine şöyle dediği rivâyet edildi:

أَقْرَأَ عَلَيَّ الْقُرْآنَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَمْ أَقْرَأْ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ؟ قَالَ: إِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النِّسَاءِ حَتَّى جِئْتُ إِلَى هَذِهِ آيَاتِهِ: [فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا] قَالَ: حَسْبُكَ الْآنَ فَالْتَقِ إِلَيْهِ فَإِذَا **"Bana Kur'an oku."** Dedim ki: "Yâ Rasulallah! Sana indirilmiş olanı Sana ben mi okuyayım?" Dedi ki: **"Ben kendimden başkasından dinlemeyi seviyorum."** Bunun üzerine en-Nîsâ Suresi'ni okudum. Tâ ki şu âyete geldim: **فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا** Her bir ümmetten şâhitler getirdiğimiz ve Seni de bunların üzerine şâhit getirdiğimiz zaman (halleri) **nasıl olur?** [en-Nîsa 41] Dedi ki: **"Yeter artık!"**

Ona baktığımda gördüm ki iki gözünden yaşlar akıyordu. [Muttefekun 'aleyh]

Enes RadiyAllahu 'Anh'den şöyle rivâyet edildi:

خطب رسول الله صلى الله عليه وسلم خطبة، ما سمعت مثلها قط فقال لو
 رسول الله صلى الله عليه وسلم ما أعلم لضحكتم قليلا، وليكنتم كثيرا
 'Aleyhi ve Sellem öyle bir hutbe ile hitâb etti ki ben bunun
 benzerini hiç işitmemiştim. Dedi ki: **“Benim bildikle-
 rimi bilseydiniz, az güler çok ağladınız.”** (Enes dedi ki:) Rasulullah'ın Ashâbı elbiselerini yüzlerine ört-
 müş, için için ağlıyorlardı. [Muttefekun 'aleyh]

Ebu Hurayra RadiyAllahu 'Anh Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

سبعة بظلمهم الله في ظله يوم لا ظل إلا ظله ... ورجل ذكر الله خاليا ففاضت
 عيناه **“Allah'tan başka hiç kimsenin gölgesinin ol-
 madığı günde O'nun gölgesinde gölgelenecek ye-
 di sınıf insan vardır: ... ve Allah'ı tek başına zik-
 reden böylece gözleri boşalan adamdır.”** [Muttefekun
 'aleyh]

İbn-u Ömer RadiyAllahu 'Anh'den şöyle dediği rivâyet edildi: Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in ağrısı şiddetlendiği zaman namazı kimin kıldıracağı soruldu. Dedi ki:

مروا أبا بكر فليصل بالناس، قالت عائشة إن أبا بكر رجل رقيق إذا قرأ غلبه ...
 البكاء **“Ebâ Bekr'e söyleyin de insanlara namaz kıl-
 dırsın.”** Âişe dedi ki: “Ebâ Bekr rikkatli bir adamdır. Okuduğu zaman onu ağlamak tutar...”

Bu, el-Buhârî'nin rivâyetidir. Muslim'in rivâyeti ise şöyledir:

قالت فقلت يا رسول الله إن أبا بكر رجل رقيق، إذا قرأ القرآن لا يملك دمه ...
 'Âişe dedi ki: “Yâ Rasul Allah, Ebâ Bekr rikkatli bir adamdır. Kur'an okuduğu zaman gözyaşlarını tutamaz.”

[Muttefekun 'aleyh]

Enes *RadiyAllahu 'Anh'*den Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in Ubey İbn-u Kâ'b'a şöyle dediğini rivâyet etti:

إن الله عز وجل أمرني أن أقرأ عليك: [لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا] قال: وسماي؟ قال
 نعم، قال فبكي أبي **Muhakkak ki Allah 'Azze ve Celle sana: O kâfirlik edenler...** [el-Beyyine 1] **âyeti-ni okumamı emretti.**” Dedi ki: “Benim ismimle mi?”
 Dedi ki: “**Evet.**” Bunun üzerine Ubey (sevincinden) ağladı. [Muttefekun 'aleyh]

Ebu Hurayra *RadiyAllahu 'Anh* Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle dediğini rivâyet etti:

لا يلج النار رجل بكى من خشية الله حتى يعود اللين في الضرع، ولا يجتمع «
Süt memeye dönünceye kadar Allah korkusundan ağlayana ateş dokunmayacak ve Allah yolundaki toz ile Cehennem dumanı da biraraya gelmeyecektir.” [Tirmizî, bu hadis hasen sahihtir diyerek rivâyet etti.]

‘Abdullah İbn-u Şehhîr’den şöyle dediğini rivâyet etti:

أتيت رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وهو يصلي ولجوفه أزيز كأزيز المرجل
 من البكاء “*Ben Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'e geldiğimde namaz kılıyordu ve gördüm ki ağlamaktan dolayı karnından kaynar kazan uğultusu gibi uğultular geliyordu.*” [en-Nevevî, “Bu hadis, Ebu Dâvud ve eş-Şemâ'il’inde et-Tirmizî tarafından hasen bir isnâd ile rivâyet edilmiştir “ dedi.]

İbrâhim İbn-u ‘AbdurRahmân İbn-u ‘Avf tarafından şöyle rivâyet edildi: ‘AbdurRahmân İbn-u ‘Avf’a oruç olduğu halde (iftar edeceği sırada) biraz yiyecek getirilince şöyle dedi:

قتل مصعب بن عمير (رضي الله عنه) وهو خير مني، كفن في بردة، إن غطي رأسه بدت رجلاه، وإن غطي رجلاه بدا رأسه، وأراه قال وقتل حمزة وهو خير مني، ثم بسط لنا من الدنيا ما بسط، أو قال أعطينا من الدنيا ما أعطينا، وقد خشينا **Mus'âb İbn-u 'Umeyr RadiyAllahu 'Anh şehîd edildi. Hâlbuki o, benden**

daha hayırlı idi. Bir hırka içerisinde defnedildi de başı örtülse ayakları açılıyor, ayakları örtülse başı açılıyordu.” (Ravi): ben onu yine şöyle derken gördüm: “Hamza da şehîd edildi. Hâlbuki o da benden daha hayırlı idi. Sonra dünya nimetleri bizim önümüze serildi veya dünyadan verilecekler bize verildi. Hiç kuşkusuz iyiliklerimizin bize erken verilmesinden korkuyorum” dedi ve sonra ağlamaya başladı. O kadar ki (ağlamaktan) yemeği terk etti.”

el-İrbâd İbn-u Sâriye RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dedi:

... وعظنا رسول الله موعظة وجلت منها القلوب وذرفت منها العيون “Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem bize öyle bir va’z-u nasîhatte bulundu ki kalbler ürperdi ve gözler yaşardı.” (Ebû Dâvud ve et-Tirmizî rivâyet etti, hasen ve sahih olduğunu söyledi.)

Enes RadiyAllahu ‘Anh Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

من ذكر الله ففاضت عيناه من خشية الله، حتى يصيب الأرض من دموعه، لم **Her kim Allah’ı zikreder de göz yaşından bir damla yere düşünceye kadar Allah korkusundan dolayı gözlerinden yaşlar boşalrsa, Kıyâmet Günü ona azap edilmez.**” (el-Hâkim rivâyet edip sahihledi, ez-Zehabi’de ona muvafakat etti.)

Ebu Rayhâne şöyle dedi: “Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ile bir gazveye çıktığımda şöyle dediğini işittim:

حرمت النار على عين دمت من خشية الله، حرمت النار على عين سهرت في سبيل الله ونسيت الثالثة وسمعت بعد أنه قال حرمت النار على عين غضت عن الله محارم الله **Allah korkusundan dolayı yaşla dolup taşan ve Allah yolunda uykusuz kalan göze Cehenem haram olur.**” (Ravi) üçüncüsünü; **“unuttum”** demiştir. (Ebû Şureyh) daha sonra şöyle derken işittim; **“Allah’ın haramlarından sakınan göze Cehen-**

nem haram olur.” (Ahmed, el-Hâkim rivâyet edip sahihledi, ez-Zehebî ve en-Nesâî’de ona muvafakat etti. Lafız, en-Nesâî’nindir.)

İbn-u Ebu Muleyke şöyle rivâyet etti: Hacr’da [Vâdî’l Kura yakınında, Semud kavminin bölgesidir] ‘Abdullah İbn-u ‘Amr’in yanına oturunca bize şöyle dedi:

ابكوا فإن لم تجدوا بكاء فتباكوا، لو تعلمون العلم لصلى أحدكم حتى ينكسر
ظهره، وليكى حتى ينقطع صوته “Ağlayınız! Şayet ağlayamıyorsanız,
ağlar gibi yapınız! Eğer (Cennette olanları) yâkinen
bir bilseydiniz; sizden birisi kesinlikle sırtı kırılıncaya
kadar namaz kılar ve sesi kısılıncaya kadar da ağlardı.”
dedi.” [el-Hâkim rivâyet edip sahihledi, ez-Zehebî’de ona muvafakat etti.]

‘Alî KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet edildi:

ما كان فينا فارس يوم بدر غير المقداد، ولقد رأيتنا وما فينا قائم إلا رسول الله
تحت شجرة يصلي ويبيكي حتى أصبح Mikdad dışında, Bedir günü
içimizde süvarili olan yoktu. Ben, içimizde sadece Rasu-
lullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i ağacın altında ayak-
ta sabaha kadar namaz kılarken ve ağlarken gördüm.”
(İbn-u Huzeyme Sahîh’inde rivâyet etti.)

Sevbân RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

“Lisanma malik olan, evini geniş tutan ve günahları üzerine ağlayan kimseye müjdeler olsun!” [et-Taberânî, isnâdî hasendir.]

Allah Subhanehû'dan Ümit Etmek ve Rahmetinden Ümit Kesmemek

[الرجاء] Ummak/Ümit etmek, Allah *Subhanehû ve Teâla'*ya husn-i zanda bulunmaktır. Rahmetini, ferahlığını, mağfiretini ve zaferini ümit etmek Allahu Teâla'ya husn-i zandandır. Allah Subhanehû, nasıl ki kendisinden korkan kimseyi meth etmişse husn-i zanda bulunan kimseyi de meth etmiştir. Korkuyu vâcib kıldığı gibi, ümit etmeyi ve husn-i zanda bulunmayı da vâcib kılmıştır. Öyleyse kula yakışan, korku ile ümit arasında olmaktır. Korkunun delilleri daha önce geçmişti. Aşağıdakiler ise, ümit etmeye dâir Kitâb ve Sünnet'teki bir kısım delillerdir.

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ **İmân edenler ve Hicret edip Allah yolunda Cihâd edenler var ya, işte onlar, Allah'ın rahmetini umabilirler. Allah, Gafûr'dur, Rahîm'dir.** [el-Bakara 218] Ve şöyle buyurdu:

(Allah'tan) **korkarak ve (rahmetini) umarak O'na duâ edin. Muhtakkak ki Allah'ın Rahmeti, muhsinlere çok yakındır.** [el-A'râf 56] Ve şöyle buyurdu:

Şüphesiz Rabbin zulmettikleri halde insanlar için mağfiret sahibidir. (Bununla beraber) Rabbinin azabı (ukubattı) da çok şiddetlidir. [er-Râ'd 6] Ve şöyle buyurdu:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ
أَنَّ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا **İşte onlar, Rablerine hangisi daha yakın olacak diye vesile arayarak dua edi-**

yorlar, O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı, elbette sakınılacak bir azaptır. [el-İsrâ' 57] Ve şöyle buyurdu:

وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ **Onlar umarak ve korkarak bize yalvarırlardı. Onlar Bize karşı huşû içindeydiler.** [el-Enbiyâ' 90] Ve şöyle buyurdu:

أَمْ مَنْ هُوَ قَانِتٌ أَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ **Yoksa gecelerin secde ederek ve kıyamda durarak ibâdet eden, Âhiretten korkan ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir? De ki: Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.** [ez-Zümer 9]

Sünnet'ten Deliller:

Vesîle İbn-ul Eskâ' *RadiyAllahu 'Anh*'in şöyle dediği rivâyet edildi: "Müjdeleyin. Zîra ben Rasullullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim:

قال الله جل وعلا: "أنا عند ظن عبدي بي، إن ظن خيراً فله، وإن ظن شراً فله **Allah 'Azze ve Celle buyurdu ki; "Ben kulumun beni zannettiği gibiyim. Eğer hayır zannederse lehine, şer zannederse aleyhinedir.** [Ahmed İbn-u Hanbel hasen isnâd ile ve İbn-u Hibbân da Sahih'inde rivâyet etti.] 'Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'ın **"Şer zannederse aleyhinedir"** kavli, talebin kesin olduğuna dâir bir karînedir. Yani âyet-i kerîmeler ve hadislerdeki ümit etmek ve husn-i zan'da bulunma emri farziyet ifâde eder.

Ebu Hurayra *RadiyAllahu 'Anh* Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

"**Şüphesiz Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurur: "Ben kulumun beni zannettiği gibiyim. Kulum beni anarken ben muhakkak onunla beraber bulunurum..."** [Muttefekun 'Aleyh]

Câbir RadiyAllahu 'Anh Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in vefâtından 3 gün önce şöyle derken işittiğini rivâyet etti:

“Sizden biri, ancak Allah Azze ve Celle'ye husn-i zanda bulunarak ölsün!” [Muslim]

Enes RadiyAllahu 'Anh Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in ölmek üzere olan bir gencin yanına girdiğinde şöyle dediğini rivâyet etti:

كَيْفَ تَجِدُكَ قَالَ : أَرْجُو اللَّهَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَأَخَافُ نُدُوبِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ، فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ، إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَخَافُ **“Kendini nasıl buluyorsun?”** dedi. O ise; **“Allah'tan ümit ediyorum Ey Allah'ın Rasûlü! Bununla birlikte günahlarımdan da korkuyorum”** dedi. Bunun üzerine Rasulullah şöyle dedi: **“Bu gibi zamanda kulun kalbinde korku ve ümit bir araya gelirse, mutlaka Allah ona ümit ettiğini verir ve korktuğundan da güvende kılar.”** [et-Tirmizî ve İbn-u Mâce rivâyet etti.

Hâfız el-Munzirî isnâdı hasendir dedi.]

Enes RadiyAllahu 'Anh'den şöyle rivâyet edildi: Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَتْ فِيكَ وَلَا أُبَالِي. يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ دُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي. يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ أَقْبَرْتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي **“Allah Teâla diyor ki; “Ey Ademoğlu! Sen bana duâ edip, (affımı) ümid ettikçe ben senden her ne sâdır olsa olsun aldırmam, ben seni affederim. Ey Ademoğlu! Senin günahın semanın bulutları kadar bile olsa, sonra bana dönüp istiğfar etsen (af dilesen), çok oluşuna bakmam, seni affederim. Ey ademoğlu! Bana arz dolusu hata ile gelsen, sonunda hiç bir şirk koşmaksızın bana kavuşursan, seni arz dolusu mağ-**

firetime (afımla) karşılarım.” (et-Tirmizî rivâyet edip hasen hadis-tir dedi.)

Ümit kesmek ise ye's, ümitsizlik içerisinde olmaktır. Bu ikisi müterâdif, eşanlamlıdır ve ümidin zıddıdır. Allah'tan rahmetinden ve ravhinden ümit kesmek haramdır. Bunun delili Kitâb ve Sünnet'tir.

Kitâb'a gelince;

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

يَا بَنِي إِدْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيْسُّوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَيْبَسُ
Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf'u ve kardeşini iyice araştırın. Allah'ın ravhinden (rahmetinden) ye'se düşmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın ravhinden ye'se düşmez. [Yûsuf 87]

[رُوحِ اللَّهِ] **Allah'ın Ravhi**, merhametidir. Allah [Sub-hânehu ve Teâla] şöyle buyurdu:

قَالُوا بِشْرَتَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْفَانِطِينَ، قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا
Dediler ki: Seni hak ile müjdeledik. Sakın ümitsiz-liğe düşenlerden olma! (İbrâhîm) dedi ki: Sapıklardan başka kim, Rabbinin rahmetinden ümitsiz olur? [el-Hicr 55-56] Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَبْسُؤُا مِنْ رَحْمَتِي وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
Allah'ın âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkar edenler var ya, işte onlar, Benim rahmetimden ümitlerini kesmişlerdir ve işte onlar için elim bir azap vardır. [el-'Ankebût 23] Ve şöyle buyurdu:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ
De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Muhakkak ki Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, Ğafûr'dur, Rahîm'dir. [ez-Zümer 53]

Sünnet'e gelince;

Ebu Hurayra RadiyAllahu 'Anh Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğini rivâyet etti:

لو يعلم المؤمن ما عند الله من العقوبة ما طمع بجننته أحد، ولو يعلم الكافر ما عند الله من الرحمة ما قنط من رحمته أحد **“Eğer mü'min Allah katındaki ukubatı (cezâyı) bilseydi hiçbir Cenneti özlemezdi ve eğer kâfir Allah katındaki rahmeti bilseydi hiçbir rahmetinden ümit kesmezdi.”** [Mut-tefekun 'aleyh]

Fudâle İbn-u 'Ubeyd RadiyAllahu 'Anh Rasulullah Sal-lallahu 'Aleyhi ve Sellem' in şöyle dediğini rivâyet etti:

وثلاث لا تسأل عنهم رجل نازع الله عز وجل رداءه فإن رداءه الكبرياء وإزاره **Üç kişi vardır ki, (helak olanlardan olduklarından dolayı) nerede oldukları sorulmayacaktır. Onlar; abasıyla Allah Azze ve Celle ile çekişen kimse. -Zîra aba kibirlilikten, peştemal ise izzetliliktedir-, Allah'ın emri hakkında şüphe eden kimse ve Allah'ın rahmetinden ümidi kesen kimsedir.”** [Ahmed İbn-u Hanbel, et-Taberâni ve el-Bezzâr rivâyet etti. el-Heysemî râvilerinin güvenilir olduğunu söyledi. el-Buhârî de el-Edeb-il Mufrad'de ve İbn-u Hibbân Sahih'inde rivâyet etti.]

Hâlid'in oğulları Habbe ve Sevâ'dan şöyle dedikleri ri-vâyet edildi:

دخلنا على النبي صلى الله عليه وسلم و هو يعالج شيئاً فأعناه عليه فقال: لا تئأسا من الرزق ما تهزرت رؤوسكما فإن الإنسان تله أمه أحمر ليس عليه قشر ثم **“Biz Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in yanına girdik. O, bir şeyi onarıyordu. Hemen biz ona yardıma koştuk. “Başınız bedeninizde hareket ettiği sürece rızktan ümidi kesmeyin! Çünkü anası, insanı kırmızı bir varlık olarak çırl çıplak doğurur. Sonra Allah Azze ve Celle onu rızıklandırır.”** (Ahmed, İbn-i Mace ve İbn-i Hibbân Sahih'inde)

İbn-u 'Abbâs RadiyAllahu 'Anh şöyle rivâyet etti: “Bir

adam: “Ey Allah’ın Rasulü! Büyük günahlar nedir?” diye sordu. Dedi ki:

أَنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْكِبَائِرُ قَالَ: الشَّرْكَ بِاللَّهِ، وَالْإِيَّاسُ مِنَ رُوحِ اللَّهِ،
 أَنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْكِبَائِرُ قَالَ: الشَّرْكَ بِاللَّهِ، وَالْإِيَّاسُ مِنَ رُوحِ اللَّهِ،
 وَالْقَنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ “Allah’a şirk koşmak, Allah’ın esen-
 liğinden ümitsiz olmak ve Allah’ın rahmetinden
 ümidi kesmek.” cevabını verdi.” [el-Heysemî dedi ki: bunu el-
 Bezzâr ve et-Taberânî rivâyet etti. Râvileri sağlamdır. es-Suyutî ve el-İrâkî hasen gördüler.]

Rasuller *Salâvâtullahi ‘Aleyhim* hiçbir zaman Allah’ın zaferinden ye’s’e düşmediler, ümitvâr oldular. Ancak kavimlerinin îman etmelerinden ümit kesmişlerdi. Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا
 يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ **Nihayet Rasuller ne zaman
 ümitlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıl-
 dıklarını sandıkları bir sırada onlara nusretimiz,
 zaferimiz gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa er-
 dirilir. (Fakat) mücrimler topluluğundan azâbımız
 asla geri çevrilmez.** [Yûsuf 110]

el-Buhârî, ‘Âişe *RadiyAllahu ‘Anhâ*’nın كُذِّبُوا kelimesini şeddeli okuduğunu rivâyet etti. Zîra yalanlama kavimler tarafından Rasullere karşı olur. Nitekim Rasuller mâsumdurlar.

Belâlara Karşı Sabretmek ve Kazâya Râzi Olmak

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمِبًا وَالضَّرَّاءَ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden Cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öylesine sarsılmışlardı ki nihâyet Rasul ve beraberindeki mü’minler diyordu ki: “Allah’ın nusreti ne zaman?” Dikkat edin, şüphesiz ki Allah’ın nusreti yakındır. [el-Bakara 214] Ve şöyle buyurdu:

وَلَنبَلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالسَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ¹⁵⁵ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ¹⁵⁶ أُولَئِكَ

Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmek ile imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki kendilerine bir musîbet isâbet ettiği zaman derler ki: “Muhakkak ki biz Allah içiniz ve muhakkak ki biz O’na döneceğiz.” İşte Rablerinden başışlanmalar ve rahmet hep onların üzerindedir ve onlar hidâyet bulmuş olanların ta kendileridir. [el-Bakara 155-157] Ve şöyle buyurdu:

لَنبَلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ آوَتْوَا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ لَنبَلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ آوَتْوَا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ لَنبَلُوَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ آوَتْوَا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ

Andolsun ki mallarınız ve canlarınız konusunda imtihan edileceksiniz. Sizden önce kendilerine Kitâb verilenlerden ve müşriklerden birçok incitici sözler işi-

teceksiniz. Eğer sabreder ve takvâlı olursanız, şüphesiz bu, azme değer işlerdendir. [Âl-i 'îmrân 186] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ **Yalnız sabredenlere, ecirleri hesapsız ödenecektir.** [ez-Zumer 10] Ve şöyle buyurdu:

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ **Sabredenleri müjdele!** [el-Bakara 155] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا **Ey îman edenler, Sabredin!** [Âl-i 'îmrân 200] Ve şöyle buyurdu:

وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ **Kim sabreder ve affederse, şüphesiz bu, azme değer işlerdendir.** [eş-Şûrâ 43] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ **Ey îman edenler! Sabır ve namaz ile (Allah'tan) yardım isteyin. Muhakkak ki Allah sabredenler ile beraberdir.** [el-Bakara 153]

'Aleyhi's Salâtu ve's Selâm ise şöyle buyurdu:

إن الله عز و جل إذا أحب قوما ابتلاهم فمن صبر فله الصبر ومن جزع فله الجزع **Allah Azze ve Celle bir kavmi severse onu imtihana tabi tutar. Kim sabrederse ona sabır vardır. Kim de feryadı figan ederse ona da feryadı figan vardır.** [Ahmed İbn Hanbel, Mahmud İbn Lebid'den tahrir etti.]

Yine Ahmed İbn Hanbel, Mus'ab İbn Sâ'd yoluyla babasından şöyle dediğini tahrir etmiştir:

قلت يا رسول الله أي الناس أشد بلاء؟ قال: الأنبياء ثم الصالحون ثم الأمثل فالأمثل من الناس بيتلى الرجل على حسب دينه فإن كان في دينه صلابة زيد في بلائه وإن كان في دينه رقة خفف عنه وما يزال البلاء بالعبد حتى يمشي على ظهر خطيئة Dedim ki: "Yâ Rasul Allah! İnsanların hangisi daha şiddetli belâya maruz kalır?" Dedi ki: "Nebîler, sonra salih kimseler, sonra da insan-

lardan sırasıyla onlara benzeyenlerdir. Bir kişi, dinine göre belâyâ tabî tutulacaktır. Eğer dininde dayanıklı ise belâsı artırılacaktır. Yok eğer dininde nazik ise, belâsı hafifletilecektir. Böylece belâ, kul yeryüzünde günahsız olarak yürüyünceye kadar sürecektir.”

Ebu Mâlik el-Eş’arî RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet edildi:

...والصبر ضياء... **...Sabır ışıktır...** [Muslim]

Ebu Sa’îd el-Hudrî RadiyAllahu ‘Anh Rasulullah SalAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

ومن يتصبر يصبره الله، وما أعطي أحد عطاء خيراً وأوسع من الصبر ...
“Kim ki, sabretmek isterse, Cenâb-ı Hak ona da sabır ihsân eder. Sabırdan daha hayırlı, sabırdan daha geniş bir nîmet kimseye verilmemiştir.” [Mut-tefekun ‘Aleyh]

Ebu Yahya Suheyb İbn-u Sinân RadiyAllahu ‘Anh’den Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

... إن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له... **“Ona (Mü’min) kötü bir durum isabet ederse sabreder. Dolayısıyla bu da onun hayrına olur.”** [Muslim]

Enes RadiyAllahu ‘Anh şöyle rivâyet etti:

مر النبي بامرأة تنكي عند قبر، فقال: اتقي الله واصبري قالت: إني عني، فإنك لم تصب بمصيبتي، ولم تعرفه، فقيل لها: إنه النبي صلى الله عليه وسلم، فأنتت باب النبي صلى الله عليه وسلم، فلم تجد عنده بوابين، فقالت: لم أعرفك، فقال: إنما “Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem, الصبر عند الصدمة الأولى (ölen) çocuğu için ağlamakta olan bir kadına rastlamıştı; **“Allah’tan kork ve sabret!”** buyurdu. Kadın (ızdıra-bından kendisine hitab edenin kim olduğuna bile bakma-dan); “Benim başıma gelenden sana ne?” dedi. Nebî SalAllahu ‘Aleyhi ve Sellem uzaklaşınca, kadına; “Bu Nebî

Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem idi!’ denildi. Bunun üzerine, kadın çocuğun ölümü kadar da söylediği sözden dolayı (utanıp) üzüldü. (Özür dilemek için) doğru Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in kapısına koştu. Ama kapıda bekleyen kapıcılar görmedi, doğrudan huzuruna çıktı ve; “(o yakışksız sözü) **sizi tanımadan sarf ettim** (bağışlayın!).” dedi. Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem de şöyle buyurdu: “(Makbul) **sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebu Hurayra Radiyallahu ‘Anh Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediğini rivâyet etti:

يقول الله تعالى: ما لعبدي المؤمن عندي جزاء، إذا قبضت صفيّه من أهل الدنيا
 الجنة، إلا الحنة **Allah Teâla şöyle buyurdu: “Ben, Mü’ min kulumun dünya ehlinden çok sevdiğini (çocuğunu) almışsam sonra o da sevabını umarak sabretmişse, katında ona Cennet dışında bir mükafat yoktur.”** [el-Buhârî]

‘Âişe Radiyallahu ‘Anhâ Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e tâun (veba) hakkında sorduğunda şöyle dediği rivâyet edildi:

أنه كان عذاباً يبعثه الله على من يشاء، فجعله الله رحمة للمؤمنين، فليس من عبد يقع الطاعون، فيمكث في بلده صابراً، يعلم أنه لن يصيبه إلا ما كتب الله له، **O, sizden öncekilere Allah’ın gönderdiği bir azabı. (Şimdi) Allah onu mü’minlere bir rahmet kıldı. Taun çıkan memlekette bulunan bir kul, kendisine Allah’ın takdir ettiği şeyin ulaşacağını bilip, sevap umuduyla sabredip orada kalır ve dışarı çıkmazsa, mutlaka ona şehid sevabının bir misli verilir.**” [el-Buhârî]

Enes Radiyallahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğunu işittim, dediği rivâyet edildi:

إن الله عز وجل قال: إذا ابتليت عبدي بحبيبتيه فصبر، عوضته منها الجنة

“Allah Teâla buyurdu ki; “Ben kulumu iki sevdiğiyile imtihan edersem o da sabır gösterirse, onlara bedel Cenneti veririm.” Burada iki sevdiği ile iki gözü kastediyor. [el-Buhârî rivâyet etti.]

‘Atâ İbn Ebi Rabah’tan şöyle rivâyet edildi: “İbn ‘Abbâs bana dedi ki:

ألا أريك امرأة من أهل الجنة؟ قلت: بلى، قال: هذه المرأة السوداء، أنت النبي صلى الله عليه وسلم فقالت: إني أصرع، وإني أكتشف، فادع الله لي، قال: إن شئت صبرت ولك الجنة، وإن شئت دعوت الله أن يعافيك. فقالت: أصبر، فقالت: إني Sana Cennet ehlinde bir kadın göstereyim mi?” dedi. Ben de; ‘Evet göster!’ dedim. “İşte dedi, şu siyah kadın var ya, o, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e gelip; “Ben saralıyım, (nöbet gelince) üstümü başımı açıyorum, Allah’a benim için duâ ediver (hastalıktan kurtulayım).’ dedi. ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm; **‘Dilersen sabret, sana Cennet verilsin, dilersen sana şifa vermesi için Allah’a duâ ediverim.’** dedi. Kadın; ‘Öyleyse sabredeceğim, ancak üstümü başımı açmamam için duâ ediver.’ dedi. Rasulullah da ona öyle duâ etti.” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Abdullah İbn Ebî Evfâ RadiyAllahu ‘Anh’den şöyle rivâyet edildi:

إن رسول الله صلى الله عليه وسلم في بعض أيامه التي لقي فيها العدو، انتظر حتى مالت الشمس، ثم قام في الناس فقال: أيها الناس، لا تمنوا لقاء العدو، وسلوا الله العافية، فإذا لقيتوهم فاصبروا، واعلموا أن الجنة تحت ظلال السيوف. ثم قال: اللهم منزل الكتاب، ومجري السحاب، وهازم الأحزاب، اهزمهم وانصرنا عليهم “Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem bir savaş esnasında düşmanla karşılaştığında güneşin tepe noktasından batıya meyletmesini bekledi. Sonra ayağa kalkıp askere şöyle bir konuşma yaptı: **“Ey insanlar!** (Kendi gücünüze güvencinizden dolayı) **düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz, Allah’tan afiyet isteyiniz. Fakat düşmanla karşılaşınca da** (harbin bütün şid-

detlerine karşı) **sabrediniz. Ve iyi biliniz ki Cennet kılıçların gölgesi altındadır.**” Sonra Rasulullah Salallahu ‘Aleyhi ve Sellem tekrar kalktı ve şöyle duâ etti; **“Kitab’ı indiren, bulutları akıtıp yürüten, düşman birliğini hezimete uğratan Allah’ım! Sen onların birliklerini dağıt ve onlara karşı bize yardım et!”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Bunlar, belâlara karşı sabretmek hakkındaydı. Kazaya razı olmaya gelince;

İbn Ebî Âsım, el-Buhârî el-Edeb-il Mufrad’de ve el-Hâkim’de rivâyet edip sahihtir demiş, ez-Zehabî de ona muvafakat etmiştir. Lafzı şöyledir:

وأسألك الرضا بعد القضاء **“(Allah’ım!) Senden, kazadan sonra rıza taleb ederim!”**

Hiç şüphesiz Şâri’, kulun boyun eğip teslim olmasını Ebû Hurayra hadisinde methetmiştir. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

ألا أعلمك أو قال: ألا أدلك على كلمة من تحت العرش من كنز الجنة : لا حول ولا قوة إلا بالله، فيقول الله عز وجل أسلم عبدي واستسلم **“Dikkat et! Sana Arş’ın altında, Cennet hazinelerinden olan bir kelimeyi bildireyim mi?”** Ravi; Veya öğretiyim mi? dedi. (O kelime); [لا حول ولا قوة إلا بالله] **Lâ Havle ve Lâ Kuvvete İlla Billah’tır.** (Kul bu kelimeyi söyledikten sonra) **Ardından Allah Azze ve Celle; “kulum teslim olup boyun büktü.” der.**” [el-Hâkim rivâyet edip Şeyhayn tahrir etmişler ise de isnâdı sahihtir ve mahfuz olan bir illeti yoktur der. İbn-ü Hacer de bunu el-Hâkim’in kuvvetli bir senedle tahrir ettiğini söyler.]

Kazaya öfkelenmek haramdır.

el-Kurâfî ez-Zehîra’da bunun üzerine icma’nın hasıl olduğunu zikreder. Yalnız o, icma’ ile müctehidlerin icma’ını kastetmektedir. Onun söylediği ifade aynen şöyledir: **“Kazâya öfkelenmenin haram olduğu icma ile sabittir.”** Halbuki o, **kazâ** ile **kazâ olunan** arasını ayırır ve şöyle

der: “Bir insan bir hastalıkla sınındığı zaman, yapısı gereği bu hastalıktan acı çekip dertlenirse bu kazaya rızâ göstermemek değildir. Tam aksine kazâ olunana rızâ göstermemektir. Eğer o, ‘hangi şey işledim de bu benim başıma geldi?’, ‘günahım neydi?’ ve ‘ben buna layık mıydım?’ gibi serzenişlerde bulunursa bu, kazâ olunana değil, bilakis kazaya râzı olmamaktır”

Daha önce geçen Mahmud İbn-u Lubeyd RadiyAllahu ‘Anh hadisi, kazaya öfkelenmenin haramlılığına delalet eder. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إن الله عز و جل إذا أحب قوما ابتلاهم فمن صبر فله الصبر ومن جزع فله الجزع
Allah Azze ve Celle bir kavmi severeve onu imtihana tabi tutar. Kim ki, sabrederse, sabır lehinedir. Kim ki, feryadı figan ederse, feryadı figan da aleyhinedir.” (Ahmed, et-Tirmizî, İbn-u Müfelleh isnâdının ceyyid olduğunu söyler.)

Rızâ göstermek ve öfkelenmek insanın fiilindedir. Dolayısıyla rızâ göstermeye sevap, öfkelenmeye cezâ verilir. Fakat bizzat **kazanın** kendisi insan fiilinden değildir. Bu yüzden insan kazanın meydana gelmesinden sorguya çekilmeyecektir. Çünkü kaza, onun fiilinden değildir. Fakat o, rıza gösterip göstermemesinden veya öfkelenip öfkelenmemesinden sorguya çekilecektir. Çünkü bu, insan fiilindedir. Zira Allahu Teâla şöyle buyurdu:

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (Bilsin ki) **insan için çalışmasından başkası yoktur.** [en-Neem 39]

Bu **kaza**, günahları için bir kefâret ve hatalarını gidermek için bir vesiledir. Kaldı ki bu mefhum hakkında birçok deliller vardır. Bunlardan biri, Muttefekun ‘Aleyh olan ‘Abdullah hadisidir..

ما من مسلم يصيبه أذى من مرض فما فوقها إلا كفر الله بها سيئاته كما ...
Kendisine hastalık ve daha başka تحط الشجرة ورقها

neviden herhangi bir eza isabet eden hiçbir Müslüman yoktur ki Allah bu eza sebebiyle onun günahlarını, ağacın yapraklarını döktüğü gibi dökmesin.”

Bunlardan bir diğeri de, Muttefekun ‘Aleyh olan ‘Âişe hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“**Kendisine bir diken yahut ondan büyük bir şey isabet eden bir mü-min yoktur ki, onun sebebiyle Allah bir günah silmesin.”**

Başka bir rivâyette ise; [نقص] **“noksanlaştırmasın”** olarak vârid olmuştur.

Bunlardan bir başkası da; Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra ve yine Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Sa’îd hadisidir. Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

ما يصيب المؤمن من نصب و لا وصب و لا هم و لا حزن و لا غم حتى الشوكة **“Mü’mine bir hastalık, bir ağrı, bir keder, bir hüziin, bir gam hatta kendisine batan bir dikene varıncaya kadar herhangi bir şey isabet ederse, Allah günahlarından bir kısmını yok eder.”**

Bu konuda Sa’d’dan, Mu’aviye’den, İbn-u ‘Abbâs’dan, Cabir’den, Umm-ul ‘Alâi’den, Ebi Bekr’den, AbdurRahman İbn-u Ezher’den, Hasen’dan, Enes’den, Şeddâd’dan ve Ebû Ubeyde’den *RadiyAllahu ‘Anhum* gerek hasen gerekse sahih senedler ile rivayet edilmiş hadisler vardır. Onların hepsi, günahların belâ ile döküldüğünü Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e atfederler.

Yine Muttefekun ‘Aleyh olan ‘Âişe *RadiyAllahu ‘Anhâ* hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

ما من مسلم يشاك شوكة فما فوقها إلا كتبت له بها درجة ومحبت عنه بها
 خطيئة **“Kendisine bir diken yahut ondan büyük bir şey batan hiç bir Müslüman yoktur ki, onun sebebiyle kendisine bir derece verilmesin ve bir günahı silinmesin.”**

Başka bir rivâyette ise:

إلا كتب الله له بها حسنة **“Allah onlardan dolayı, ona bir iyilik yazar.”** ifadesi geçmektedir.

Buradaki sevab; kazâya rızâ göstermek, ona sabretmek, şükretmek ve sadece Allah *Azze ve Celle*'ye şikayette bulunmaya binaendir. Bu kayıt ile birçok hadis geçmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Muslim'in Suheyb *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğuna dâir rivâyet ettiği hadistir:

عجبا لأمر المؤمن. إن أمره كله خير. وليس ذاك لأحد إلا للمؤمن. إن أصابته
 سراء شكر. فكان خيرا له. وإن أصابته ضراء صبر. فكان خيرا له **“Şu mü'minin işine şaşılır! Zîra onun bütün işleri hayırdır. Bu sadece ve sadece Mü'mine özgüdür. Eğer ona bir bolluk isabet ederse, şükreder. Dolayısıyla bu, onun hayrına olur. Eğer ona bir kötülük isabet ederse, sabreder. Dolayısıyla bu da onun hayrına olur.”**

el-Hâkim'in, Ebi'd Derdâ'dan Ebâ-l Kâsım *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğunu işittim diye rivâyet edip sahihtir dediği ve ez-Zehebî'nin de ona muvâfakat ettiği hadistir:

إن الله عز وجل قال: يا عيسى إني باعث من بعدك أمة، إن أصابهم ما يحبون
 حمدوا الله، وإن أصابهم ما يكرهون احتسبوا وصبروا ولا حلم ولا علم، فقال يا رب
Allah Azze ve Celle şöyle buyurdu: **“Ey İsa! Ben senden sonra öyle bir ümmet göndereceğim ki, eğer onlara sevdikleri bir şey isabet ederse, Allah'a hamdederler. Yok eğer hoşlanmadıkları**

bir şey isabet ederse, ecirlerini Allah'tan umarak, sabrederler. Ne hilimleri (sabırları) ne de ilimleri (yakinen bilgileri) vardır.” İsâ [Aleyhi's Selâm]; “(O zaman) Ya Rabbi! Bu nasıl olabilir ki!” der. Allah; “Ben onlara hilmimden ve ilmimden veririm.” diye buyurur.”

et-Taberânî be's olmayan bir isnâd ile İbn-u Abbâs RadiyAllahu 'Anhumâ'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle dediğine dâir rivâyet ettiği hadistir:

من أصيب بمصيبة بماله أو في نفسه وكتمها ولم يشكها إلى الناس كان حقا
 على الله أن يغفر له **“Kim ki, malına veya nefsinde bir musibet isabet eder de, bunu insanlara şikâyet etmeksizin gizlerse, onu bağışlamak Allah üzerine vâcib olur.”**

el-Buhârî'nin, Enes RadiyAllahu 'Anh'dan, Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu işittim dediğine dâir rivâyet ettiği hadistir:

إن الله عز و جل قال: إذا ابتليت عبدي بحبيبتي فصبر عوضته منهما الجنة
 “Allah Teâla buyurdu ki; **“Ben kulumu iki sevdiğiyile imtihan edersem o da sabır gösterir (ve sevap umarsa) onlara bedel Cenneti veririm.”**

el-Buhârî'nin el-Edeb-il Mufrad'da Ebû Hurayra RadiyAllahu 'Anh' dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdu dediğine dair rivâyet ettiği hadistir:

ما من مسلم يشاك شوكة في الدنيا يحسبها إلا قضى بها من خطايا يوم
 القيامة **“Kendisine dünyada bir diken batıpta onun ecrini Allah'tan uman hiç bir Müslüman yoktur ki, Kıyâmet günü ondan dolayı günahları giderilmesin.”**

Burada bir an olsun durup **sabrı** iyice düşünmemiz kaçınılmazdır. Zîra bazı Müslümanlar nezdinde sabrın vakıası ve delâleti hakkında varolan karışıklığın giderilmesi gerekmektedir.

Bazıları insanlardan uzaklaşıp kabuğuna çekilir de münkeri ehliyle başbaşa bırakırsa ve haramların çiğnen-
diğini, Allah'ın *Subhanehû ve Teâla* hudutlarının durdu-
rulduğunu ve Cihâdın geçersiz kılındığını görür de bunlar
karşısında bir tavır almaz da aksine münkeri nehyetmeyi
terkederek bunlardan uzaklaşırsa, bununla sabrettikleri
zannına kapılmışlardır.

Ya da sabır; kendisinden eziyeti gidermek ve Allah
düşmanlarının tâkibatından bir şeyin kendisine ulaşması
karşısında direnmekten sakınmak olarak anlamışlar, do-
layısıyla hak sözü söylemeye veya Allah *Subhanehû ve
Teâla*'yı râzı edecek bir amelde bulunmaya cesâret ede-
mez olmuşlardır. Bilakis buldukları bir köşeye çekilerek
suskun kalmışlar, sonra da kendilerinin sabreden kimse-
ler olduklarını söylemişlerdir.

Muhakkak ki bunların hiçbirisi, Allah *Subhanehû ve
Teâla*'nın ehli için en-Na'îm Cennetlerini hazırladığı sabır
değildir. Allahu Teâla şöyle buyurdu:

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ **Yalnız sabredenele,**
ecirleri hesapsız ödenecektir. [ez-Zumer 10]

Tam aksine bu, Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sel-
lem*'in kendisinden Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya sığındığı
acziyetin ta kendisidir!

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَالْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَغَلْبَةِ الدِّينِ وَقَهْرِ
الرِّجَالِ “**Acziyetten, tembellikten, korkaklıktan,
cimrilikten, kederden, hüzünden, dine galip gel-
mekten ve kişilere musallat olmaktan Allah'a sı-
ğınırım!**”

Muhakkak ki sabır, hakkı söylemen, hakkı yerine ge-
tirmen ve sapmaksızın, zayıflamaksızın ve gevşemeksizin
Allah yolunda bunlardan doğacak eziyetlere, sıkıntılara
dayanmandır, katlanmandır, tahammül etmenddir.

Muhakkak ki sabır, Allah *Subhanehû'nun* şu kavli ile

takvâya bağladığı husustur:

Gerçekten, her kim muttakî olur ve sabrederse, şüphesiz Allah Muhsinlerin ecirini zâyi etmez. [Yâsuf 90]

Muhakkak ki sabır, Allah Subhanehû'nun mücâhidler ile birlikte andığı husustur:

Nice Nebîler vardı ki beraberlerinde birçok Allah erleri bulunduğu halde savaştılar da Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı vehne kapılmadılar, zaafiyet göstermediler ve boyun bükmediler. Muhakkak ki Allah sabredenleri sever. [Âl-i 'İmrân 146]

Belâyâ sabır ve kazâyâ sabır odur ki sarsıntıya değil, bilakis sebâta götürür, musîbetlerin ağırlığı bahanesiyle Kitab'ı bir kenara atmaya değil, bilakis Kitab'a sarılmaya götürür ve kişiyi, Rabbinden uzaklaşmaya değil, bilakis sımsıkı O'na yapışmaya götürür. Allahu Teâla şöyle buyurmuştur:

Nihayet karanlıklar içinde: “Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zâlimlerden olmuştum!” diye nîda etti. [el-Enbiyâ 87]

Sabır odur ki azimleri bilir, Cennet'e giden yolu yakınlaştırır... Bilâl'in, Habbâb'ın ve Yâsir Âilesinin sabırdır o!..

“Sabredin, ey Yâsir Âilesi! Muhakkak ki size vâad edilmiş olan Cennettir.”

Hubeyb'in ve Zeyd'in sabırdır o!..

**“Allah la أرضى أن يصاب محمد صلى الله عليه و سلم بشوكة و أنا سالم بأهلي
“Vallahi, benim ehlim sağ salim iken, Muhammed'e bir dikenin dahi isabet etmesine asla razı olmam.”**

Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın zâlimin elinden tutan kimselerin sabrıdır o!..

كَلَّا وَاللَّهِ وَلِتَأْخُذَنَّهُ عَلَىٰ يَدَيْ الظَّالِمِ وَلِتَأْطُرَنَّهُ عَلَىٰ الْحَقِّ أَطْرًا وَلِتَقْصُرَنَّهُ عَلَىٰ الْحَقِّ قَصْرًا أَوْ لِيُضْرِبَنَّ اللَّهُ بِقُلُوبِ بَعْضِكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ، ثُمَّ لِيُعَذِّبَنَّكُمْ كَمَا لَعَنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ **“Vallahî, ya gerçekten zalimin zulmüne engel olacak, onu hakka yöneltecek, onun şeriatla yetinmesini sağlayacaksınız veya Allah sizin kalbinizi birbirine vuracak, sonra Beni İsrâîl’i lânetlediği gibi sizi de lânetleyecektir.”**

Sâdık-ul Emîn olan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in, alınlarında beyazlık sahibi olup kitapları sağdan verilen ashâbının sabrıdır o!..

Ashâb-us Sahîfe’nin, [‘AbdulMuttalib’in] eş-Şi’b’de boykot edilenlerin (veya iki dağ arasındaki mesâfeyi katedenlerin), Habeşistan’a hicret edenlerin ve [ربنا الله] **Rab-bimiz Allah’tır** dedikleri için peşine düşülenlerin sabrıdır o!..

Ehl-iş Şirk’e karşı, Fars’a karşı ve Rum’a karşı Cihâdlarında Muhâcirlerin ve Ensâr’ın sabrıdır o!..

‘Abdullah İbn-u Ebî Huzâfe’nin birliklerinden alınan esirler grubunun sabrıdır o!..

Mü’min ve Sâdık Mücâhidlerin sabrıdır o!..

Sabır, Allah yolunda karşılaşılan eziyetler karşısında zaafiyete kapılmaksızın, ma’rufu emretmen ve münkerden nehyetmendir.

Sabır, Allah düşmanları ile savaşmak için ilerleyen Müslümanların ordusunda asker olmandır.

Sabır, Allah *Subhanehû ve Teâla*’nın şu kavlini doğrulayıcı olmandır:

لَنْ نُبَلِّغَنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَنْ نَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ **Andolsun ki, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihan edileceksiniz. Sizden önce kendilerine Kitâb verilen-**

lerden ve müşriklerden birçok incitici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvâ gösterirseniz, şüphesiz bu, azme değer işlerdendir. [Âl-i 'İmrân 186] Ve şu kavlini:

Andolsun ki içinizden Cihâd edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz. [Muhammed 31] Ve şu kavlini:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالنَّمْرِاتِ وَبَشَرٍ الصَّابِرِينَ^[155] إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ^[156] أُولَئِكَ **Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık, (biraz da) mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmek ile imtihan ederiz. Sabredenleri müjdele! Onlar ki kendilerine bir musîbet isâbet ettiği zaman derler ki: "Muhakkak ki biz Allah içiniz ve muhakkak ki biz O'na döneceğiz."** İşte Rablerinden bağışlanmalar ve rahmet hep onların üzerinedir ve onlar hidâyet bulmuş olanların ta kendileridir. [el-Bakara 155-157]

Duâ, Zikr ve İstiğfâr

1. Duâ, ibâdetdir. Hatta Allah Subhanehû'nu şu kavlin-den dolayı ibâdetin beynidir, özüdür.

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ **Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana duâ edin ki size icâbet edeyim. Şüphesiz Bana ibâdeti bırakıp da büyüklük taslayanlar, aşağılanmışlar olarak Cehenneme gireceklerdir.** [Mu'min/el-Ğâfir 60]

Allah *Subhanehû ve Teâla* duâyı ibadet kılmıştır. Bu bağlamda Subhanehû yukarıdaki âyette ادْعُونِي “**Bana duâ edin**” dedikten sonra; عِبَادَتِي “**İbadetimi/Bana ibâdeti**” diye buyurmuştur. Bu tıpkı Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şu kavli gibidir:

الدعاء مخ العبادة “**Dua, ibadetin özüdür.**” [et-Tirmizî Nu'man İbn-u Beşir yoluyla tahrir edip, sahih ve hasendir demiştir.]

Duâ ibadettir ve Allah *Subhanehû ve Teâla* kendisine duâ eden kulunu sever. Duâ etmek menduptur. Allah’a *Subhanehû ve Teâla*’ya duâ etmeyen kimse, çok büyük bir hayrı terketmiştir. Dolayısıyla Allah *Subhanehû*’ya duâ etmemek kibirlenmeye binaen olursa, sahibi, Allah’ın *Subhanehû ve Teâla* haklarında şöyle buyurduğu kimseler zümresinden olur:

سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ **Onlar aşağılanmış olarak Cehenneme gireceklerdir.** [Mu'min/el-Ğâfir 60]

Yani horlanmış, küçümsenmiş ve alçaltılmış olarak...

2. Allah Subhanehû, Şeriatine bağlanarak ve Rasulü *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’e sınıksı sarılarak dâvetine icâbet edenlerden olduğumuz bir halde Kendisine duâ etmemiz gerektiğini şöyle beyân etmiştir:

فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ **O halde** (kullarım da)

Bana (dâvetime) icâbet etsinler ve Bana îman etsinler. Umulur ki irşâd olurlar. [el-Bakara 186]

Nitekim Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’de şöyle buyurdu:

“Yiyeyeği haram ve içeyeği haram olduğu halde Allah’a duâ eden kimseye, (duasına) nasıl icâbet edilsin ki?” (Muslim tahrir etti.)

Duâ vakitlerinin en efdâl olanları; secde esnasında, gecenin son üçte birinde ve farz namazların ardından yapılan duâlardır. Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurduğu rivâyet etmiştir:

“Kul Rabbine en ziyade secdede iken yakın olur, öyle ise (secdede) duâyı çok yapın.”

et-Tirmizî de, “hasen hadistir” dediği Ebû Umâme’den rivâyetinde şöyle geçti:

“Ey Allah’ın Rasûlü! En ziyade dinlenmeye (ve kabule) mazhar olan duâ hangisidir?” diye soruldu. **“Gecenin sonunda yapılan duâ ile farz namazların ardından yapılan duâlardır!”** diye cevap verdi.”

Yine Ramazan ayında yapılan duâlarda azim bir ecir vardır. et-Tirmizî’nin tahrir edip “hasen hadistir” dediği rivâyette, Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ الصَّائِمُ حَتَّى يُطِيرَ وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ بَرَفْعِهَا
اللَّهُ فَوْقَ الْعَمَامِ وَيَفْتَحُ لَهَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ وَيَقُولُ الرَّبُّ وَعِزَّتِي لِأَنْصُرَكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ
“Üç kimse vardır ki, duâları asla reddedilmez: İftar edinceye kadar oruçlunun duâsı, adil imamın ve mazlumun duâsıdır. Allah onun bu duâsını bulutların üstüne yüksel-

tir ve sema'nın kapılarını onlar için açar ve daha sonra Rab Azze ve Celle; "İzzetim ve şerefim üzerine yemin ederim ki, belli bir müddet geçse de ben sana mutlaka yardım edeceğim." diye buyurur."

3. Muhakkak ki duânın ibâdet olması, sebeplere sarılmamak anlamına gelmemektedir. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in Sîreti bunu apaçık beyân etmektedir. Nitekim Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* Bedir'de orduyu donatıyor, her bir askeri yerinde denetliyor ve onları en güzel bir şekilde savaş için hazırlıyordu. Sonra Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* karargâhına girerek Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya nusret, zafer için duâda bulunuyordu. Duâsını öylesine uzatıyordu ki nihâyet Ebû Bekr O'na [*بعض هذا يكفيك يا رسول الله*] "Bu kadar Sana yeter artık, Yâ Rasul Allah!" diyordu.

Sonra Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* Allah *Subhanehû ve Teâla* Kendisine Mekke'den el-Medîne'ye hicret etmek için izin verdiği zaman, bir beşerin kurtuluşa götüren sebeplerden sarılabileceği mümkün olan tüm sebeplere sarılırken, aynı zamanda Kurayş Kâfirlerine karşı Allah'a duâ ediyordu ki Allah Kendisini onlardan uzaklaştırsın, tuzaklarından kurtarsın ve el-Medîne'ye sağ-sâlim ulaştırsın.

Salâvatullahi ve Selâmuhu 'Aleyh, el-Medîne'nin bulunduğu Kuzey tarafına yönelmek yerine Güney'e doğru gidiyor, Ebu Bekr *RadiyAllahu 'Anh* ile birlikte Sevr Mağarası'na gizleniyordu. Sonra Kurayş hakkındaki haberleri, Kendisi hakkında çizdikleri plânları ve ele aldıkları düşünceleri, 'AbdurRahmân İbn-i Ebî Bekr kanalıyla öğreniyordu. Daha sonra 'AbdurRahmân Mekke'ye geri döndüğünde, peşi sıra Ebî Bekr'in hizmetçisi Mekke'ye kadar koyun sürüsü ile yolundan geliyordu ki koyun sürüsünün izi, İbn-u Ebî Bekr'in izini kaybettirsin, böylece Kurayş

Küffârını saptırsın. Kendilerine yönelik arama çalışmaları hafifleyinceye kadar mağarada üç gün boyunca kalıyor, sonra el-Medîne el-Munevvera'ya yönelik ilerleyişini sürdürüyordu. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'i el-Medîne'ye sağ-sâlim ulaşacağından kesinlikle emîn olduğu halde tüm bunları yapıyordu. Mağaranın önüne kadar geldiklerini gördüğü Kurayş Kuffârının kendilerine erişeceğinden korkan Ebâ Bekr'e nasıl bir cevap veriyordu? Ebu Bekr, *إن أعدمهم لو نظر إلى موطن قدميه لرآنا* "Onlardan biri ayağının hizâsına (bir eğilip) baksa, bizi muhakkak görür" dediğinde, Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* O'na: *ما ظنك باثنين الله ثالثهما* "**Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi ne zannediyorsun?**" diyordu.

فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا أَتَيْنَا إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ
 O'na Allah yardım etmiştir: **Hani kâfirler O'nu, iki kişiden ikincisi olarak (Ebu Bekr ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı. Hani onlar mağaradaydı ve O, arkadaşına: "Üzülme! Şüphesiz ki Allah bizimle beraberdir"** [et-Tevbe 40]

Sonra *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*, yerlerini gösterip onları yakalatarak Kurayş'in koyduğu ödülü ele geçirmek için Hicretleri sırasında Rasul *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'e ve Ebi Bekr'e neredeyse yaklaşmak üzereyken Surâka'ya *بأن يرجع وله سوارا كسرى* "**Gerî dönmesi karşılığında Kisra'nın bileziğinin kendisinin olacağını**" söylüyordu.

İşte Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* sebeplere böyle sarılıyordu ki biz de *Salâvâtullahi ve Selâmuhu 'Aleyh*'e işte böyle sınımsız sarılalım. Aynı zamanda kendilerini Kurayş Küffârı'nın aramalarından kurtarması ve tuzaklarını başlarına geçirmesi için Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya duâ ediyordu. Nitekim bir gece evinden çıkarken Kâfirlerin evi kuşatmış olduğunu gördüğünde suratlarına

toprak atıyordu.

Bununla birlikte Allah *Subhanehû ve Teâla*'nın kendisine icâbet edeceğinden ve Kendisini onlardan alıkoyacağından mutmain idi. Hakîkaten de böyle olmuştu. Nitekim onlar üzerine uyku çökünce Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* dışarı çıkmıştı.

Dolayısıyla duâ, sebeplere sarılmayı terk etmek anlamına gelmemektedir. Bilakis duâ, sebeplere sarılmanın ayrılmaz niteliğidir.

Öyleyse her kim Hilâfet'in yeniden kurulmasını istiyorsa, gerçekleştirmek için yalnızca Rabbine duâ etmek ile yetinmemeli, daha da ötesi onu ortaya çıkarmak için çalışanlar ile birlikte çalışmalı, Allah'tan yardımını göndermesi ve onun bir an evvel kurulması için duâ etmeli, sebeplere sarılırken Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya hâlis bir şekilde yaptığı duâda ısrarla yalvarmalıdır.

İşte tüm amellerde böyle olmalıdır. Zîra kişiyi muhlis kılan, Allah *Subhanehû ve Teâla* için hareket etmesi ve Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'e sadâkat göstermesidir. Duâ ederek, duâsında ısrarla yalvararak... VAllahu Semi'um Mucîb, Allah İşiten'dir, İcâbet Eden'dir.

4. Şüphesiz Allah *Subhanehû ve Teâla* duâ ettiği zaman kendisine duâ edenin ve darda kaldığı zaman kendisine yalvaranın duâsına icâbet eder.

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ **ve sizin Rabbiniz dedi ki: "Bana duâ edin ki size icâbet edeyim."** [Mu'min/el-Gâfir 60] Ve şöyle buyurdu:

Ve kullarım sana, beni sual ettiğinde şüphesiz ben çok yakınımdır. Bana duâ ettiği vakit duâ edenin duâsına icâbet ederim. [el-Bakara 186] Ve şöyle buyurdu:

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ (Onlar mı hayırlı) **yok-**

sa darda kalan kendisine yalvardığı zaman Ona icâbet edecek ve sıkıntıyı giderecek midir? (en-Neml 62)

Ayrıca duâlara icâbet, şer'î bir hakîkattir. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem bunu şöyle beyan etti:

ما من مسلم يدعو الله عز وجل بدعوة ليس فيها إثم ولا قطيعة رحم إلا أعطاه الله بها إحدى ثلاث خصال إما أن يعجل له دعوته وإما أن يدخرها له في الأخرى **“Yeryü-zünde, mâsiyet veya sıla-i rahmi koparıcı olmamak kaydıyla Allah'a bir duâ ile yalvaran bir Müslüman yoktur ki, Allah ona şu üç hasletten birini vermiş olmasın: Ya ona duâsının karşılığını peşin verir, ya da onun için onu ahirete biriktirir, yahut da duâ ettiği miktarca kötülüğü ondan alkoymak süretiyle olur. Sahabeler; “Öyle ise (duayı) çoğaltalım.” dediler. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem; “Allah çoğaltır.” dedi.**” (Ahmed ve el-Buhârî el-Edeb-il Mufrad'te tahrir ettiler.)

Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدع بإثم أو قطيعة رحم. ما لم يستعجل. قيل: يا رسول الله! ما الاستعجال؟ قال “يقول: قد دعوت، وقد دعوت، فلم أر يستجيب لي. فيستحسر عند ذلك، ويدع الدعاء **“Kul, günah taleb etmeye veya sıla-i rahmin kopmasını istemeye acele etmediği müddetince duâsı icâbet görmeye (kabul edilmeye) devam eder. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e soruldu ki; “Ey Allah'ın Rasulü acele etmek ne demektir?” Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem; “Bir kimse ben duâ ettim, yine duâ ettim, fakat bana icâbet edildiğini görmedim der. Sonra da böyle olunca hüsrana uğrar ve duâ etmeyi bırakır.” diye buyurdu.**” (Muslim tahrir etti.)

Bu demektir ki duâyâ icâbetin dünyada gerçekleşmesi zaruri değildir. Bilakis ya böyle olabilir ya da onun için Âhirete saklanabilir. Orada azim bir ecir ve büyük bir se-

vap vardır. Yahut da duâsı miktarınca kendisinden kötülük uzaklaştırılır.

O halde biz Allah Subhanehû'ya duâ ederiz. Eğer bizler sâdık, muhlis ve itâatkâr kimseler isek, o zaman Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in beyân ettiği mânâda duâlarımıza icâbet edileceğinden, karşılık bulacağından kesinlikle emin olabiliriz.

Aynı şekilde Allah Subhanehû, Zikir etmeyi de bize emretmiştir. Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ **“Ve siz Beni (kulluk ederek) zikredin ki Ben de sizi zikredeyim.”** [el-Bakara 152] Ve şöyle buyurdu:

وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ **Kendi kendine, yalvararak ve ürpereyerek, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam Rabbinizi zikret ve ğâfillerden olma!** [el-A'râf 205] Ve şöyle buyurdu:

وَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ **“Allah'ı çokça zikredin, umulur ki felaha (kurtuluşa) erersiniz.”** [el-Cumu'a 10] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ، وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا **“Ey îmân edenler! Allah'ı çokça zikredin ve O'nu sabah-akşam tesbih edin (yüceltin).”** [el-Ahzâb 41-42]

Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurduğu rivâyet edildi:

يقول الله تعالى أنا عند ظن عبدي بي وأنا معه إذا ذكرني فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي وإن ذكرني في ملأٍ ذكرته في ملأٍ خير منهم وإن تقرب إلي شبرا تقربت إليه ذراعا وإن تقرب إلي ذراعا تقربت إليه باعا وإن أتاني يمشي أتيتته هرولة **“Allahu Teâla diyor ki; “Kulum, hakkımda nasıl bir zan yürütürse ben öyleyimdir. O, beni zikredince ben onunla beraberim. O beni içinden geçirirse, ben de onu içimden geçiririm. O, beni bir cemaat**

içerisinde anarsa, ben de onu, onunkinden daha hayırlı bir cemaatte anarım. O, bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşıyorum. O bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim.”

Yine Muslim, Ebû Hurayra RadıyAllahu ‘Anh’den şöyle rivâyet eti:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يسير في طريق مكة فمر على جبل يقال له جمدان فقال: سبوا هذا جمدان سيق المفردون قالوا: وما المفردون قال: الذاكرون الله كثيراً والذاكرات **“Rasulullah Mekke yolunda yürüyordu. Tam da bu esnada Cümdân denen bir dağın yanından geçerken; “Yürüyünüz! Müferritler bu Cümdan’ın önüne geçmiştir.” diye buyurdu. (Ashab); “Müferritler de neymiş? Ey Allah’ın Rasulü!” dediler. “Allah’ı çokça zikreden kimselerdir.” buyurdu.”**

el-Kurâfi, ez-Zehîra kitabında, el-Hasen’in şöyle dediğini belirtir: **“Zikir, iki zikirdir: Lisânın zikridir (söz ile hatırlamaktır) ki bu güzeldir ve bundan daha efdâl olanı da Allah’ın zikridir (amel ile hatırlamaktır) ki O’nun emirlerini ve yasaklarını uygularken olur.”**

Sahâbeden rivâyet edilmiş zikirler [Ezkâr-ul Me’sûr] bâbı oldukça geniştir. Daha fazlasını öğrenmek isteyenler, ilgili kaynaklara müracaat edebilirler.

İstiğfâra gelince; kezâ bu da menduptur. Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

“Ve seher vakitlerinde (Allah’a) istiğfâr edenler” [Âl-i ‘İmrân 17] Ve şöyle buyurdu:

“Her kim bir kötülük yapar veya nefesine (kendine) zulmeder de sonra Allah’a istiğfâr ederse, Allah’ı Gâfur ve Rahîm bulacaktır.” [en-Nisâ 110] Ve şöyle buyurdu:

“Sen aralarında iken Allah onlara azap edecek değildir. Ve onlar istiğfâr ederlerken de Allah onlara azap edici değildir.” [el-Enfâl 33] Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ يَغْفِرْ لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَلَمْ يُصِرُّوا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَلَمْ يُصِرُّوا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُمْ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَلَمْ يُصِرُّوا عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَغْفِرْ لَهُمْ
Yine onlar ki bir kötülük yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah’ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen istiğfâr ederler. Zaten günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir ki?! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde bile bile ısrar etmezler.” [Âl-i ‘İmrân 135]

Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

والذي نفسي بيده! لو لم تذنبوا لذهب الله بكم، ولجاء بقوم بذنوبكم، فيستغفرون الله، فيغفر لهم
“Nefsim kudret elinde olan Zât’a yemin ederim ki, eğer siz hiç günah işlemesiniz, Allah sizi toptan helak eder; günah işleyen, arkadan da istiğfar eden bir kavim yaratır ve onları mağfîret ederdi.”

et-Tirmizî’de hasen isnâdla Enes’ten Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

قال الله تعالى: يا ابن آدم إنك ما دعوتني ورجوتني غفرت لك على ما كان منك ولا أبالي، يا ابن آدم، لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك ولا أبالي، يا ابن آدم إنك لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئاً Allah Teâla buyurdu ki; **“Ey Ademoğlu! Sen bana duâ edip, (affımı) ümid ettikçe ben senden her ne sâdır olsa, aldurmam, ben seni affederim. Ey Ademoğlu! Senin günahın semanın bulutları kadar bile olsa, sonra bana dönüp istiğfar etsen, çok oluşuna bakmam, seni affederim. Ey âdemoğlu! Bana arz dolusu hata ile gelsen, so-**

nunda hiç bir şirk koşmaksızın bana kavuşursan, seni arz dolusu mağfiretimle karşılarım.”

Ahmed ve el-Hâkim’de –ki sahihledi, ez-Zehebî’de ona muvâfakat etti- Ebû Saîd el-Hudrî’den Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

قال إبليس: و عزتك لا أبرح أغوي عبادك ما دامت أرواحهم في أجسادهم، فقال
 “İblis; “**Senin izzetin ve şerefine yemin ederim ki, kullarını, ruhları cesetlerinde bulunduğu müddetince saptırmaya devam edeceğim.**” dedi. Bunun üzerine Allahu Teâla; **“Ben de izzetim ve celalim üzerine yemin ederim ki, onlar bana istiğfâr ettikleri müddetince onlara mağfiret etmeye devam edeceğim.”** diye buyurdu.”

İbn-u Mace’de sahih isnâdla ‘Abdullah İbn-u Büsr’den Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

طوبى لمن وجد في صحيفته استغفارا كثيرا
“Sahifesinde birçok istiğfâr bulunan kimseye müjdeler olsun!”

Muslim’de Ebû Zerr’den uzun bir hadiste, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Rabbi Azze ve Celle’den rivâyetinde şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

يا عبادي! إنكم تخطئون بالليل والنهار، وأنا أغفر الذنوب جميعا. ...
“Ey kullarım! Siz durmadan gece gündüz günah işliyorsunuz, ben ise bütün günahları bağışlıyorum. Dolayısıyla istiğfâr ediniz ki size mağfiret edeyim...”

Allah Subhanehû'ya Tevekkül Etmek ve O'na Karşı İhlash Olmak

Allah Subhanehû'ya tevekkül etmek, aşağıdaki meseleler ile bağlantılıdır:

Birincisi: Bu, 'Akîde ile bağlantılıdır. Şöyle ki: bir Yaratıcı vardır ki O Allah Subhanehû'dur. İşte Müslüman, hayrı celbetmek veya zararı defetmek hakkında O'na itimâd eder, O'na dayanır, O'na güvenir. Bunu inkâr eden kâfirdir.

İkincisi: Bütün işlerinde Allah *Subhanehû ve Teâla'*ya tevekkül etmek kula vâcibdir, farzdır. Tevekkülün bu şekli kalbin amellerindendir. Kul bunu, kalbi ile tasdik etmesizin diliyle telaffuz ederse onun hiçbir îtibarı, değeri olmaz.

Üçüncüsü: Eğer kul, tevekkülün kat'î delillerini inkâr ederse Kâfir olur.

Dördüncüsü: Tevekkül, sebeplere sarılmaktan farklıdır. Bunlar birbirlerinden farklı meselelerdir ve delilleri de farklıdır. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* hem tevekkül ediyor, hem de sebeplere sarılıyordu. Sahâbesine de, gerek bir âyet ile gerekse bir hadis ile böyle yapmalarını emrediyordu. Yine *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*, gücü yettiğince kuvvet hazırlıyordu. Tıpkı; Bedir kuyularını tutması, hendek kazması, Safvan'ın zırhlarını ödünç alması, câsuslar göndermesi, Hayber'in suyunu kesmesi, Mekte'yi fethetmek için ilerlediği zaman Kurayş hakkındaki haberlerin içeriğini gizlemesi, Mekte'ye görünür bir şekilde iki zırh arasında girmesi ve Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın **Allah seni insanlardan koruyacaktır.** [el-Mâ'ide 67] kavlinin nüzulundan öncesine ka-

dar korumalar edinmesi ve bunlar dışında Medîne'de devleti kurduktan sonra yaptığı diğer işler gibi...

Mekke'de ise Ashâbına Habeşistan'a hicret izni vermesi, amcası Ebî Tâlib'in himâyesini kabul etmeden önce boykot dönemi boyunca Şi'b'de ikâmet etmesi, Hicret gecesi 'Ali KerramAllahu Veche'ye kendi yatağında uyuma emrini vermesi, mağarada üç gece yatması ve Benî-d Du'l'den bir adamı uzman rehber olarak kiralaması gibi...

Tüm bunlar sebeplere sarılmaktır ve tevekküle aykırı değildir, onunla bir alâkası da yoktur. Bu iki meseleyi birbirine karıştırmak, tevekkülü etkisi olmayan şekli bir hale getirir.

Tevekkülün vâcib veya farz oluşunun delillerinden bazıları şunlardır:

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ **“Bir kısım insanlar onlara (mü'minlere); “Düşmanlarınız olan insanlar size karşı (bir ordu ile) toplandılar, aman onlardan sakının!” dediklerinde bu, onların îmanlarını daha da arttırdı ve “Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir!” dediler.**” [Âl-i 'Imrân 173] Ve şöyle buyurdu:

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ **“Ölümsüz olan el-Hayy'e (Allah' a) tevekkül et!”** [el-Furkân 58] Ve şöyle buyurdu:

وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ **“Ve mü'minler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler.”** [et-Tevbe 51] Ve şöyle buyurdu:

فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ **“Azmettiğin vakit (kararını verdiğinde) Allah'a tevekkül et!”** [Âl-i 'Imrân 159] Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ **“Her kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter.”** [et-Talak 3] Ve şöyle buyurdu:

فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ

vekkül et!" [Hûd 123] Ve şöyle buyurdu:

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
“Eğer yüz çevirirlerse de ki: Allah bana yeter! O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben yalnızca O’na tevekkül ettim. Şüphesiz O, muazzam olan Arş’ın sâhibidir.” [et-Tevbe 129] Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
“Her kim Allah’a tevekkül ederse, (bilsin ki) muhakkak ki Allah, Azîz’dir, Hakîm’dir.” [el-Enfâl 49]

Tevekkülü vâcib veya farz kılan âyetler oldukça çoktur.

Yetmiş bin kişinin hesapsız ve azapsız olarak Cennete gireceğine ilişkin hadisinde İbn-u Abbas [RadyAllahu ‘An-huma]’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduğu rivâyet edildi:

هم الذين لا يرقون. ولا يسترقون، ولا يتطيرون، وعلى ربهم يتوكلون
“Onlar; efsun yapmayanlar, efsun yaptırmayanlar, kuşlara uğursuzluk atfetmeyenler ve her şeyde ancak Rablerine dayananlardır.” [Muttefekun ‘Aleyh]

İbn-u Abbas RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in gece teheccüd namazına kalktığı zaman şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

... اللهم لك أسلمت، وبك آمنت، وعليك توكلت
“... Ey Allah’ım! Sana teslim oldum, sana îmân ettim ve sana tevekkül ettim!..” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Bekr es-Sıddîk RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet edildi:

نظرت إلى أقدام المشركين على رؤوسنا ونحن في الغار، فقلت: يا رسول الله! لو أن أحدهم نظر إلى قدميه أبصرنا تحت قدميه، فقال “يا أبا بكر! ما ظنك باثنين
 “Biz Mağarada iken başlarımızın üstünde (bizi aramağa gelen) müşriklerin ayaklarına baktım: “Ey Allah’ın Rasûlü! Bunlardan biri eğilip de iki ayağı hizasından baksa bizi muhakkak ayak hizasının altında görecektir” dedim. Allah Rasûlü Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem;

“Ey Ebû Bekr! Üçüncüsü Allah olan iki kişiyi ne zannediyorsun?” buyurdu.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Umm-u Seleme *RadiyAllahu ‘Anhâ*’dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in her evinden çıkışında şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

... بسم الله توكلت على الله **“Allah’ın ismiyle (başladım), ben O’na tevekkül ettim...”** [et-Tirmizî, hasen der, en-Nevevî de er-Riyad-us Sâlihîn’de sahih hadistir der.]

Enes İbn-u Mâlik *RadiyAllahu ‘Anh’*dan, Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إذا خرج الرجل من بيته، فقال: بسم الله توكلت على الله لا حول ولا قوة إلا بالله، يقال له: حسبك، قد كفيت، وهديت، ووقيت، فيلقى الشيطان شيطاناً آخر، **“Kişi evinden çıkınca; ‘Allah’ın adıyla, Allah’a tevekkül ettim, La havle ve La kuvvete illa billah (güç kuvvet Allah’tandır.)’ derse kendisine; ‘Bu sana yeter! İşine bak, sana kifâyet edildi, hidâyet verildi ve korundun da’ denir. Sonra şeytan başka bir şeytan ile karşılaşır ve ona; ‘Kifâyet edilen, hidâyet verilen ve korunan o adamların durumun nasıl? der.’** (İbn-u Hibbân Sahih’inde, el-Muhtârâ sahibi, Ebû Dâvud ve en-Nesâî’nin bunu sahih isnâdla tahrir ettiklerini söyler.)

Ömer İbn-ul Hattâb *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لَوْ أَنَّكُمْ تَوَكَّلْتُمْ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقْنَاكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا، **“Eğer siz Allah’a hakkıyla tevekkül etseydiniz, O kuşları rızıklandırır gibi sizi de rızıklandırır. Baksanıza, sabahleyin aç çıkıyorlar da tok dönüyorlar.”** (el-Hâkim, isnâd sahihtir der, İbn-u Hibbân Sahih’inde, el-Makdisî’de el-Muhtârâ’da onu sahihler.)

İtaatte ihlâşlı olmaya gelince; bu, riâyayı terk etmektir ki

bu da kalplerin amellerindendir ki onu kulun kendisinden ve Yaratıcısı'ndan başkası bilemez. Bazen Kulun durumu, kendisine belirsiz ve karışık gelebilir. O kadar ki kendisini incelemeye, sorgulamaya, muhâsebe etmeye, düşünmeye ve kendisine “Neden itaat ettiğini” veya “Neden kuşkuya kapıldığını” sormaya başlar. Kendisinin yaptığı işi, ameli, yalnızca Allah için yaptığını görürse o muhlistir, ihlaslı davranmış olur. Fakat başka bir maksatla yaptığını görürse o riyâkârdır, riyâ ile davranmış olur. Böylesi bir nefsiyetin tedâviye ihtiyacı vardır ve bu tedâvi, uzun zaman alabilir. Ne zaman ki kul, hasenâtını, yaptığı güzel davranışlarını gizlemeyi sever bir mertebeye ulaşırsa, bu onun ihlâsının alâmeti olur. El-Kurtubî şöyle dedi: “*el-Hasen'e ihlas ve riyâ hakkında soruldu. “Seyyâtını, kötülüklerini değil de hasenâtını, iyiliklerini gizlemeyi sevmen ihlâstandır” dedi.*”

Ebu Yûsuf, Kitâb-ul Harâc'ında şöyle dedi: “*Mis'ar, Sa'd İbn-u İbrahîm'in şöyle dediğini bize hadis olarak nakletti: “el-Kâdisiyye Günü, elleri ve ayakları kesilmiş bir adamın yanından geçtiler. O arzusunun şu âyeti okuyarak dile getiriyordu:*

مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ
...İşte onlar, Nebîler, Sıddîkler, Şehidler ve Sâlihlerden olup Allah'ın kendilerini nîmetlendirdiği ile beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaştır!

[en-Nîsa 69]

Bir adam ona: “Sen kimsin Ey Allah'ın kulu?” diye sordu. İsmi zikretmeden: “Ensar'dan biri” dedi.”

İhlâs vâcipdir. Bunun delilleri, Kitâb'dan ve Sünnet'ten birbirini desteklemektedir.

Allah *Subhanehû ve Teâla ez-Zumer Sûresi*'nde şöyle buyurdu:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ، أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ

Şüphesiz ki Kitâb'ı sana hak ile indirdik. O halde Dîni Allah'a hâlis kılarak kulluk et! Dikkat et, hâlis dîn yalnız Allah'a aittir. [ez-Zümer 2-3]

Bilindiği gibi, Rasul *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'e hitap Ümmetine hitaptır.

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ **De ki: Ben, dîni Allah'a hâlis kılarak O'na kulluk etmekle emrolundum.** [ez-Zümer 11] Ve şöyle buyurdu:

قُلْ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي **De ki: Ben, dînimi ancak Allah'a hâlis kılarak kulluk ederim.** [ez-Zümer 14]

Sünnet'ten delilleri ise şunlardır:

et-Tirmizî'de ve eş-Şafiî, er-Risâle'de 'Abdullah İbn-u Mes'ûd' dan, Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

نضر الله امرأ سمع مقالتي فوعاها وحفظها وبلغها، فرب حامل فقه إلى من هو أفقه منه. ثلاث لا يغل عليهن قلب مسلم إخلاص العمل لله، ومناصحة أئمة **Allah, benim sözümü işitip, belleyen sonra, onu tebliğ edenin yüzünü ağartsin! Kendisine söz ulaştırılan nice kimse vardır ki, sözü dinleyenden daha kavrayışlıdır. Üç şey vardır ki, Müslümanın kalbinde onlarla beraber hıyanet, nişak olmaz; Allah'a ameli muhlis kılmak, Müslümanların yöneticilerine nasihâta bulunmak ve cemâatlerine bağlanıp ayrılmamaktır. Zîra dâvet, onları arkalarından kuşatır."**

Bu konuda, İbn-u Mâce'de ve İbn-u Hibbân'ın Sahîh'inde Zeyd İbn-u Sâbit'ten, yine İbn-u Mace ve – Şeyhayn'ın [el-Buhârî ve Muslim'in] şartına göre sahihtir diyen- el-Hâkim'de Cubeyr İbn-u Mut'im'den, İbn-u Hibbân'ın Sahîh'inde ve hasen isnâd ile el-Bezzâr'da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den rivâyet edilen hadisler de vardır. es-Suyûtî bunu, el-Ezhâr-il Mutenâsira fi'l Ehâdis-il Mu-

tevâtira'da da zikretmiştir.

Ahmed İbn-u Hanbel'in Ubeyy İbn-u Ka'b'dan rivâyet ettiği ve el-Makdîsî'nin el-Muhtârâ'da isnâdı hasendir dediği hadiste Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

بشر هذه الأمة بالسنة والرفعة والدين والنصر والتمكين في الأرض فمن عمل
منهم عمل الآخرة للدنيا لم يكن له في الآخرة نصيب **“Bu ümmeti, yü-**
celmek, yükselmek, dinde sebât etmek, yardım
görmek ve yeryüzünde güçlü kılınmak ile müjde-
le! Onlardan kim, Âhiret amelini dünya için iş-
lerse, Âhiret'te nasibi yoktur.”

İbn-u Mace ve el- Hâkim'de –ki eş-Şeyhayn'ın şartlarına göre sahihtir dedi–Enes RadîyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem' in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

من فارق الدنيا على الإخلاص لله وحده لا شريك له، وإقام الصلاة، وإيتاء
الزكاة، فارقها والله عنه راض **“Kim, ortağı olmayan yegâne**
Allah'a ihlâşlı olarak dünyadan ayrılmış, nama-
zı kılmış, zekâtı vermiş ise, Allah ondan razı ol-
muş bir halde o, dünyadan ayrılmıştır.”

en-Nesâî ve Ebû Dâvud'daki Ebû Umâme el-Bahilî RadîyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الله لا يقبل من العمل إلا ما كان له خالصا وابتغى به وجهه...
“...Allah, amelden ancak kendisine ihlâşlı olarak
yapılanı ve kendisiyle rızasının arandığını kabul
eder.” [el-Munzirî isnâdı ceyyiddir dedi.]

Hak Üzere Sebât Etmek

Dâvâ taşıyıcısı; ya Dâr-ul Küfür'de olur da orayı köklü bir değişim ile değiştirmek ve Dâr-ul İslâm'a dönüştürmek için çalışır, Hicrî 15. yüzyılın ilk çeyreğinin sonundan, bugüne kadar olduğu gibi... Nitekim Hilâfet yaklaşık 80 sene önce yıkılmış, ardından yeryüzü sefihlerin liderliği ile yönetilir olmuş ve İslâm, Müslümanların hayatından kaybolmuştur.

Ya da Dâvâ taşıyıcısı Dâr-ul İslâm'da olur da yöneticileri muhâsebe etmek ve Emr-i bi'l Ma'ruf ve'n Nehy-i 'an-il Munker yapmak için çalışır.

Burada kastedilen birinci durumdur. Zîra genel olarak Müslümanlar ve özel olarak Dâvâ taşıyıcıları bu durumu yaşamaktadırlar. Değiştirmek için dâvâyı, dâveti taşıyanların durumu, Mekke' deki Müslümanların durumuna benzemektedir. Bunun da ötesinde onlar, Hicret'ten sonra inzâl edilen hükümlerin de muhâtabıdırlar. Ancak bahis konusu, iki durum arasındaki benzerlikten ötürü Hicret öncesi durum ile sınırlı kalacaktır.

Mekke'deki Kâfirler, Müslümanlardan inkâr etmelerini, İs-lâm'dan dönmelerini, başkalarına dâveti taşımayı terk etmelerini ve kitleler karşısında ibâdetlerini açığa vurmamalarını talep ediyorlardı.

Bu talepler, bugün zâlim yöneticiler tarafından da yapılmaktadır. Bunların da ötesinde onlar, dâvâ taşıyıcılarından; ister câsusluk yaparak, ister fikrî ajanlık yaparak kendileri ile işbirliği yapmalarını da talep etmektedirler ki sefih yöneticilerin liderliğine hizmet eden, varlıklarının ömrünü uzatan ve kâfirlerin Müslümanların toprakları

üzerindeki nüfuzlarını sürdüren fikirler yaysınlar. Bundan dolayı, bu talebe göre hareket eden câsuslardan, fikrî ajanlardan ve fetvâ verenlerden bir ordu oluşmuştur. Böylesine iğrenç bir talep Kurayş tarafından da yapılmış mıdır, ben bilmiyorum.

Mezkur taleplerini gerçekleştirmek için Mekke kâfirleri, çok çeşitli üsluplar kullanmışlardır. Öldürmek, işkence etmek, eziyet etmek, hapsetmek, bağlamak, hicretten men etmek, mülke el koymak, alay etmek, geçim vesilelerini kesmek, boykot uygulamak, yalan haberler ve söylentiler yayarak karalamak gibi...

Bugünkü zâlim yöneticiler de bu üslupları kullanmakta, buna yeni üsluplar eklemekte ve hatta işkence konusunda uzlaşmaktadırlar. Nitekim elektrik gibi modern keşiflerden, sanayi inkılâbı için faydalanmak yerine işkence etmek için faydalanmaktadırlar.

Muhakkak ki Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* ve Ashâbının takındığı öyle tavırlar vardır ki doğrudan doğruya örnek almamızı ve sımsıkı tutunmamızı gerektirmektedir. Bu genel bakış ise sözkonusu talepleri, üslupları ve bunlar karşısında benimsenecek sağlam duruşları tafsîlî olarak değerlendirmeyi gerektirmektedir. Mekke Kâfirlerinin kullandığı üsluplarından bazıları şunlardı:

1. Dövmek

el-Hâkim, el-Mustedrak'te -ki Muslim'in şartına göre sahihtir dedi ve et-Telhîs'de ona muvafakât etti- Enes *RadiyAllahu ‘Anh'*dan şöyle dediğini tahrir etmiştir:

لقد ضربوا رسول الله -صلى الله عليه وسلم- حتى غشي عليه، فقام أبو بكر -رضي الله تعالى عنه- فجعل ينادي ويقول: ويلكم، أتقتلون رجلاً أن يقول ربي *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem'*e bayılıncaya kadar vurdular. Bunun üzerine Ebû Bekr *RadiyAllahu ‘Anh ayağa kalktı ve haykırarak şöyle demeye başladı: “Yazıklar olsun size!*

Rabbim Allah'tır diyen bir adamı mı öldürüyorsunuz?" "Kim bu" diye sordular. "Bu mecnun, Ebî Kuhâfe'nin oğludur." cevabını verdiler."

Muslim, Ebû Zerr'den Müslüman olma kıssasında şöyle dediğini tahric etmiştir:

فَأْتَيْتُ مَكَّةَ. فَتَضَعَفْتُ رَجُلًا مِنْهُمْ. فَقُلْتُ: أَيْنَ هَذَا الَّذِي تَدْعُوهُ الصَّابِيُّ؟ فَأَشَارَ إِلَيَّ، فَقَالَ: الصَّابِيُّ. فَمَالَ عَلَيَّ أَهْلُ الْوَادِي بِكُلِّ مَدْرَةٍ وَعَظْمٍ. حَتَّى خَرَرْتُ مَغْشِيًا...Mekke'ye geldim. قال فارتفعت حين ارتفعت، كأنني نصب أحمر. Halktan zayıf bir adam buldum. Ona; "Şu sâbii (sapık) dediğiniz adam nerede?" diye sordum. Adam, beni göstererek; "Burada bir sabii var! Burada bir sabii var!" diye bağırmaya başladı. Derken vadi halkı kesek ve kemiklerle üzerime hücum etti. Bayılarak yığılmış kalmışım. Kendime gelip kalktığım zaman kırmızı bir dikili taş gibiydim..."

2. Bağlamak

el-Buhârî, Said İbn-u Zeyd İbn-u 'Amr İbn-u Nufeyl'den Kufe Mescidinde şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

وَاللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتَنِي، وَإِنَّ عَمْرَ لَمَوْثِقِي عَلَى الْإِسْلَامِ، قَبْلَ أَنْ يَسْلَمَ عَمْرٌ، وَلَوْ أَنَّ VALLaHI ben şu halimi gördüm: "Allah'a yemin olsun, Ömer İslâm'a girmezden önce, beni Müslüman oldum diye bağlamıştı. Eğer Osman'a yaptığınız (öldürme işin)den dolayı Uhud dağı yerinden gitse, gitmede haklı idi." el-Hâkim'in rivâyetinde ise; "Beni ve annemi" ifadesi geçmektedir. (el-Hâkim, eş-Şeyhayn'ın şartlarına göre sahihdir demiş, ez-Zehebi'de ona muvâfakât etmiştir.)

3. Anneden Gelen Baskı

İbn-u Hibbân Sahîh'inde, Mus'ab İbn-u Sa'd'dan, babasından şöyle rivâyet etmiştir:

قَالَتْ أُمُّ سَعْدِ بْنِ سَعْدٍ قَدْ أَمَرَ اللَّهُ بِالْبَيْتِ. وَاللَّهُ لَا أَطْعَمُ طَعَامًا وَلَا أَشْرِبُ شَرِبًا حَتَّى أَمُوتَ أَوْ تُكْفَرُ، قَالَ فَكُنَّا إِذَا أَرَادُوا أَنْ يُطْعَمُوها شَجَرُوا فَاهَا، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ... Umm-u Sa'd; "Allah birr'i (iyilik) emrediyor değil mi? O zaman, VALLaHI ben ölünceye ka-

*dar veya sen Muhammedi inkâr edene dek yemek yeme-
yeceğim, içecek içmeyeceğim.” demiştir. Ravi; “Onlar,
ona bir şeyler yedirmek istedikleri zaman ağızını zorla
açıyorlardı” der. Bu nedenle şu âyet nazil olmuştur: وَوَصَّيْنَا
الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا **Biz insana, ebeveynine iyilik etmesi-
ni tavsiye ettik.** [el-'Ankebût 8]*

4. Kavurucu Sıcak Altında Bırakmak

Abdullâh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

*بن أول من أظهر إسلامه سبعة: رسول الله -صلى الله عليه وسلم-، فمنعه الله
بعمه أبي طالب، وأما أبو بكر -رضي الله تعالى عنه-، فمنعه الله تعالى بقومه،
وأما سائرهم، فأخذهم المشركون، فألبسوهم أدرع الحديد، وأوقفوهم في الشمس، فما
من أحد إلا قد آتاهم كل ما أرادوا، غير بلال، فإنه هانت عليه نفسه في الله -عز
-وجل-، وهان على قومه، فأعطوه الولدان، فجعلوا يطوفون
“Yedi kişi Müs-
lümanlığımı ilk açığa vuran kimselerdir: Rasulullah Sal-
lallahu ‘Aleyhi ve Sellem’dir ki Allah Teâla O’nu amcası
Ebû Tâlib vasıtasıyla korumuştur. Ebû Bekr RadiyAllahu
‘Anh ise; Allah Teâla onu kavmi aracılığıyla korumuştur.
Ancak diğerlerine gelince; Müşrikler onları yakalamış,
onlara demirden zırhlar giydirmişler ve onları güneş al-
tında bırakmışlardır. Bilâl hariç onlardan her biri, iste-
dikleri her şeyleri yerine getiriyorlardı. O, Allah -Azze ve
Celle- için nefsinin ve kavmini hiçe saymıştır. Bu yüzden
onu çocuklara vermişler, onlar da onu Mekke sokakla-
rında sürümeye başlamışlardı. O ise; “Ehad! Ehad!” di-
yordu.” (el-Hâkim, el-Mustedrak'te rivâyet edip Şeyhayn tahrir etmemiş ise de isnâd
sahihtir der, ez-Zehabi'de et-Tarih'te ona muvâfakât eder.)*

İbn-u Hibbân da Sahîh'inde rivayet edip yedi kişinin isimlerini ayrı ayrı zikrettikten sonra, şöyle demiştir: “*فما
منهم أحد إلا وإياهم علي ما أرادوا*” Onlar müşriklerin istediklerine karşılık onlara ‘yapmayın’ diyerek dikkatlerini çekiyor-
lardı.” Bu ifade; “onları tehdit ediyorlardı.” anlamına ge-
lir. Belki bu ifadede bir yanlış yazılma olmuş olabilir. As-
lında; “اتاهم” “onlara veriyorlardı.” olması gerekir. Yani;

“isteklerine boyun büküyorlardı.” demektir. Çünkü müşrikler, tehditlerle onlardan razı olacak durumda değillerdi.

5. Haber/Bilgi Karartması ve Topluluklara Hitap Etmekten Ahkoymak

el-Buhârî, uzun ‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ hadisinde, şöyle dediğini tahrir etmiştir:

قَلَّمَ تَكْدَبَ فُرَيْشَ بَجْوَارِ ابْنِ الدَّغْنَةِ وَقَالُوا لِابْنِ الدَّغْنَةِ مَرُّ آبَا بَكْرٍ قَلْبِعُبْدَ رَبِّهِ فِي دَارِهِ فَلْيَصِلْ فِيهَا وَلْيَقْرَأْ مَا شَاءَ وَلَا يُؤْذِنَا بِذَلِكَ وَلَا يَسْتَعْلِنَ بِهِ فَإِنَّا نَخْشَى أَنْ يَفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَقَالَ ذَلِكَ ابْنُ الدَّغْنَةِ لِأَبِي بَكْرٍ قَلْبِتِ أَبُو بَكْرٍ بِذَلِكَ يَعْزُبُ رَبُّهُ فِي دَارِهِ وَلَا يَسْتَعْلِنُ بِصَلَاتِهِ وَلَا يَقْرَأُ فِي غَيْرِ دَارِهِ ثُمَّ بَدَأَ لِأَبِي بَكْرٍ قَالِبَتِي مَسْجِدًا بِفِنَاءِ دَارِهِ وَكَانَ يُصَلِّي فِيهِ وَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَيُنْقِذُ عَلَيْهِ نِسَاءَ الْمُشْرِكِينَ وَأَبْنَاؤُهُمْ وَهُمْ يَعْتَبُونَ مِنْهُ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَجُلًا بَكَاءَ لَا يَمْلِكُ عَيْنَيْهِ إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ وَأُفْرِعَ ذَلِكَ أَشْرَافَ فُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأَرْسَلُوا إِلَى ابْنِ الدَّغْنَةِ فَقَدِمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا إِنَّا كُنَّا أَجْرْنَا أَبَا بَكْرٍ بَجْوَارِكَ عَلَى أَنْ يَعْزُبَ رَبُّهُ فِي دَارِهِ فَقَدْ جَاوَزَ ذَلِكَ قَالِبَتِي مَسْجِدًا بِفِنَاءِ دَارِهِ فَأَعْلَنَ بِالصَّلَاةِ وَالْقِرَاءَةِ فِيهِ وَإِنَّا قَدْ خَشِينَا أَنْ يَفْتِنَ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَانْهَهُ فَإِنْ أَحَبَّ أَنْ يَفْتَصِرَ عَلَى أَنْ يَعْزُبَ رَبُّهُ فِي دَارِهِ فَعَلْ وَأَنْ أَبِي إِلَّا أَنْ يُعْلَنَ بِذَلِكَ فَسَلُّهُ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْكَ ... Kurayş de İbn-ud Duğanne'nin emânını yalanlamadılar/reddetmediler. İbn-ud Duğanne'ye şöyle dediler: “Ebû Bekr'i bırak geçsin. Evinde Rabbine ibâdet etsin, evinde namaz kılsın, ne dilerse okusun! Fakat okuduğu ile bize sıkıntı vermesin, açıktan okumasın! Çünkü biz, kadınlarımızın ve çocuklarımızın sapmasından korkarız!” dediler. Kurayş'in bu sözlerini de İbn-ud Duğanne Ebû Bekr'e söyledi. Ebû Bekr bir müddet böylece evinde Rabbine ibâdet etti. Namazını açıkta kılmıyordu, evinin dışında Kur'ân okumuyordu. Bir zaman sonra Ebû Bekr'in aklında bir fikir oluştu. Evinin avlusunda bir mescid yaptı. Burada namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başladı. Bunun üzerine müşriklerin kadınları ve çocukları onun başına toplanarak Kur'ân okurken gözyaşlarını tutamayan bu duygulu insanı hayretle seyrediyorlardı. Bu durum Kurayş müşriklerinin ileri gelenlerini endişe-

lendirdiğinden onlar İbn-ud Duğanne'ye haber gönderip çağırtdılar. İbn-ud Duğanne onların yanına gelince dediler ki: "Biz Ebû Bekr'e, senin himayen dolayısıyla evinde Rabbine ibâdet etmesine müsâade etmiştik. Ebû Bekr ise bu haddi aşarak evinin avlusunda bir mescid yapmış ve orada açıktan açığa namaz kılmaya, Kur'ân okumaya başlamış. Doğrusu biz kadınlarımızın, çocuklarımızın dinimizden döndürülmesinden korkuyoruz. Artık ona engel ol! Eğer o Rabbine evinde ibâdet etmekle yetinirse ibâdet etsin, eğer inat eder de ibâdetini açıktan açığa yapmak isterse, ondan himayenden çıkmasını iste! Gerçekten biz, sana verdiğimiz sözden caymayı çirkin görürüz. Fakat biz, Ebû Bekr'in açıktan açığa ibâdet etmesine de söz vermiş değiliz!.."

6. Taşlamak

İbn-u Hibbân ve İbn-u Huzeyme Sahîh'lerinde, Târik el-Muhâribî'den şöyle dediğini tahric etmişlerdir:

قال رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في سوق ذي المجاز وعليه حلة حمراء وهو يقول: "يا أيها الناس قولوا لا إله إلا الله تفلحوا" ورجل يتبعه يرميه بالحجارة وقد أدمأ عرقوبيه وكعبيه وهو يقول يا أيها الناس لا تطيعوه فإنه كذاب فقلت من هذا فقيل هذا غلام بني عبدالمطلب قلت من هذا الذي يتبعه يرميه بالحجارة هذا عبدالعزيز أبو لهب "Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i Zil Mecaz pazarında, üzerinde kırmızı güzel bir elbise ile; يا أيها الناس قولوا لا إله إلا الله تفلحوا" **Ey insanlar! La ilâhe illAllah deyin ki, felah bulasınız!"** derken gördüm. Bir adam devamlı onu takip ederek ona taş atıyordu. (Attığı taşlarla) iki dizini ve omuzunu kanatmıştı. Derken; "Ey insanlar, ona itâat etmeyin! Çünkü o bir yalancıdır." diyordu. Ben; "Kim bu?" diye sordum. Benî Abdul Muttalib'in çocuğu olduğu söylendi. Ben; "Peki onu takip ederek taş atanın kim?" olduğunu sordum. Onun Abdul Uzza, Ebû Leheb olduğu söylendi."

7. İşkembe ve Benzeri Pisliliklerden Atmak

el-Buhârî, ‘Abdullah RadiyAllahu ‘Anh’ dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

بيننا رسول الله صلى الله عليه وسلم ساجد، وحوله ناس من قريش من المشركين، إذ جاء عقبة بن أبي معيط بسلى جزور، فقفاه على ظهر النبي صلى الله عليه وسلم، فلم يرفع رأسه حتى جاءت فاطمة عليها السلام، فأخذت من ظهره، ودعت على من صنع ذلك، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: (اللهم عليك المأ من قريش، اللهم عليك أبا جهل بن هشام، وعتبة ابن ربيعة، وشيبة بن ربيعة، وعقبة بن أبي معيط، وأممية بن خلف، أو: أبي ابن خلف). فلقد رأيتهم قتلوا يوم بدر، فألقوا في بئر، غير أمية وأبي، فإنه كان رجلا ضخما، فلما جروه تقطعت أوصاله قبل أن يلقى في البئر *“Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem secdede ve etrafında Kurayş’ten insanlar varken Ukbe İbn-u Ebî Muayt devenin döl eşini getirip Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in sırtının üzerine koydu. Rasûlu’llâh SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ise secdeden başını kaldırmıyordu. Nihâyet Fâtıma RadiyAllahu ‘Anh gelip onu sırtından aldı ve bunu yapan aleyhine duâda bulundu. Ardından Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem isim sayarak; “Allah’ım!, Kurayş’in ileri gelenleri olan Ebû Cehl İbn-u Hişam’ı, Utbe İbn-u Rebîa’yı, Şeybe İbn-u Rebîa’yı, Umeyye İbn-u Halefî veya Ubeyy İbn-u Halefî sana havâle ederim.”* buyurdu. Şüpheye düşen Şu’be’dir. İbn-i Mes’ûd RadiyAllahu ‘Anh der ki; “(bu) saydıklarımı Bedir günü öldürülüp Umeyye veya Ubeyy dışında kuyuya atıldıklarını gördüm. Onun uzuvları parça parça kesilmiş, fakat kuyuya atılmamıştı.”

İbn-u Sa’d, Et-Tabakât’ında ‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’ dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet etmiştir:

كنت بين شر جارين بين أبي لهب وعقبة بن أبي معيط ان كانا لياتيان بالفروث فيطرحانها على بابي حتى إنهم لياتون ببعض ما يطرحون من الأذى فيطرحونه على بابي فيخرج به رسول الله صلى الله عليه وسلم فيقول يا بني عبد مناف أي جوار هذا؟ ثم يلقيه بالطريق *“Ben, en şerli iki komşu Ebû Leheb ve Ukbe İbn-u Ebu Muayt arasında oturuyordum. Öyle ki o*

ikisi, işkembe artığını getirip kapımın önüne atıyorlardı. Hatta atacakları bazı pislikleri dahi getirerek kapımın önüne koyuyorlardı. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem kapıya çıkar ve; **“Ey Abdu Menâf oğulları! Bu nasıl komşuluk?!”** der, sonra onu yola atardı.”

8. Boynuna Basma ve Yüzünü Toprağa Batırma Girişimi

Muslim, Ebû Hurayra’dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

قال أبو جهل: هل يعفر محمد وجهه بين أظهركم؟ قال فقيل: نعم. فقال: واللوات والعزى! لئن رأيته يفعل ذلك لأطأن على رقبته. أو لأعفرن وجهه في التراب. قال فأتى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يصلي. زعم ليطأ على رقبته. قال فما فحشهم منه إلا وهو ينكص على عقبه ويتقي بيديه. قال فقيل له: مالك؟ فقال: إن بيني وبينه لخذفا من نار وهولا وأجنحة، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم “لو (Bir gün) Ebû Cehl şöyle dedi: “Muhammed, aranızda, hâlâ yüzünü toprağa sürüyor mu?” dedi. “Evet” cevabım alınca; “Lat ve Uzza’ya yemin olsun! Onu böyle yaparken görürsem boynuna ayaklarım ile basacağım -veya: ben de onun yüzünü yere batıracağım” dedi. Sonra bir gün, Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem namaz kılarken boynuna basmak üzere yaklaştı. Fakat birdenbire onu bırakıp geri döndüğünü ve elleriyle korunduğunu gördüler. “Sana ne oldu?” dediler. “Benimle onun arasında ateşten bir hendek, korkunç bir şey ve birtakım kanatlar var!” cevabını verdi. Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem de şöyle buyurdu; **“Eğer bana yaklaşıyadı melekler onu uzuv uzuv kapıp parçalayacaktı!”**

9. Üslubu Belirtilmeksizin Sınırsız İşkence

ez-Zehebî et-Tarîh’te, el-Beyhâkî eş-Şu’be’de, İbn-u Hişam es-Siyer’de ve Ahmed Fedâil-us Sahâbe’de Urve’den şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir:

كان ورقة بن نوفل يمر ببلال وهو يعذب وهو يقول أحد أحد فيقول أحد أحد الله يا بلال ثم يقبل ورقة على أمية بن خلف ومن يصنع ذلك ببلال من بني جمح فيقول أحلف بالله إن قتلتموه على هذا لاتخذته حنانا حتى مر به أبو بكر الصديق بن أبي قحافة يوما وهم يصنعون به ذلك وكانت دار أبي بكر في بني جمح فقال لأمية ألا تتقي الله في هذا المسكين حتى متى قال أنت أفسدته فانقذه مما ترى قال أبو بكر أفعل عندي غلام أسود أجلد منه وأقوى على دينك أعطيكه به قال قد قبلت قال هو لك فأعطاه أبو بكر غلامه ذلك وأخذ بلالا فأعتقه ثم أعتق معه على الإسلام قيل أن يهاجر من مكة ست رقاب بلال سابعهم عامر بن فهيرة شهد بدرًا *“İşkence altında kw-randığı halde; “Ehad Ehad (birdir, birdir)” diyen Bilâl RadiyAllahu ‘Anh’a rastgelen Varaka İbn-u Nevfel şöyle derdi: “VAllahi! Ey Bilâl!, Allah’u ehad, Allah’u ehad (Allah birdir, Allah birdir.)” Sonra Varaka, Umeyye İbn-u Halef ve Beni Cumah’dan Bilâl’a bunu yapanlara yönele- rek; “Allah’a yemin ederim ki, siz onu bu şekilde katle- derseniz, kesinlikle onun kabrini şefkat ve merhamet tür- besini edineceğim.” derdi. Nihayet Ebû Bekr Sıddîk İbn-u Ebî Kuhâfe bir gün onlar ona işkence yaparlarken rast- ladı. Ebû Bekr’ın evi Benî Cumah’ta idi. Umeyye’ye; “Bu Miskin hakkında Allah’tan korkmuyor musun? Ne zama- na kadar bunu yapacaksın?” dedi. O da; “Onu ifsat eden sensin! Öyle ise gördüğün şeyden onu sen kurtar.” de- mişti. Bunun üzerine Ebû Bekr ona şu cevabı vermişti: “Yaparım. Yanımda siyah, ondan daha güçlü ve kuvvetli bir köle vardır. Hem de o, senin dinindedir. Onu, onun karşılığında sana veririm.” O (Umeyye); “Kabul ettim.” dedi. O (Ebû Bekr); “O senindir.” dedi. Böylece Ebû Bekr ona o kölesini verdi ve Bilâl’i alıp hemen âzâd etti. Sonra Mekke’den hicret etmeden önce onunla birlikte İslâm üzere olan altı köleyi daha âzâd etti. Bilâl onların yedin- cisidir. Bunlar; Âmir İbn-u Fûheyrâ –ki bu Bedir’de ve Uhud’ da hazır bulunmuş ve Bîr-u Meûna gününde şehit olarak katl edilmiştir-, Umm-u Ubeyş ve Zinnîre’dir...”*

el-Hâkim el-Mustedrak'te -ki Muslim'in şartına göre

sahihtir dedi, ez-Zehbî'de et-Telhîs'te ona muvâfakat etti-Câbir'den şöyle tahrir etmiştir:

أن النبي صلى الله عليه وسلم مر بعمار وأهله، وهم يعذبون، فقال: أيشروا آل نبى صلى الله عليه وآله وسلم؟ قالوا: يا رسول الله الدهر هكذا فقال له: **“Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem Ammâr ve ehline/ ailesine işkence edilirlerken rastlamış ve şöyle buyurmuştur: “Müjdeler olsun! Ey Ammâr âilesi ve Ey Yâser âilesi. Zîra gideceğiniz yer Cennettir.”**

Ahmed adamları güvenilir bir isnâdla Osman RادیAl-lahu ‘Anh’dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

أقبلت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم أخذ بيدي نتمشى في البطحاء حتى أتى على أبيه وأمه وعليه يعذبون فقال أبو عمار: يا رسول الله الدهر هكذا فقال له: **“Ben, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem birlikte elele Bat-ha’da yürümeye koyulduk. Nihayet (Ebu Ammar’ın) ba-basına ve annesine onlar orada işkence görürken vardı. Ardından Ebû Ammar; “Zaman hep böyle mi sürüp gidecek? Ey Allah’ın Rasülü!” dedi. Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ona; “Sabret!” Sonra; “Allah’ım! Yâser âilesine mağfiret et! sen bunu yaparsın.” buyurmuştur.”**

10. Aç Bırakmak

İbn-u Hibbân Sahîh’inde Enes’den Rasulullah SallAl-lahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını tahrir etmiştir:

لقد أوزيت في الله وما يؤذي أحد، وأخفت في الله وما يخاف أحد وأقذ أتت عليّ **“Ben Allah’ın ثلاثٌ من بين يومٍ وليلةٍ وما لي طعمًا إلا ما وارى إبط بلاء (dinini yüceltmek) konusunda öyle bir eziyete uğradım ki, daha böyle bir eziyete hiç kimse uğramamıştır. Ben Allah’a (davet etme) konusunda öyle bir korkuya düşürüldüm ki, daha böyle bir korkuya hiç bir kimse düşürülmemiştir. Üzerimden geceli gündüzlü öyle bir üç gün geçti ki, az bir miktar (Bilâl’in koltuğunun altında taşıdığı azık)**

dışında benim hiç bir yiyeceğim yoktu.”

Yine İbn-u Hibbân Sahîh’inde, el-Hâkim el-Mustedrak’ta -ki Muslim’in şartına göre sahihtir dedi, ez-Zehabî de ona muvâfakat etti- Hâlit İbn-u Umeyr el-Âdevî’den şöyle dediğini tahrir etmişlerdir:

خطبنا عتبة بن غزوان فحمد الله و أثني عليه ثم قال :....ولقد رأيتني وأني لسابع سبعة مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ما لنا طعام إلا ينوي الشجر حتى قرحت أشداقنا وإنني التقت بردة فشقتها بيني وبين سعد بن أبي وقاص فارس الإسلام فاتزرت بنصفها واتزر سعد بنصفها وما أصبح منا اليوم أحد حي إلا أصبح أمير مصر من الأمصار وإنني أعوذ بالله أن أكون في نفسي عظيما وعند الله صغيرا “Utbe İbn-u Gezvân bize bir hutbe irat eyledi. Allah’a hamdu-sena ettikten sonra şöyle buyurdu: Ben, kendimi öyle bir halde gördüm ki; Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem birlikte yedi kişinin yedincisi olarak ağaç yaprağı dışında hiç bir yiyeceğimiz yoktu. Nihâyet avurtlarımız yara olmuştu. Derken ben bir hurka buldum da onu kendimle İslâmın kahramanı Sa’d İbn-u Ebî Vakkas arasında ikiye parçaladım. Yarısını ben giyindim, yarısını da Sa’d giyindi. Şehirlerden herhangi bir şehirin emiri müstesna O gün bizden hiç bir kimse canlı olarak sabahlamadı. Ben, Nefsime göre büyük, Allah indinde küçük olmaktan Allah’a sığınırım...”

11. Ambargo/Boykot Uygulamak

İbn-u Sa’d et-Tabakât’ta el-Vâkidî’den, İbn-u Abbas’tan ve Ebû Bekr İbn-u Abdirrahmân İbn-ul Hâris İbn-u Hişâm ve Osman İbn-u Ebî Süleyman İbn-u Cubeyr İbn-u Mut’im’den bazısının hadisi, bazısının hadisine girift bir halde şöyle rivâyet etmiştir:

وكتبوا كتابا على بني هاشم ألا يناكحهم ولا يبايعوهم ولا يخالطوهم. وقطعوا عنهم الميرة والمادة فكانوا لا يخرجون إلا من موسم إلى موسم حتى بلغهم الجهد. وسمع أصوات صبيانهم من وراء الشعب فمن قريش من سره ذلك ومنهم من ساءه. “Onlar; ‘onlarla (Müslümanlarla) evlenilmeyecek; onlarla alış-veriş yapılmayacak; onlarla

beraber yaşanmayacak.’ diye Beni Hâşim hakkında bir yazı yazdılar... Ve onların rızık maddelerini kestiler. Bu yüzden onlar ancak hac mevsiminden hac mevsimine dışarı çıkıyorlardı. Hatta onların tâkatları son haddine ulaşmıştı ki, vadinin ötesinden çocuklarının seslerini işitiyorlardı. Binaleyh bu durum Kurayş’den bazılarını sevindirdiği gibi bazılarını da üzüyordu. Derken onlar o vadide üç sene ikame etmişlerdi...” ez-Zehabî et-Târih’te ambargo haberini Musa İbn-u Ukbe yoluyla Ez-Zühri’den diye zikreder.

12. Alay Etmek ve Dalga Geçmek

İbn-u Hişam Es-Siret’te şöyle der: İbn-u İshak Yezid İbn-u Ziyâd bana, Muhammed İbn-u Ka’b El Kurâzî’den şöyle anlattı:

لما انتهى رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى الطائف ، عمد إلى نفر من ثقيف ، هم يومئذ سادة ثقيف وأشرفهم ، وهم إخوة ثلاثة: عبد ياليل بن عمرو بن عمير ، ومسعود بن عمرو بن عمير ، وحبيب بن عمرو بن عمرو بن عوف بن عقدة بن غيرة بن عوف بن ثقيف، وعند أحدهم امرأة من قریش من بني جمح، فجلس إليهم رسول الله صلى الله عليه وسلم ، فدعاهم إلى الله، وكلمهم بما جاءهم له من نصرته على الإسلام، والقيام معه على من خالفه من قومه، فقال له أحدهم: هو يمرط ثياب الكعبة إن كان الله أرسلك، وقال الآخر: أما وجد الله أحدا يرسله غيرك... وأغروا به سفهاءهم وعبيدهم، يسبونونه ويصيحون به “Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem Tâîfe vardığı zaman, Sâkiften bir topluluğun yanına gitti. Onlar o gün Sâkiğin efendileri ve eşrâfi idiler. Üç kardeştiler... Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem onların yanına oturarak, onları Allah’a davet etti. İslâm için kendisine yardım etmelerini ve onunla birlikte kauminden kendisine muhalefet edenlere karşı durmalarını kendilerinden talep etmek için onlara geldiğini söyledi. Onlardan biri; “Eğer seni Allah göndermiş ise, Kâbe’nin örtüsünü çıkartıp yırtacağımı.” söyledi. Bir diğeri ise; “Allah senden başka gönderecek kimseyi bulamadı mı?” dedi... Sonra sefihlerini ve kölelerini O’na karşı tahrik ve teşvik ettiler, onlar da O’na sövmeye

ve bağırmağa başladılar...”

İbn-u Hibbân Sahîh’inde, ‘Abdullah İbn-u Amr’dan şöyle dediğini tahrir etmiştir:

قد حضرتهم وقد اجتمع أشرفهم في الحجر فذكروا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا ما رأينا مثل ما صبرنا عليه من هذا الرجل قط سفه احلامنا وشم آباينا وعاب ديننا وفرق جماعتنا وسب آلهتنا لقد صبرنا منه على أمر عظيم أو كما قالوا فبينما هم في ذلك إذ طلع رسول الله صلى الله عليه وسلم فأقبل يمشي حتى استلم الركن فمر بهم طائفاً بالبيت فلما ان مر بهم غمزوه ببعض القول قال وعرفت ذلك في وجهه ثم مضى صلى الله عليه وسلم فلما مر بهم الثانية غمزوه بمثلها فعرفت ذلك في وجهه ثم مضى صلى الله عليه وسلم ومر بهم الثالثة غمزوه بمثلها ثم قال “Onların yanında hazır bulundum. Onların eşrâfi, Hicr’ da toplanmışlar, Rasulullah’tan SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem bahsediyorlardı. “Şimdiye kadar bu adamın durumuna karşı sabr ettiğimiz kadar hiç bir kimseye sabr ettiğimizi görmedik. Akıllarımıza sefihlik is-nâd ediyor/fikirlerimizi saçma buluyor; babalarımızı yeriyor; dinimizi ayıplıyor; cemâtimizi parçalıyor ve ilahlarımıza dil uzatıyor. Biz ise, onun yaptığı bu büyük işe karşılık sabr ettik.” dediler. Veya bunun benzeri bir şeyler söylediler. Bir de baktım ki, onlar orada buldukları bir sırada Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem göründü ve yürümesine devam etti. Nihayet rüknü selamladı. Sonra Beyt’i tavaf ederken onlara rastladı. Onlara rastladığı zaman, onlar bâzı lâflar attılar. Ben (Âmr); “Bu durumu, onun yüzünde okuyordum.” dedi. Sonra Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem yoluna devam etti ve onlara ikinci kere rastlayınca yine ona lâf attılar. Ben (Amr) bu durumu (belirtisini) yine onun yüzünde okuyordum. Sonra Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem yine yoluna devam etti. Derken onlara üçüncü sefer rastlayışında, onlar tekrar lâf attılar. Bunun üzerine O şöyle dedi: **“Duyuyor musunuz ey Kurayş topluluğu! Muhammed’in nefsi elinde olan Zâta yemin ederim**

ki, ben size fedâ olmak için geldim...”

13. Liderlik ile Tabileri Arasındaki İlişkiye Vurmak

Muslim, Sa'd'dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

كنا مع النبي صلى الله عليه وسلم سنة نفر. فقال المشركون للنبي صلى الله عليه وسلم: اطرد هؤلاء لا يجترؤن علينا. قال: وكنت أنا وابن مسعود، ورجل من هنذيل، وبلال، ورجلان لست أسميهما. فوقع في نفس رسول الله صلى الله عليه وسلم ما شاء الله أن يقع. فحدث نفسه. فأنزل الله عز وجل: ﴿ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغداة والعشي يريدون وجهه﴾ “Biz altı kişi Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ile birlikte oturuyorduk. Müşrikler ona; “Şunları huzurundan kov, bizimle sohbeta cür’et etmesinler.” dediler. Sa’d devamla diyor ki; “orada ben vardım, İbnu Mes’ûd, Huzeyl kabilesinden bir kişi, Bilâl ve ismini hatırlayamadığım iki kişi daha varlardı. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in içine Allah’ın dilediği birşeyler düşmüştü. Kendi kendine içinden mırıldandı. Bunun üzerine Allah Azze ve Celle şu âyeti indirdi: وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ” **Sabah akşam Rabblerinin rızasını isteyerek O’na yalvaranları kovma!”**

[el-En’âm 52]

14. Başkanlık, Mal ve Kadın Karşılığında İdeoloji Üzerinde Pazarlık Yapmak

Ebû Ya’la el-Musned’de ve İbn-u Ma’in et-Târih’inde, Eceleh dışında adamları güvenilir bir isnâdla -onun güvenilir olduğunu söyleyenlerde olmuştur- Câbir İbn-u Abdullâh’dan şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir:

قال أبو جهل والمألم من قريش لقد إنتشر علينا أمر محمد صلى الله عليه وسلم فلو التمستم رجلا عالما بالسحر والكهانة والشعر فكلمه ثم أتانا ببيان من أمره فقال عتبة لقد سمعت قول السحرة والكهانة والشعر وعلمت من ذلك علما وما يخفى على إن كان كذلك فأتاه فلما أتاه قال له عتبة يا محمد أنت خير أم هاشم أنت خير أم أنت عبد المطلب أنت خير أم عبد الله فلم يجبه قال فبم تشتم آلها وتضل آباؤنا فإن كنت إنما بك الرئاسة عقدنا ألويتنا لك فكنت رأسنا وإن كان بك الباه زوجناك عشر نسوة تختار من أي بنات قريش شئت وإن كان بك المال جمعنا لك من أموالنا

ما تستغني به أنت وعقبك من بعدك ورسول الله صلى الله عليه وسلم ساكت لا يتكلم فلما فرغ قال رسول الله صلى الله عليه وسلم بسم الله الرحمن الرحيم حم تنزيل من الرحمن الرحيم كتاب فصلت آياته قرآنا عربيا لقوم يعلمون} حتى بلغ {فقل أنذرتكم صاعقة مثل صاعقة عاد وثمود} فأمسك عتبة على فيه وناشده الرحم أن يكف عنه ولم يخرج إلى أهله واحتبس عنهم فقال أبو جهل يا معشر قريش والله ما نرى عتبة إلا قد صبا إلى محمد وأعجبه طعامه وما ذاك إلا من حاجة إصابته انطلقوا بنا إليه فأتوه فقال أبو جهل والله يا عتبة ما خشينا إلا أنك صبوت إلى محمد وأعجبتك أمره فإن كانت بك حاجة جمعنا لك من أموالنا ما يغنيك عن طعام محمد فغضب وأقسم بالله لا يكلم محمدا أبدا وقال لقد علمتم أني من أكثر قريش ما لا ولكني أتيتك فقص عليهم القصة فأجابني بشيء والله ما هو بسحر ولا شعر ولا كهانة قرأ بسم الله الرحمن الرحيم حم تنزيل من الرحمن الرحيم كتاب فصلت آياته قرآنا عربيا لقوم يعلمون} حتى بلغ {فقل أنذرتكم صاعقة مثل صاعقة عاد وثمود} فأمسكت بفيه وناشدته الرحم أن يكف وقد علمتم أن محمدا إذا قال شيئا لم يكذب *Ebû Cehl ve Kurayş'in ileri gelenleri;* “Muhammed’in konumu aleyhimize gelişmektedir. Dolayısıyla sihiri, kehaneti ve şüiri bilen bir adamı arayıp bulsanız, onunla konuşsanız sonra o kişi bize onun emri hakkında açıklama getirse.” dediler. Bunun üzerine Utbe; “Ben sihirbazların, kehanetçilerin ve şairlerin sözünü işittim ve bunlar hakkında detaylı her şeyi biliyorum. Eğer onun hali böyle olsaydı, bu bana gizli kalmazdı.” dedi. Derken ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ona çıkageldi. O geldiğinde, Utbe ona; “Ey Muhammed! Sen mi, yoksa Umm-u Hâşim mi daha hayırlıdır? Sen mi, yoksa Abdul Muttalib mi daha hayırlıdır? Sen mi, yoksa Umm-u ‘Abdullah mı daha hayırlıdır?” dedi. (Rasulullah) ona cevap vermedi. Ardından (Utbe); “Niçin ilahlarımıza küfrediyorsun ve babalarımızı sapıklıkla suçluyorsun? Eğer sadece başkanlık istiyorsan, sana bayrağımızı verelim de bizim başımız ol! Yok eğer kadın istiyorsan, dilersen seni Kurayş’in kızlarından seçtiğin on kadınla evlendirelim. Yok eğer mal istiyorsan, senin için mallarımızdan, seni ve senden sonra senin evlâtlarını zengin kılacak malları toplayalım.” derken, Rasulullah ise, suskun olup konuş-

muyordu. (Utbe) Sözüni bitirince Rasulullah; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ، حم ، تَنْزِیْلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ، كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰیٰتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِیًّا لِّقَوْمٍ یَعْلَمُوْنَ **Bismillahir-rahmanir-rahim. Hâ. Mîm.** (Kur’ân) **Rahman ve Rahîm olan Allah katından indirilmiştir. (Bu,) bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak açıklanmış bir kitaptır.**” *[Fussilet 1-3] âyetini okudu. Nihayet şu âyete ulaşınca; فَاِنْ اَعْرَضُوْا فَقُلْ “Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd’un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı ihtar ediyorum!”* *[Fussilet 13] Utbe O’ nun ağızını tuttu ve akrabalarından onu salvermesi ricasında bulundu. Lakin (Utbe) halkının karşısına çıkamadı da onlardan saklandı. Bunun üzerine Ebû Cehl;” “Ey Kurayş topluluğu! VAllahi! Utbe’ nin Muhammed’e sığınmış ve yemeklerinin onu şaşkına çevirmiş olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni; ona isabet eden bir ihtiyaçtan dolayıdır herhalde. Haydi gelin! Ona gidelim.” dedi. O’na vardıklarında, tekrar Ebû Cehl; “Vâllahi! Ey Utbe! Senin Muhammed’e sığındığına ve onun durumu seni şaşkına çevirdiğine dâir bizi bir korku aldı. Dolayısıyla ihtiyacın varsa söyle de Muhammed’in yemeğine muhtaç olmayacak kadar mallarımızdan bir şeyler senin için toplayalım.” dedi. Bunun üzerine o, kızdı. Allah’a yemin ederek, ebedi olarak Muhammed ile konuşmayacağımı söyledi. Ardından da; “siz biliyorsunuz ki, ben Kurayş’in en çok malı olanlardanım. Fakat ben ona sadece öylesine gittim.” dedi ve onlara hikayesini anlattıktan sonra; “VAllahi! bana öyle bir şeyle cevap verdi ki, o ne sihirdir, ne şiiirdir, ne de kehânettir.” Sadece şunu okudu: Rasulullah; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ، حم ، تَنْزِیْلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ، كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰیٰتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِیًّا لِّقَوْمٍ یَعْلَمُوْنَ* **Bismillahir-rahmanir-rahim. Hâ. Mîm.** (Kur’ân) **Rahman ve Rahîm olandan (Allah katından) indirilmiştir. (Bu,) bilen bir kavim için, âyetleri Arapça okunarak**

açıklanmış bir kitaptır.” [Fussilet 1-3] *Nihayet şu âyete ulaşınca; “Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd’un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı ihtar ediyorum!”* [Fussilet 13] *Ben onun ağzını tuttum, akabinde de akrabalarından onu salvermesini rica ettim. Siz şunu iyi biliyorsunuz ki Muhammed bir şey söylediği zaman asla yalan söylemez. Bilâhare size azabın inmesinden korktum” dedi.”*

Bu, İbn-u Ma’in’in rivâyetidir. Ayrıca bu, kendisinde meçhullük bulunan, bununla birlikte Siret-i İbn-u Hişâm’da mezkûr olan İbn-u İshak’ın Muhammed İbn-u Ka’b el-Kurâzî’den ettiği rivâyetten başkadır.

15. Sövmek

el-Buhârî ve Muslim AbdurRahman İbn-u Avf’tan şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

Benîna Ana vâqif fî el-şaf bi-yomı bîdr, fî-nâzret en yemîni ve en şemâli, fâîza Ana bi-ğlamîni men el-ântısar, hadîthe asnanehma, temnîet an akon bîni ašleç menehma, feğmezni ahdeme fâcal: ba em hel terof abâ jehl? قلت: نعم, ما حاجتك إليه يا ابن أخي؟ قال: أخبرت أنه يسب رسول الله صلى الله عليه وسلم، والذي نفسي بيده، لئن رأيته لا يفارق سوادى سواده حتى يموت الأعجل منا، فتعجبت لذلك، فغمزني الآخر، فقال لي مثلها “Bedir günü ben (harb) saffında durup sağıma, soluma baktığım zaman Ensar’dan en gençleri olan iki delikanlı gözüme ilişti. Bunlardan en gürbüz olanının önünde olmak istedim. Bu iki gençten biri beni gözü ile süzdü de bana dönerek; “Ey amca! Ebû Cehl’i tanır mısın?” diye sordu. Ben de; “Evet tanırım.” dedim, ve; “Ey kardeşim oğlu! Ebû Cehl’i ne yapacaksın?” diye sordum. O da; “Bana haber verildiğine göre, Ebû Cehl Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem’e sövermiş. Hayâtım irâde ve kudretinde olan Allâh’a yemîn ederim ki, onu bir görürsem artık benimle ondan eceli yakın olan ölünceye kadar şahsım, onun şahsından aslâ ayrılmayacaktır.” dedi. Bu

söze hayret ettim. Bu iki gençten öbürüsü de beni gözden geçirerek diğerinin söylediği gibi söyledi...”

Yine el-Buhârî ve Muslim İbn-u Abbas’tan *RadiyAllahu ‘Anh* Allahu Teâla’nın; **وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافَتْ بِهَا** **Nama-zında sesini ne çok yükselt, ne de çok kıs.** [el-İsrâ’ 110] kavli hakkında şöyle buyurduğunu tahric ettiler:

نزلت ورسول الله صلى الله عليه وسلم مختف بمكة، كان إذا صلى بأصحابه رفع صوته بالقرآن، فإذا سمعه المشركون سبوا القرآن ومن أنزله ومن جاء به، فقال الله تعالى لنبيه صلى الله عليه وسلم: **وَلَا تُجْهَرُ بِصَلَاتِكَ** أي بقراءتك، فيسمع المشركون فيسبوا القرآن **وَلَا تُخَافَتْ بِهَا** عن أصحابك فلا تسمعهم **وَأَبْتَعُ بَيْنَ ذَلِكَ** **رَسِيلاً** “Bu âyet nâzil olduğu sıra Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem (İslâm’ın ilk günlerinde) Mekke’de gizli yaşıyordu. Fakat Ashâbı ile namaz kıldığı zaman Kur’ân okurken sesini yükseltiyordu. Müşrikler ise Kur’ân’ı duyunca hem Kur’ân’a, hem onu gönderene, hem de Kur’ân kendisine gelene küfrediyorlardı. Bunun üzerine Allâhu Teâlâ Nebî’sine Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: **Namazında sesini ne çok yükselt Yani kırâatini kısma. Sonra müşrikler işitirler de Kur’ân’a söverler. ne de çok kıs Yani ashâbından da gizleme. Sonra onlara duyuramazsın. Bilakis سَبِيلاً Bu ikisi arası bir yol tut.** [el-İsrâ’ 110]

Ahmed el-Musned’te, adamları güvenilir bir yolla Ebû Hurayra’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmiştir:

ألم تروا كيف يصرف الله عني لعن قريش وشتهم يسبون منمما وأنا محمد **“Allah’ın, nasıl Kurayş’in lânetini ve küfrünü benden alıkoyduğunu görmüyorsunuz? Ben Muhammed olduğum halde, mezmûm bir kimseye sövüyorlar.”**

Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Abbas hadisinde, şöyle demiştir:

لما نزلت: **وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ**. خرج رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى

صعد الصفا، فهتف: (يا صباحاه). فقالوا: من هذا، فاجتمعوا إليه، فقال: أرأيتم إن أخبرتكم أن خيلا تخرج من سفح هذا الجبل، أكنتم مصدقي. قالوا: ما جربنا عليك كذبا، قال: فإني نذير لكم بين يدي عذاب شديد. قال أبو لهب: تبأ لك، ما جمعتنا **En** إلا لهذا، ثم قام. فنزلت: **كُتِبَ بِدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبٍ وَأَنْزِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ** **En yakınların olan akrabamı uyar!** [eş-Şu'arâ 214] **âyet-i kerîmesi indirildiğinde, bir gün Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem dışarı çıktı. Nihayet Safâ tepesine vardı. Sonra; "Yâ Sabâhâh!"** [Kurayş'in imdat çağrısı] **diye seslendi. (Bütün Kurayş); "O bağıran kimdir?" dediler. "Muhammed" dediler. Sonra onun yanına toplandılar. Sonra Nebî; "(Ey Kurayş) bana söyleyiniz. Şimdi, ben şu dağın eteğinde düşman süvârîsi var diye size haber versem beni tasdîk eder misiniz?" diye sordu. Onlar; "Evet, çünkü bütün tecrübelerimizde seni doğru bulduk." dediler. O; "Öyleyse, ben sizi şiddetli bir azâbın öncesinden uyarıcıyım."** buyurdu. Ebû Leheb; "Ey Muhammed! Yazık sana. Bunun için mi bizi buraya topladın?" demişti. Sonra kalkıp gitti. Bunun üzerine şu âyet indirildi: **Ebî Leheb'in iki eli kurusun, kurudu da!** [el-Mesed / Tebbet 1]

et-Taberânî, Munbit el-Ezedî'den şöyle dediğini tahrir etmiştir:

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في الجاهلية وهو يقول للناس قولوا لا إله إلا الله تفلحوا فمنهم من تفل في وجهه ومنهم من حثا عليه التراب ومنهم من سبه حتى انتصف النهار فأقبلت جارية يعس من ماء فغسل وجهه أو يديه وقال يا بنية لا تخشي على أبيك عيلة ولا ذلة فقلت من هذه قالوا زينب بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم **"Ben cahiliyede iken Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i; "Ey insanlar! La ilahe illAllah deyiniz ki, kurtuluşa eresiniz."** derken gördüm. Onlardan onun yüzüne tükürenler olduğu gibi, onlardan ona toprak atanlar ve gece yarısına kadar ona sövenler dahi olmuştur. Bir kız çocuğu ona büyük bir bardakta su getirdi, onunla yüzünü ve ellerini yıkadı. Sonra şöyle dedi: **"Ey kızcağızım! Babanın aleyhine suikast düzen-**

lenmesinden ve zelil kılınmasından korkma.” Ben; “Söylediği kimdi?” diye sordum. Onlar onun Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in kızı Zeyneb olduğunu söylediler.” [el-Heysemî, bunun isnâdında Münbit İbn-u Müdrîk vardır. Onu tanımadığını, geri kalan adamlarının ise güvenilir olduğunu söylemiştir.]

16. Yalanlamak

el-Buhârî ve Muslim, Câbir İbn-u ‘Abdullah RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittiğini rivâyet etmişlerdir:

لما كذبتني قريش، قمت في الحجر فجلا (و في رواية) فجلى الله لي بيت
المقدس، فطفت أخبرهم عن آياته وأنا أنظر إليه
“Kurayş beni yalanlayınca, Hacr’da ayağa kalktım. Bundan sonra Allah bana Beyt-il Makdis ile gözümün arasındaki mesâfeyi kaldırdı da oraya bakarak bütün özelliklerini onlara haber vermeye başladım.”

el-Buhârî, Ebû’d Derdâ RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إن الله بعثني إليكم فقلتم: كذبت، وقال أبو بكر: صدقت
“Allah beni size gönderdi, bana yalan söylüyorsun dediniz; yalnız Ebû Bekr bana doğru söylüyorsun dedi...”

Daha önce Taşlamak üslubunda Târik el-Muhâribî RadiyAllahu ‘Anh hadisinde, Ebû Leheb’in Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e Zil Mecaz pazarında; “Ey insanlar ona itâat etmeyiniz! Zîra o bir yalancıdır...” dediği geçmişti. Bu, İbn-u Hûzeyme ve İbn-u Hibbân’ın sahih dediği bir hadistir.

17. Karşıt Propaganda Yapmak

Ahmed, et-Taberânî ve el-Heysemî’nin de; adamları sahihin adamlarıdır dediği bir isnâdla Umm-u Seleme RadiyAllahu ‘Anh’dan uzun bir hadiste şöyle söylediğini rivâyet etmişlerdir:

فلما خرجا من عنده قال عمرو بن العاص: والله لأنبئنه غدا عيبيهم عندهم ثم أستأصل به خضراهم قالت: فقال له عبد الله بن أبي ربيعة وكان أتقى الرجلين فينا: لا تفعل فإن لهم أرحاما وإن كانوا قد خالفونا قال: والله لأخبرنه أنهم يزعمون أن عيسى بن مريم عبد قالت: ثم غدا عليه الغد فقال له: أيها الملك إنهم يقولون في عيسى بن مريم قولا عظيما فأرسل اليهم فاسألهم عما يقولون فيه قالت: فأرسل اليهم يسألهم عنه قالت: ولم ينزل بنا مثله فاجتمع القوم فقال بعضهم لبعض: ماذا تقولون في عيسى إذا سألكم عنه قالوا: نقول والله فيه ما قال الله وما جاء به نبينا كائنا في ذلك ما هو كائن “Umm-u Seleme dedi ki; “O ikisi onun huzurundan çıkınca, Amr’ İbn-ul Âs; “VAllahi! yarım onların ayıplarını huzurlarında haber vereceğim sonra da bununla köklerini kazıyacağım.” dedi. (Umm-u Seleme) dedi ki; “Buna karşılık ‘Abdullah İbn-u Ebî Rebî’a -ki o, bizim hakkımızda en çok korkan kişilerdendi-.” “Böyle bir şey yapma. Çünkü her ne kadar onlar bize muhalif iseler de bizim akrabalarımızdırlar.” dedi. Bu sefer o; “VAllahi! ona (Necaşi’ye) onlar, Meryem oğlu İsa’nın kul olduğunu iddiâ ediyorlar diye haber vereceğim.” dedi. (Umm-u Seleme) Sonra ertesi gün o; “Ey Kral! onlar Meryem oğlu İsa hakkında büyük bir söz söylüyorlar. Dolayısıyla onlara bir elçi gönder, İsa hakkında ne söylediklerini sorsun.” dedi. (Umm-u Seleme); “Onlara, İsa hakkında sorması için bir elçi gönderdi. (Ummu Seleme); Şimdiye kadar başımıza bunun benzeri bir musîbet hiç bir zaman inmemişti. Bunun üzerine Müslümanlar toplandı. Sonra; ‘size, İsa hakkında sorduğunda ne söyleyeceksiniz?’ diye aralarında konuşmaya başladılar. Dediler ki; “VAllahi! bu hususta her ne olursa olsun, Allah’ın söylediğini ve Nebî’mizin getirdiğini söyleyeceğiz.”

Muslim İbn-u Abbas’tan şöyle tahric etmiştir:

أَنَّ ضِمَادًا قَدِيمَ مَكَّةَ، وَكَانَ مِنْ أَزْدِ شَنْوَةَ، وَكَانَ يَرْقِي مِنْ هَذِهِ الرِّيحِ، فَسَمِعَ زِمَادًا قَدِيمَ مَكَّةَ يَقُولُونَ: إِنَّ مُحَمَّدًا مَجْنُونٌ. O, İzdi Şenûe kabilesindendi ve şu rüzgara karşı sihir yapıyordu. Ardından o, Mekke halkının sefihlerini; “Şüphesiz Muhammed mecnundur.” derlerken işitmiş-

tir...”

İbn-u Hibbân Sahîh’inde, İbn-u Abbas’tan şöyle dediğini tahrir etmiştir:

لما قدم كعب بن الأشرف مكة أتوه فقالوا: نحن أهل السفاية والسدانة وأنت سيد أهل المدينة فنحن خير أم هذا الصنبر المنبر من قومه يزعم أنه خير منا قال بل أنتم خير منه فنزلت علي رسول الله صلى الله عليه وسلم { إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ } ونزلت { أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْحِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا } *Ka’b İbn-ul Eşraf Mekke’ye geldiğinde, insanlar ona geldi. Sonra; “Biz Sikâye ve Sidâne ehlindeyiz, sen ise Yesrib halkının efendisisin. Dolayısıyla biz mi daha hayırlıyız, yoksa kavminden kopmuş zürriyeti kesik olan bu kimse mi? O, kendisinin bizden daha hayırlı olduğunu zannediyor.” dediler. Bunun üzerine o; “Tabiki siz ondan daha hayırlısunuz.” demiştir. Bundan dolayı Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e şu âyeti Kerîmeler nazil olmuştur: إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ* **Asıl soyu kesik olan, Sana hiç besleyendir.** [el-Keuser 3] *ve أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْحِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ* **Kendilerine Kitâb’dan nasip verilenleri görmedin mi? Cibte ve Tâğuta îman ediyorlar, sonra da kâfirler için: “İşte bunlar, îman edenlerden daha doğru yoldadır” diyorlar!** [en-Nîsa 51]

18. Hicretten Ahkoymak

el-Hâkim Mustedrak’te -ki Şeyhayn tahrir etmemiş ise de isnâdı sahihtir der, ez-Zehbî’de ona muvâfakat eder-Suhayb’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmiştir:

أريت دار هجرتكم سيخة بين ظهري حرة، فإما أن تكون هجرا، أو تكون بئرب . قال: وخرج رسول الله -صلى الله عليه وسلم- إلى المدينة، وخرج معه أبو بكر -رضي الله تعالى عنه-، وكنت قد هممت بالخروج معه، فصدني فتيان من قريش، فجعلت ليلتي تلك أقوم ولا أقعد. فقالوا: قد شغله الله عنكم بيطنه. ولم أكن شاكيا، فقاموا، فلحقني منهم ناس بعدما سرت بريدا ليردوني. فقلت لهم: هل لكم أن أعطيكم

أواقى من ذهب، وتخلون سبيلي، وتفون لي؟ فتبعتهم إلى مكة، فقلت لهم: احفروا تحت أسكفة الباب، فإن تحتها الأواق، واذهبوا إلى فلانة، فخذوا الحلتين. وخرجت حتى قدمت على رسول الله -صلى الله عليه وسلم- قبل أن يتحول منها، يعني: قباء، فلما رأيته قال: يا أبا يحيى، ربح البيع ثلاثا. فقلت: يا رسول الله، ما سبقني **“Hicret edeceğiniz dar/ülke bana gösterildi. İki kara taşlık arasında kurak, çorak bir yer orası. Ya o, eşi benzeri bulunmayan bir yer olacak, ya da Yesrib (Medine) olacaktır.”** (Suhayb) dedi ki; Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem, Ebû Bekr Radiyallahu ‘Anh ile birlikte Medine’ye doğru çıktılar. Ben de onunla birlikte çıkmaya niyetlenmiştim. Fakat Kurayş’ten iki genç bana engel oldu. O gecemi ben hiç oturmaksızın ayakta geçirmeye başladım. Sonra onlar; “Allah onu sizden karnının ağrısı sebebiyle alkoymuştur.” dediler. Halbuki ben bundan şikayetçi değildim. Sonra (uyudular ki ben bu esnada yola koyulmuştum, uyandıktan sonra) kalktılar. Ben az bir mesâfe yürüdükten sonra tekrar beni geri getirmek için onlardan bir grup bana yetişti. Sonra ben onlara; “Bak-sanıza, eğer altın küplerimi size verirsem, beni serbest bırakırmısınız? Bu noktada bana söz vermişsiniz?” dedim. (Onlar bunu yaptılar.) Ardından Mekke’ye kadar onların peşinden gittim. (Mekke’ye varınca) Onlara; “Kapının eşiğinin altını kazanız. Zîra küpler onun altındadır. Alın onu. Fulana götürün, sonra içerisinden iki tane takı alınız.” dedim. Sonra ben (Mekke’den) çıktım. Nihayet yerinden yani Kuba’dan ayrılmadan önce Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem yetiştim. Beni görünce; **“Ey Ebâ Yahya! Kârlı bir alış verişti.”** diye üç sefer tekrarladı. Ben; “Ey Allah’ın Rasulü daha önce bunu benden başka hiç bir kimse bilmiyordu. Bunu sana bildirse, bildirse ancak Cebrâil [*Aleyhi’s Selâm*] bildirmiştir.” dedim.”

Kurayş’in, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’ı,

hicretten alıkoymaya dâir hırsı o dereceye ulaşmıştı ki, onlar onu ve arkadaşını öldürenin veya o ikisini esir alacak kimsenin ödülünü dahi ilan etmeye başlamışlardı.

el-Buhârî el-Berâ'dan, Ebû Bekr'den şöyle dediğini tahric etmiştir:

فارتحلنا والقوم يطلبوننا "... İnsanlar bizi aradığı halde biz yolculuğa çıktık..."

Yine el-Buhârî, Surâkâ İbn-u Cu'sûm'dan şöyle dediğini tahric eder:

جَاءَنَا رَسُولُ كُفَّارٍ فُرَيْشٍ يَجْعَلُونَ فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ دِيَّةَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَنْ قَتَلَهُ أَوْ أَسْرَهُ، فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ قَوْمَكَ قَدْ جَعَلُوا فِيكَ الدِّيَّةَ ، قَالَ: قَفَّ مَكَانَكَ لَا تَتْرُكُنْ أَحَدًا يَلْحَقُ بِنَا، قَالَ فَكَانَ أَوَّلَ النَّهَارِ جَاهِدًا عَلَيَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ آخِرَ النَّهَارِ مَسْلُوحَةً لَهُ **"Kâfir Kurayş'in elçileri bize geldi. Ardından Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem ve Ebû Bekr için, onlardan her birini öldüren veya esir alan kimseye ödül koydular... Ben ona; "Şüphesiz kavmin senin için ödül koymuştur." dedim... O; **"Yerinde kal, kesinlikle hiç bir kimseyi bizi izlemeye terk etme."** dedi. (Surâkâ): Gündüzün başında Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem aleyhine çaba harcadığını, gündüzün sonunda ise onun için silahlandığını söylemiştir..."**

19. Öldürme veya Tehdit Etme Girişimi

el-Buhârî Urve İbn-u Zubeyr'den şöyle rivâyet eder:

سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو عَنْ أَشَدِّ مَا صَنَعَ الْمُشْرِكُونَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: رَأَيْتُ عَقْبَةَ بْنَ أَبِي مَعِيْطٍ، جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِصَلْيٍ، فَوَضَعَ رِدَاءَهُ فِي عُنُقِهِ فَخَنَقَهُ بِهِ خَنَقًا شَدِيدًا، فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى دَفَعَهُ عَنْهُ، قَالَ: "بِرَ كَرَةَ أُتِّقَتُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ، وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ **"Abdullah İbn-i Amr'a Müşriklerin, Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e yaptıkları fezâhatin en ağırından (bir şey bildirmesini) sormuştum. (Abdullâh) şöyle anlatmıştır: **"Günün birisinde Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem (Hicr-i Kâ'be'de) namaz kılarken, üzerine Ukbe****

İbn-i Ebî Muayt çıkageldi. Ukbe ridâsını onun boynuna koyarak onu şiddetli bir sûrette boğmağa başlamıştı ki, bu sırada Ebû Bekr karşı geldi. Nihâyet Ukbe'nin omuzunu tuttu ve onu, ondan defetti.” Ve şöyle dedi: **“Bir adamı ‘Rabbim Allah’tır!’ diyor diye öldürecek misiniz? Hâlbuki o, size Rabbinizden beyyinât, apaçık deliller getirmiştir.”**

Yine el-Buhârî, Ömer İbn-ul Hattâb’ın Müslüman olması babında ‘Abdullah İbn-u Ömer’den şöyle tahric etmiştir:

بَيْنَمَا هُوَ فِي الدَّارِ خَاتِفًا إِذْ جَاءَهُ الْعَاصِمُ بْنُ وَائِلٍ السَّهْمِيُّ أَبُو عَمْرٍو ، عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَبْرَةٌ وَقَمِيصٌ مَكْفُوفٌ بِحَرِيرٍ وَهُوَ مِنْ بَنِي سَهْمٍ وَهُمْ حُلَفَاؤُنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ: لَهُ مَا بَالُكَ قَالَ: زَعَمَ قَوْمُكَ أَنَّهُمْ سَيَقْتُلُونِي إِنْ أَسْلَمْتُ قَالَ: لَا سَبِيلَ إِلَيْكَ بَعْدَ أَنْ قَالَهَا “O evde korku içerisinde iken, ansızın Âs İbn-u Vâil es-Sehmî Ebû Amr, üzerinde süslü, püslü bir hırka ve ipekten dokunmuş bir gömlek ile çıkageldi. O, Benî Sehm kabilesindedir. Onlar câhiliye zamanında bizim müttetikimiz idi. Sonra ona; **“Sana ne oluyor?”** dedi. O; **“Kavmin, Müslüman olursam beni öldüreceklerini zannediyorlar.”** dedi. (Âs İbn-u Vâil); **“Sen Kelime’yi şehâdete îmân ettim dedikten sonra seni (öldürmeye) hiç bir yol yoktur.”** diye buyurur.

Müşrikler, ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ı sadece öldürme entrikası ile iktifâ etmediler. Bu bağlamda İbn-u Hacer Fethu-l Bârî’ de; **“İbn-u İshak, Mûsa İbn-u Ukbe ve diğer Megâzî sahiplerinin şöyle dediklerini zikretmiştir: “Kurayş, Sahâbe’nin emniyet ve güvene kavuştukları bir memlekete indiklerini, Ömer’in de Müslüman olduğunu, İslâm’ın kabîlelere yayıldığını görünce, Rasulullah’ı Salallahu ‘Aleyhi ve Sellem öldürmek üzerinde icma ettiler. Sonra bu durum Ebû Tâlib’e ulaştınca, hemen o Benî Hâşim’i ve Abdulmuttalib’i topladı. Neticede onlar Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’i güvenlik alanlarına**

soktular ve böylece onu öldürmek isteyen kimseye mani oldular...”

Ahmed, Osmân el-Cezerî dışında -ki İbn-u Hibbân onun güvenilir, diğerleri ise zayıf olduğunu söylemişlerse de- adamları güvenilir bir isnâdla İbn-u Abbas'tan Allah'ı Teâla'nın;

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُبْنِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرٌ الْمَأْكُرِينَ **Hani o kâfirlik edenler, Sana tuzak kuruyorlardı da Seni tutup bağlasınlar veya katletsinler veya Seni (yurdundan) çıkarsınlar! Onlar tuzak kurarlarken Allah da tuzak kuruyordu. Şüphesiz ki Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.**

[el-Enfâl 30] kavli hakkında şöyle dediğini tahrir etmiştir:

تشاورت قريش ليلة بمكة فقال بعضهم: إذا أصبح فأتيتوه بالوثاق يريدون النبي صلى الله عليه وسلم وقال بعضهم: بل اقتلوه وقال بعضهم: بل أخرجوه **Kurayş bir gece Mekke'de istişâre etmişlerdir. Şöyle ki, bazıları; “O sabahladığı vakit iple onu bağlayın.”** Yani Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i kasediyorlardı. Diğer bir kısmı; **“Onu öldürün!”** Geri kalanları ise; **“Aksine onu çıkarın!”** demişlerdir...” (Hadis)

İbn-u Hişâm Sîret’inde, İbn-u İshak’ın şöyle buyurduğunu tahrir etmiştir:

فحذرت قريش خروج رسول الله صلى الله عليه وسلم إلي أصحابه بالمدينة، فاجتمع الماء من قريش في دارالندوة يتشاورون فيما يصنعون في أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم، ثم قال قائل منهم احبسوه في الحديد، ثم قال قائل منهم نخرجه من بين أظهرنا، قال فقال أبو جهل: والله إن لي فيه لرأيا ما أراكم وقعتم عليه بعد قالوا وما هو يا أبا الحكم قال أرى أن ينفذ من كل قبيلة فتى شابا جليدا نسبيا وسيطا فينا ثم نعطي كل فتى منهم سيفا صارما ثم يعمدوا إليه فيضربوه بها حصول رجل واحد فيقتلوه فنستريح منه **Kurayş, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Medine’ye ashâbi’nın yanına (doğru yola) çıkmasından sakındı... Bunun üzerine Kurayş’in ileri gelenleri Dâr-un Nedve’de toplandılar. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in durumu hakkında**

ne yapacaklarının istişâresini yaptılar... Sonra onlardan birisi; **“Onu demirlik içerisinde hapsediniz...”** dedi. Sonra onlardan bir başkası; **“Onu aramızdan çıkaram... ”** dedi. Ebû Cehl; **“VAllahi! Onun hakkında benim bir görüşüm var ki, henüz daha ona temas ettiğinizi görmedim.”** diye mırıldandı. Onlar; **“Ey Ebâ-l Hakem! O nedir?”** diye söylendiler. O; **“Görüşüm şudur ki, her bir kabileden kuvvetli, nesebli ve bizim içimizde çevresi olan birer genç alalım, sonra her bir genç için keskin bir kılıç verelim, sonra bunlar ona gitsinler ve onunla (kılıçla) bir tek adamın vuruşu gibi ona vursunlar. Böylece onu katlederler. Biz de ondan kurtulmuş oluruz...”** dedi. Sumeyye ve Umm-u Ammâr RadiyAllahu ‘Anh gibi Sahâbe’lerden ölüme sabreden kimseler vardır.

Burada öyle konumlar vardır ki, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ve bâzı Ashâbı müşriklere meydan okuyorlar ve ehli oldukları sebâtı izhâr ediyorlardı. Bunlardan bâzısı şunlardır:

el-Buhârî’nin Et-Tarîh-il Kebîr’de, Mûsa İbn-u Ukbe’den yaptığı rivâyettir. Akîl İbn-u Ebî Tâlib bana şöyle haber verdi demiştir:

جاءت قریش إلى أبي طالب فقالوا إن بن أخيك هذا قد آذانا في نادينا فقال يا عقيل انتني بمحمد فانطلق إليه فاستخرجه من كبس يقول من بيت صغير فجاء به في الظهيرة في شدة الحر فجعل يطلب الفياء يمشي فيه من شدة حر الرمضاء فلما أتاهم قال أبو طالب إن بني عمك هؤلاء زعموا إنك تؤذيهم في ناديتهم ومسجدهم فانت عن أذاهم فحلق النبي صلى الله عليه وسلم بصره إلى السماء قال ترون هذه الشمس قال ما أنا بأقدر على أن أزد ذلك منكم على أن تشعلوا منها شعلة فقال أبو طالب والله ما كذبنا بن أخيك قط فارجعوا **“Kurayş Ebû Tâlib’e geldi ve; “Şu kardeşinin oğlu var ya, toplantı yerimizde bize eziyet ediyor.”** dediler. O; **“Ey Akîl! Bana Muhammed’i getir.”** dedi. Bunun üzerine o, ona hareket etti. Onu kebsinden (yuvasından) çıkardı, (kebsin; küçük

ev olduğunu söyler). Sonra onu öğlenin aşırı sıcağında getirirken, güneşin aşırı sıcağından dolayı, gölgede yürümeyi istemeye başladı. Onlara varınca, Ebû Tâlib; **“Amcanın oğlu var ya! Onlar senin meclislerinde ve mescitlerinde kendilerine eziyet ettiğin iddiâsında bulunuyorlar. Dolayısıyla onlara eziyet etmekten vazgeç.”** diye buyurdu. Bunun üzerine Rasullullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem gözüyle Semâ’ ya peyda ederek der ki; **“Şu güneşi görüyor musunuz? Ben, ondan bir meş’ale dahi tutuşturmanıza karşılık bunu sizden engellemeye muktedir değilim.”** Ebû Tâlib; **“VAllahi! Kardeşimin oğlu bize asla yalan söylememiştir. Bunun için hadi dönünüz.”** der.”

Yine el-Buhârî’nin ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd’dan şöyle dediğine dair rivâyetidir:

انطَلَقَ سَعْدُ بْنُ مَعَاذٍ مُعْتَمِرًا قَالَ فَنَزَلَ عَلَى أُمِّيَّةَ بِنِ خَلْفِ أَبِي صَفْوَانَ وَكَانَ أُمِّيَّةُ إِذَا انطَلَقَ إِلَى الشَّامِ فَمَرَّ بِالْمَدِينَةِ نَزَلَ عَلَى سَعْدٍ فَقَالَ أُمِّيَّةُ لَسَعْدٍ انْتَظِرْ حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارَ وَغَفَلَ النَّاسُ انطَلَقْتُ فَطُفْتُ فَنَبَيْتَا سَعْدٌ يَطُوفُ إِذَا أَبُو جَهْلٍ فَقَالَ مَنْ هَذَا الَّذِي يَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ فَقَالَ سَعْدٌ أَنَا سَعْدٌ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ تَطُوفُ بِالْكَعْبَةِ أَمَّا وَقَدْ آوَيْتُمْ مُحَمَّدًا وَأَصْحَابَهُ فَقَالَ نَعَمْ فَتَلَّحِيَا بَيْنَهُمَا فَقَالَ أُمِّيَّةُ لَسَعْدٍ لَا تَرْفَعِ صَوْتَكَ عَلَى أَبِي الْحَكَمِ فَإِنَّهُ سَيُبْأُ أَهْلَ الْوَادِي ثُمَّ قَالَ سَعْدٌ وَاللَّهِ لَئِنْ مَنَعْتَنِي أَنْ أُطُوفَ بِالْبَيْتِ لَأَقْطَعَنَّ مَتَجْرِكَ بِالشَّامِ قَالَ فَجَعَلَ أُمِّيَّةُ يَقُولُ لَسَعْدٍ لَا تَرْفَعِ صَوْتَكَ وَجَعَلَ يُمَسِّكُهُ فَغَضِبَ سَعْدٌ فَقَالَ دَعْنَا عَنْكَ فَإِنِّي سَمِعْتُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْعُمُ **“Sa’d İbn-u Mu’âz umre için hareket etti. Sonra Umeyye İbn-u Halef, Ebû Safvân’a misafir oldu. Umeyye’de Şam’a hareket ettiğinde Medine’ye uğrayıp Sa’d’a misafir olurdu. Umeyye Sa’d’a; “Gündüzün ortasına ve insanlar gafil olana kadar bekle!”** dedi. Ben ise (beklemeksizin) hemen atıldım ve tavaf ettim. Sa’d tavaf ederken, ansızın Ebû Cehl çıka geldi ve; **“Ka’be’yi tavaf eden de kimdir?”** dedi. Sa’d; **“Ben Sa’d’ım.”** dedi. Ebû Cehl; **“Ka’be’yi emniyet içerisinde tavaf ediyorsun ha! Halbuki**

Muhammed ve Ashâb'ını barındırdınız.” dedi. O da; “Evet (ne oldu!)” der. Sonra aralarında sürtüşme meydana geldi. Bunun üzerine Umeyye Sa’d’a; “Ebû-l Hakem’e karşı sesini yükseltme. Çünkü o Vâdî (Mekke) ehlinin efendisidir.” der. Sonra Sa’d; “VAl-lahi! Eğer sen beni, Beyti tavaf etmekten ahkorsan, ben de kesinlikle senin Şam’a giden ticaret yolunu keserim.” diye söyler. (Râvi) Umeyye Sa’d’a; “Sesini yükseltme.” der ve onu tutmaya başlar. Bunun üzerine Sa’d kızdı, ardından da; “Sen bizi bırak! Çünkü ben Muhammed’in SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem seni katledeceği iddiâsını işittim.” der. O; “Beni mi?” dedi. (Sa’d); “Evet. VAllahi! Muhammed konuştuğu zaman hiç yalan söylemez...” der.

(Hadis)

Şeyhayn’ın İbn-u Abbas RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediğine ilişkin rivâyetleridir:

لما بلغ أبا ذر مبعث النبي صلى الله عليه وسلم، فانطلق يقفوه حتى دخل على النبي صلى الله عليه وسلم ودخل معه، فسمع من قوله وأسلم مكانه، فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: “ارجع إلى قومك فأخبرهم حتى يأتيك أمري”. قال: والذي نفسي بيده، لأصرخن بها بين ظهرانيهم، فخرج حتى أتى المسجد، فنادى بأعلى صوته: أشهد أن لا إله إلا الله، وأن محمدا رسول الله، ثم قام القوم فضربوه حتى أضجعوه، وأتى العباس فأكب عليه، قال: ويلكم أستم تعلمون أنه من غفار، وأن طريق تجاركم إلى الشام، فأنقذه منهم، ثم عاد من الغد لمثلها، فضربوه وثاروا إليه، *Nebî'nin bi'set* (Rasul olarak gönderiliş) haberi Ebû Zerr'e ulaşınca... O da onu takip edip geldi. Nihayet 'Alî, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in yanına girdi. O da onunla birlikte içeri daldı. Onun sözünü dinledi ve anında Müslüman oldu. Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem kendisine; **“Hemen kavmine dön. (Gördüklerini) onlara haber ver. Emrim sana gelinceye kadar (orada kal).”** Ferman etti. Ebû Zerr de; **“Nefsim elinde olan Zât'a yemin olsun, ben de haberi onlar arasında bağırarak söyleyeceğim!”** dedi. Oradan çıkıp

Mescid'e geldi. Yüksek sesle; **“Eşhadu enLâ İlâhe il-Allah ve Eşhedü enne Muhammeden Rasulul-lah!”** dedi. Halk üzerine atılıp, onu iyice dövdüler, canını pek yaktılar. Derken Abbas gelip üzerine kapanarak (mani oldu): **“Yazık size! Bunun Gıfârlı olduğunu, Şam'a giden tüccarlarınızın yolunun oradan geçtiğini bilmiyor musunuz?”** diyerek onu ellerinden kurtardı. (Ebu Zerr) Ertesi gün aynı şeyi tekrarladı. (Mekkeliler) Üzerine atılıp tekrar dövdüler. Yine Abbas üzerine kapandı ve onu kurtardı.”

Ahmed İbn-u Hanbel'in Fedâil-us Sahâbe'de Urve'den şöyle dediğine dair rivâyettir:

كان أول من جهر بالقرآن بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم بمكة عبد الله بن مسعود قال اجتمع يوماً أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا والله ما سمعت قریش هذا القرآن يجهر لها به قط فمن رجل يسمعهوه قال: عبد الله بن مسعود أنا قالوا: إنا نخشاهم عليك إنما نريد رجلاً له عشيرة يمنونه من القوم إن أرادوه قال: دعوني فإن الله عز وجل سيمنعني قال: فغدا بن مسعود حتى أتى المقام في الضحى وقریش في اندبيتها فقام عند المقام ثم قال بسم الله الرحمن الرحيم رافعا صوته للرحمن علم القرآن قال ثم استقبلها يقرأ فيها قال وتأمّلوا فجعّلوا يقولون ما يقول بن أم عبد قال ثم قالوا إنه لينلو بعض ما جاء به محمد فقاموا إليه فجعّلوا يضربون في وجهه وجعل يقرأ حتى بلغ منها ما شاء الله أن يبلغ ثم انصرف إلى أصحابه وقد أثروا في وجهه فقالوا: هذا الذي خشينا عليك قال: ما كان أعداء الله أهون علي منهم الآن ولنن شئتم لأغادينهم بمثلها قالوا: حسبك فقد اسمعتهم ما يكرهون “Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem”den sonra Mekke’de Kurân’ı ilk açıktan okuyan kimse ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd’dur. Bir gün Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Ashâbı toplandı ve; **“VAllahi! Kurayş, bu Kurân’ın şimdiye kadar kendilerine âşikâr okunduğunu asla işitmemiştir. Onlara onu işittirecek adam var mı?”** dediler. Bunun üzerine ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd; **“Ben varım.”** dedi. Onlar; **“Yalnız biz senin için onlardan korkuyoruz. Biz ancak, zarar vermek istedikleri zaman halktan kendisini koruyacak bir aşîreti olan bir adamı istiyoruz.”** dediler. O; **“Beni bırakınız,**

çünkü Allah Azze ve Celle beni koruyacaktır.” dedi. Sonra İbn-u Mes’ûd sabahleyin çıktı ve kuşluk vakti Makâm’a geldi. Kurayş ise meclislerinde idiler. Nihayet Makâm’ın yanında dikildi, sonra; بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ **Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla. Diye sesini yükselte- rek; er-Rahmân, Kur’an’ı O öğretti.** [er-Rahmân 1-2] âyetini okudu.

Sonra onu yeniden okumaya başladı. Bunun üzerine onlar onu düşündüler ve; **“Umm-u Abd’in oğlu ne diyor?”** diye söylesiler. Sonra şöyle dediler: **“Şüphesiz o, Muhammed’in getirdiklerinden tilâvet ediyor.”** Böylece onun üzerine yürüdüler ve onun yüzüne vurmaya başladılar. O ise okumaya devam ediyordu. Allah’ın ulaşmasını dilediği yere ulaşmıncaya kadar ondan okuyordu. Sonra arkadaşlarına geri döndü. Onlar (darbtan dolayı) yüzünde iz bırakmışlardı. Onlar da ona; **“İşte senin için korktuğumuz bu idi.”** dediler. O da; **“Şimdi benim nazarımda Allah düşmanlarından daha zayıf, daha hakîr yoktur! And olsun ki, eğer dilerseniz yarın da ayımsını yaparım”** dedi. Dediler ki; **“Hayır bu sana kâfidir! Onlara hoşlarına gitmeyen şeyi dinlettirdin.”**

el-Buhârî’nin Nebî’nin zevcesi ‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan şöyle dediğine dair rivâyetidir:

لم أعقل أبوي قط إلا وهما يدينان الدين. فأفرع ذلك أشراف قريش من المشركين فأرسلوا إلى بن الدغنة فقدم عليهم فقالوا إنا كنا أجربنا أبا بكر بجوارك. ولسنا مقربين لأبي بكر الاستعلان قالت عائشة فأتى بن الدغنة أبا بكر فقال قد علمت الذي عقدت لك عليه فيما أن تقتصر على ذلك وإما أن ترد إلي نمتي فإني لا أحب أن تسمع العرب أنني أخفرت في رجل عقدت له قال أبو بكر إني أرد إليك جوارك وأرضى بجوار الله **“Babamla anamın İslâm diniyle mütedeyyin olmayarak yaşadıklarını hiç hatırlamadım... Ebû Bekr’ in bu hâli Kurayş müşriklerinin eşrâfını korkuttu da onlar İbn-ud Duğanne’ye haber gönderdiler. İbn-ud**

Duğanne de onların yanına geldi. Onlar; “Biz Ebû Bekr’e senin emânın sebebiyle emân ve koruma vermiştik... Fakat biz, Ebû Bekr’in alenî ibâdet etmesini de onaylamış değiliz!” dediler. (Âişe) der ki; “Bunun üzerine İbn-ud Duğanne Ebû Bekr’e geldi de; “Ey Ebû Bekr! Benim nasıl bir husûs üzerine sana söz vermiş olduğumu pek iyi bilirsin! Şimdi sen ya o husûsa riâyet edersen, yâhud da ahd-ü emânımı bana iâde eylersin! Emîn ol ki ben, bir kimseye verdiğim ahd-ü emânımı bozmuş olduğumu Arab’ların işitmesini sevmem!” dedi. Bunun üzerine Ebû Bekir; “Ben artık senin emânını sana iâde ediyorum!. Ben Azîz ve Celîl olan Allâh’ın emânına râzıyım (O’na sığınırım)...” dedi.”

el-Hâkim’in Mustedrak’te -ki Muslim’in şartına göre sahihtir dedi, ez-Zehebî de ona muvâfakat etti- ve İbn-u Hibbân’ında Sahîh’inde ‘Abdullah İbn-u Ömer’den Radi-yAllahu ‘Anh şöyle dediğine dair rivâyetleridir:

قائل عمر المشركين في مسجد مكة، فلم يزل يقاتلهم منذ غدوة، حتى صارت الشمس حياال رأسه. قال: وأعيي، وقعد، فدخل عليه رجل، عليه بردا أحمر، وقميص قومي، حسن الوجه، فجاء حتى أفرجهم، فقال: ما تريدون من هذا الرجل؟ قالوا: لا والله، إلا أنه صبا. قال: فنعم رجل اختار لنفسه ديناً، فدعوه وما اختار لنفسه، ترون بني عدي ترضى أن يقتل عمر، لا والله، لا ترضى بنو عدي. قال: وقال عمر يومئذ: يا أعداء الله، والله لو قد بلغنا بثلاث مائة، لقد أخرجناكم منها. قلت لأبي بعد: من ذلك الرجل الذي ردهم عنك يومئذ؟ قال: ذاك العاص بن وائل أبو عمرو بن العاص “Ömer Mekke mescidinde Müşriklerle çarpıştı. Nihayet onlarla sabahın erken vaktinde başlayan çarpışması, güneş başının hızasında olana dek sürdü. Sonra o (İbn-u Ömer) yorulup oturdu. Derken üzerinde yemenî bir cübbe, renklerle nakışlı bir gömlek bulunan güzel yüzlü bir adam oraya girdi. Nihayet onların yanına geldi ve; “Ne istiyorsunuz bu adamdan?” dedi. Onlar; “Valla-hi! Hiç bir şey istemiyoruz. Yalnız o Sâbii olmuştur (Arablar dininden dönene sabii derlerdi).” dediler. O; “Adam ne güzel yapmış, kendine bir din seçmiştir. Onu,

kendisine seçtiği ile başbaşa bırakın! Benî Adıyy'ın Ömer'in öldürülmesine razı olacağını mı zannediyorsunuz? VAllahi! Hayır. Benî Adıyy buna asla razı olmaz.” dedi. (İbn-u Ömer); Bunun üzerine Ömer o gün şöyle dedi: “Ey Allah'ın düşmanları! VAllahi! Şayet biz üç yüze ulaşıydık, elbette sizi buradan (Mekke) çıkarırdık.” Ben (İbn-u Ömer) daha sonra babama; “O gün onları senden men eden adam da kim idi?” dedim. “O; Âs İbn-u Vâil, Ebû 'Amr ibn-ul Âs idi.” dedi.”

Bu el-Hâkim'in lafzıdır. Bu hadis, yukarıda daha önce geçen el-Buhârî'nin rivâyet ettiği 'Abdullah İbn-u Ömer hadisine muâriz değildir. O hadiste; “Ömer evinde ölümden korkmakta idi.” ifadesi geçmişti. Çünkü bu iki hâdis farklı vakitlerde olmuş olabilir.

el-Beyhâkî'nin ed-Delâil'de, ez-Zehebî'nin et-Tarîh'te Mûsa İbn-u 'Ukbe'den yaptıkları rivâyettir:

وكان عثمان بن مظعون وأصحابه فيمن رجع، فلم يستطيعوا أن يدخلوا مكة إلا بجوار فأجار الوليد بن المغيرة عثمان بن مظعون فلما رأى عثمان بن مظعون ما لقي أصحابه من البلاء وعذب طائفة منهم بالسياط والنار، وعثمان معافى لا يعرض له، استحب البلاء فقا للوليد: يا بن عم قد أجزتني، وأحب أن تخرجني إلى عشيرتك فتبرأ مني، فقا: يا ابن أخي لعل أحدا أذاك أو شتمك؟ قال: لا والله ما اعترض لي أحد ولا أذاني، فلما أبى إلا أن يتبرأ منه، أخرجه إلى المسجد وقريش فيه كأحفل ما كانوا ولبيد بن ربيعة الشاعر ينشدهم فأخذ الوليد بيد عثمان وقال: إن هذا حملني على أن أتبرأ من جوار، وإنني أشهدكم أنني منه بريء منه، إلا أن يشاء، فقال: عثمان صدق، أنا Osmân İbn-u Maz'ûn ve arkadaşlarından geriye dönenler, Mekke'ye ancak emân ile girebiliyorlardı. Velid İbn-ul Muğîre Osmân İbn-u Maz'ûn'a emân vermişti. Sonra arkadaşlarının karşılaştıkları belâyı ve onlardan bir grubun kırbaç ve ateşle işkence edildiklerini, Osmân'ın muâf tutulup hiç bir şeye maruz kalmadığını görünce, belâyı (kendine) müstehâb gördü. Sonra Velid'e; “Ey amcaoğlu! Sen bana emân verdin, beni aşîretinin karşısına çıkarıp,

sonra da benden berî olduğunu söylemeni istiyorum.” dedi. Bunun üzerine o; “Ey kardeşimin oğlu! Belki birisi sana eziyet veya küfredebilir? O; “Hayır. VAllahi! hiç bir kimse bana dokunamaz ve eziyet edemez.” dedi. Sonra onun emânından beri olmayı kabullenince, onu mescide götürdü. Kurayş merâsim varmış gibi orada bulunuyor, Şâir Lubeyd İbn-u Rebîa onlara şiir okuyordu. Velîd Osmân’ın elini tuttu ve; “Kuşkusuz bu (adam) beni teminatından vazgeçmeye sevk etti. Benim ondan beri olduğuma sizi şahit tutuyorum. Yalnız tekrar benim emânımı dilemesi müstesnâ.” dedi. Ardından Osmân; “O, doğru söylemiştir. Ben onu, buna zorladım. O benden beridir.” dedi, sonra halkla birlikte oturdu. Onlar da onu iyice bir haşladılar.”

Ancak ne var ki Sahâbe, (Allah onlardan razı olsun) sebâtlarına rağmen Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e şikâyetle bulunuyorlar, kendileri için duâ etmesini ve yardım istemesini talep ediyorlardı. Âleyhissâlatü ves-selâm’ın cevabı ise, el-Buhârî’inde Habbâb ibn-ul Eret’ten rivâyet ettiği gibi şöyle oluyordu:

شكونا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، وهو متوسد بردة له في ظل الكعبة، فقلنا: ألا تستنصر لنا، ألا تدعو لنا؟ فقال: كان الرجل فيمن قبلكم، فيحفر له في الأرض، فيجعل فيها، فيجاء بالمنشار فيوضع على رأسه فيشق باثنتين، فما يصده ذلك عن دينه، ويمشط بأمشاط الحديد ما دون لحمه وعظمه، فما يصده ذلك عن دينه، والله ليتمنَّ هذا الأمر، حتى يسير الراكب من صنعاء إلى حضرموت، لا يخاف إلا الله، والذئب على غنمه، ولكنكم تستعجلون

“Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem Kâ’be’nin gölgesinde kaftanını yas-tık ederek dayandığı bir sırada kendisine (Kurayş müşriklerinin işkencelerinden) şikâyet etmiştik: “(Ey Allah’ın Rasulü!) Bizim için yardım isteyemez misin? Bizim için duâ edemez misin?” demiştik. O şöyle buyurdu: “**Sizden önceki ümmetler içinde öyle** (zulme uğrayan) **kişi bulunmuştur ki, müşrikler tarafından onun için yerde bir çukur kazılır, o kişi o çukura gömülür-**

dü. Sonra bir testere getirilir. Başı üstüne konularak ikiye bölünürdü de bu onu dîninden döndüremezdi. Demir taraklarla etinin altındaki kemik ve sinir taramlırdı da, bu onu dîninden çeviremezdi. Allâh'a yemîn ederim ki, bu İslâm dîni her halde ve muhakkak sûrette kemâle erecektir. Hatta bir süvari, San'a' dan Hadramut'a kadar gidecek, Allah'tan başka yâhut koyunu üzerine kurdun saldırması dışında hiç bir şeyden korkmayacaktır. Fakat siz acele ediyorsunuz!”

Mü'minlere Karşı Zilletli ve Kâfirlere Karşı İzzetli Olmak

Mü'minlere karşı zilletli, alçak gönüllü olmak vâcibdir. Kâfirlere karşı izzetli, güçlü ve onurlu olmak da böyledir. Zîra Allahu Teâla şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ
أَدَلَّةً عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةً عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ
ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ **Ey îman edenler! Siz-**
den kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği
ve kendisini seven, mü'minlere karşı zilletli ve
kâfirlere karşı izzetli bir toplum getirecektir.
(Bunlar) Allah yolunda Cihâd ederler ve hiçbir kınayacının kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği lütfudur. Allah Vâsi'dir, 'Alîm'dir. [el-Mâ'ide 54]

Buradaki **zilletten maksat**; şefkâtli olmak, merhamet etmek ve yumuşak davranmaktır. O halde zilletten maksat küçüksemek, hakîr görmek değildir. **İzzetten maksat** ise; şiddetli olmak, sert ve kaba olmak, düşmankâr olmak ve galip gelmeye çalışmaktır. Şöyle denilir: *عزه أي غلبه* **“Ona karşı izzetli oldu.”** Yani ona galip geldi. Ayrıca **“izzetli toprak”** yani sert topraktır.

Yine Allahu Teâla şöyle buyurdu:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ **Muham-**
med Allah'ın Rasulü'dür. Onunla birlikte olanlar
ise Kâfirlere karşı şiddetlidir (sert), kendi arala-
rında merhametlidirler (şefkatlidirler). [el-Feth 29]

Aynı şekilde Allah Subhanehû Rasulüne *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem* Mü'minlere kanadını indirmesini (mü-

tevazî olmak) emretmiştir. Allahu Teâla buyurdu ki:

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ **Mü'minlere (merhamet) kanadını indir.** [el-Hicr 88]

Bir başka âyette ise şöyle buyurdu:

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ **Sana tâbi olan mü'minlere (merhamet) kanadını indir.** [eş-Şu'arâ 215]

Yani onlara bir tarafını yumuşat ve onlara şefkâtlî ol. Allahu Teâla, onu sert ve kaba davranmaktan nehy etti.

Bu bağlamda Allah *Azze ve Celle* ne güzel de buyurmuştur:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ **Allah'tan bir rahmet ile Sen (Rasulü'm Muhammed) onlara yumuşak davrandın. Ve eğer Sen onlara kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz onlar etrafından dağılıp giderlerdi. O halde onları affet ve onlar için mağfîret dile. İş (Yönetim) hakkında onlarla müşâvere et. (Kararını verip) azmettiğin zaman da artık Allah'a tevekkül et. Elbette Allah, mütevekkîlleri sever.** [Âl-i 'îmrân 159]

Allah *Azze ve Celle*, ona merhametli ve yumuşak davranmayı emrediyor, mü'minlere karşı sert ve kaba davranmaktan onu nehy ediyordu. Aynı zamanda da ona, kâfirler ve münâfıklara karşı sert ve kaba davranmayı Teâla şu sözünde emrediyordu:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّ الْمَصِيرُ **Ey Nebî! Kâfirlere ve münâfıklara karşı Cihâd et ve onlara sert davran! Onların varacakları yer Cehennem'dir. O ne kötü bir varış yeridir.** [et-Tevbe 73]

Rasûl'e *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem* hitap, tahsîs eden delil vârid olmadığı sürece ümmetine hitaptır. Binaenaleyh Mü'min, diğer Mü'minlere karşı

şefkâtli, merhametli, yumuşak, kanadını alçaltmak ve buna mukabil kâfirlere karşı izzetli, sert ve kaba, düşmancıl, üstün ve hiddetli olmak zorundadır.

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِّمُوا أَنْ
لِلَّهِ مَعَ الْمُتَّقِينَ **Ey îmân edenler! Kâfirlerden yakınınız-
da bulunanlara karşı savaşın da onlar sizde bir
sertlik görsünler. Bilin ki Allah mutlaka mut-
takîler ile beraberdir.** [et-Tevbe 123]

İşte, Sünnet bunu doğrulayıcı olarak vârid olmuştur.

Muttefekun 'Aleyh olan Nu'mân İbn-u Beşîr hadisinde Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuş-
tur:

مثل المؤمنين في توادهم وتراحمهم وتعاطفهم، مثل الجسد. إذا اشتكى منه
عضو، تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى
**“Birbirlerini sevmek-
te, birbirlerine merhamet etmekte, birbirlerine
şefkât göstermekte mü'minlerin misâli, bir bed-
nin misâli gibidir. Ondan bir uzuv rahatsız olsa,
diğer uzuvlar uykusuzluk ve hararete ona iş-
tirâk ederler.”**

Muslim, İyâd İbn-u Himâr *RadiyAllahu 'Anh'dan*, Ra-
sulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in* şöyle buyurduklarını
işittim dediğini rivâyet etmiştir:

أهل الجنة ثلاثة: ذو سلطان مقسط موفق، ورجل رحيم رقيق القلب لكل ذي
قربى ومسلم، وعفيف متعفف ذو عيال
**“Cennet ehli üç kısımdır:
Sulta sahibi, adaletli, ve muvaffak olanlar; bü-
tün akrabalarına ve Müslümanlara karşı mer-
hametli ve yumuşak kalpli olanlar; iffetli, na-
muslu ve çocuk çocuk sahibi olanlar.”**

Muttefekun 'Aleyh olan Cerîr İbn-u 'Abdullah hadisin-
de ise Rasulullâh *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle bu-
yurdu:

Merhamet etmeyene, merhamet edilmez.” من لا يرحم لا يرحم

Bu kimsenin merhametten, yani Allah'ın *Subhanehû ve Teâla* merhametinden mahrum kalması, Mü'minlere merhamet etmenin vâcibliğine dâir bir karînedir. Yine Müslümanların birbirlerine merhamet etmelerinin vâcibliğine ilişkin karînerlerden birisi de, İbn-u Hibbân'ın Sahîh'inde Ebû Hurayra'dan, Ebâ-l Kâsım *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in -ki hem doğru söyleyen hem de söylediği doğrulanandır- şöyle buyurdıklarını işittim diye rivâyet ettiği hadistir:

Merhamet, ancak şâkî (zalim) olandan sökölüp alınır.” إن الرحنة لا تنزع إلا من شقي

Muslim'in 'Âişe *RadiyahAllahu 'Anhâ*'dan, “*Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in evimde şöyle buyurduklarını işittim” diye rivâyet ettiği hadistir:

اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَسَقَّ عَلَيْهِمْ، فَاسْقُوقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّرِ بِيهِ فَارْفُقْ بِهِ ***Allah'ım! Kim ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara sıkıntı verirse, ona sıkıntı ver. Kim de ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara nazik ve yumuşak davranırsa, ona yumuşak davran.***”

Şayet denilirse ki, merhamet etmenin talebi, ister Müslüman olanları olsun, ister kâfir olanları olsun, ister münâfık olanları olsun, isterse itaâtkârları veyâhutta âsileri olsun genel olarak bütün insanları kapsayacak şekilde vârid olmuştur. Aynen bu, Muslim'in rivâyet ettiği Cerîr İbn-u 'Abdullah hadisinde olduğu gibi... *Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

Allah, insanlara merhamet etmeyene, merhamet etmez.” لا يرحم الله من لا يرحم الناس

Denilir ki, insanlar lâfzının genel olduğu doğrudur. Velâkin o, kendisiyle hûsusun kastedildiği umum kâbilin-

dendir. Tıpkı Allahu Teâla'nın şu sözünde olduğu gibi:

الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ **Bir kısım insanlar onlara (mü'minlere) dediler ki: “Düşmanlarınız olan insanlar size karşı (bir ordu ile) toplandılar. Onlardan korkun!” Fakat onların imanları fazlalaştı ve dediler ki: “Allah bize yeter ve O ne iyi vekildir.”** [Âl-i ‘İmrân 173]

‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın mü'minlere **merhamet ettiğine** ilişkin hususlardan birisi de Şeyhâyn'ın ‘Abdullah İbn-u Ömer’den rivâyet ettikleri hadistir:

اشتكى سعد بن عبادَةَ شَكْوَى لَهُ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْعُدُهُ، مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، فَوَجَدَهُ فِي غَاشِيَةِ أَهْلِهِ، فَقَالَ: (قَدْ قَضَى). قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ يَبْكَاءُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكُوا، فَقَالَ: (أَلَا تَسْمَعُونَ، إِنْ لَمْ يَلْعَبْ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا يَحْزَنُ الْقَلْبَ، وَلَكِنْ يَعْذِبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ) **Sa’d İbn-u Ubâde hastalanmıştı. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem, Abdur-Rahman İbn-u Avf, Sa’d İbn-u Ebî Vakkâs ve ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd ile onu ziyarete geldiler. Onun yanına geldiğinde onu ev halkı tarafından çepeçevre kuşatılmış vaziyette buldu ve; “Öldü mü?” diye sordu. Oradakiler; “Hayır Ey Allah’ın Rasulü!” dediler. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem duygulanıp ağladı. Topluluk, onun ağladığını görünce onlar da ağladılar. Bunun üzerine O; “Bilmez misiniz? Allah gözyaşı ve üzüntüden dolayı kişiye azap etmez. (Eliyle diline işaret ederek), işte bunun yüzünden (ya) azap eder veya merhamet eyler.”** buyurmuştur.

Bir diğeri de, et-Tirmizî'nin ‘Aîşe’den rivâyet edip, hasen ve sahih dediği hadistir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبِلَ عِثْمَانَ بْنَ مَطْعُونٍ وَهُوَ مَيْتٌ وَهُوَ بِيَكِي أَوْ نَبِيَّ قَالَ عِثْمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ تَذَرَفَانِ **Nebî, ölmüş bulunan Osmân İbn-u Maz’ûn’u, ağlayarak veya (Râvi) gözlerinden yaşlar dö-**

kerek öptü.”

Bir başkası da Muslim’in Enes’dan rivâyet ettiği hadis-tir:

كان النبي صلى الله عليه وسلم لا يدخل على أحد من النساء إلا على أزواجه. إلا أم سليم. فإنه كان يدخل عليها. فقيل له في ذلك. فقال إني أرحمها. قتل أخوها معي “Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem zevceleri dışında Umm-u Suleym’in yanından başka hiç bir kadının yanına girmezdi. O, onun (Umm-u Suleym’in) yanına girerdi. Bir gün ona bunun sebebi soruldu. O da; **“Ben Umm-u Suleym’e çok merhamet ediyorum, çünkü onun kardeşi benimle beraber iken öldürüldü!”** buyurdu.

‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’in, mü’minlere karşı yumuşak davrandığına delâlet eden husus, el-Buhârî’nin ‘Abdullah İbn-u Ömer’den şöyle dediğine dair rivâyetidir:

حاصر النبي صلى الله عليه وسلم أهل الطائف فلم يفتحها، فقال: إنا قافلون غداً إن شاء الله. فقال المسلمون: نقفل ولم نفتح، قال: فاغدوا على القتال. فغدوا فأصابتهم جراحات، قال النبي صلى الله عليه وسلم: إنا قافلون غداً إن شاء الله. فكان ذلك أعجبهم، فتبسم رسول الله صلى الله عليه وسلم “Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem Tai’fi kuşatınca hiç bir netice elde edemedi. Bunun üzerine; **“İnşâAllah yarın yolcuyuz (muhasarayı kaldıracamız).”** dedi. Müslümanlar; “Yani, Tai’fi fethetmeden gidecek miyiz?” dediler. Âleyhi’s Salâtu ve’s Selâm o zaman; **“Sabahleyin saldırın!”** buyurdu. Sabahleyin saldırdılar ve birçokları yaralar aldı. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem tekrar; **“Yarın İnşâAllah gideceğiz!”** buyurdu. Bu sefer bu, onları memnun etti. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem (onların haline) tebessüm etti.”

‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’in mü’minlere karşı yumuşak davrandığının bir diğer delili de Muslim’in Mu’âviye İbn-ul Hakem es-Sulemî’den rivâyet ettiği hadistir:

بيننا أنا أصلي مع رسول الله صلى الله عليه وسلم. إذ عطس رجل من القوم.

فقلت: برحمتك الله! فرماني القوم بأبصارهم. فقلت: واتكل أميأه! ما شأنكم؟ تنظرون إلي. فجعلوا يضربون بأيديهم على أفخاذهم. فلما رأيتهم بصمتوني. لكني سكت. فلما صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم. فبأبي هو وأمي! ما رأيت معلما قبله ولا بعده أحسن تعليما منه. فوالله! ما كهرني ولا ضربني ولا شتمني. قال "إن هذه الصلاة لا يصلح فيها شيء من كلام الناس. إنما هو التسبيح والتكبير وقراءة القرآن" "Bir defa ben Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem ile birlikte namaz kılyordum. Aniden biri aksırdı. Ben; "Yerhamukellah." dedim. Bunun üzerine cemaat bana göz attılar. Ben; "Vay canına size ne oluyorda bana bakıyorsunuz." dedim. Bu sefer elleriyle uyluklarına vurmaya başladılar. Beni susturmak istediklerini görünce sustum. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem namazını kılınca beni çağırdı. Annem-babam feda olsun!.. Ben ondan evvel ve sonra onun kadar güzel öğreten görmedim. Vallahi! bana ne surat astı, ne döğdü, ne sövdü!.. Sonra; "Gerçekten bu namaz öyle bir şeydir ki; onda insan sözünden hiç bir şey caiz değildir. O ancak tesbîh tekbîr ve Kur'ân okumaktan ibarettir." buyurdu."

el-Buhârî'deki Enes hadisi de bu bâbtandır:

كنت أمشي مع النبي صلى الله عليه وسلم وعليه برد نجراني غليظ الحاشية، فأدركه أعرابي فجذبه جذبة، حتى رأيت صفح أو صفحة عنق النبي صلى الله عليه وسلم قد أثرت بها حاشية البرد من شدة جذبه، فقال: مر لي من مال الله الذي قالته، فالتفت إليه فضحك، ثم أمر له بعباءة. "Ben bir kere Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem ile beraber yürüyordum. Onun üzerinde Necranî, kalın kenarlı bir kaftan bulunuyordu. Bir Arabî ona yetişti de kaftanımı şiddetle çekti. O sırada ben Rasûlulâh Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in boynunu ile iki omuzu arasına bakmıştım (bir de ne göreyim?). Şiddetli çekmesinden dolayı kaftanın kenarı boyunun safhasında iz bırakmıştı. Bundan sonra o; "Ey Muhammed! Yanında bulunan Allah malından bana bir şey ver!" dedi. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem ona doğru baktı da güldü, sonra onun için

atiyeye verilmesini emretti.”

Sahâbenin, birbirlerine merhamet etmelerinin sûretlerinden birisi Muslim'in İbn-u Abbâs'tan şöyle dediğine ilişkin rivâyettir:

فلما أن أصيب عمر، دخل صهيب بيكي يقول: وا أخاه ! واصاحياه ..
“Ömer hançerlendiği zaman Suheyb ağlayarak girdi. Hem ağlıyor, hem de; “Vay kardeşim, vay arkadaşım!” diyordu.

Diğeri et-Tirmizî'nin Vâkıd İbn-u 'Amr İbn-u Sa'd İbn-u Muâz' dan rivâyet edip, hasen ve sahihtir dediği hadistir:

قَدِمَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ فَأَتَيْتَهُ فَقَالَ: مَنْ أَنْتَ؟ فَقُلْتُ: أَنَا وَاقِدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: فَبَكِيَ
انطلق بنا إلى أم أيمن نزرورها. كما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يزورها. فلما
انتهينا إليها بكت. فقالا لها: ما يبكيك؟ ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه
وسلم. فقالت: ما أبكي أن لا أكون أعلم أن ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه
وسلم. ولكن أبكي أن الوحي قد انقطع من السماء. فهيجتهما على البكاء. فجعلا
معها بيكيان “Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in vefâtından sonra bir defa Ebû Bekr, Ömer'e “Haydi Umm-u Eymen'e gidelim” dedi. Beraberce yanına gittiklerinde Umm-u Eymen ağlamaya başladı. Ebu Bekr ve Ömer; “Niçin ağlıyorsun? Allah katında olan şey Rasulallah için daha hayırlıdır.” dediler. Umm-u Eymen de; “Ben Allah katında olanın Rasulallah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Fakat ben artık Semâ'dan vahyin gelmesi kesildiği için ağlıyorum.” dedi ve onları da hislendirdi. Bunun üzerine Ebu Bekr ile Ömer de onunla beraber ağ-

Ve Muslim'in Enes'ten rivâyet ettiği hadistir:

قال أبو بكر رضي الله عنه، بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم، لعمر:
انطلق بنا إلى أم أيمن نزرورها. كما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يزورها. فلما
انتهينا إليها بكت. فقالا لها: ما يبكيك؟ ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه
وسلم. فقالت: ما أبكي أن لا أكون أعلم أن ما عند الله خير لرسوله صلى الله عليه
وسلم. ولكن أبكي أن الوحي قد انقطع من السماء. فهيجتهما على البكاء. فجعلا
معها بيكيان “Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in vefâtından sonra bir defa Ebû Bekr, Ömer'e “Haydi Umm-u Eymen'e gidelim” dedi. Beraberce yanına gittiklerinde Umm-u Eymen ağlamaya başladı. Ebu Bekr ve Ömer; “Niçin ağlıyorsun? Allah katında olan şey Rasulallah için daha hayırlıdır.” dediler. Umm-u Eymen de; “Ben Allah katında olanın Rasulallah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem için daha hayırlı olduğunu bilmediğimden ağlamıyorum. Fakat ben artık Semâ'dan vahyin gelmesi kesildiği için ağlıyorum.” dedi ve onları da hislendirdi. Bunun üzerine Ebu Bekr ile Ömer de onunla beraber ağ-

lamaya başladılar.”

Yine Muslim'in rivâyet ettiği Bedir esirleri hakkında vârid olan uzun Ömer İbn-ul Hattâb hadisidir. Orada şöyle geçmektedir:

فلما كان من الغد جئت فإذا رسول الله صلى الله عليه وسلم وأبو بكر قاعدين يبيكان. قلت: يا رسول الله! أخبرني من أي شيء تبكي أنت وصاحبك. فإن وجدت بكاء بكاء بكيته. وإن لم أجد بكاء بكتيت ليكاتبكما “Sabah olduğunda geldim. Bir de ne göreyim, Rasulullah Sallallahu ‘aleyhi ve Sellem ve Ebû Bekr oturmuş ağlamaktalar. Sordum; “Ey Allah'ın Rasulü! Bana haber ver, sen ve arkadaşın hangi şeyden dolayı ağlıyorsunuz? Eğer ağlanacak bir şey varsa, ben de sizin gibi ağlayayım. Yok eğer ağlanacak bir şey bulamazsam, siz ağladığınız için ben de ağlar gibi yaparım.”

İbn-u ‘Abdilberr, el-İstîâb'da Cunâde İbn-u Ebî Umeyye'den şöyle bir rivâyette bulunmuştur: *‘Ubâde İbn-us Sâmit İskenderiyye Savaşı'nda insanları savaşmaktan menetmiş, fakat insanlar (onu dinlemeyerek) savaşmışlardı. Akabinde o: “Ey Cunâde insanlara yetiş.” demişti. Bunun üzerine ben gittim, sonra ona geri döndüm de, dedi ki; “Hiç bir kimse öldürüldü mü?” Ben; “Hayır” dedim. Sonra; “Elhamdulillah! Onlardan hiç bir kimse âsî olarak öldürülmemiş.” buyurdu.”*

Yalnız burada Müslümanlara merhamet etmek, yumuşak ve şefkâtlı davranmakla, onlara karşı şiddetli ve kararlı olmak arasını ayıran haddi beyan etmek kaçınılmaz olmaktadır. Açığa çıkan husus şudur ki, Şer’î hükmün tatbikinde ve Müslümanlara zararın dokunacağı konularda merhamet etmeye, şefkâtlı ve yumuşak davranmaya hiç bir yer yoktur. Tam aksine burada hükümlerin tatbikinde ve Müslümanlardan zararın definde şiddetli ve kararlı olmak zorunludur.

Bunun açıklaması, **Şer’î hükmün tatbikine** ilişkin

olan hususlarda şöyledir:

Daha önce geçen Ahmed'deki Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

اضربوه **“Ona vurun!”** Sonra bunun ardından buyurdu: قولوا رحمك الله: **“Allah sana merhamet etsin!” deyin.**”

Hudeybiye'de Ashâbın görüşüne muhalefet etmiştir. Çünkü o bir Şer'î hüküm idi. Bu hadis herkes tarafından bilinmektedir. Onları zorluğa düşürmemek yani emrine muhalefet edenler olarak onlara merhamet etmek, onlara yumuşak davranmak ve onlara şefkâtli olmak bahanesiyle onlara merhametinden dolayı görüşlerine yanaşmamıştır.

Muttefekun 'Aleyh olan 'Âişe hadisinde (Âişe) şöyle demiştir:

أن قریشا أهمهم شأن المرأة المخزومية التي سرقت. فقالوا: من يكلم فيها رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ فقالوا: ومن يجترئ عليه إلا أسامة، حب رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ فكلمه أسامة. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أتشفع في حد من حدود الله؟ ثم قام فاختطب فقال: أيها الناس! إنما أهلك الذين قبلكم، أنهم كانوا إذا سرق فيهم الشريف، تركوه. وإذا سرق فيهم الضعيف، أقاموا عليه الحد. وايم الله! إذا سرق فيهم الشريف، تركوه. لو أن فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت يدها **“Hırsızlık yapan Mahzûmlu kadının durumu Kurayş'lileri fazlasıyla üzdü. Bu kadın hakkında Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem nezdinde kim müessir bir şefâatte bulunabilir, diye adam aradılar. Bu işe, sadece Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in çok sevdiği Usâme İbnu Zeyd cür'et edebilir dediler. Usâme (huzura çıkarak), onunla konuştu. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem; “Allah'ın hududundan bir hadd hususunda şefaati mi talep ediyorsun?”** diye çıkıştı. Sonra kalkıp cemaate şu hitabede bulundu: **“Ey insanlar! Sizden öncekileri helâk eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı onu terkederlerdi. Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca derhal ona**

hadd tatbik ederlerdi. Allah'a yemin olsun! Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsa mutlaka onun da elini keserdim.

Kurayş'e yumuşak davranmamış ve haddi men ederek Mahzûmlu kadına merhamet etmemiştir. Ayrıca bunun için gelen Üsâme'nin şefâatini de inkâr etmiştir. Eğer Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şer'î hükmün tatbiki konusunda bir kimseye merhamet etseydi, sadaka hurmalarından bir hurmayı aldığıında Hasan'a merhamet ederdi. Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde şöyle demiştir:

أخذ الحسن بن علي تمر من تمر الصدقة، فجعلها في فيه، فقال رسول الله “*Ha-san İbn-u 'Alî zekât hurmasından bir tanesini alıp, hemen ağzına attı. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem; “Hişt, hişt at onu! Bilmiyor musun, biz zekât yemiyoruz!”* diye müdâhale etti.

Amma 'Aleyhi's Salâtu ve's Selâm'in, zararı def etme konusunda ki **kararlılığına** gelince; Bu husus Muslim'de Muâz'ın Tebûk gazvesi hakkındaki hadisinde belirgindir:

ثم قال-يعني رسول الله صلى الله عليه وسلم-: إنكم ستأتون غدا، إن شاء الله، عين تبوك. وإنكم لن تأتوها حتى يضحى النهار. فمن جاءها منكم فلا يمس من مائها شيئا حتى آتي فجئناها وقد سبقنا إليها رجلان. والعين مثل الشراك تبض بشيء من ماء. قال فسألها رسول الله صلى الله عليه وسلم: هل مسستما من مائها شيئا؟ قالوا: نعم. فسيهما النبي صلى الله عليه وسلم، وقال لهما ما شاء الله أن يقول “*Sonra dedi ki -yani Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem-; “İnşâAllah! Yarın siz Tebûk pınarına varacaksınız, oraya kuşluk vaktine kadar varamayacaksınız. Sizden kim oraya varırsa, ben varıncaya kadar, onun suyundan hiç bir şeye dokunmasın!”* Biz oraya vardığımızda, bizden önce iki kişi oraya varmıştı. Pınar, ayakkabıdan taşar gibi azar azar akıyordu. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem o iki ki-

şkiye; **“Siz onun suyundan hiç bir şeye dokundunuz mu?”** diye sordu. O ikisi; **“Evet”** cevabını verdiler. Bunun üzerine Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem o ikisine sövdü ve Allah’ın, söylemesini dilediğini o ikisine söyledi...”

İbn-u İshak’ta geçen, Muhammed İbn-u Yahyâ İbn-u Hibbân’ın Benî Mustalık kıssasında, münâfıkların yaptığına ilişkin hadisinde de belirgindir:

فسار رسول الله صلى الله عليه وسلم بالناس حتى أمسوا وليته حتى أصبحوا ...
 وصدر يومه حتى اشتد الضحى ثم نزل بالناس ليثغلم عما كان من الحديث
 “...Sonra Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem insanları yürüttü. Nihayet akşam oldu. Geceleri de yürüttü. Ta sabaha kadar... Ve o günün evvelinde de yürüttü. Ta kuşluk vakti sıcağı siddetlenene dek. Sonra insanları konaklattı. Bunu, onlara (dünkü olan olay hakkında) ileri geri konuşmaktan alıkoymak için yapmıştır...”

Ve İbn-u Kesîr’in sahihlediği İbn-u Ebî Hâtim’deki Saîd İbn-u Cubeyr hadisinde de vazıhtır:

“Rasulullah gecenin sonunda konaklamadan önce durmadan sürekli yolculuk etti...”

Sahâbenin Kararlılığı

Bunun en bâriz olanları, Ebû Bekr’in mürtedlere karşı giriştiği savaşta ve bütün Müslümanlara muhalif olarak, Üsâme’nin gönderilmesinin infâz edilmesinde yapmış olduklarıdır. Bilâhare Müslümanlar onun görüşüne dönerek emrini infâz etmişler, sonra da hamd-ü senâ etmişlerdir. Şayet biz hükümlerin tatbik edilmesini –zararın defedilmesi böyledir- istisnâ edersek, o zaman elbette şöyle söylemek mümkündür: Kendilerine merhamet edilen kimseler, ölüm, hastalık veya kuvveti kaybetme gibi bir musibete düşürülen kimselerdir. Cahile de merhamet edilir ve bir açıdan ona yumuşak davranılır. Yalnız öğretilir ve ona

karşı sabırlı olunur. Mübâhın tatbik edilmesinde ise, en kolay olanı seçilir ve yumuşak olan şiddetli olana tercih edilir. Meselâ Âlehselâtü vesselâm'ın ordularla Tâîfi kuşatması gibi... Nitekim bu, daha önce el-Buhârî'deki İbn-u Ömer hadisinde geçmişti.

Geriye Müslümanların kâfirlere karşı izzetli, şiddetli ve sert olmalarına dâir bâzı mevzuları zikretme hususumuz kalmıştır:

Birincisi: Savaşta

el-Buhârî'deki Vahşi hadisidir:

فلما خرج الناس يوم عينين قال وعينين جبيل تحت أحد وبينه وبينه واد خرجت مع الناس إلى القتال فلما أن اصطفوا للقتال قال خرج سباع من مبارز قال فخرج إليه حمزة بن عبد المطلب فقال سباع ابن أم أنمار يا ابن مقطعة البظور أتحد الله *“İneyne senesi insanlar çıktığında- İneyne, Uhud'un karşında aralarında bir vâdi olan bir dağın adıdır- ben de insanlarla beraber savaşa çıktım. Onlar savaş etmeyi tercih ettiklerinde, Sibâğ (İbn-ul Abduluzza) çıktı ve; “Duellocu var mı?” diye bağırды. (Vahşi) Bunun üzerine onun karşısına Hamza İbn-u AbdulMuttâlib çıktı. Sonra; “Ey Sibâğ, Ey Sünnetçi Umm-u Enmâr'ın oğlu! Allah ve Rasûlü SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e savaş mı açıyorsun?” dedi. Sonra üzerine hücum etti. Ardından sanki o (Sibâğ) dün giden gibi yok olup gitti...”*

Hamza, ‘Alî, el-Berâ, Hâlid, ‘Amr İbn-u Ma’dî-Kerb, ‘Âmir, Zuheyр İbn-u Râfi’ ve diğerleri... Her birinin mübârezesi (duellosu) Sîyer ve Megâzî kitaplarında mevcuttur. Dileyen o kitaplara mürâcat etsin. Çünkü bu Kitap ne sîyer kitabı, ne de menkîbeler kitabıdır. Onun için maksadın hâsil olması açısından işâret etmek yeterlidir.

İkincisi: Görüşmelerde

el-Buhârî'deki Misver ve Mervân hadisidir. Orada şöyle geçmektedir:

والمغيرة بن شعبه قائم على رأس النبي صلى الله عليه وسلم، ومعه السيف وعليه المغفر، فكلما أهوى عروة بيده إلى لحية النبي صلى الله عليه وسلم ضرب يده بنعل السيف، وقال له: أخر يدك عن لحية رسول الله صلى الله عليه وسلم “Bu sırada Muğire İbn-u Şu’be, üzerinde miğfer, elinde kılıç Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in yanında ayakta (muhafız gibi) bekliyordu. Urve, tutmak üzere, elini Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in sakalına her uzatışında, kılıncın demiriyle eline vuruyor; “Elini Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in sakalından çek. “ diyordu.”

Yukardaki hadiste Urve şöyle demektedir:

فَأَنِّي وَاللَّهِ لَأَرَى وَجُوهَهَا وَأَنِّي لَأَرَى أَوْشَابًا-وفي رواية أشوايا- مِنْ النَّاسِ خَلِيفًا أَنْ يَقْرُوا وَيَدْعُوكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو بَكْرٍ الصَّدِّيقُ الْمُصْطَفَى بِنَظَرِ اللَّاتِ أَنْحُنْ نَفْرَ عَنْهُ وَتَدَعُهُ “Zîra ben, aranızda ve halktan ileri gelenlerden toplanmış bazı kimseleri Yahûdilerden kaçmaya mütemâyil kimseler olarak görüyorum.” dedi. Ebu Bekr (onun bu sözüne dayanamayıp); “(Halt etmişsin, git!) Lât putunun fercini yala! Demek biz onu (Rasulullah’ı) Yahûdiler yanında yalnız bırakacakmışız ha!” (diye şiddetli çıktı).”

Muğire’nin fiili ve sözü, Ebû Bekr’in sözü, ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın gözleri ve kulakları önünde yapılmasına binâen sukût etmiştir. O’nun sukûtu ise ikrardır.

Muhammed İbn-ul Hasan eş- Şeybânî es-Sîyer-ül Kebîr’de şöyle zikretmiştir:

واقبل أسيد بن الحضير، وعينته عند النبي صلى الله عليه وسلم ماذا رجليه، فقال: يا عينته الهجرس اقبض رجليك أتمد رجليك بين يدي رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ والله لولا رسول الله صلى الله عليه وسلم لأنفذن خصيبتك بالمح، متي “Useyd İbn-ul Hudayr, Uyeyne Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in huzurunda ayaklarını uzatmış bir halde iken çıkageldi ve; “Ey alçak Uyeyne! Ayaklarını topla! Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in önünde ayaklarını mı uzatıyorsun? Vallahi! Aha şuracıkta Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem olmasaydı, mızrakla senin yumurtahklarını koparırdım! Ne zamandan beri

bizim yanımızda buna tamah eder oldun?” diye sert çıktı.”

Burada, kitapların içeriğinde Sâbit İbn-u Erkam, ‘Amr ibn-ul Âs, Muğire İbn-u Şu’be, Kuteybe, Muhammed İbn-u Muslim, Me’mûn ve diğerlerinin rivâyet edilmiş görüşmeleri vardır. Bunların hepsi izzeti, amel edenlere örnek olarak dile getirmektedirler.

Üçüncüsü: Ahitlerini Bozanlara Muâmelede

الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ، فَإِمَّا تَثَقَفْتُمُ
Onlar, kendileriyle ahitleşip de ardından her defasında ahitlerini hiç çekinmeden bozan kimselerdir. Eğer onları savaşta yakalarsan, onları ve (onlara vereceğin şiddetli ceza ile de) arkalarındakileri darmadağın et! Umulur ki ibret alırlar. [el-Enfâl 56-57]

Kurayş ahdi bozduktan sonra Mekke'nin fethi hakkında Muslim'de geçen Ebû Hurayra hadisidir. O hadiste Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları vârid olmuştur:

يا معشر الأنصار، هل ترون أُوَيْيَاشَ فُرَيْشٍ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: “انظروا، إِذَا تَقَبَلْتُمُوهُمْ
 عَدَا أَنْ تُحْصِدُوهُمْ حَصْدًا” وَأُخْفَى بِيَدِهِ، وَوَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ. وَقَالَ: “مَوْعِدِكُمْ
 “**Ey Ensâr topluluğu! Kurayş'in ayaktakımlarını görüyor musunuz?**” “Evet” dediler. “**Bakınız! Yarın onlarla karşılaştığımız zaman onları toptan öldürünüz.**” diye buyurdu. Sonra elini gizledi ve sağ elini sol elinin üzerine koyup; “**Toplanma yeriniz Safâ tepesidir.**” dedi. (Ebû Hurayra); “O gün onlara görünen her kimseyi ebedi olarak uyutmuşlardır (yani öldürmüşlerdir).” dedi.”

Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Ömer hadisidir:

حَارِثُ النَّضِيرِ وَقُرَيْظَةُ فَأَجَلَى بَنِي النَّضِيرِ وَأَقْرَ قُرَيْظَةَ وَمَنْ عَلَيْهِمْ حَتَّى حَارِثُ
 قُرَيْظَةُ قَتَلَ رَجَالَهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءَهُمْ وَأَوْلَادَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا بَعْضَهُمْ أَحْبَبُوا
 بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَنَهُمْ وَأَسْلَمُوا وَأَجَلَى بَنُو الْمَدِينَةِ كُلَّهُمْ بَنِي قَيْنِقَاعَ وَهُمْ

رَفِطُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ وَيَهُودَ بَنِي خَارِثَةَ وَكُلَّ يَهُودِ الْمَدِينَةِ “Sonra Nadîr ve Kureyza (Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e) savaş açtılar. O da Benî Nadîr’i sürdü. Kureyza’yı yerinde bıraktı. Kureyza’ya ihsanda dahi bulundu. Sonradan onlar da (Rasulullah’la) savaştılar. O da erkeklerini öldürdü, kadınlarını, mallarını, çocuklarını Müslümanlar arasında taksim etti. Ancak onların bâzıları Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e katıldılar. Bunun üzerine O da onlara te’nimat verdi. Onlar da Müslüman oldular. O bütün Medine yahûdilerini, yani Benî Kaynukâ -bunlar Abdullah İbn-u Selâm güruhudur- ve Benî Hârise yahûdilerini sürdü.”

Cenneti Arzulamak ve Hayırlarda Yarışmak

Cennetin hak olup, mü'minler için hazırlanmış olduğuna ve kâfirlere ebediyen haram kılındığına îmân etmek, Âhîret gününe îmân etmek konusuna dâhildir. Delili; Allah Te'âlâ'nın şu kavlidir:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ
Rabbinizin mağfiretine ve genişliği semalar ve yer kadar olup muttakiler için hazırlanmış Cennet'e koşun! [Âl-i 'İmrân 133]

Ayrıca Subhanehû'nun şu kavlidir:

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ
اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ
Cehennem ehli Cennet ehline: “Suyunuzdan ve Allah’ın sizleri rızıklandığı şeylerden bize de akıtın” diye seslenirler. Onlar da: “Şüphesiz Allah bu ikisini (suyu ve rızık) kâfirlere haram kılmıştır” derler. [el-A'râf 50]

Kim, Cennet'i veya Cehennem'i veya yeniden dirilişi veya Hesap gününü inkâr ederse kâfir olur. Çünkü bu konuda subûtu ve delâleti kat'î naslar vârit olmuştur. Kendileri için Cennetin hazırlandığı kimseler bir kaç sınıftırlar.

Bunlar; Nebî'ler, Sıddîk'lar, şehitler ve sâlih kimselerdir. Allah *Subhanehû ve Te'âlâ* şöyle buyurdu:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا
Her kim Allah'a ve Rasule itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerini nîmetlendirdiği Nebîler, Sıddîkler, Şehidler ve Sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaşları! [en-Nîsa 69]

Kendileri İçin Cennetin Hazırladığı Kimseler: **el-Ebrâr/İyiler**

Allahu Teâla buyurdu ki:

Hiç şüphesiz el-Ebrâr, mutlaka Cennet'tedirler. [el-Mutaffifin 22] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ، يُوفُونَ بِالْقَدْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ، وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ، إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا ، إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ، فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً ، وَحَرِيرًا ، وَسُرُورًا ، وَجَزَاءَهُمْ بِمَا صَدَقُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا **Süphesiz el-Ebrâr ise, kâfûr katılmış bir kadehten (Cennet şarabı) içerler.** (Bu,) Allah'ın has kullarının içtikleri ve fişkırıkça fişkırarak bir pınardır. Onlar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak adakları ifa ederler. Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. “Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Biz, çetin ve belalı bir günde Rabbimizden (O'nun azabına uğramaktan) korkarız” (derler). İşte bu yüzden Allah onları o günün fenalığından esirger; (yüzlerine) parlaklık, (gönüllerine) sevinç verir. Sabretmelerine karşılık onlara Cenneti ve (Cennetteki) ipekleri lutfeder. [el-İnsân 5- 12]

el-Mukarrab/Öncüler

Allahu Teâla buyurdu ki;

O (hayırda) ya-rişanlar var ya, onlar (ecirde de) öncülerdir. İşte onlar enNa'im Cennetlerinde (Allah'a) en yakın olanlardır. [el-Vâkı'a 10-12]

Ashâb-ul Yemîn/Sağdakiler

Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ، فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ، وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ،
 وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ، وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ، وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ، لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ، وَفُرْشٍ
 مَّرْفُوعَةٍ ، إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ إِنِشَاءً ، فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ، غُرُبًا أَتْرَابًا ، لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ
O sağdakiler var ya, ne mutlu o sağdakilere! Düzgün kiraz ağacı, meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları, uzamış gölgeler, çağlayarak akan sular, tükenmeyen ve yasaklanmayan sayısız meyveler içindedirler. Ve kabartılmış döşekler üstündedirler. Gerçekten biz hûrileri apayrı biçimde yeni yarattık. Onları, eşlerine düşkün ve yaşıt bâkireler kıldık. Bütün bunlar o sağdakiler içindir. [el-Vâkı'a 27-38]

Muhsinler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ
 هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ **İhsân edenlere güzel bir karşılık ve bir de ziyâdesi vardır. Onların yüzlerine ne bir karaltı ne de bir zillet bulaşır. İşte onlar Cennet ehlidirler, orada ebedî olarak kalacaklardır.** [Yûnus 26]

Sabredenler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَرْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ
 (O yurt) **‘Adn Cennetleridir ki oraya babalarından, eşlerinden ve çocuklarından sâlih olanlarla beraber girecekler ve melekler de her kapıdan onların yanına varacaklardır. (Onlara diyecekler ki:) “Sabrettiğimize karşılık Selâmun ‘Aleykum (size selam olsun)! Dünya yurdunun sonu (cennet) ne güzeldir!”** [er-Râ'd 23-24]

Rablerinin Makâmından Korkanlar

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Rabbinin makâmından kor-
kanlara iki Cennet vardır. [er-Rahmân 46]

Muttakîler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Muhakkak ki muttakîler, cen-
netlerde (bahçelerde) ve pınar başlarındadırlar. [el-
Hier 45] Ve şöyle buyurdu:

Muhakkak ki mut-
takîler, emîn bir makamda, cennetlerde (bahçeler-
de) ve pınar başlarındadırlar. [ed-Duhân 51-52] Ve şöyle
buyurdu:

“Kullarımızdan,
takvâ sahibi kimselere verdiğimiz Cennet işte bu-
dur.” [Meryem 63] Ve şöyle buyurdu:

Muttakîlere vâ’dedilen
Cennetin misâli şu ki Onun zemininden nehirler
akar. Yemişleri ve gölgesi dâimîdir. İşte bu, takva-
lı olanların sonudur. Kâfirlerin sonu ise ateştir!”
[er-Ra’d 35]

Îmân Edip Sâlih Amel İşleyenler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

İnân edip, salih amelleri işleyenlere
gelince, onlar için makam olarak Firdevs Cennet-
leri vardır. Orada ebedi kalacaklardır. Oradan hiç
ayrılmak istemezler.” (el-Kehf 107-108) Ve şöyle buyurdu:

İmân edip,
sâlih ameller işleyenlere ne mutlu! Varılacak gü-
zel yurt da onlar içindir. [er-Râ’d 29] Ve şöyle buyurdu:

İnân edip, salih ameller işle-
yenlere gelince, onlar için makam olarak Firdevs Cennet-
leri vardır. Orada ebedi kalacaklardır. Oradan hiç
ayrılmak istemezler.” (el-Kehf 107-108) Ve şöyle buyurdu:

yenleri, îmânları sebebiyle atlarından nehirler akan en-Na'îm Cennetlerinde (saraylara) eriştirir.

[Yûnus 9] Ve şöyle buyurdu:

Ey الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ، ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ Ey âyetlerimize îmân edenler ve Müslüman olanlar! Sizler ve zevceleriniz, ağırlanmış olarak Cennete giriniz! [ez-Zuhruf 69-70] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ **Îmân edip sâlih amel işleyenler ve Rabblerine boyun eğenler var ya, işte onlar Cennet ehlidirler. Onlar orada ebedî kahlılar.** [Hûd 23]

Tevbe Edenler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا

Ancak tevbe edenler ve îmân edip sâlih amel işleyenler başkadır. Onlar, hiçbir şey ile zulmedilmeksizin Cennet'e dâhil olacaklardır. [Meryem 60]

Cennet'in ni'meti, hissedilen bir ni'mettir. Buna delâlet eden deliller şunlardır:

Cennet'in Ni'meti, Hissedilen Bir Ni'mettir

Libâs/Elbise

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ **Oradaki elbiseleri ipektir.** [el-Hacc 23] Ve şöyle buyurdu:

يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ **Onlar ince ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar.** [ed-Duhân 53] Ve şöyle buyurdu:

وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا **Sabretmelerine karşılık, Cennet'i ve (oradaki) ipekleri lutfeder.** [ed-Dehr (Însân) 12]

Ve şöyle buyurdu:

عَالِيَهُمْ ثِيَابٌ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ **Onların**

üzerlerinde yeşil ipekten ince ve parlak elbiseler vardır ve onlar gümüşten bilezikler takınmışlardır. [ed-Dehr / İnsân 21]

Yiyecek ve İçecek

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ، وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ (Onlar için) beğendikleri meyveler ve iştahlandıkları kuş etleri vardır. [el-Vâki'a 20-21] Ve şöyle buyurdu:

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ، وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ ، وَظِلِّ مَمْدُودٍ ، وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ، وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ (Onlar) **Düzgün kiraz ağaçları, salkım salkım muz ağaçları, uzamış gölgeler, çağlayarak akan sular, tükenmeyen ve yasaklanmayan nice meyveler** (içindedirler). [el-Vâki'a 28-33] Ve şöyle buyurdu:

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَّخْتُومٍ ، خِتَامُهُ مِسْكَ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ، وَمِرَاجُهَا مِنْ تَسْنِيمٍ ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ **Onlara mühürlenmiş şaraptan sunulur ki içiminin sonu misktir. İşte yarışanlar bunun için yarışsınlar. Onun karışımı tesnimdendir ki (o tesnim Allah'a) yakın olanların içecekleri bir kaynaktır.** [el-Mutaffifin 25-28] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِرَاجُهَا كَافُورًا ، عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا **el-Ebrâr ise kâfûr katılmış bir kadehten içerler ki (bu) Allah'ın has kullarının içtikleri ve akıttıkça akıttıkları bir kaynaktır.** [ed-Dehr / İnsân 5-6] Ve şöyle buyurdu:

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ أَطْوُفُهَا تَذَلِيلًا **(Cennet ağaçlarının) gölgeleri üzerlerine sarkar ve kolayca koparılabilen meyveleri istifadelerine sunulur.** [ed-Dehr / İnsân 14] Ve şöyle buyurdu:

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِرَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ، عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا **Onlara zencefil katılmış bir kadehten içirilir ki (bu) Selsebîl denilen bir pınardandır.** [ed-Dehr / İnsân 17-18] Ve söy-

le buyurdu:

Rableri onlara tertemiz bir şarap içirir. [ed-Dehr / İnsân 21] Ve şöyle buyurdu:

Orada sizin için bol bol meyveler vardır ki siz onlardan yersiniz. [ez-Zuhruf 73]

Ve şöyle buyurdu:

Orada, güven içinde (canlarının çektiği) her meyveyi isterler. [ed-Duhân 55] Ve şöyle buyurdu:

Ve iştahlandıklarından (nice) meyveler. [el-Murselât 42] Ve şöyle buyurdu:

Onlara iştahlandıkları meyve ve etten bol bol verdik. [et-Tûr 22] Ve şöyle buyurdu:

İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz? İkisinde de her türlü meyveden çift çift vardır. [er-Rahmân 50-53]

İki cennetinde meyvelerinin devşirilmesi (ele) yakındır. [er-Rahmân 54]

Evlilik/Eşler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

İşte böyle! Biz onları iri gözlü hûrîler ile evlendiririz. [ed-Duhân 54] Ve şöyle buyurdu:

İri gözlü hûrîler. Saklı inciler misâlî. [el-Vâki'a 22-23] Ve şöyle buyurdu:

Gerçekten Biz onları (hûrîleri) apayrı bir biçimde yarattık. Onları, eşlerine düşkün ve yaşıt bâkireler kıldık. [el-Vâki'a 35-37] Ve şöyle buyurdu:

Biz onları iri gözlü hûrîler ile evlendiririz. [et-Tûr 20] Ve şöyle buyurdu:

فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِئِنَّ إِنْسَ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ قَبَائِي آلَاءَ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ
Oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş dilberler vardır ki bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur. Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz? Onlar âdeta yakut ve mercan gibidirler. [er-Rahmân 56-58]

Hizmetçiler

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وُلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ **Çevrelerinde (hizmet için) taze kalan gençler dolaşır.** [el-Vâkı'a 17] Ve şöyle buyurdu:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وُلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنشُورًا
Çevrelerinde (hizmet için) taze kalan gençler dolaşır. Onları gördüğünde, saçılmış inciler sanırsın. [ed-Dehr / İnsân 19]

Ev Eşyası/Mobilya

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ (Onlar artık) **köşkler üzerinde karşı karşı oturan kardeşler olurlar.** [el-Hicr 47] Ve şöyle buyurdu:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصَفَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ **Çevrelerinde altın tep-siler ve kadehler dolaştırılır.** [ez-Zuhruf 71] Ve şöyle buyurdu:

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ **Koltuklar üzerinde (dilediklerine) bakarlar.** [el-Mutaffifin 23] Ve şöyle buyurdu:

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ **Ma'în (çeşmesin)den doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle.** [el-Vâkı'a 18] Ve şöyle buyurdu:

مُنْكَيْنٍ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ **Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar.** [ed-Dehr (İnsân) 13] Ve şöyle buyurdu:

Yanlarında, gümmüş kaplar ve billûr kâselerle dolaşılır. [ed-Dehr (İnsân)]

^{13]} Ve şöyle buyurdu:

Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerinde, karşılıklı olarak oturup yaslanırlar. [el-Vâkı'a 15-16] Ve şöyle buyurdu:

Ve kabartılmış döşekler (üstündedirler). [el-Vâkı'a 34] Ve şöyle buyurdu:

Orada yükseltilmiş tahtlar, konulmuş kadehler, sıra sıra dizilmiş yastıklar, serilmiş halılar vardır.

[el-Ğâşiye 13-16] Ve şöyle buyurdu:

Sıra sıra dizilmiş koltuklara yaslanarak âfiyetle (yeyin, için denilir.) [et-Tûr 20] Ve şöyle buyurdu:

Hepsi de örtüleri atlas-tan minderlere yaslanırlar. [er-Rahmân 54]

Serin/Ilık Hava

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Ne yakıcı sıcak görürler, ne de dondurucu soğuk. (Cennet ağaçlarının) gölgeleri, üzerlerine sarkar. [ed-Dehr (İnsân) 13-14]

Nefislerin Çektiği Her Şey

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Siz, orada ebedi kalacaksınız. [ez-Zuhruf 71] Ve şöyle buyurdu:

Ve onlar için iştahlandıkları her şey vardır. [en-Nahl 57] Ve şöyle buyurdu:

Orada sizin için canlarınızın

çektği her şey vardır. [Fussilet 31] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّ الدِّينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ، لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ
 فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ **Tarafımızdan kendilerine iyi**
âkıbet takdir edilmiş olanlara gelince, işte bunlar
Cehennemden uzak tutulurlar. Bunlar onun uğul-
tusunu duymazlar; gönüllerinin dilediği nimetler
içinde ebedi kalırlar. [el-Enbiyâ 101-102]

Allahu Teâla, şunlardan Cennet ehlini himâyeye etmiş ve onları korumuştur:

Kinin Sökülüp Atılması

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ **Biz, onların göğüslerindeki**
kini çıkardık. [el-Hicr 47]

Yorgunluğun Gelmemesi

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ **Onlara orada hiçbir yorgunluk**
dokunmayacaktır. [el-Hicr 48]

Korku ve Hüznün Olmaması

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

“يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ **“Ey kullarım! Bugün**
size korku yoktur. Ve sizler üzülmeceksiniz de.”
 [ez-Zuhruf 68]

Cennet ni'meti dâimidir, zâil olmaz. Ayrıca Cennet ehli de oradan çıkmayacaklardır. Buna delil, Allahu Teâla'nın şu sözleridir:

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ **“Onlar, oradan çıkarılmayacak-**
lardır.” [el-Hicr 48] Ve şöyle buyurdu:

وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ **“Siz, orada ebedi kalacaksınız.”** [ez-Zuhruf 71] Ve şöyle buyurdu:

İlk tattık- لَا يَدْخُلُونَ فِيهَا الْمَوْتِ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

ları ölüm dışında, onlar orada artık ölüm tatmazlar. Ve Allah onları Cehennem azabından korumuştur. [ed-Duhân 56] Ve şöyle buyurdu:

Ve onlar, gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedi kalırlar. [el-Enbiyâ 102]

İşte Cennet budur. Haydi ona koşunuz!..

Haydi Rabbinizin başışına ve takvâ sahipleri için hazırlanmış olup genişliği semalar ve yer kadar olan Cennete koşun! [Âl-i 'îmrân 133]

Ve ona ulaşmak için hayırda yarışınız!..

Öyleyse hayırlarda yarışın! Nerede olursanız olun, sonunda Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz Allah her şeye kadîrdir. [el-Bakara 148]

Böylece Allah Subhanehû, dünyada size yardım eder ve siz, İliyyîn Cennetlerinin en yüksekinde, Allah *Subhanehû ve Teâla'nın* kendilerine lütufta bulunduğu kimselerle birlikte olursunuz.

Her kim Allah'a ve Rasule itaat ederse, işte onlar Allah'ın kendilerini nîmetlendirdiği Nebîler, Sıddîkler, Şehidler ve Sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaşları! [en-Nîsa 69]

Hayırlarda yarışmaya, mağfirete, Cennet'e ve Ekber olan Allah'ın rızasına koşmaya davet taşıyıcılarından kim daha evlâdır? Allah'ın, onlarda yarışmamızı ve onlara koşmamızı, acele davranmamızı emrettiği hayırlar çeşitlidir. Bunlar;

Hayırlar

Farz-ı 'Aynlar

Farz namazlar, farz olan zekât, Ramazân orucu, İslâm haccı, insanın hayatında lazım olan hususları bilmesi, savunma Cihâdı, Halife'nin seferberlik ilân ettiği zaman ki Cihâd, itâat bey'atine girmek, farz olan nafaka için çalışmak, mahrem sıla-i rahimleri ziyâret, cemâatin luzumu ve benzerleri gibi...

Farz-ı Kifâyeler

Hayra davet eden, ma'rûfu emreden ve münkerden nehyeden bir ümmet icat etmek, taarruz Cihâdı, in'ikâd bey'ati, ilim talep etmek, ribât (İslâmî Devlet'inin sınırlarında nöbet tutmak) ve benzerleri gibi...

Bu farzlar, her iki çeşidiyle de kendisiyle Allah Subhanehû'ya yaklaşanların en fazîletli olanlarıdır. Kul, Rabbini rızasına ancak bu farzları edâ etmekle ulaşır. Bunun delili, et-Taberânî'nin Kebîr'inde ki Ebû Umâme hadisidir. Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki;

ان الله سبحانه قال: من أهان لي وليا فقد بارزني في العداوة, ابن آدم لن تدرك **Allahu Teâla buyurdu ki; Kim beni yardımcı/veli olarak küçük ve hakîr görürse, düşmanlığını bana ibraz etmiştir. (Ey) Âdemoğlu! Benim katımda bulunana ancak ve ancak üzerine farz kıldığım şeyleri edâ etmekle nâil olursun..."**

Mendûblar

Kul, Allah'ın *Subhanehû ve Teâla* üzerine farz kıldığı şeyleri edâ eder, bunların peşi sıra mendûbları yapar, sonra da Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya nafililerle yaklaşırsa, Allah'da *Subhanehû ve Teâla* ona yaklaşır ve onu sever. et-Taberânî'nin Kebîr'inde, daha önce geçen Ebû Umâme hadisinde şöyle vârit olmuştur:

ولا يزال عبدي يتقرب الي بالنوافل حتي أحبه, فأكون قلبه الذي يعقل به, ولسانه الذي ينطق به, و بصره الذي يبصر به, فإذا دعاني أحبته, وإذا سألتني أعطيتيه, وإذا **Kulum bana, na-** استنصرني نصرته, وأحب عبادة عبدي الي النصيحة

filelerle yaklaşmayı sürdürürse, nihayet ben onu severim. Hatta akleden kalbi, konuşan lisânı ve gören gözleri olurum. Bana duâ ederse, ona icâbet ederim, benden bir şey isterse, ona veririm ve benden yardım talebinde bulunursa da, ona yardım ederim. Nasîhat bana kulunun en sevimli ibadetidir.”

el-Buhârî'nin Enes RadiyAllahu 'Anh'dan, Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in Rabbi Azze ve Celle'den rivâyetinde ise şöyle geçmektedir:

إذا تقرب العبد إلي شبراً تقربت إليه ذراعاً، وإذا تقرب إلي ذراعاً تقربت منه باعاً، وإذا أتاني يمشي أتيته هرولة
“Kul Bana bir karış yaklaşırsa, Ben ona bir arşın yaklaşırım. Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelirse, Ben ona koşarak varırım.”

Bu mendûblar ve nâfilelerden bâzıları şunlardır:

Her Namaz İçin Abdest Almak ve Her Abdest Esnâsında Sivâk (Misvâk) Kullanmak

Zîra Ahmed, hasen bir isnâdla Ebû Hurayra RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم عند كل صلاة بوضوء ومع كل وضوء بسواك
“Eğer ümmetime zorluk vereceğinden çekinmeseydim, onlara her namazdan önce abdest almayı ve her abdest esnâsında misvâk kullanmayı mutlaka emrederdim.”

Muttefekun 'Aleyh olan rivâyette ise şöyle geçmektedir:

لولا أن أشق على أمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة
“Eğer ümmetime zorluk vereceğinden çekinmeseydim, her namazdan önce onlara misvak kullanmayı mutlaka emrederdim.”

Abdestten Sonra İki Rek'at Namaz Kılmak

Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasu-
lullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem Bilâl'e şöyle buyurdu:

يا بلال، حدثني بأرجى عمل عملته في الإسلام، فإني سمعت دف نعليك بين يدي في الجنة). قال: ما عملت عملاً أرجى عندي: أني لم أتطهر طهوراً، في **“Ey Bilal! İslâm olahdan beri işlediğin ve en çok menfâat ümit ettiğin ameli bana söyler misin? Çünkü ben, bu gece (rüyamda), Cennette ön tarafımda senin ayaklarının sesini işittim!”** Bilâl şu cevabı ver-
di: “Ben İslâm'da, nazarımda, daha çok menfâat umdu-
ğum şu amelden başkasını işlemedim: Gece olsun gündüz
olsun tam bir temizlik yaptığım (abdest aldığım) zaman,
mutlaka bana kılmam yazılan bir namaz kılarım.”

Ezân Okumak, İlk Safta Durmak ve Namaza Erken Davranmak

Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasu-
lullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuştur:

لو يعلم الناس ما في النداء والصف الأول، ثم لم يجدوا إلا أن يستهموا عليه لاستهموا عليه، ولو يعلمون ما في التهجير لاستبقوا إليه، ولو يعلمون ما في العتمة **“Ezan okumakta ve birinci safta ne (bereket ve) hayırlar olduğunu bilseler de (onlara nâil olmak için) kur'a atmaktan başka çâre bulmasalar, muhakkak kur'a atarlar, (her namazın) ilk vaktinde olan fazîleti bilseler (ona yetişmek için) muhakkak yarış ederler ve yatsı ile sabah (cemaatlerin)'daki ilahî lütufları bilseler emekleyerek de olsa onlara giderlerdi.”**

Ahmed ve en-Nesâî'de el-Munzirî'ninde hakkında ha-
sen ve ceyyid dediği bir isnâd el-Berâ hadisinde Nebî Sal-
lallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurmuşlardır:

إن الله وملائكته يصلون على الصف المقدم، والمؤذن يغير له مدي صوته، **“Allah ilk ön**

safa rahmet, Melekleri ise salât-u selâm ederler. Sesinin gittiği yere kadar müezzine mağfîret edilir, yaş ve kuru onu işiten her şey, onu tasdik eder. Kendisiyle beraber namaz kılanların ecrinin benzeri de ona vardır.”

Müezzine İcâbet Etmek

Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Saîd el-Hudrî hadisinde Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“Müezzini işittiğiniz zaman, siz de onun söylediğinin aynısını söyleyin!”

Muslim’deki ‘Abdullah İbn-u ‘Amr İbn-ul Âs rivâyetinde, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduklarını işitmiştir:

إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول. ثم صلوا علي. فإنه من صلى علي صلاة صلى الله عليه بها عشرا. ثم سلوا الله لي الوسيلة. فإنها منزلة في الجنة لا تنبغي إلا لعبد من عباد الله. وأرجو أن أكون أنا هو. فمن سأل لي الوسيلة حلت له الشفاعة Müezzini işittiğiniz zaman, siz de onun söylediğinin aynısını söyleyin! Sonra Bana salât-u selâm okuyun. Zîra kim bana salât-u selâm okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için el-Vesîle’yi taleb edin. Zîra o, Cennete bir makamdır ki, mutlaka Allah’ın kullarından birinin olacaktır. Ona sahip olacak kimsenin ben olmamı ümid ediyorum. Kim benim için Allah’tan el-Vesîle’yi taleb ederse, şefâat kendisine vâcib olur.”

el-Buhârî’deki Câbir hadisinde ise, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة، والصلاة القائمة، آت محمد الوسيلة والفضيلة، وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته، حلت له شفاعتي يوم القيامة Ezanı işittiği zaman kim; “Allâhumme Rabbe Hâzihi’d da’veti’t-tâmme ve’s-salâti’I-kâime

âti Muhammedeni'l Vesîlete ve'I-fadîlete veb'ashu makâmen mahmudeni'llezî va'adtehu. (Ey bu eksiksiz davetin ve kılınan namazın sahibi! Muhammed'e, Vesîle'yi ve fazîleti ver. O'nu, va'adettiğin makam-ı Mahmûd üzere ba's et (dirilt)" **derse, ona Kuyâmet günü mutlaka şefâatim helal olur."** 'Aleyhi's Salâtu ve's Selâm; "**ezan işittiği zaman**" sözünden kasıt, yani ezan tamamlandığı anda demektir.

Ezân ve Kâmet Arasında Duâ Yapmak

Zîra Ebû Dâvud'daki, et-Tirmizî'deki, en-Nesâî'deki, İbn-u Huzeyme ve İbn-u Hibbân'ın Sahîh'lerindeki Enes hadisinde Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

الدعاء بين الأذان والإقامة لا يرد
"Ezânla Kâmet arasında yapılan duâ red olunmaz."

Mescitler Binâ Etmek

Muttefekun 'Aleyh olan Osmân hadisinde, Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in mescidinin inşası zamanında insanlar kendisi hakkında dedikodu yaptıkları anda şöyle demiştir: **Siz çok kelâm eder oldunuz! Hâlbuki ben, Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i şöyle buyururken işittim:**

"Bir kimse, من بنى مسجداً بيتي به وجه الله بنى الله له بيتاً في الجنة Allah'ın rızasını kazanmak için mescit bina ederse; Allah da ona Cennette bir ev bina eder."

Namaz İçin Mescitlere YürümeK

Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

صلاة الرجل في الجماعة تضعف على صلاته في بيته، وفي سوقه، خمسة وعشرين ضعفاً، وذلك أنه: إذا توضأ فأحسن الوضوء، ثم خرج إلى المسجد، لا يخرج إلا الصلاة، لم يخط خطوة، إلا رفعت له بها درجة، وحط عنه بها خطيئة، فإذا صلى، لم تنزل الملائكة تصلي عليه، ما دام في مصلاه: اللهم صل عليه، اللهم

Kişinin cemaatle kıldığı namazın sevabı evinde ve çarşıda (iş yerinde) kıldığı namazından yirmibeş kat fazladır. Şöyle ki; âbdest alınca güzel bir abdest alır, sonra mescide gider, evinden çıkarken sadece mes-cid gâyesiyle çıkmıştır. Bu sırada attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir, bir günahı affedilir. Namazı kıldı mı, namazgâhında olduğu müddetçe melekler ona rahmet okumaya devam ederler ve şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Buna rahmet et, merhamet buyur.” “Sizden herkes, namazı beklediği müddetçe namaz kılıyor gibidir.”

Yine Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Mûsa hadisinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إن أعظم الناس أجرا في الصلاة أبعدهم إليها ممشى، فأبعدهم. والذي ينتظر الصلاة حتى يصل إليها مع الإمام أعظم أجرا من الذي يصل إليها ثم ينام “***Namazda en çok sevap alan kimse, en uzak olanlarıdır, yürüme yönüyle en uzaktan gelenler, imamla kılıncaya kadar namazı bekleyen kimse, hemen kılıp sonra da uyuyandan daha çok sevaba mazhardır.***”

Evlerde Nâfile Namaz Kılmak

Zîra Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Ömer hadisinde Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

(Nâfile) Namazlarınızdan bir pay da evlerinize ayırınız. Onları kabristana benzetmeyiniz.”

Ayrıca Muttefekun ‘Aleyh olan Zeyd İbn-u Sâbit hadisinde Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

فصلوا أيها الناس في بيوتكم فإن أفضل الصلاة صلاة المرء في بيته إلا ... “***Ey insanlar! (nâfileleri) namazlarınızı evlerinizde kılınız. Zîrâ farz olanları müstesnâ, na-***

mazın en fazîletli olanı kişinin kendi evinde kıldığı namazdır.”

Kıyâm-ul Leyl

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

Vücutları yataklardan uzak kalır. [Secde 16] Ve şöyle buyurdu:

Onlar Geceleri pek az uyurlardı. [ez-Zâriyât 17]

Ve Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasûlullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

يعقد الشيطان على قافية رأس أحدكم إذا هو نام ثلاث عقد، يضرب كل عقدة: عليك ليل طويل فارقد، فإن استيقظ فذكر الله انحلت عقدة، فإن توضأ انحلت عقدة، فإن صلى انحلت عقدة، فأصبح نشيطا طيب النفس، وإلا أصبح خبيث النفس كسلان **“Biriniz uyuyunca ensesine şeytan üç düğüm atar. Her düğümü atarken, düğüm yerine eliyle vurarak üzerine uzun bir gece olsun, yat” dileğinde bulunur. Adam uyanır ve Allah’ı zikrederse bir düğüm çözülür, abdest alacak olursa bir düğüm daha çözülür, namaz kılsa bütün düğümler çözülür ve böylece canlı ve hoş bir hâlet-i ruhiye ile sabaha erer. Aksi halde habîs ruhlu (içi kararmış) ve uyuşuk bir halde sabaha erer.”**

Ayrıca Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Mes’ûd hadisinde şöyle dedi:

“Nebî huzurunda bir gece sabaha kadar uyuyan bir adam zikredildi. O da; **“Bu kişi, kulaklarına -veya (Ravi) kulağına dedişeytânın bevlettiği kişidir.”** diye buyurdu.” Nebî’den İbn-u Ömer’in rivâyet ettiği Muttefekun ‘Aleyh olan hadisinden dolayı, kişi gece namazının en sonunda Vitr yapması sünnettir. ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm buyurdu ki;

اجعلوا آخر صلاتكم بالليل وترا **“Gece namazınızın sonunu vitr kılınız!”**

Cum’a Günü Ğusletmek

Zîra Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Ömer hadisinde Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

إذا جاء أحدكم الجمعة فليغتسل **“Her biriniz Cum’a’ya gelirken yıkansın.”**

Yine Selmân el-Fârîsî RادیAllahu ‘Anh hadisinde Rasulullah buyurdu ki;

من اغتسل يوم الجمعة، وتطهر بما استطاع من طهر، ثم ادهن أو مس من طيب، ثم راح فلم يفرق بين اثنين، فصلى ما كتب له، ثم إذا خرج الإمام أنصت، غفر له ما بينه وبين الجمعة الأخرى **“Kim, Cum’a günü ğusl edip elinden geldiği kadar temizlendikten ve (başını, sakalını) yağladıktan, yâhud evindeki kokudan süründükten sonra çıkar, yanyana oturan iki kimsenin arasını açmaksızın, ona takdîr edildiği kadar namaz kılar, daha sonra da imam (minbere) çıkınca sesini keser ise, o cum’a ile öteki cum’a arasındaki günahları bağışlanır.”** [el-Buhârî rivâyet etti.]

Nâfile Sadaka Vermek

Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde Rasulullah şöyle buyurdu:

من تصدق بعدل تمرة من كسب طيب، ولا يقبل الله إلا الطيب، وإن الله يتقبلها **“Kim ki, temiz kazancından bir hurma değerinde bir şey tasadduk ederse -ki Allah ancak temizi kabul eder- Allah bunu sağ eliyle kabul eder. Sonra o tek hurma kadar sadakayı, dağ gibi oluncaya kadar, sizin biriniz erkek küheylân tayını büyüt-tüğü gibi sâhibi için büyütür.”**

Ve Muttefekun ‘Aleyh olan Adıyy İbn-u Hâtim Radi-

yAllahu ‘Anh hadisinde, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını işittim demiştir:

ما منكم من أحد إلا وسيلكم الله يوم القيامة، ليس بين الله وبينه ترجمان، ثم ينظر فلا يرى شيئاً فُدَامَهُ، ثم ينظر بين يديه فتستقبله النار، فاتقوا النار ولو بشق تمره **“Sizden herkese Allah, aralarında bir tercüman olmaksızın, doğrudan doğruya hitâb edecektir. Kişi o zaman (ateşe karşı bir kurtuluş yolu bulmak üzere) sağına bakar, hayatta iken gönderdiği amellerden başka birşey göremez. Soluna bakar, orada da hayatta iken işlediği amellerden başka birşey göremez. Ön cihetine bakar. Karşısında ateşi görür. Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun!”**

Yine sahih bir isnâdla Ebû Ya’lâ’da geçen ve el-Hâkim’de sahihlediği, ez-Zehebî’inde ona muvâfakat ettiği Câbir hadisinde Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Ka’b İbn-u Ucre’ya şöyle buyurdıklarını işitmiştir:

يا كعب بن عجرة الصلاة قرآن والصوم حنة والصدقة تطفئ الخطيئة كما تطفئ الماء النار **“Ey Ka’b İbn-u Ucre! namaz yakınlıktır, oruç kalkandır, sadaka ise, suyun ateşi söndürdüğü gibi hataları söndürür...”** Sadakaların efdal olanı, Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra’nın; **“Allah kendi arşının gölgesi altında yedi kişiyi gölgelecektir.”** hakkındaki hadisinden dolayı, gizli verilen sadakadır. Zikrettikleri arasında şu kimse de vardır:

“Sağ elinin verdiği sol eli duymayacak derecede gizli sadaka veren kimse.”

Ve Muttefekun ‘Aleyh olan Zeyneb es-Sekafiyye hadisinden dolayı akrabalara verilen sadakadır. (Zeyneb) dedi ki; Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“Evet, bunlardan her iki-

si için iki ecir vardır: Biri akrabalık eciri, öbürü de sadaka eciri.”

Borç Vermek

Zîra İbn-u Mâce, ibn-u Hibbân ve el-Beyhâkî'deki 'Abdullah İbn-u Mes'ûd hadisinde Nebî buyurdu ki;

“Bir Müslümana bir şeyi iki kere borç olarak veren hiçbir Müslüman yoktur ki, onun bu davranışı, o şeyi bir kere sadaka etmiş gibi sevap olmasın!”

Zengine Mühlet Vermek, Eli Dar Olana Kolaylık Göstermek

Muttefekun 'Aleyh olan Huzeyfe hadisinde, Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işittim demiştir:

إن رجلا كان فيمن كان قبلكم، أتاه الملك ليقبض روحه، فقيل له: هل عملت من خير؟ قال: ما أعلم، قيل له: انظر، قال: ما أعلم شيئا غير أنني كنت أبايع الناس في الدنيا وأجازيهم، فأنظر الموسر وأتجاوز عن المعسر، فأدخله الله الجنة **“Sizden önce yaşamış olan birisine ruhunu kabz etmek üzere melek gelmiş idi. Sordu: “Bir hayır işledin mi?” Adam; “Bilmiyorum.” diye cevapladı. Kendisine tekrar; “Hele bir düşün (belki hatırlarsın)” dendi. Adam; “Bir şey hatırlamıyorum, ancak dünyada iken insanlarla alış-veriş yapardım. Bu muâmelelerimde zengine ödeme müddetini uzatır, fakire de (ödeme işlerinde müsâmaha ve bazı eksikliklerini bağışlamak sûretiyle) kolaylık gösterirdim” dedi. Allah onu (bu kadar cık iyiliği sebebiyle affedip) Cennetine koydu.”**

Yemek Yedirmek

Muttefekun 'Aleyh olan 'Abdullah ibn-u 'Amr hadisinde, bir kişi Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e; **“İslâm'da hangi amel daha hayırlıdır?”** diye sordu.

yapayım)” dedim. O; **“Sana, orucu tavsiye ederim, zira onun bir eşi yoktur.”** dedi. Ben üçüncü kere; **“Ey Allah’ın Rasûlü!, bana bir amel emret (ki yapayım).”** dedim. O, yine; **“Sana, orucu tavsiye ederim, zira onun bir benzeri yoktur.”** buyurdu.”

en-Nesâî ve İbn-u Huzeyme Sahîh’inde rivâyet etmişlerdir. elHâkim’de rivâyet edip sahihlemiş, ez-Zehabî’de ona muvâfakat etmiştir. Bu genelde tüm insanlar, özelde ise, Allah yolunda gazveye çıkan kimseler içindir. Ayrıca Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Saîd hadisi de bunlar hakkında vârid olmuştur. Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki;

ما من عبد يصوم يوماً في سبيل الله. إلا باعد الله، بذلك اليوم، وجهه عن النار سبعين خريفاً **“Allah yolunda bir gün oruç tutan kimşenin yüzünü, Allah yetmiş yıl ateşten uzaklaştırır.”**

Yine şevvâl ayında tutulan altı gün oruç, arafe günü tutulan oruç, Allah’ın *Subhanehû ve Teâla* ayı, muharrem’de tutulan oruç, özellikle Aşûre günü tutulan oruç, her aydan üç gün tutulan oruç ve Pazartesi ve Perşembe günleri tutulan oruç mendûblardandır.

Ramazân’da, Özellikle Kadir Gecesi ve Son On Gün Kıyâm-ul Leyl Yapmak

Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinde buyurdu ki;

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يرغب في قيام رمضان من غير أن يأمرهم Ra-
sulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* onları, kesin bir emirde bulunmaksızın Ramazan gecelerini ihyaya teşvik ederdi. (Bu maksadla) derdi ki; **“Kim Ramazan gecelerini, sevabına inanarak ve bunu elde etmek niyetiyle (namazla) ihya ederse geçmiş günahları affedilir.”**

Yine ondan (Ebû Hurayra'dan) rivâyet edilen Muttefekun 'Aleyh olan hadiste Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

“Kim Kadir gecesini inanarak ve mukafatını Allah'tan diliyerek ihya ederse, geçmiş günahları affedilir.”

Ve Muttefekun 'Aleyh olan bir hadiste 'Âişe'den şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم، إذا دخل العشر، أحيا الليل وأيقظ أهله
 “Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem (Ramazan'ın) son on günü girince geceleri ihya eder, âile halkını uyandırır, diğer aylarda görülmeyen bir gayrete girer, izârını da bağlardı.”

Sahûra Kalkmak

Muttefekun 'Aleyh olan Enes hadisinde Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

“Sahûra kalkınız! Zîra sahûrda bereket vardır.”

İftâr için Acele Etmek

Muttefekun 'Aleyh olan Sehl İbn-u Sa'd hadisinde Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

“İnsanlar, iftâr için acele ettikleri sürece hayır içerisinde olacaklardır.”

Bir hurma ile iftâr etmesi onun için sünnettir. Eğer hurma bulamaz ise, su ile iftâr eder. Sebebi, İbn-u Hibbân ve İbn-u Huzeyme Sahîh'lerinde rivâyet edip et-Tirmizî'nin de sahih ve hasen hadistir dediği Selmân ibn-u Âmir ez-Zabî hadisinde Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إذا أفطر أحدكم فليفطر على تمر، فإنه بركة، فإن لم يجد تمرًا فليفطر على
 “Sizden birisi iftâr ettiği zaman hurma ile iftâr etsin, bulamadığı halde su ile iftâr

eylesin. Çünkü su temizdir.” el-Hâkim ve İbn-u Hüzeyme'deki Enes hadisi de bu mânâdadır.

Oruçluya İftâr Yemeği Vermek

İbn-u Hibbân ve İbn-u Hüzeyme'nin Sahîh'lerinde ge-
cip, et-Tirmizî'nin de sahih ve hasen hadistir dediği Zeyd
ibn-u Hâlid el Cühenî hadisinde Rasulullah buyurdu ki:

من فطر صائماً كان له مثل أجره، غير أنه لا ينقص من أجر الصائم شيئاً
**“Kim bir oruçluya iftar verirse, oruçlunun sevap-
bından hiçbir şey eksilmeksizin, oruçlunun sevap-
bı gibi sevap alır.”**

‘Umreye Gitmek

Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh*
hadisinde Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* buyur-
du ki;

العمرة إلى العمرة كفارة لما بينهما، والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة
**“Bir umre, diğer umreye arada işlenenler için ke-
farettir. Hacc-ı Mebrûr’un karşılığı Cennetten
başka bir şey olamaz!”**

Ramazân'da umre yapmak Hac'ca bedeldir. Bu bağ-
lamda Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Abbâs hadisinde Ra-
sulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

عمرة في رمضان تعدل حجة
**“Ramazan'daki bir umre
hacca muâdil olur.”**

Zil-Hicce'nin On Gününde Sâlih Ameller İşlemek

el-Buhârî'deki İbn-u Abbâs hadisinde Rasulullah *Sal-
lAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* buyurdu ki:

ما من أيام العمل الصالح فيها أحبُّ إلى الله من هذه الأيام العشر - يعني أيام
العشر - فقالوا يا رسول الله: ولا الجهاد في سبيل الله؟ قال: “ولا الجهاد في سبيل
الله، إلا رجل خرج بنفسه وماله، فلم يرجع من ذلك بشيء”
**“Salih amelin
Allah'a en ziyâde sevgili olduğu bu on günden
başka hiç bir gün yoktur!”** –Yani on gün- buyurmuş-

tu. (Ashâb); **“Allah yolundaki Cihâddan da mı?”** diye sordular. **“Cihâddan da! Ancak bir kimse, canını, malını tehlikeye atarak çıkar, hiçbir şeyle dönmezse (yani Cihâd sırasında ölürse) o kimse harîç buyurdu.”**

Şehâdeti İstemek

Muslim'deki Sehl İbn-u Hanîf hadisinde Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

من سأل الله الشهادة بصدق بلغه الله منازل الشهداء، وإن مات على فراشه
“Allah'tan şehâdeti doğrulukla isteyen kimseyi, Allah, o kimse yatağında ölse de şehidler menzilesine ulaştırır.”

Kehf Sûresini veya Başından yahût Sonundan On Âyet Okumak

Muslim'de geçen Ebû'd Derdâ hadisinde Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

من حفظ عشر آيات من أول سورة الكهف، عصم من الدجال وفي رواية: من
“Kim Kehf sûresinin başından -bir başka rivâyette; sonundan- on âyet ezberlerse Deccâl (fitnesinden) emin olur.”

Bu günümüzde Deccâl'dan korunma garantisi içerisinde olmak isteyen Müslüman, Cum'a gecesi ve gündüzü Kehf Sûresini tamamen okusun! eş-Şâfiî, el-'Umm'da bunu müstehab gördü ve **“Bu konuda hadis vârid olduğundan dolayı böyledir”** diye buyurdu.

Alırken, Satarken, Borcu Öderken ve Alacağımı İsterken Müsâmahakâr Olmak

el-Buhârî'de Câbir'den Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

رحم الله رجلا، سمحا إذا باع، وإذا اشترى، وإذا اقتضى
“Satarken, alırken, alacağımı talep ederken müsâmaha gösteren kimseye Allâh merhâmet eylesin!”

Muttefekun ‘Aleyh olan bir hadiste Ebû Hurayra’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أن رجلاً أتى النبي صلى الله عليه وسلم يتقاضاه فأغظ، فهم به أصحابه، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دعوه، فإن لصاحب الحق مقالا. ثم قال: أعطوه سنا مثل سنه. قالوا: يا رسول الله لا نجد إلا أمثال من سنه، فقال: أعطوه، فإن من **“Bir adam (parası ödenmemiş) bir devesinin borcunu istemek üzere Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem geldi. Bu sırada kaba sözler sarfetti, hatta Ashâb’i ona haddini bildirmek istedi. Ancak Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem buna meydan vermeyip; “Bırakın onu! Hak sâhibinin konuşma hakkı vardır.” buyurdu, sonra da; “Devesinin yaşı ile aynı yaşta bir deve ona verin!” diye emretti. (Ashâb); “Ey Allah’ın Rasûlü! Biz onun devesi gibi bir deve bulamıyoruz. Bulduklarımız onunkinden daha değerli.” dediler. ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm; “Onu verin. Zîra en hayırlımız, borcunu en iyi ödeyendir!” buyurdu.”**

Yine Muttefekun ‘Aleyh olan bir hadiste Câbir’den şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

“Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ondan bir deve satın aldı. Sonra onun için terâzi ağır basarak tartıp verdi.”

Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e Salât ve Selâm Getirmek

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا **Allah ve melekleri Nebî’ye hep salât ederler. Ey îmân edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir içtenlikle selam verin.** [el-Ahzâb 56]

Muslim’deki ‘Abdullah ibn-u ‘Amr hadisinde ise O, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlar-ken işitmiştir:

“Kim bana bir salât-ı şerîfe getirirse, Allah ona on salât (rahmet) eder.”

Mutî'nin Özel Sürçmelerini Örtmek

Müslüman ma'siyeti ya gizlice ve örtbas ederek ya da küstahça açıktan açığa vurarak yapar. Dolayısıyla birincisi İbn-u Ömer'in Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'den rivayet ettiği Muttefekun 'Aleyh olan hadisinden dolayı örtülür, gizlenir.

“Her kim bir Müslüman(n kusurunu) örterse, Allah da Kuyâmet gününde onu(n kusurunu) örter.”

Ve Muslim'deki Ebû Hurayra hadisinden dolayı da Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem buyurdu ki;

“Her kim bir Müslüman(n kusurunu) örterse, Allah da dünyada ve âhirette onu(n kusurunu) örter...”

Ayrıca İbn-u Hibbân Sahîh'inde ve el-Hâkim'de Utbe İbn-u Âmir'den rivayet edip sahihlediği ve ez-Zehabî'ninde ona muvafakat ettiği hadisten dolayı da örtülür. (Utbe) Ben, Rasulullah'ı Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyururlarken işittim demiştir:

“Kim bir avreti (kusuru) örterse, sanki diri diri gömülen kız çocuğuna kabrinde hayât vermiş gibidir.”

Küstahça açıktan açığa (ma'siyet) işleyen kimseye gelince:

Onun (kusurunu) örtmenin bir anlamı yoktur. Çünkü o, kendi kendini ifşâ ederek rezil rüsvây etmekte ve Allah Subhanehû ve Teâla'nın örtbas ettiğini açığa vurmaktadır. Onun bu fiili, Muttefekun 'Aleyh olan Ebû Hurayra hadisinden dolayı haramdır. Ebû Hurayra Rasulullah SallAl-

lahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyururlarken işittim demiştir:

كل أمّتي معافى إلا المجاهرين، وإن من المجاهرة أن يعمل الرجل بالليل عملاً، ثم يصبح وقد ستره الله، فيقول: يا فلان، عملت البارحة كذا وكذا، وقد بات يستره ربه، ويصبح يكشف ستر الله عنه **“Ümmetimin hepsi affolunmuştur, yalnız açıktan açığa günah işleyenler müstesna. Açık günahlardan biri de; kul gecele- yin bir günah işler. Sonra Rabbi o günahı örtbas ettiği halde sabaha erer. Fakat kul: Ey filan! Ben dün gece şöyle şöyle yaptım diye söyler. Halbuki kendisi, Rabbi onun günahını örtbas ederek gecelemiştir. Rabbi onun günahını örttüğü halde geceler de sabahlayınca Allah’ın örttüğünü açar.”**

Mamâfih Müslümana yaraşan, açıktan açığa günah işleyenlerin ma’siyeti hakkında ileri geri konuşmaktan dilini korumasıdır. Bunu, onları örtbas etme açısından değil, aksine mü’minler arasında çirkefin yayılmasından korktuğundan dolayı ve lisâmı boş konuşmaktan korumak için yapar. Yalnız açıktan açığa günah işleyen bu fâsıktan sakındırması gerekir. İşte bunların hepsi, sürçmenin zararı, fâili ile sınırlı kalıp başkalarına sirâyet etmediği zaman ta- kınılması gerekli olan tavrılardır.

Lâkin zarar genel olup, devletin, toplumun ve ümmetin varlığına ilişkin ise, bu takdirde Muttefekun ‘Aleyh olan Zeyd ibn-u Erkam hadisinden dolayı tebliğ edilmesi ve keşfedilmesi vâcibtir. Dedi ki;

كنت في غزاة، فسمعت عبد الله بن أبي يقول: لا تنفقوا على من عند رسول الله حتى ينفضوا من حوله، ولئن رجعنا إلى المدينة ليخرجن الأعرز منها الأذل. فنكرت ذلك لعمي أو لعمر، فذكره للنبي صلى الله عليه وسلم، فدعاني فحدثته

“Ben savaşılar arasında bulunuyordum ki, ‘Abdullah İbn-u Ubeyy’i; “Allah Rasulünün yanında bulunan kimseleri beslemeyin ki etrafından dağılıp git-

sinler. Eğer Medine'ye dönersek andolsun kuvvetli olan, en hakîr olanı muhakkak oradan çıkaracaktır.” dediğini işittim. Ben hemen bunu, Amcama veya Ömer'e zikrettim. O da bunu, Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e zikretti. O da beni çağırdı, ben de ona haber verdim...”

Muslim'in rivâyetinde ise:

“... Ben hemen Nebî'e geldim ve bu sözleri kendisine haber verdim...” diye geçmektedir.

Bu fiil, 'Abdullah İbn-u Ubeyy'den ve yakınlarından yani münâfıklardan sâdır olduğu halde, bunu gizliyordu. Delili ise, Rasulullah ona sorduğunda, nitekim hadisten de anlaşıldığı gibi, bunu inkar etmişti. Neticede Zeyd İbn-u Erkam'ın nakli casusluk görüntüsünü alıyordu. Yasak olanı yapmak caiz olduğu zaman onun yapılması vâcibdir. Bunun içindir ki, bu gibi halde nakletmek vâcib olmaktadır. Zîra beklenen zarar kapsamlıdır.

Affetmek, Öfkeyi Yutmak ve Ezâya Katlanmak

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

“Öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” [Âl-i 'İmrân 134]

“Her kim sabreder ve affederse şüphesiz bu hareketi, azme değer işlerdendir.” [Şûrâ 43]

“O halde onlara güzel muamele et.” [el-Hicr 85]

“Ve cahillerden yüz çevir.” [el-A'râf 199]

“Bağışlasınlar ve ferâgat göstereyin. Allah'ın sizi bağışlamasından

hoşlanmaz mısınız?” [en-Nûr 22]

Muslim Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını rivayet etmiştir:

ما نقصت صدقة من مال وما زاد الله عبدا بعفو إلا عزا. وما تواضع أحد لله إلا رفعه الله **“Sadaka malı hiç bir zaman malı eksiltmez. Allah, kulun affetmesi sebebiyle ancak şerefini arttırır. Allah için alçak gönüllü davranan kimseyi Allah mutlaka yükseltir.”**

Ahmed, ceyyid bir isnâdla ‘Abdullah ibn-u Amr’dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını rivâyet etti:

ارحموا ترحموا، واغفروا يغفر لكم **“Merhâmet ediniz ki merhamet olunacaksınız. Affediniz ki affolunacaksınız.”**

Yine Ahmed, adamlarının sahihin adamları olduğu bir isnâdla ‘Ubâde ibn-u Sâmet’ten şöyle dediğini rivâyet etti:

ما من رجل يجرح في جسده جراحة فيتصدق بها إلا كفر الله تعالى عنه مثل ما **“Hiçbir kişi yoktur ki vücudunda bir yara çıkar, bundan dolayı tasaddukta bulunursa, Allahu Teâla tasadduk ettiğinin mislini günahlarından kefâret etmiş olmasın.”**

el-Buhârî ve Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını rivayet etmişlerdir:

ليس الشديد بالصرعة، إنما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب **“Kuvvetli kimse, pehlivan kişi değildir. Asıl kuvvetli kimse, öfke anında kendine hâkim olandır.”**

Muslim, Ebû Hurayra’dan şöyle rivâyet etti:

أن رجلا قال: يا رسول الله! إن لي قرابة. أصلهم ويقطعونني. وأحسن إليهم ويسبئون إلي. وأحلم عنهم ويجهلون علي. فقال “لئن كنت كما قلت، فكأنما تسفهم **“Bir kimse; “Ey Allah’ın Rasûlü! Benim bir takım akrabalarım var. Ben onlara sıla-i rahim yapıyorum. Oy-**

sa onlar benimle olan akrabalık bağlarını kesip koparıyorlar. Ben onlara ihsanda bulunuyorum. Onlar bana kötülük yapıyorlar. Ben onlar hakkında hayır düşünüyorum. Onlar bana câhillik yapıyorlar (beni bilmezden ve görmezden geliyorlar)” dedi. Bunun üzerine (Rasulullah) şöyle buyurdu: “Eğer dediğin gibiyse, sen onlara ileride kendilerini yakacak sıcak kül yedirmektesin. Sen bu hal üzere devam ettiğin sürece, onlara karşı Allah’ın yardımını sürekli seninle berâber olur.”

el-Burculânî sahih bir isnâdla Süfyân İbn-u Üyeyne’den, Ömer’in İbn-u Ayyâş’a ondan her türlü ezâ ve şidet görmesine rağmen şöyle buyurduğunu tahric etmiştir: **“Ey filan! Bize küfretmenin içerisinde boğulma, barışa da bir yer bırak. Çünkü biz, Allah Azze ve Celle’ye isyân eden kimseyi, onun hakkında Allah’a itâat etmekten daha fazla bir şey ile mükâfatlandırmayız.”**

İnsanlar Arasını Düzeltmek

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ **Önların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir ma’ruf yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen(in fısıldaşması) müstesna.** [en-Nîsa 114] Ve şöyle buyurdu:

وَالصُّلْحُ خَيْرٌ **Sulh hayırdır.** [en-Nisa 128] Ve şöyle buyurdu:

“**Allah’a takvalı olun ve arasını düzeltin.**” [el-Enfâl 1] Ve şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ **Mü’minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin.** [el-Hucûrat 10]

el-Buhârî ve Muslim, Ebû Hurayra’dan Rasulullah Sal-

Lallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

كل سلامى من الناس عليه صدقة، كل يوم تطلع فيه الشمس، يعدل بين الاثنين صدقة، ويعين الرجل على دابته فيحمل عليها، أو يرفع عليها متاعه صدقة، والكلمة الطيبة صدقة، وكل خطوة يخطوها إلى الصلاة صدقة، ويميط الأذى عن الطريق صدقة **“İnsanın eklemlerinden her biri için güneş doğan her günde bir sadaka gerekir. İki kimse arasında adil olman sadakadır. Bir kişiye hayvanına binerken yardım edip bindirmen veya eşyasını onun üzerine kaldırmaktan sadakadır. Kelime-i tayyibe (güzel söz, kelime-i tevhid) sadakadır. Namaz için attığın her adım için sadaka (sevabı) vardır. Eza veren şeyi yoldan kaldırmak sadakadır.”**

İki kişi arasında âdil davranmanın anlamı, o ikisi arasını âdil olarak düzeltmen demektir. Umm-u Külsûm Bint-u Ukbe ibn-u Ebî Muayt RadiyAllahu ‘Anh’dan, ben Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittim dediği rivâyet edilmiştir:

“İki kişinin arasını düzelteren, hayır söyleyip, hayır tebliğ eden kimse yalancı değildir.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Sehl İbn-u Sa’d es-Sâidî RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم بلغه: أن بني عمرو بن عوف، كان بينهم شر - و في رواية البخاري: شيء - فخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلح بينهم في أناس معه **“Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e Benî ‘Amr ibn-u Avf arasında bir şerrin olduğu- el-Buhârî’nin rivâyetinde ise, bir şeyin olduğu- haberi ulaştı. Bunun üzerine Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem, beraberinde insanlar olduğu halde onların arasını düzeltmek amacıyla çıktı...”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû’d Derdâ’dan RadiyAllahu ‘Anh Rasulullah SallAl-

lahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdıkları nakledildi:

ألا أخبركم بأفضل من درجة الصيام والصلاة والصدقة؟ قالوا: بلى. قال: صلاح **“Beri bakınız! Size, oruçtan, namazdan ve sadakadan daha faziletli olan şeyi söyleyeyim mi?”** (Sahabeler); “Buyur, yâ Rasûlallâh!” demeleri üzerine O; **“Bu, iki dargının arasını düzeltmektir. Çünkü iki dargının arasını ifsât etmek her şeyi alıp götürür.”** [Ahmed, İbn-u Hibbân Sahih’inde ve et-Tirmizî rivayet etti ve sahih ve hasendir dedi.]

Kâbirleri Ziyâret Etmek

Ebû Hurayra’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

زار النبي صلى النبي صلى الله عليه وسلم قبر أمه. فبكى وأبكى من حوله. فقال: “استأذنت ربي في أن أستغفر لها فلم يؤذن لي. واستأذنته في أن أزور قبرها فأذن لي. فزورواها. فإنها تذكّر الموت **“Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem annesinin kabrini ziyâret ettiğinde ağladı ve etrafındakileri de ağlattı. Sonra; “Rabbimden anneme istiğfar talep etmek için izin istedim, fakat bana izin vermedi. Kabrini ziyaret etmem için izin istedim, buna izin verdi.”** diye buyurdu. Daha sonra da; **“Artık onları ziyaret edebilirsiniz. Çünkü onlar size ölümü hatırlatır.”** buyurdu.” [Muslim]

‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm; **“Artık onları ziyaret edebilirsiniz.”** sözü, yani kabirleri demektir.

Amel Üzerinde Müdâvim Olmak

Burada söz konusu olan mendûb amellerdir. Farz olanlar ise, zâten zorunludur. Onların yeri burası değildir. Bu amaçla kim bu Sünnet’lerden bir sünneti seçerse, az da olsa üzerinde müdâvim olsun! ‘Âişe RadiyahAllahu ‘Anhâ’dan rivâyet edildi ki:

أن النبي صلى الله عليه وسلم دخل عليها وعندها امرأة، قال: من هذه. قالت: فلانة، تذكر من صلاتها، قال: مه، عليكم بما تطيقون، فوالله لا يمل الله حتى تملوا. وكان أحب الدين إليّ ما داوم عليه صاحبه **“Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve**

Sellem yanında bir kadın otururken ‘Âişe’nin yanına girdi ve sordu; **“Bu kadın kimdir?”** (Âişe); **“Filan kadındır.”** dedi ve kıldığı namaz-larını uzun uzun anlatmaya başladı. Bunun üzerine (Âleyhi’s Salâtu ve’s Selâm); **“Uzatma gücünüzün yettiğini yapın. VAl-lahi! siz usanmadıkça Allah (da sevap yazmaktan) usanmaz. O’nun en sevdiği ibâdet az da olsa sahibinin müdâvim olduğu ibâdettir.”** buyurdu.” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Abdullah İbn-u ‘Amr RadiyAllahu ‘Anh’dan rivayet edildi ki;

يا عبد الله لا تكن مثل فلان كان يقوم من الليل فترك قيام الليل “Ey ‘Abdullâh! Filan kimse gibi olma. Şöyle ki o, Kuyâm-ul Leyl yapıyordu. Sonra Kuyâm-ul Leyl’i terketti.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ahlâken En Haseniniz

Ahlâk, seciyeler toplamıdır. Onların şer'i mefhûmlarla kontrol edilmesi vâcibdir. Şeriâtın, bu ahlâklardan güzel gördüğü güzel, çirkin gördüğü de çirkin olur. Bunun nedeni şudur; Ahlâk şer'îattan bir parça, Allah *Subhanehû ve Teâla*'nın emirlerinden ve nehiyelerinden bir bölümdür. Şeriat güzel ahlâka teşvik etmiş, kötü ahlâktan da nehy etmiştir. Müslüman -özellikle daveti yüklenen kimse- üzerine, ilgili şer'i hükümlere uygun olarak güzel ahlâk ile nitelenme hırsı içerisinde olmak vâcibdir. Ahlâkın, İslâm'î akîde üzerine binâ edilmiş olması ve mü'minin bunlarla sadece Allahu Teâla'nın emri ve nehyi olmasına binâen nitelenmiş olmasının vâcib olduğu zikre değer ve üzerinde odaklaşılacak olan husustur. Mü'min doğru olur, çünkü Allah *Subhanehû ve Teâla* doğruluğu emretmiştir. Güvenilirdir, çünkü Allah *Subhanehû ve Teâla* güvenilir olmayı emretmiştir. Yoksa bu ahlâk, insanları daha çok ticâretine yönlendirmek gibi kendisi için maddî menfâat gerçekleştirmiş olması açısından değildir. Veya onların kendisini seçmesi için de değildir. Mü'minin doğruluğunu, kâfirin doğruluğundan ayıran işte sadece budur. **Birincisi**; doğru olur, çünkü Allah *Subhanehû ve Teâla* doğruluğu emretmiştir. **İkincisi ise**; doğru olur, çünkü bunun arkasında kendisi için bir menfâat gerçekleştirmek istemektedir. Aman Allah'ım! Her iki doğruluk arasında ne kadar da çok fark vardır.

Ahlâka İlişkin Bâzı Nasslar Şunlardır:

'Abdullah İbn-u Amr'dan Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Sizin en hayırlı olanları-

nız ahlak bakımından en güzel olanlarımızdır.”

[Muttefekun ‘Aleyh]

Nevvâs İbn-u Sem’ân’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ فَقَالَ: الْبِرُّ حَسَنُ الْخَلْقِ،
“Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e birr ve günah hakkında sordum.
“Birr; güzel ahlâktır. Günah da; içini rahatsız edip insanların muttali olmasını istemediğin şeydir.” buyurdu” [Muslim]

Ebû’d Derdâ RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

مَا شَيْءٌ أَثْقَلُ مِنْ مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ خُلُقٍ حَسَنٍ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
“Kıyâmet günü, mü’minin mizânında güzel ahlâktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allahu Teâla, çirkin, düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder.” (et-Tirmizî ve sahihtir hasendir dedi ve İbn-u Hibbân’da Sahih’inde)

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ الْجَنَّةَ قَالَ:
تَقْوَى اللَّهِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَسُئِلَ عَنْ أَكْثَرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ، قَالَ: الْقَمَمُ وَالْفَرْجُ
“Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e Cennete insanları en çok sokan şeyin ne olduğu soruldu: **“Allah korkusu ve güzel ahlâk!”** buyurdu. En ziyade neyin insanları ateşe soktuğundan soruldu: **“Ağız ve ferç.”** buyurdular.” (et-Tirmizî ve sahihtir dedi. İbn-u Hibbân Sahih’inde, el-Buhârî el-el-Edeb-il Mufrad’te, İbn-u Mâce, Ahmed ve el-Hâkim)

Ebû Umâme RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رِضَى الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحَقَّقًا، وَبَيْتٍ فِي وَسْطِ

الجنة لمن ترك الكذب وإن كان مازحاً، وبيت في أعلى الجنة لمن حسن خلقه
“Ben, haklı olsa bile tartışmayı terkedenden için Cennetin kenarında bir eve kefilim. Şaka dahi olsa yalanı terkedenden için Cennetin ortasında bir eve kefilim ve ahlakı güzel olan kimse için Cennetin en yükseğinde bir eve kefilim.” (Ebû Dâvud, en-Nevevî sahil bir hadistir dedi.)

Ebû Hurayra’dan şöyle rivâyet olunmuştur:

أكمل المؤمنين إيماناً أحسنهم خلقاً، وخياركم خياركم لنسائهم
“Mü’minlerin îmanca en kâmil olanı, ahlakı en güzel olanıdır. Sizin en hayırlınız, kadınlarına en hayırlı olanınızdır.” (et-Tirmizî ve sahihtir, hasendir dedi, Ahmed, Ebû Dâvud ve İbn-u Hibbân Sahih’inde)

Bu konuda ‘Âişe, Ebû Zerr, Câbir, Enes, Usâme İbn-u Şerîk, Muâz, Umeyr ibn-u Katâde ve Ebû Sa’lebe el-Huşennî *RadiyAllahu ‘Anh’*dan rivâyet edilmiş hadisler vardır ki, bunların hepsi hasen hadislerdir.

Bâzı Hâsen (Güzel) Ahlâklar

Hayâ’

İbn-u Ömer *RadiyAllahu ‘Anh’*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مر على رجل من الأنصار، وهو يعظ أخاه في الحياء، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دعه فإن الحياء من الإيمان
“Rasulullah fazla hayâh davranmaması konusunda kardeşine öğüt veren bir adama rastlamış ve ona şöyle demiştir: “Burak onu. Çünkü hayâ îmandandır.” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘İmrân İbn-u Husayn *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الحياء لا يأتي إلا بخير
“Hayâ ancak hayır getirir.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’ dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ - أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ - شُعْبَةٌ، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا **“İman, yetmiş küsur -veya altmış küsur- şu’bedir. Bu şu’belerden en üstünü “La ilâhe illallâh” sözüdür, en aşağı mertebede olanı da yolda bulunan rahatsız edici bir şeyi kenara atmaktır. Hayâ îmândan bir şu’bedir.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Hilm, Teenni ve Rifk

İbn-u Abbâs ve Ebû Saîd el-Hudrî RadiyAllahu ‘Anh’ dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Eşecc Abdu-l Kays’a şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Muhakkak ki sende Allah’ın sevdiği iki haslet var: Hilm (acele etmemek) ve Teenni.**” [Muslim]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’ dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Allah Teâla rifk sahibidir ve her işte rifkı sever.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’ dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الله رفيق يحب الرفق ويعطي على الرفق ما لا يعطي على العنف وما لا **“Allahu Te’âlâ refiktir. Rifkı sever. Sertlik edenlere ve başkalarına, vermediği şeyleri yumuşak davrananlara ihsan eder.”** [Muslim]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’ dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Rifk herhangi bir şeyde bulunursa onu mutlaka ziyaretlendirip güzelleştirir, sökölüp koparıldığı**

herhangi bir şeyi de muhakkak çirkinleştirip kötüleştirir.” [Muslim]

Cerîr İbn-u ‘Abdullah RadiyAllahu ‘Anh’dan, ben Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittim dediği rivâyet olunmuştur:

من يحرم الرفق يحرم الخير **“Bir kimse rıfkdan (yumuşak huyluluktan) mahrum ise hayırdan mahrumdur.”** [Muslim]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan, ben Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i şöyle buyururlarken işittim dediği rivâyet olunmuştur:

اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَشَقَّ عَلَيْهِمْ، فَاشْفُقْ عَلَيْهِ، وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ أُمَّتِي شَيْئاً فَارْفُقْ بِهِ، فَارْفُقْ بِهِ **“Allah’ım! Kim ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara sıkıntı verirse, ona sıkıntı ver. Kim de ümmetimin işinden bir şey üstlenir sonra da onlara nazik ve yumuşak davranırsa, ona yumuşak davran.”** [Muslim]

Sıdk/Doğruluk

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ **“Ey îmân edenler! Allah’tan korkun ve sâdıklar ile beraber olun.”** [et-Tevbe 119] Ve şöyle buyurdu:

فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ **“Allah’a sadâkat göstereleddi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu.”** [Muhammed 21]

İbn-u Mes’ûd RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

عليكم بالصدق. فإن الصدق يهدي إلى البر. وإن البر يهدي إلى الجنة. وما يزال الرجل يصدق ويتحرى الصدق حتى يكتب عند الله صديقاً **“Sıdka sarılnız! Zîra sıdk birr’e (iyiliğe) götürür, birr de**

Cennete götürür. Kişi, sürekli doğru söyler ve doğruyu ararsa, sonunda Allah'ın indinde siddik (doğru sözlü) diye kaydedilir... [Muttefekun 'Aleyh]

Ka'b İbn-u Mâlik RadiyAllahu 'Anh'dan kendi hâdisesi hakkında şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

حين تخلف عن رسول الله صلى الله عليه وسلم في غزوة تبوك. قال وقلت: يا رسول الله! إن الله إنما أنجاني بالصدق. وإن من توبتي أن لا أحدث إلا صدقا ما بقيت. **“Tebûk gazvesinde Rasulullah'dan geri kaldığında... Dedi ki: Dedim ki; “Ey Allah'ın Rasulü! Allah beni bu bâdireden ancak doğruluk sebebiyle kurtardı. Tövbem arasında, artık ben, bundan böyle yaşadığım müddetçe doğrudan başka bir söz söylemeyeceğim! Hususu da vardı...”** [Muttefekun 'Aleyh]

el-Hasen İbn-u 'Alî RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

“Sana şüphe veren şeyi terket, şüphe vermeyen şeye bak. Zîra sıdk (doğruluk) itminandır, yalan şüphedir.” (et-Tirmizî, hasendir, sahihtir dedi.)

'Abdullah İbn-u 'Amr RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle rivâyet edildi:

قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ قَالَ: كُلُّ مَحْمُومٍ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ. قَالُوا: صَدُوقِ اللِّسَانِ، نَعْرِفُهُ. فَمَا مَحْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: هُوَ النَّقِيُّ **“Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'e en efdal insan kimdir?”** diye sorulmuştu. **“Kalbi mahmûm (pak), dili doğru sözlü olan herkes”** buyurdu. (Ashâb): **“Doğru sözlülüğün ne demek olduğunu biliyoruz. Mahmûmü'l-kalb ne demektir?”** diye sordu. **“(Mahmûm kalb), Allah'tan korkan tertemiz kalptir, içinde günah yoktur, zülüm yoktur, kin yoktur, hased yoktur.”** (İbn-u Mâce, el-Heysemî ve el-Munzirî'den her biri isnâdını sahihlemiştir.)

Ebû Bekr es-Siddîk RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah

Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

عليكم بالصدق. فإنه مع البر. وهما في الجنة. **“Sıdk üzerinde müdâvim olunuz! Zîra o, birr ile (iyilikle) beraberdir. Onun her ikisi de Cennettedir...”** (İbn-u Hibbân Sahih’inde ve et-Taberâni onu, el-Munzirî ve el-Heysemî’inde hasenlediği bir isnâdla Muâviye’den tahrir etmiştir.)

Ebû Saîd el-Hudrî *RadiyAllahu ‘Anh’dan* Nebî *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

التاجر الصدوق الأمين مع النبيين والصديقين والشهداء **“Doğru ve güvenilir tâcir (âhirette) Nebî’ler, siddîklar ve şehitlerle beraberdir.”** (et-Tirmizî ve hasendir, sahihtir dedi.)

Söylediği ve Aktardığı Şeyi İyice Araştırmak ve Nakli Tetkîk Etmek

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ **Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme.** [el-İsrâ’ 36] Ve şöyle buyurdu:

ما يُلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ **İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında Rakîb, Atîd (adlı yazıcı melekler) bulunmasın.** [Kâf 18]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

كفى بالمرء كذبا أن يحدث بكل ما سمع **“Kişiye, her duyduğunu konuşması yalan olarak yeter.”** [Muslim]

Güzel Sözlü Olmak

Adiyy İbn-u Hâtim *RadiyAllahu ‘Anh’dan* Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

فاتقوا النار ولو بشق تمره، فمن لم يجد فبكلمة طيبة **“Yarım hurma**

ile de olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamayan güzel bir sözle korusun." [Muttefekun 'Aleyh]

Ebû Hurayra RadîyAllahu 'Anh'dan Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

"Güzel söz (kelime-i tayyibe), sada-kadır." [Muttefekun 'Aleyh]

'Abdullah İbn-u 'Amr RadîyAllahu 'Anh'dan Nebî Sal-lallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ عُزْفًا يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا، وَبَاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا. قَالَ أَبُو مَالِكٍ الْأَشْعَرِيُّ: لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَبَاتَ نِيَامًا **"Şüphesiz Cennette öyle odalar vardır ki dışları içlerinden, içleri de dışlarından görünür."** Ebû Mâlik el-Eş'arî; "Bunlar kimler içindir? yâ Rasulullah!" **"Güzel söz söyleyenler yemek yedirenler ve insanlar uyurken namaz kılanlar içindir."** buyurdu." (et-Taberânî. el-Heysemî ve el-Munzirî hasenleyip, el-Hâkim sahihlemiştir.)

Güleryüzlü Olmak

Ebû Zerr RadîyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

"Aman ha, ma'ruftan hiçbir şeyi küçümseme! Bu, kardeşini güler yüzle karşılamak bile olsa." [Muslim]

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ وَإِنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلِقٍ وَأَنْ تُفَرِّغَ مِنْ لَوْكٍ فِي إِيْنَاءِ أَخِيكَ **"Her bir ma'ruf sadakadır. Kardeşini güler yüzle karşılayan ve kendi kovandan kardeşinin kabına su boşaltman da birer ma'rufdur."** (Ahmed, et-Tirmizî ve bu hasen, sahih bir hadistir dedi.)

Ebû Zerr RadîyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

tur:

“Kardeşinin yüzüne tebesüm etmen sadakadır...” (Ahmed ve İbn-u Hibbân Sahîh’inde.)

Ebû Cerâ-l Huceymî’den şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم فقلت: يا رسول الله إنا قوم من أهل البادية فعلمنا شيئاً ينفعا الله تبارك وتعالى به قال: لا تحقرن من المعروف شيئاً ولو أن **“Ben Rasulullah’e vardım ve: “Ey Allah’ın Rasulü! Biz bedevî bir kavimiz. Bize, Allah Tebâreke ve Teâla’nın kendisi ile bizi faydalandıracağı bir şey öğret.” dedim. Bunun üzerine: “Sakın ha, ma’ruftan hiç bir şeyi küçük görme. Bu, su isteyenin kabına kovandan su boşaltmak ve kardeşinin yüzüne güler yüzle konuşmak bile olsa...” diye buyurdu.”** (Ahmed, Ebû Dâvud, et-Tirmizî ve hasendir, sahihtir dedi ve İbn-u Hibbân Sahîh’inde.)

Sadece Hayrı Konuşmak, Aksi Halde Susmak

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Her kim Allah’a ve Âhiret Günü’ne îmân ediyorsa ya hayrı konuşsun ya da sussun.” [Muttefekun ‘Aleyh]

el-Berâ İbn-u ‘Azîb RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

جاء أعرابي إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله علمني عملاً يدخلني الجنة قال إن كنت أقصرت الخطبة لقد أعرضت المسألة أعتق النسمة وفك الرقبة, فإن لم تطق ذلك فأطعم الجائع واسق الظمآن وأمر بالمعروف وإنه عن **“Bir A’rabî Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e geldi ve; “Yâ Rasulullah! beni Cennete götürecek bir ameli bana öğret.” dedi. “Valla-hi! Eğer ibadette kusurlu davrandıysan, isteği**

geniştettin: Öyleyse köle azat et, köleyi kurtarmaya çalış; buna gücün yetmezse aç kimseleri doyur, susuz olana su ver, ma'rûf'u emret ve münkerden nehyet; buna da gücün yetmezse, hayırlı olmayan sözlerden dilini koru!" (Ahmed, el-Heysemî adamları sikâdir dedi. İbn-u Hibbân Sahih'inde ve el-Beyhâkî eş-Şu'be'de.)

Sevbân RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

"Diline sahip olanlara, evini geniş tutanlara ve hataları üzerine ağlayanlara müjdeler olsun!" (et-Taberânî ve isnâdımı hasenlemiştir.)

Bilâl İbn-ul Hâris el-Muzennî RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الرجل ليتكلم بالكلمة من رضوان الله تعالى ما كان يظن أن تبلغ ما بلغت يكتب الله له بها رضوانه إلى يوم يلقاه، وإن الرجل ليتكلم بالكلمة من سخط الله ما كان يظن أن تبلغ ما بلغت يكتب الله له بها سخطه إلى يوم يلقاه **"Muhakkak ki kişi, Allah'ı razı edecek bir söz söylediğinde onun nereye ulaşacağını tahmin bile edemez. Allah Teâlâ o kişiye söylediği bu söz nedeniyle, karşılaşacağı güne kadar rızasını yazar. Yine kişi Allah'ı gazablandıran bir söz söyler ve bu sözün nereye varacağını tahmin bile edemez. Ama Allah o kişiye, söylediği bu söz sebebiyle, karşılaşacağı güne kadar gazabını yazar."** (Mâlik, et-Tirmizî ve hasendir, sahihtir dedi, En-Nesâî, İbn-u Mâce, İbn-u Hibbân Sahih'inde, el-Hâkim, ayrıca sahihledi, ez-Zehabi'de ona muvâfakat etmiştir.)

Mu'âz İbn-u Cebel RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

كنت مع النبي صلى الله عليه وسلم في سفر فأصبحت يوماً قريباً منه ونحن نسير فقلت: يا رسول الله أخبرني بعمل يدخلني الجنة ويباعدني من النار. ثم قال:

ألا أخبرك بملاك ذلك كله فقلت : بلى يا رسول الله، قال: كف عليك و أشار إلي لسانه، قلت يا رسول الله وإننا لمؤاخذون بما نتكلم به؟ قال: ثكلتك أمك، وهل يكب الناس في النار على وجوههم، أو قال: على مناخرهم إلا حصائد ألسنتهم *“Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ile beraber bir seferde idim. Bir gün yakınında bulundum. Beraber yürürken; “Yâ Rasulullah beni Cennete koyan, Cehennemden de uzaklaştıran bir ameli bana bildir.” dedim... Sonra şöyle buyurdu: “Bunların hepsini tutanı bildireyim mi?” Ben de; “Evet bildir Yâ Rasulullah.” dedim. “Şunu tutmandır.” buyurdu ve dilini işaret etti. Ben dedim ki; “Yâ Rasulullah biz konuştuğumuzdan sorguya çekilecek miyiz?” Şöyle buyurdu: “Hay Allah hayrını versin, insanlar dillerinin ekip biçtiğinden başkası için yüzüstü -veya burunları üzerine Cehenneme sürülürler mi?” (Ahmed, En-Nesâi, İbn-u Mâce ve et-Tirmizî ve hasendir, sahihtir dedi)*

Vefâ Göstermek

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ **“Ey îmân edenler! Akitlere vefâ gösteriniz.”** [el-Mâ’ide 1] Ve şöyle buyurdu:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا **“Verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü verilen söz, sorumluluğu gerektirir.”** [el-İsrâ 34]

Allah İçin Öfkelenmek

‘Alî İbn-u Ebî Tâlib *KerramAllahu Vechehu ve RadiyAllahu ‘Anh*’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

كساني رسول الله صلى الله عليه وسلم حلة سبراء. فخرجت فيها. فرأيت *“Nebî bana Siyerâ” (denilen ipekli) bir kumaş hediye etmişti. Ben de onu giyip çıktım. Bunun üzerine onun yüzünde öfke gördüm. Ben de onu kadınlarım arasında parçaladım (taksîm ettim).”* [Muttefe-kun ‘Aleyh]

Ebû Mes'ûd, 'Ukbe İbn-u 'Amr el-Bedrî RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: إني لا تأخر عن صلاة الصبح من أجل فلان. مما يطيل بنا. فما رأيت النبي صلى الله عليه وسلم غضب في موعظة قط أشد مما غضب يومئذ. فقال "يا أيها الناس! إن منكم منفرين. فأيكم Allah Rasullü'ne biri gelip; "Falanca bize (namaz kıldırırken) o kadar uzatıyor ki, sabah namazına gitmekten (adeta) geri kalıyorum." dedi. Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem hiçbir vaazında o günkü kadar kızgın görmedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "**Ey insanlar! İçinizde (cemaatı) nefret ettirenler vardır. Herhangi biriniz insanlara imam olursa hafif tutsun. Çünkü arkasında (cemaatin içinde) yaşlı olanı, zayıf olanı ve iş güc sahibi olanı var.**" [Muttefekun 'Aleyh]

'Âişe RadiyAllahu 'Anhâ'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم من سفر، وقد سترت بقرام لي على سهوة لي فيها تمانيل، فلما رآه رسول الله صلى الله عليه وسلم هتكته وقال: أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يضاھون بخلق الله 'Aleyhi ve Sellem bir seferden gelmişti. Ben bir sehveni (yani odasının içindeki yüklüğümü bir kısmı) üzerinde resimler bulunan nakışlı bir kumaşla örtmüştüm. Rasullullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem onu görünce, yüzü kızarmış bir şekilde onu söktü. Sonra; "**Ey 'Âişe! Kıyamet günü Allah indinde, insanların azab bakımından en şiddetlisi, yaratmakta Allah'a benzemeye çalışanlardır.**" [Muttefekun 'Aleyh]

Mü'minlere Husn-i Zanda Bulunmak

Allah şöyle buyurdu:

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ
Erkek mü'minler ve kadın müminler, onu (iftirayı) işittiklerinde keşke vicdanları ile husn-i zanda bu-

lunsalardı ve “bu apaçık bir iftiradır” deselerdi.

[en-Nûr 12]

Güzel Komşuluk Yapmak

Allah şöyle buyurdu:

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ **Allah’a kulluk edin ve O’na hiçbir şeyi or-
tak koşmayın! Ana-babaya, akrabaya, yetimlere,
yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın
arkadaşa, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara
(köle, cariye, hizmetçi ve benzerlerine) ihsân (iyilik) ile
davranın.** [en-Nisa 36]

İbn-u Ömer ve ‘Âişe *RadiyAllahu ‘Anhâ*’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Cebraîl kom-
şu hakkında öyle ısrarla tavsiyede bulundu ki,
komşuyu komşuya vâris kılacak zannettim.**” [Mut-
tefekun ‘Aleyh]

Ebû Şurayh el-Huzâî *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Nebî *Sal-
lAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet
olunmuştur:

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليحسن إلى جاره وفي رواية البخاري فليكرم
جاره “**Kim Allah’a ve Âhîret gününe inanıyorsa
komşusuna ihsanda bulunsun.**” el-Buhârî’nin ri-
vâyetinde ise “**Komşusuna ikramda bulunsun.**”
geçmektedir. [Muttefekun ‘Aleyh]

Enes *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve
Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Nefsim
elinde olana yemin ederim ki, kul kendisi için
sevdiğini komşusu içinde sevmezse îmân etmiş
olmaz.**” [Muslim]

‘Abdullah İbn-u ‘Amr *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

خير الأصحاب عند الله خيرهم لصاحبه، وخير الجيران عند الله خيرهم لجاره
“Allah indinde arkadaşların hayırlısı, arkadaşına hayırlı olanıdır. Allah indinde komşuların hayırlısı, komşusuna hayırlı olanıdır.” (İbn-u Huzeyme ve İbn-u Hibbân Sahih’lerinde, Ahmed, Ed-Dârimî, el-Hâkim ve Muslim’in şartına göre sahihtir dedi.)

Sa’d İbn-u Ebî Vakkâs *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

أربع من السعادة المرأة الصالحة والمسكن الواسع والجار الصالح والمركب الهنيء
“Dört şey vardır ki saâdettir; sâliha bir kadın, geniş bir ev, sâlih bir komşu ve konforlu bir binek...” (Hadis) (İbn-u Hibbân Sahih’inde ve Ahmed sahih bir isnâdla.)

Nâfi’ İbn-ul Hâris *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

من سعادة المرء الجار الصالح والمركب الهنيء والمسكن الواسع
“Şunlar kişi için saâdettir: Sâlih bir komşu, konforlu bir binek ve geniş bir ev.” (Ahmed, el-Munzirî ve el-Heysemî adamları, sahihin adamlarıdır demişlerdir.)

Ebû Zerr *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

يا أبا نر إذا طبخت مرقاً فأكثر ماءها وتعاهد جيرانك
Çorba pişirdiğin zaman suyunu çoğalt ve komşularını da unutma. [Muslim]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Ey Müslüman hanımlar! Komşu bir kadın, bir koyun paçası bile olsa komşusunun (hediyelerini) sakın küçük görmesin!” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قلت يا رسول الله إن لي جارين فألى أيهما أهدي قال: إلى أقربهما منك بابا
“Yâ Rasulullah! İki komşum var. Hediyeyi hangisine vereyim?” diye sordum. “Kapısı, sana daha yakın olana (ver).” buyurdu. [el-Buhârî]

Emânetkar Olmak

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

Muhakkak ki Allah, emânetleri sahiplerine iade etmenizi emreder. [en-Nîsa 58]

Huzeyfe RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

جاء أهل نجران إلى النبي صلى الله عليه وسلم، فقالوا: ابعت لنا رجالاً أميناً، فقال: لأبعثن إليكم رجلاً أميناً حق أمين. فاستشرف لها الناس، فبعث أبا عبدة بن الجراح **“Necran halkı, Nebî’ye gelerek; “Bize emin bir kimse gönder!” dediler. Allah Rasulü de; “Size gerçekten ve gerçekten emin bir kimse göndereceğim!”** buyurdu. Bu söz üzerine insanlar o yüce şerefe nâil olmak heyecanı ile beklediler. Ama O, Ebâ Ubeyde İbn-ul Cerrâh’ı gönderdi. [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Zerr RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قلت: يا رسول الله! ألا تستعملني؟ قال: فضرِب بيده على منكبي. ثم قال: يا أبا نذر! إنك ضعيف. وإنها أمانة. وإنها يوم القيامة، خزي وندامة. إلا من أخذها بحقها **“Ey Allah’ın Rasulü! beni memur ta’yin etmez misin?”** dedim. Bu sözüm üzerine, elini omuzuma vurdu ve sonra da; **“Ey Ebâ Zerr! sen zayıfsın,**

me'murluk ise bir emânettir. (Hakkını veremediğin taktirde) **Kıyâmet günü rüsvaylık ve pişmanlıktır. Ancak kim onu hakederek alır ve onun sebebiyle üzerine düşen vazifeleri eksiksiz edâ ederse o hariç."** buyurdu." [Muslim]

Huzeyfe İbn-ul Yemân'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

حدثنا رسول الله صلى الله عليه وسلم حديثين، رأيت أحدهما وأنا أنتظر الآخر: حدثنا "Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem bize iki hâdiseyi haber verdi. Bunlardan birinin gerçekleştiğini gördüm, diğerini de görmeyi gözlüyorum. Bize (emânetle ilgili olarak) şöyle anlattı: **"İlk önce emânet (iman, adâlet, emniyet duygusu) iyi kimselerin kalblerinin derinliğine inmiştir..."** [Mut-tefekun 'Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in, ümmetinden etrafında bulunanlara şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

اكفلوا لي بست أكفل لكم بالجنة"، قلت: ما هي يا رسول الله؟ قال: "الصلاة **Siz bana altı şeyi yapma sözü verin; ben de sizin Cennete girmenize kefil olayım."** "Yâ Rasulullah! bunlar nelerdir?" dedim. **"Namaz, zekât, emânet, ferç, mide ve dildir."** diye buyurdu." (et-Taberânî, el-Munzirî isnâdında be's olmadığını söylemiş, el-Heysemî ise hasenlemiştir.)

Emânet; şer'î tekliflerdir. Hatta bunlara itâat etmek olduğu da söylenmiştir. Emânet, bütün emirlere ve nehyelere şâmilidir. Halîfe güvenilirdir. Aynı şekilde vâli, amil, kadı, şûra meclisi üyesi, ordu emîri, elçi, imam (namaz kıldırın), oruç tutan, hacceden, zekât veren, daveti yüklenen, insanlara hayrı öğreten, ilim talep eden, müftî, vakıf sorumlusu, Beyt-ul Mal sahibi, satıcı, hârisci (henüz tarlada/ağaçta mahsûlü tahmin ve takdir eden kimseye denir), sadaka âmili, harâc

arâzisini ölçen, müçtehit, muhaddis, tarihçi, siyerci, ganimet âmili, sinâi daire müdürü, tefvîz vezîri, tenfîz vezîri, mütercim, çocuğa Kur'ân öğreten, ev reisi, ev hanımı, tabîb, ebe, eczâne, hemşire, ortak, ücretli, dar-ül hilâfe müdürü ve eli altında bulunan müdürler, satış müdürü, konuk evi müdürü, kreş müdürü, mutfak müdürü, koruma bölümü müdürü gibi, avukat, hanımı ile cimâ eden kimse, sır arkadaşı, gazeteci, haberleri devşiren, ameli gereği televizyonda ve internette insanların haberlerini duyan gazeteci ve diğerleri böyledir. Emânetin şanı yüce, alanı da geniştir. Az veya çok, küçük veya büyük dahi olsa, mükellefin zimmeti ondan bir nebze olsun hâli değildir.

Takvâlı Olmak ve Şüpheli Şeyleri Terketmek

Huzeyfe İbn-ul Yemân *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“İlmin fazîleti, ibâdetin fazîletinden daha hayırlıdır. Dininizin en hayırlısı ise, verâ'dır (takvâdır).” (Et-Tabarâni, el-Bezzâr; el-Munzirî isnâdı hasendir demiştir.)

en-Nu'mân İbn-u Beşîr *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'* i şöyle buyururlarken iştirak dediği rivâyet olunmuştur:

إن الحلال بين وإن الحرام بين وبينهما مشتبهات لا يعلمهن كثير من الناس. فمن اتقى الشبهات استبرأ لدينه وعرضه. ومن وقع في الشبهات وقع في الحرام. كالراعي يرعى حول الحمى. يوشك أن يرتع فيه. ألا وإن لكل ملك حمى. ألا وإن حمى الله محارمه. إلا وإن في الجسد مضغة، إذا صلحت صلح الجسد كله وإذا فسدت، فسد الجسد كله. ألا وهي القلب.

“Muhakkak helâl belli, harâm da bellidir. İkisi arasında bir takım şüpheli şeyler vardır ki, çok kimse bunları bilemez. Şüpheli şeylerden sakınan dinini ve namusunu korumuş olur. Şüpheli şeylere dalan kişi ise, harama düşer. Nitekim (içine girmek yasak olan) koru

etrafinda (davarlarını) otlatan çobanın hayvanları da her an bu yasak sahaya girebilir. Haberiniz olsun! Her hükümdarın (kendisine mahsus) bir korusu olur. Dikkat edin! Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Uyanık olunuz! Bedenin içinde bir lokmacık et vardır ki, o iyi olursa bütün beden iyi olur, bozuk olursa da bütün vücut bozulur. Dikkat edin! İşte o kalptir.” [Muttefekun 'Aleyh]

en-Nevvâs İbn-u Sem'ân RadiyAllahu 'Anh'dan Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

البر حسن الخلق، والإثم ما حاك في نفسك وكرهت أن يطلع عليه الناس
“Birr; güzel ahlâktır. Günah da; içini rahatsız edip insanların muttali olmasını istemediğin şeydir.” [Muslim]

Vâbisa İbn-u Ma'bed RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وأنا أريد أن لا أَدع شيئاً من البر والإثم إلا سألته عنه، فقال لي: “ ادن يا وابصة , فدنوت منه حتى مست ركبتي ركبته فقال يا وابصة أخبرك ما جئت تسألني عنه أوتسألني فقلت يا رسول الله فأخبرني قال جئت تسألني عن البر والإثم قلت نعم فجمع أصابعه الثلاث فجعل يكت بها في صدري ويقول يا وابصة استقت نفسك البر ما اطمأن إليه القلب واطمأنت إليه النفس والإثم “**Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'e varıp birr ve günah hakkında hiç bir şeyi eksik bırakmaksızın sormak istiyordum. Bana; “Yaklaş Ey Vâbisa!”** dedi. Ben de, dizim dizine değene dek ona yaklaştım. Sonra bana; **“Ey Vâbisa! Hakkında sormak için geldiğin şeyi sana haber vereyim mi?”** buyurdu. Ben de; **“Yâ Rasulullah haber ver!”** dedim. **“Birr ve günah hakkında sormak için geldin.”** dedi. Ben de; **“Evet.”** dedim. Bunun üzerine üç parmağını topladı ve kalbime iz bırakacak şekilde onlarla vurarak şöyle diyordu: **“Ey Vâbisa! Kal-**

bine sor. *Birr* (Sevab); Nefsin ve kalbin kendisine mutmain olduğu, yatıştığı şeydir. Günah da; İnsanlar, sana fetva verse bile, kalbi rahatsız eden ve gönülde tereddüte sebep olan şeydir.” (el-Munzirî,

bunu Ahmed hasen bir isnâdla rivâyet etti, en-Nevevî ise hasen bir hadis olduğunu, Ahmed ve Ed-Darimî, el-Musned’lerinde rivâyet etti demiştir.)

Ebû Sa’lebe el-Huşennî *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قلت يا رسول الله أخبرني بما يحل لي ويحرم علي قال: البر ما سكنت إليه النفس واطمأن إليه القلب والإثم ما لم تسكن إليه النفس ولم يطمئن إليه القلب وإن أفتاك المفتون *“Yâ Rasulullah! Bana, kendim için helâl ve harâm olanları bana haber ver.”* dedim. **“*Birr; nefsin kendisinde sukûnet bulunduğu ve kalbin mutmain olduğu şeydir. Günah da; müftüler sana fetvâ verse bile, nefsin kendisinde sukûnet bulmadığı ve kalbin de mutmain olmadığı şeydir.*”** buyurdu.” (el-Munzirî, bunu Ahmed’in ceyyid bir isnâdla rivâyet ettiğini, el-Heysemî ise, bunu Ahmed ve et-Taberânî’nin rivâyet ettiğini söylemiştir. Başından bir kısmı sahihte geçmektedir. Adamları sikâdır.)

Enes *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle rivâyet olunmuştur:

أن النبي -صلى الله عليه وسلم- وجد تمرّة فقال: “لولا أنّي أخاف أن تكون من الصدقة لأكلتها *“Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem (yolda) bir hurma buldu ve; “Eğer sadakadan (düşmüş) olacağından korkmasaydım bunu yerdim!”* buyurdu.” [Muttefekun ‘Aleyh]

el-Hasen İbn-u ‘Alî *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

دع ما يريبك إلى ما لا يريبك *“Sana şüphle veren şeyi terket, şüphle vermeyen şeye bak.”* (et-Tirmizî, hasen ve sahihtir demiştir; İbn-u Hibbân, Sahih’inde; en-Nesâî)

‘Atiyye İbn-u Urve Es-Sa’dî *RadiyAllahu ‘Anh’dan* *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لا يبلغ العبد أن يكون من المتقين حتى يدع ما لا بأس به حذرا مما به بأس
“Kul, sakıncalı şeylere girme endişesiyle sakıncası olmayan şeyleri de terk etmedikçe (gerçek) müttakiler seviyesine ulaşamaz.” (el-Hâkim, isnâdu sahihtir demiş, ez-Zehebî’de ona muvâfakat etmiştir.)

Ebû Umâme RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

سأل رجل النبي صلى الله عليه وسلم ما الإثم؟ قال: إذا حاك في نفسك شيء
“Bir adam Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e; “Gühah nedir?” diye sordu. “Bir şey içini rahatsız ediyorsa, derhal onu terk et (mendir).” Buyurdu. “İmân nedir?” diye sordu. “Kötülüğün seni üzüyor, iyiliğın de seni sevindiriyorsa, sen mü’minsin.” buyurdu.” (el-Munzirî, Ahmed’in sahih bir isnâdla rivâyet ettiğini söylemiştir.)

Alimlere, Yaşlılara ve Fazîlet Sahiplerine Saygı Göstermek:

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ
“De ki; hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakıyla düşünür.”

[ez-Zümer 9]

Câbir RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle rivâyet olunmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنَ الْقَتْلَى أَحَدٌ، ثُمَّ يَقُولُ:
“Uhud şehidlerini (defin sırasında) her ikisinin (cesedini) bir giysiye koyuyor, sonra da; “Kuran’ı hangisi daha çok almıştı?” diye sorup onlardan birine işaret edildiği takdirde, onu lahide (mezara ölüünün konularak, önüne tahta, kamaş gibi şeyler konulması ve toprağın ondan sonra atılması) takdim ediyordu.” [el-Buhârî]

İbn-u Abbâs RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAl-

lahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

البركة في أكابركم **“Bereket büyüklerinizdedir.”** (el-Hâkim, el-Buhârî’nin şartına göre sahihtir dedi; İbn-u Hibbân, Sahih’inde; İbn-u Müfelleh, el-Âdâb’ta isnâdı ceyyiddir dedi.)

‘Abdullah İbn-u ‘Amr RadiyAllahu ‘Anh’dan, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e ulaştırarak şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويعرف حق كبيرنا **“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin hakkını tanımayan bizden değildir.”** (el-Hâkim, sahihlemiştir; ez-Zehebî’de ona muvâfakat etmiştir.)

‘Ubâde İbn-u Sâmet RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ليس من أمتي من لم يجل كبيرنا ويرحم صغيرنا ويعرف لعالمنا حقه **“Büyüklerimizi yüceltmeyen, küçüklerimize merhâmet etmeyen ve âlimlerimizin hakkını tanımayan ümmetinden değildir.”** (el-Munzirî, Ahmed’in hasen bir isnâdla rivâyet etmiş olduğunu söylemiş; el-Heysemî ise, Ahmed ve et-Taberânî hasen isnâdla rivâyet etmiş demıştır.)

‘Amr İbn-u Şuayb’dan, babasından, dedesinden, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويعرف شرف كبيرنا **“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin şerefini tanımayan bizden değildir.”** (Ahmed, et-Tirmizî, Ebû Dâvud, el-Buhârî, el-Edeb’ül Müfred’te rivâyet etmiş, en-Nevevî sahih bir hadis olduğunu söylemiştir.)

‘Abdullah İbn-u Mes’ûd RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ليئني منكم أولوا الأحلام والنهي ثم الذين يلونهم ثلاثا، وإياكم وهيشات الأسواق **“Sonra beni hilm ve akıl sahipleriniz takip etsin,**

sonra onlara yakın olanlar.” diye üç kere söyledi. “Çarşıların kargaşalığundan sakının!” [Muslim]

Ebû Saîd Semûra İbn-u Cündeb *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

كنت على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم غلاما, فكنت أحفظ عنه فما
Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem zamanında ben çocuktum ve ondan bir
 şeyler ezberliyordum. Beni söz söylemekten alıkoyan, sa-
 dece orada yaşça benden büyük kişilerin bulunması idi.”
 [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Mûsa *RadiyAllahu ‘Anh’dan* *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuş-
 tur:

إن من إجلال الله إكرام ذي الشبهة المسلم وحامل الغالي فيه والجافي عنه وإكرام
 ذي السلطان المقسط “**Ak saç Müslümana (yaşlıya), haddi
 tecavüz etmeyen ve içindeki hükümlerle amel
 etmekten uzaklaşmayan Kur’an hâfızına ve âdil
 sultana ikram etmek, Allah’ı ta’zimdendir.**” (Ebû
 Dâvud; en-Nevevî hasen bir hadis; İbn-u Müfellef ise, isnâdı ceyyid demiştir)

Îsâr ve Muvâsât (Başkasını Kendisine Tercih Etmek)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği ri-
 vâyet olunmuştur:

جاء رجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: إني مجهود فأرسل إلى
 بعض نسائه فقالت: والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء ثم أرسل إلى أخرى فقالت
 مثل ذلك حتى قلن كلهن مثل ذلك: لا والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء فقال
 النبي صلى الله عليه وسلم: من يضيف هذا الليلة؟ فقال رجل من الأنصار أنا يا
 رسول الله فانطلق به إلى رحله فقال لامرأته: أكرمي ضيف رسول الله صلى الله
 عليه وسلم، -وفي رواية- قال لامرأته: هل عندك شيء؟ فقالت لا إلا قوت صبياني
 قال فعليهم بشيء، وإذا أرادوا العشاء فنوميمهم، وإذا دخل ضيفنا فأطفئ السراج وأربه
 أنا نأكل، ففعدوا وأكل الضيف وياتا طاويين فلما أصبح غدا على النبي صلى الله
 عليه وسلم فقال: لقد عجب الله من صنيعكما بضيفكما الليلة
“Bir adam, Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e geldi ve; ‘Ey Allah’ın

Rasulü! Ben muhtaç ve dermansızım.’ dedi. Bunun üzerine (Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem) hanımlarından birine haber gönderdi. O da; ‘Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, yanımda sudan başka bir şey yoktur.’ dedi. Sonra başka bir hanımına haber yolladı. O da; “yanında hiçbir şey olmadığını” söyledi. Nihayet bütün kadınları; “Hayır!, seni hak ile gönderene yemin ederim ki, yanımda sudan başka bir şey yok.” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem; ‘Bu adamı bu gece misafir edecek yok mu?’ dedi. Derhal Ensar’dan bir kişi; ‘Ben varım Ey Allah’ın Rasulü!’ diye cevap verdi. Hemen o adamı alıp evine götürdü. Zevcesine hitaben; ‘Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in misafirine ikram et.” dedi. -Başka bir rivâyette ise zevcesine hitâben; “Yanında yiyecek bir şey var mı?’ dedi.- Kadın; ‘Benim yanımda küçük çocuklarımın azığından başka bir şey yok.’ dedi. ‘O halde sen, çocukları bir şeyle avutup eğlendir ve akşam yemeği istediklerinde, onları uyut. Misafirimiz içeriye girdiği zaman kandili söndür de, ben de ona yemek yiyor gibi göstermeğe çalışayım.’ diye talimat verdi. Nihayet sofraya oturduklar ve misafir yedi. İkisi ise, aç geceledi. Sabah olunca Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e gitti. O da; ‘Bu gece Allah her ikinizin misafirinize karşı yaptığınız muameleden çok hoşnut oldu.’ **buyurdu.” [Muttefekun ‘Aleyh]**

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

طعام الاثنين كافي الثلاثة وطعام الثلاثة كافي الأربعة “**İki kişinin yemeği üç kişiye yeter, üç kişinin yemeği de dört kişiye yeter.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Saîd el-Hudrî *RadiyAllahu ‘Anh’*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

بينما نحن في سفر مع النبي صلى الله عليه وسلم إذ جاء رجل على راحلة له قال فجعل يصرف بصره يميناً وشمالاً فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من كان معه فضل ظهر فليعد به على من لا ظهر له ومن كان له فضل من زاد فليعد به على من لا زاد له قال فذكر من أصناف المال ما ذكر حتى رأينا أنه لا حق لأحد منا في فضل **“Biz, Rasulullah ile birlikte bir seferde iken, ansızın bir adam bineği üzerinde çıkageldi ve gözünü sağa sola çevirmeye başladı. Bunun üzerine Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem: “Kimin beraberinde fazla mal varsa, onu hiç mah olmayana iade etsin ve kimin de beraberinde fazla azık varsa, onu hiç azığı olmayana iade etsin.” dedi ve zikredecek mallar sınıfını zikretti. Nihâyet bizden birinin hiç bir fazlalık mala, hakkı olmadığını gördük.”** [Muslim]

Ebû Mûsa *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الأشعريين إذا أرملوا في الغزو أو قتل طعام عيالهم بالمدينة جمعوا ما كان عندهم في ثوب واحد ثم اقتسموه بينهم في إبناء واحد بالسوية فهم مني وأنا منهم **“Hakîkaten Eş’arîler, gazvede azıkları tükendiğinde, yâhud Medîne’de âilelerinin yiyeceği azaldığında hemen yanlarındakini (erzâkı) bir elbise de toplayıp sonra bir kab içinde (ölçerek) aralarında eşit olarak paylaşırlardı. Binâleyh; “Onlar benden, ben de onlardanım.”** buyurdu.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Cömert Olmak Ve Hayır Yönünde İnfâk Etmek

Allah şöyle buyurdu:

Siz (hayra) ne harcarsanız, O (Allah) onun yerine başkasını verir. [Sebe’ 39] Ve şöyle buyurdu:

وَمَا تَنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَنْظُمُونَ

Yapacağınız hayırları ancak Allah'ın rızası(nı kazanmak) için yapmalısınız. Hayır olarak verdiğiniz ne varsa; karşılığı size tam olarak verilir ve asla haksızlığa uğratılmazsınız. [el-Bakara 272] Ve şöyle buyurdu:

“İnfâk ettiğiniz her hayrı muhakkak Allah bilir.” [el-Bakara 273] Ve şöyle buyurdu:

“Si-zi, üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı şeylerden harcayın. Sizden îmân edip de (Allah rızası için) harcayan kimselere büyük mükâfat vardır.” [el-Hadîd 7] Ve şöyle buyurdu:

“Kendilerine verdiğimiz rızaktan (Allah için) gizli ve açık olarak sarf ederler.” [er-Ra'd 22, Fâtır 29] Ve şöyle buyurdu:

“Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça “birr” e eremezsiniz.” [Âl-i İmrân 92] Ve şöyle buyurdu:

“Allah yolunda mallarımı harcayanların misali, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfü geniştir, O herşeyi bilir.” [el-Bakara 261] Ve şöyle buyurdu:

“Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki, üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisenti düşer (de yine ürün verir). Allah, yap-

tıklarınızı görmektedir.” [el-Bakara 265] Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
الَّذِينَ يَحْرُثُونَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْرُثُونَ “Mallarını gece ve gündüz, gizli ve
açık hayra sarfedenler var ya, onların mükâfatları
Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de
çekmezler.” [el-Bakara 274] Ve şöyle buyurdu:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ وَالْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ “O takvâ sahipleri ki, bollukta da darlık-
ta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve
insanları affederler. Allah da güzel davranışta bu-
lunanları sever.” [Âl-i ‘İmrân 134]

‘Abdullah ibn-u Mes’ûd *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Nebî
SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet
olunmuştur:

لا حسد إلا في اثنتين رجل آتاه الله مالا فسلطه علىهلكته في الحق ورجل آتاه
الله حكمة فهو يقضي بها ويعلمها “Şu iki kişi dışında hiç kim-
seye hased etmek yoktur: Biri; Allah’ın kendisine
verdiği mal hak yolda sarfeden kimse. Diğeri de;
Allah’ın kendisine verdiği hikmetle hükmeden ve
bunu başkasına da öğreten hikmet sahibi kim-
se.” [Muttefekun ‘Aleyh]

İbn-u Mes’ûd *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Rasulullah *SallAl-
lahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olun-
muştur:

أيكم مال وارثه أحب إليه من ماله قالوا: يا رسول الله ما منا أحد إلا ماله أحب
“Hanginizin vârisinin malı kendi malından daha çok sevimlidir?” diye sordu.
Onlar da; “Yâ Rasûlallâh! İçimizde hiç bir kimse yoktur
ki, mal kendisine her şeyden sevimli olmasın.” dediler. O
da; “Çünkü hayra sarf ettiği mal kendi malıdır.
(Hayra sarfetmeyip ölünceye kadar) te’hîr ettiği malı
da vârisinin malıdır.” buyurdu.” [el-Buhârî]

Adiyy İbn-i Hâtîm’den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve*

Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

اتقوا النار ولو بشق تمره **“Tek bir hurmanın yarısı bile olsa kendinizi Cehennem ateşinden koruyunuz!”**

[Muttefekun 'Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ما من يوم يصبح العباد فيه إلا ملكان ينزلان فيقول أحدهما اللهم أعط منقفا **“Kulların kendisinde sabaha erdiği her bir günde muhakkak iki melek iner. Bunların birisi; Ey Allah'ım! Malından infak edene bir bedel ver, diye duâ eder. Diğeri de; Ey Allah'ım! (Mal) tutucu olana da telef ver, diye beddua eder.”** [Muttefekun 'Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

أنفق يا ابن آدم أنفق عليك **“Ey Âdemoğlu! İnfâk et ki, ben de sana infâk edeyim.”** [Muttefekun 'Aleyh]

Muttefekun 'Aleyh olan bir hadiste şöyle geçmektedir:

أن رجلا سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم أي الإسلام خير؟ قال: تطعم **“Bir adam Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e; “Hangi İslâm (amel) daha hayırlıdır?” diye sordu. “Yemek yedirmen, tanıdık tanımadık herkese selam vermendir.”** buyurdu.”

Ebû Umâme, Sudeyy İbn-u Aclân RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

يا ابن آدم إنك أن تبذل الفضل خير لك وأن تمسكه شر لك ولا تلام على كفاف **“Ey âdemoğlu! Eğer fazla malını Allah yolunda harcarsan bu senin**

onun bedeni üzerinde genişler, yahût uzar. Hattâ parmak uçlarını kaplar ve izlerini yok eder. Cimirri olan, bir şey infâk etmek istediğinde her bir halka bulunduğu yeri sıkar. O, bunları genişletmeye çalışır, fakat onlar genişlemez.” buyurmuştur.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra RadîyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

من تصدق بعدل تمرة من كسب طيب، ولا يقبل الله إلا الطيب، وإن الله يتقبلها **“Kim ki, temiz kazancından bir hurma değerinde bir şey tasadduk ederse -ki Allah ancak temizi kabul eder- Allah bunu sağ eliyle kabul eder. Sonra o tek hurma kadar sadakayı, dağ gibi oluncaya kadar, sizin biriniz erkek küheylân tayını büyüt-tüğü gibi sâhibi için büyütür.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Câhillerden Yüz Çevirmek

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

وَأَعْرَضَ عَنِ الْجَاهِلِينَ **“Ve câhillerden yüz çevir.”** [el-A'râf 199]

وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا **“Ve kendini bilmez kimse-ler onlara laf attığında (incitmeksizin) “Selam!” der-ler (geçerler).”** [el-Furkân 63]

İtâat Etmek

İtâat, iki çeşittir: Biri; herhangi bir kayıtlı mukayyet olmayan mutlak itâat ki, bu Allah Subhanehû ve Teâla ve Rasulü Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e itâattır. Diğeri ise; ma’rûfla mukayyet olan itâat ki, bu annebabaya, kocaya ve emîre itâattır. Dolayısıyla eğer ma’siyeti emrederse, hiç bir şekilde itâat yoktur. İşte, bu itâatlerin tamamı vâcibdir. Delilleri ise, ma’ruftur.

Bazı Zemmedilmiş Ahlaklar

Yukarıda geçenler methedilen **bazı güzel ahlâklardı. Ahlakın zemmedilen, nehy edilenleri de vardır. Bunlar:**

Yalan Söylemek

İbn-u Mes'ûd *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

...*وإن الكذب يهدي إلى الفجور، وإن الفجور يهدي إلى النار، وإن الرجل ليكذب حتى يكتب عند الله كذابا* **“... Yalan da kişiyi haddi aşmaya götürür. Haddi aşmak da ateşe götürür. Kişi yalan söylerse sonunda Allah'ın indinde yalancı diye kaydedilir.”** [Muttefekun 'Aleyh]

el-Hasen İbn-u 'Alî *RadiyAllahu 'Anh'*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

حفظت من رسول الله صلى الله عليه وسلم : “دع ما يريبك إلى ما لا يريبك فإن ريبة الصدق طمأنينة، والكذب ريبة **“Ben Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'den şunu hıfz ettim: “Sana şüphe veren şeyi terket, şüphe vermeyen şeye bak. Zîra sıdk (doğruluk) itminandır, yalan şüphedir.”** (et-Tirmizî; hasendir, sahihtir dedi)

Muttefekun 'Aleyh olan bir hadiste Nebî *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuşlardır:

أربع من كن فيه كان منافقا خالصا، ومن كانت فيه خصلة منهن كانت فيه خصلة من النفاق حتى يدعها: إذا أؤتمن خان، وإذا حدث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر **“Dört haslet vardır. Kimde bu hasletler bulunursa o kimse hâlis münâfıktır. Kimde de bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifâktan bir haslet var demektir: Emânet edilince hiyânet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, husûmet edince haddi aşar.”**

Ebû Bekr es-Siddîk (RadiyahAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“...**Yalandan sakınınız! Zîra o, fücûr ile (haddi aşmak ile) beraberdir ve onun her ikisi de ateştedir.**” (İbn-u Hibbân Sahîh’inde ve et-Taberânî, el-Munzirî ve el-Heysemî’inde hasanlediği bir isnâdla onu Muâviye’den tahric etmiştir.)

Semura İbn-u Cundeb RadiyahAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم مما يكثر أن يقول لأصحابه: (هل رأى أحد منكم من رؤيا). قال: فيقصد عليه من شاء الله أن يقصد، وإنه قال ذات غداة. وأما الرجل الذي أتيت عليه، بشرش شدقه إلى قفاه، ومنخره إلى قفاه، وعينه إلى قفاه، **Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem sık sık ashâbına; “Sizden bir rüya gören kimse yok mu?” diye sorardı. Görenler de, O’na Allah’ın dilediği kadar anlatırlardı. Bir sabah bize yine sordu. “Sonra ensesine kadar yüzünün derileri, burnu, gözü soyulan adama gelince; o evinden çıkıp yalanlar uydurup, uydurduğu yalanı âfâka ulaştıran kimsedir...”** buyurdu.” [el-Buhârî]

İbn-u Ömer RadiyahAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Şurası muhakkak ki, en büyük yalanlardan biri, görmediği bir şeyi gözlerinin gördüğünü iddia etmesidir.**” [el-Buhârî]

Ebû Hurayra RadiyahAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا ائتمن خان
“Münâfığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaad verdiğinde yerine getirmez, emânet

olduğunda hâinlik eder.” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

ما كان من خلق أبغض إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم من الكذب، وما “Ya-landan ziyâde hiç bir yaratık Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’i daha çok öfkelenendirmiyordu. Bir kim-
senin az bir yalanına muttali olduğunda, onun tövbe et-
tiğini bilince kalbindeki (öfke) hemen çıkıyordu.” (Ahmed, el-
Bezzâr, İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim; ayrıca sahihledi, ez-Zehbi’de ona muvâfakat etti.)

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAl-
lahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olun-
muştur:

ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا يذكهم ولا ينظر إليهم ولهم عذاب أليم: شيخ
“**Üç zümre vardır ki, Kuyâmet günü Allah Teâla onlarla konuşmaz, on-
lara bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlara elîm bir azâb vardır: Zina eden yaşlı, yalan söy-
leyen hükümdar, büyüklenen fakîr.**” [Muslim]

Behz İbn-u Hakîm’dan, babasından, dedesi Muâviye ibn-u Hayde RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

ويل للذي يحدث بالحديث به ليضحك به القوم فيكذب، ويل له، ويل له
“**Halkı güldürmek için yalan konuşan kimseye yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun!**”
(et-Tirmizî, hasen hadistir dedi, Ebû Dâvud, Ahmed, Ed-Dârimî, el-Beyhâkî)

Hakîm İbn-u Hizâm RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

البيعان بالخيار ما لم يفترقا فإن صدق البيعان وبيننا بورك لهما في بيعهما، وإن
كتما وكذبا محقت بركة بيعهما فعسى أن يربحا ربحا، ويمحقا بركة بيعهما. التميمي

“Alp-satanlar birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerdirler. Alp-satanlar alış-verişi sıdk ve doğruluk üzere yapar (kusuru) beyan ederlerse alış-verişleri her ikisi hakkında da mübarek kılınır. (Kusurları) gizlerler, yalan söylerlerse belli bir kâr sağlasalar bile, alışverişlerinin bereketini kaybederler. Yalan yemîn mahı rağbetli, kazancı bereketsiz kılar.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Rifâ’a İbn-u Râfi’ İbn-u Mâlik İbn-ul Aclân Ez-Zürkî-l Ensârî RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

خرجت مع النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمُصَلَّى. فرأى النَّاسَ يَتَّبِعُونَ فَقَالَ “يَا مَعْشَرَ التُّجَّارِ! “ فاستجابوا لرسولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَفَعُوا أَعْنَاقَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ إِلَيْهِ. فَقَالَ “إِنَّ التُّجَّارَ يُبْعَثُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فُجَّارًا، إِلَّا مَنْ اتَّقَى اللَّهَ وَبَرَّ وَصَدَّقَ” “Nebî ile beraber namazgâha doğru çıktığımda, insanların alış-veriş yapmakta olduklarını gördü ve; **“Ey tüccâr topluluğu!”** diye buyurdu. Onlar hemen omuzlarını ve gözlerini kaldırarak Allah’ın Rasulüne icâbet ettiler. Bunun üzerine; **“Şüphesiz ticaret erbâbı kuyâmet günü fâcirler olarak haşır olunur. Ancak Allah’tan korkanlar, iyilik yapanlar ve sadaka verenler hariç.”** buyurdu.” (et-Tirmizî, bu hasen ve sahih hadistir dedi, İbn-u Mâce, İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim, sahihledi, ez-Zehabi’de ona muvâfakat etti.)

‘AbdurRahmân İbn-u Şibli RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

إنَّ التُّجَّارَ هُمُ الْفُجَّارُ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَيْسَ قَدْ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ؟ قَالَ: بَلَى، وَلَكِنَّهُمْ يَحْلِفُونَ فَيَأْتِمُونَ، وَيُحَدِّثُونَ فَيَكْذِبُونَ **“Şurası kesindir ki, tâcirlerin çoğu fâcirdirler.”** (Ashâb) “Yâ Rasulullah! Allah, alış-verişi helâl kılmadı mı?” diye sordu. **“Evet helâl kıldı. Lâkin onlar, yemin ederek günaha girerler, konuştuklarında yalan söylerler.”** buyur-

du.” (el-Hâkim, isnâdı sahihtir dedi, ez-Zehebî’de ona muvâfakat etti, Ahmed, el-Heysemî, el-Mecmea’da adamların sikâ, el-Munzirî’de isnâdının ceyyid olduğunu söyledi.)

Ebû Zerr *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَأَهُمْ عَذَابَ أَلِيمٍ. قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقُلْتُ: كَاتِبُوا وَخَسِرُوا، وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْمَسْبِيُّ، وَالْمَتَّانُ، وَالْمُنْفِقُ سَلَعَتَهُ بِالْخَلْفِ الْكَانِبِ **“Üç kişi vardır ki, Allah Kıyâmet Günü onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlara elîm bir azap vardır.”** Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* bunu üç defa söyledi. Ben de; “Bunlar hüsrana uğradı, zarar ettiler, kim bunlar yâ Rasulullah?” dedim. Şöyle buyurdu: “(Yürürken kibirle elbisesini yerlerde) **süründüren, yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yeminle malını sarfedendir.**” [Muslim]

Selmân *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: أَشْمِطُ زَانٍ، وَعَاتِلُ مُسْتَكْبِرٍ، وَرَجُلٌ جَعَلَ اللَّهُ بِضَاعَةَ لَا يَشْتَرِي إِلَّا بِيَمِينِهِ وَلَا يَبِيعُ إِلَّا بِيَمِينِهِ **“Üç kişi vardır ki, Allah Kıyâmet Günü onların yüzüne bakmaz: Saçı sakalı ağarmış zânî, büyüklenen fakîr, Allah’ın verdiği mal yemîni ile satın alan ve yemîni ile satan kimsedir.”** (et-Taberânî, el-Kebîr’de, el-Munzirî, Râvileri sahîhde ihticac edilen kimselerdir dedi, el-Heysemî, ricâlî sahihin ricâlî olduğunu söyledi.)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلِمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ: رَجُلٌ حَلَفَ عَلَى سَلْعَةٍ لَقَدْ أُعْطِيَ بِهَا أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيَ وَهُوَ كَانِبٌ، وَرَجُلٌ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ كَانِبَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ رَجُلٍ مُسْلِمٍ، وَرَجُلٌ مَنَعَ فَضْلَ مَاءٍ، فَيَقُولُ اللَّهُ: الْيَوْمَ أَمْنَعُكَ فَضْلِي كَمَا مَنَعْتَ فَضْلَ مَا لَمْ تَعْمَلْ بِدَاكٍ **“Üç kişi vardır ki, Allah Kı-**

yamet gününde onlarla konuşmaz, onlara bakmaz: “Buna şimdi verileden daha fazlası verilmiştir” diye malı üzerine yalan yere yemîn eden kimse, Müslüman bir kişinin malını koparmak için ikindiden sonra yalan üzerine yemîn eden kimse ve su fazlalığını (susuzlardan) esirgeyen kimse. Allah da (Kıyâmet gününde): “Bugün ben de senden fazlını (lütfumu) esirgiyorum, tıpkı senin (dünyada iken) kendi elinin eseri olmayan şeyin fazlasını esirgediğin gibi.” der.” (el-Buhârî, el-Buhârî ve Muslim değişik lafızlarla tahrir etmişlerdir.)

Ebû Saîd RادیAllahu ‘Anh’dan şöyle rivâyet olunmuştur:

مر أعرابي بشاة فقلت تبيعنيها بثلاثة دراهم؟ قال لا والله، ثم باعها فنكرت ذلك
A’râbî yanında
bir koyun getirmişti. Ben de hemen; “Üç dirhem karşılığında bunu bana sat.” dedim. “Hayır, VAllahi! Olmaz.” dedi. Sonra onu sattı. Ben bunu, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e zikredince; “Dünyasına karşılık âhiretini satmıştır.” buyurdu.”

Yalan Söylemek Meselesi ile İlgili İki Husus Vardır:

Birincisi:

Tevriye ve Ta’rîz (Sözü Açık Söylemeyip Çıtlatmak)

Bu şu demektir: Manada zâhir olan bir lafzı kullanarak içerisinde mündemiç olan başka bir manayı kasetmen-dir. Yalnız bu mana, zâhir olanın hilâfıdır. Yahût birincisi yakın, ikincisi uzak iki manaya da muhtemel bir lafzı kullanmandır. Sen uzak olanı kasedersin, işiten ise ilk akla gelen yakın manayı anlar.

Bu, aynen el-Buhârî’deki Enes hadisinde olduğu gibidir;

مات ابن لأبي طلحة، فقال: كيف الغلام؟ قالت أم سليم: هدأ نفسه، وأرجو أن
 يكون قد استراح. وظن أنها صادقة
 bir oğlu ölmüştü. (Ebû Talha geldiğinde); **“Oğlan nasıldır?”** diye sordu. Ümm-i Süleym; “Nefsi sâkinleşti. İstirâhat ettiğini zannediyorum.” dedi. (Ebû Talha); “Kadını doğru söylüyor sandı.”

Yine İbn-u Hibbân’ın Sahîh’indeki İbn-u Abbâs hadisinde olduğu gibidir:

لما نزلت تثبت يدا أبي لهب جاءت امرأة أبي لهب إلى النبي صلى الله عليه وسلم ومعه أبو بكر فلما رآها أبو بكر قال يا رسول الله إنها امرأة بذيئة وأخاف أن تؤذيك فلو قمت قال إنها لن تراني فجاءت فقالت يا أبا بكر إن صاحبك هجاني قال لا وما يقول الشعر قالت أنت عندي مصدق وانصرفت فقلت يا رسول الله لم ترك Tebbet Yedâ Ebî Leheb nâzil olduğunda, Ebî Leheb’in hanımı Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’e geldi. Yanında Ebû Bekr vardı. Ebû Bekr o kadını görünce; “Ey Allah’ın Rasulü! O ağız bozuk olan bir kadındır. Sana, ezâ etmesinden korkuyorum. Keşke kalksan.” dedi. **“O, beni göremez.”** buyurdu. Kadın gelince hemen; “Ey Ebû Bekr! Arkadaşın bana hicvediyor muş.” dedi. (Ebû Bekr); “Hayır öyle bir şey yok, ve O şiir söylemez.” dedi. Bunun üzerine kadın; “Bana göre sen doğru söylüyorsun.” dedi ve ayrılıp gitti. Ardından ben; “Yâ Rasulullah! Seni görmedi mi?” dedim. **“Hayır, görmedi. Melek sürekli beni kanadı ile ondan gizliyordu.”** buyurdu.

Ve tıpkı Ahmed’in, et-Tirmizî’nin Eş-Şemâil’de, el-Beğâvî’nin Şerh-üs Sünnet’teki, ayrıca İbn-u Hacer’in de el-İsâbe’de sahihlediği Enes hadisinde olduğu gibidir:

أن رجلاً من أهل البادية كان اسمه زاهراً، وكان يهدي إلى النبي صلى الله عليه وسلم الهدية فيجيزه رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أراد أن يخرج، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: “إن زاهراً باديئتنا ونحن حاضروه” وكان النبي صلى الله عليه وسلم يحبه، وكان دميماً، فأتى النبي صلى الله عليه وسلم يوماً وهو يبيع متاعه، فاحتضنه من خلفه وهو لا يبصره فقال: أرسلني، من هذا؟ فالتفت فعرّف

النبي صلى الله عليه وسلم فجعل لا يألو ما ألقى ظهره بصدر النبي صلى الله عليه وسلم حين عرفه، وجعل النبي صلى الله عليه وسلم يقول: "من يشتري العبد؟". فقال: يا رسول الله إذا تجدني كاسداً، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: "لكنك عند *Bedevî ehlerinden Zâhira* isminde bir kişi, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'e hediye veriyordu. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem de bu kişiyi, (şehirden) ayrılmak istediği zaman güzelce donatıyor, ardından da; **"Zâhira bizim sahramız, biz de onun şehriyiz."** buyuruyordu. Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem onu çok seviyordu. O, çirkin ve kısa bir kişiydi. Derken bir gün o kişi mal satarken haberi olmaksızın Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem ona varıp onu arkasından kucakladı. Adam da: "Bırak beni, kim bu?" demeye başladı. Yüzünü çevirdiğinde, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'i tanıdı. Tanıdığında, Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in göğsüne yapışık sırtını öylece bıraktı. Bunun üzerine Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem; **"Köle satın alacak kimse var mı?"** demeye başladı. Adam; "Yâ Rasulallah! Vallahi! O zaman sen beni değersiz buluyorsun." dedi. Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem ise şöyle buyurdu: **"Lâkin sen Allah indinde ucuz ve değersiz değilsin."** veya **"Fakat sen Allah katında pahalısın."**

Ta'rizler câizdir. el-Buhârî el-Edeb-il Mufrad'te sahih bir isnâdla İmrân İbn-u Husayn'dan, el-Beyhâkî kezâ sahih bir isnâdla Ömer İbn-ul Hattâb RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediklerini rivâyet etmişlerdir:

إن في المعاريض المنذوحة عن الكذب **"Şüphesiz ta'rizlerde yalana açık bir kapı vardır."** İkiside bunu merfu kılmamıştır.

İkincisi:

Yalan Söylemenin Câiz Olduğu Yerler

Harbte ve insanların, karı-kocanın arasını düzeltmede yalan söylemek, Muslim'deki Umm-u Kulsum (Gülsüm)

Bint-ü Ukbe İbn-ü Ebî Muayt *RadiyAllahu ‘Anh* hadisinden dolayı câizdir.

ولم أسمعہ يرخص في شيء مما يقول الناس إلا في ثلاث: تعني الحرب، و*«Şu üç durum müstesnâ, insanların söylediği bir şeyde onu ruhsat verirken işitmedim: Bunlar harb, insanlar arasını ıslah, erkeğin kadınına, kadının erkeğine konuşması.»*

Câbir İbn-ü ‘Abdullah’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الْحَرْبُ خُدْعَةٌ **“Harb hiledir.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Ve Esmâ Bint-ü Yezîd’den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in hutbe verirken şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

يا أيها الذين آمنوا ما يحملك على أن تتابعوا في الكذب كما يتتابع الفرائس في النار كل الكذب يكتب على ابن آدم إلا ثلاث خصال رجل كذب على امرأته ليرضيها أو رجل كذب في خديعة حرب أو رجل كذب بين امرأتين مسلمين ليصلح بينهما **“Ey insanlar! Pervanenin ateşe atılması gibi sizi yalanın peşine düşmeye sevkeden şey nedir? Halbuki, üç yer hariç yalanın her çeşidi âdemoğluna haramdır: Bu üç yere gelince: Erkeğin, rızasını sağlamak için hanımına söylediği yalan, kişinin hileden ibaret olan harpte söylediği yalan, kişinin iki Müslümanın arasını düzeltmek kasdıyla söylediği yalan.”** (Ahmed rivâyet etti.)

İbn-ü Hacer el-Feth’de şöyle dedi: “Âlimler, kadın ile erkek hakkındaki yalandan maksadın ancak erkek veya kadın üzerine vâcib olan bir hakkı düşürmeyen konularda olacağına yahût erkek ve kadını ait olmayan bir şeyin alınması konularında olacağına ittifâk etmişlerdir.”

en-Nevevî’de Şerh-u Sahîh-i Muslim’de şöyle demiştir: “Erkeğin hanımına ve hanımın kocasına yalan söylemesine gelince; bundan maksat sevgiyi izhâr etmek, lüzumsuz ve benzeri hususlarda vaadta bulunmaktır. Amma

erkek veya kadın üzerine vâcib olan şeyleri men etmekte yahût erkek veya kadına âit olmayan bir şeyin alınmasında karşılıklı aldatmak, dolandırmak ise, Müslümanların icmâsı ile harâmdir.”

Erkek üzerinde sâbit olan hakka örnek; vâcib olan nafakadır ki erkeğin “*ben onu çarşıda, pazarda bulamadım*” gibi mazeretler ileri sürmesidir. Kadın üzerinde sâbit olan hakka örnek ise; kocası onu yatağa çağırdığında, “*hayır ben hayırlıyım*” gibi özür beyân etmesidir. Diğerine yani erkeğin hakkı olmayan şeyi almasına örnek; hanımının malından alması ile birlikte aldığı inkâr etmesidir. Kadının hakkı olmayan şeyi almasına örnek ise; kocasının malından alması ile birlikte aldığı inkâr etmesidir. Bu, ma'rûfa göre kadının ve çocuklarının nafakasından arta kalan hususlar hakkındadır.

Verilen Sözü/Vaadi Bozmak

Ebû Hurayra *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا ائتمن خان
“Münâfığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaad verdiğinde yerine getirmez, emânet olduğunda hâinlik eder.” [Muttefekun 'Aleyh]

Buradaki nifâk, amel nifâkıdır. Yoksa tekzîb nifâkı değildir, yani akîde nifâkı değildir. Bu harâm olmakla birlikte hiçbir şekilde küfür değildir. Amma akîdedeki nifâk ise, -Allah *Subhanehû ve Teâla* korusun!- küfürdür.

Kötü ve Kaba Dilli Olmak

Âişe'dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

... مَهْلًا يَا عَائِشَةُ عَلَيْكَ بِالرَّفْقِ وَإِيَّاكَ وَالْعُفْفَ وَالْفُحْشَ
Ey 'Âişe! Rıfkla, tatlılıkla davran! Sertlikten, ka-

ba ve çirkin konuşmaktan sakın!..”

Muslim’in ‘Âişe’den rivâyetinde ise, ‘Aleyhi’s *Salâtu ve’s Selâm* şöyle buyurdu:

“... **Sakin ol, Yâ ‘Âişe! Zîra Allah çirkin ve kaba konuşmayı...**” [Muttefekun ‘Aleyh]

‘Âişe *RadiyAllahu ‘Anhâ*’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’i şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Allah indinde mevkice insanların en kötüsü, kabalığundan korkarak insanların kendini terkettiği veya yalnız bıraktığı kimsedir.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

İyâd İbn-u Himâr el-Mücâşîi’den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“... **Cehennem ehli de beş kısımdır... Bir de kaba sözlü şinzîr kimse-dir...**” **Şinzîr**; kötü ahlak anlamındadır.

Ebû’d Derdâ’ *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Allahu Teâla, çirkin, düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder.**” (et-Tirmizî, hasendir, sahihtir dedi, İbn-u Hibbân’da Sahih’inde.)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الحياء من الإيمان، والإيمان في الجنة؛ واليذاء من الجفاء، الجفاء في النار
“Hayâ îmândandır. Îmân (sahibi) ise Cennettedir. Kabalık, çirkin ve kırıcı sözler cefâdandır. Cefâ (eden) ise Cehennemdedir.” (Ahmed, Adamları sahihin adamları olan bir isnâdla, et-Tirmizî, hasen ve sahihtir dedi, İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim)

İbn-u Mes'ûd *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Mü'min; ayıplayıcı, lâneteden ve edepsizce sözler söyleyen âdi bir kimse olamaz.” (et-Tirmizî, hasen ve sahihtir dedi)

Dedikodu Yapmak/Gevezelik Etmek

el-Muğîra İbn-u Şu'be *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

“Allah size üç şeyi kerih gördü: Dedikodu yapmayı, malı zâyî etmeyi ve çok soru sormayı.”

Câbir İbn-u 'Abdullah *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Bana en sevgili olanınız; kıyâmet günü de bana mevki-ce en yakın bulunacak olanınız, ahlâkça en güzel olanlarınızdır. Bana en menfûr olanınız; kıyâmet günü de mevki-ce benden en uzak bulunacak olanınız, gevezeler, boşboğazlar ve yük-sekten atanlardır.” (et-Tirmizî, Hasenlemiştir.)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyurdıklarını işittiği rivâyet olunmuştur:

“Kul (bazen) bir söz söyler ki onun sebebiyle Cehenneme; doğu ile batı arasından daha uzağa iner!” [Muttefekun 'Aleyh]

Bir Müslümanı veya Müslümanları Hakîr Görmek

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

...بجسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم **“... Kişiyi şer olarak, Müslüman kardeşini tahkir etmesi yeterlidir.”** [Muslim]

Müslüman ile Dalga Geçmek veya Onu Alaya Almak

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأِسْمُ الْإِسْمُ **Ey îman edenler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın! Belki de onlar, kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar! Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kendi kendinizi ayıplamayın ve birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın! İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Her kim de tevbe etmezse işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.** [el-Hucûrat 11]

el-Hasen *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن المستهزئين بالناس يفتح لأحدهم في الآخرة باب من الجنة فيقال له: هلم هلم فيجيء بكرهه وغمه. فإذا جاءه أغلق دونه، ثم يفتح له باب آخر، فيقال له: هلم هلم فيجيء بكرهه وغمه. فإذا جاءه أغلق دونه، فما يزال كذلك حتى ان أحدهم يفتح له باب من أبواب الجنة فيقال له: هلم فما يأتيه من الآيباس **“İnsanlarla alay edenlerden birine Âhiret günü Cennetten bir kapı açılır ve ona; “Berî gel! berî gel!” denilir. O da sı-kuntuları ve gammu ile birlikte gelir. Kapıya gelince (kapı) yüzüne kapatılır. Sonra onun için**

başka bir kapı açılır ve ona tekrar: “Beri gel! Beri gel” denilir. O da sıkıntıları ve gammu ile birlikte gelir. Kapıya gelince, o da yüzüne kapatılır. Ta ki onların birine Cennet kapılarından bir kapı açılıp, ona beri gel denilinceye, sonra da zor bir hayatla karşılaşınca kadar durum böyle devam eder gider.” (el-Beyhâkî, Eş-Şu’be’de hasen ve mürsel bir isnâdla rivâyet etti.)

Müslümana Şemâte Göstermek

Vâsile İbn-ul Eska *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Kardeşin için şemâte gösterme (düştüğü kötü duruma sevinme); sonra Allah ona merhamet eder de seni o bela ile imtihan eder.” (et-Tirmizî, Hasen hadis demiştir.)

Hıyânet Etmek

‘Abdullah İbn-u ‘Amr *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Aربع من كن فيه كان منافقا خالصا، ومن كانت فيه خصلة منهن كانت فيه خصلة من النفاق حتى يدعها: إذا أؤتمن خان، وإذا حدث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر” **“Dört haslet vardır ki kimde bu hasletler bulunursa o kimse hâlis münâfiktir. Kimde de bunlardan biri bulunursa, onu bırakıncaya kadar kendinde nifâktan bir haslet var demektir: Emânet edilince hıyânet eder, konuşunca yalan söyler, söz verince sözünde durmaz, husûmet edince hadi aşar.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

İbn-u Mes’ûd, İbn-u Ömer ve Enes *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdu dedikleri rivâyet olunmuştur:

“Kıyâmet günü, لكل غادر لواء يوم القيامة، يقال: هذه غدره فلان

her bir vefâsız için (onu tanıtan) bir bayrağı vardır ve “Bu filanın vefâsızlığıdır” denilir.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Saîd el-Hudrî RadîyAllahu ‘Anh’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لِكُلِّ غَايِرٍ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقَدْرِ غَدْرِهِ أَلَا وَلَا غَايِرَ أَكْبَرُ غَدْرًا مِنْ أَمِيرِ
عَامَّةٍ **“Kıyâmet günü, her bir vefâsız için vefâsızlığı nisbetinde bir bayrak dikilecektir. Haberiniz olsun! Genel bir emîrin vefâsızlığından daha büyük bir vefâsızlık olmayacaktır.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra RadîyAllahu ‘Anh’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Kıyâmet günü ben üç kişinin hasmıyım: Bana söz verip de sonra cayan kişi...” [el-Buhârî]

Yezîd İbn-u Şurayk’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

رَأَيْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى الْمَنبَرِ يَخْطُبُ فَسَمِعْتَهُ يَقُولُ: لَا وَاللَّهِ مَا عَدْنَا
مِنْ كِتَابٍ نَقَرُوهُ إِلَّا كِتَابَ اللَّهِ، وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ، فَنَشَرَهَا فَإِذَا فِيهَا أَسْنَانُ الْإِنْبِلِ،
وَأَشْيَاءُ مِنَ الْجِرَاحَاتِ، وَفِيهَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَمَةُ الْمُسْلِمِينَ
وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ، فَمَنْ أَخْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةُ وَالنَّاسُ أَجْمَعِينَ،
وَأَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَدْلًا وَلَا صِرْفًا
minber üzerinde hutbe verirken gördüm ve şöyle derken işittim: **“Hayır, vAllahi! Bizim indimizde okuduğunuz Allâh’ü Teâla’nın şu Kitâbından başka bir kitab yoktur. Bir de (işitip yazdığım) şu sahîfedir. Onu açtı. (Bu sahîfede bulunana gelince) Onda devenin dişlerine ve yaralanmalara ilişkin eşyalar vardır ve Rasulullah orada şöyle buyurmuştur: “Müslümanların zimmeti tek-tir, en düşükleri de bu zimmete sahiptir. “Kim bir Müslüman(ın zimmetine) ihânet ederse Allah’ın,**

meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Kıyâmet günü Allah bu kimsenin farz ve nafile hiç bir hayrını (keffaretin)i ve tevbesini kabul etmez...” [Muslim]

Burayde *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Nebî *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Bir kavim ahdi bozarsa, onlar arasında ancak ölüm olur...**” (el-Hâkim, Sahihledi, ez-Zehebî de ona muvâfakat etti.)

‘Amr İbn-ul Hamk *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıklarını işittim dediği rivâyet olunmuştur:

أبما رجل آمن رجلا على دمه ثم قتله فأنا من القاتل بريء وإن كان المقتول كافرا **“Kim birine, kanı üzerine eman verdiği halde onu öldürürse velevki öldürülen kâfir de olsa yine ben bu katilden beriyim.”** (İbn-u Hibbân, Sahih’inde)

Ebû Bekre *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

من قتل نفسا معاهدة بغير حقها لم يرح رائحة الجنة وإن ریح الجنة ليوجد من مسيرة خمسمئة عام و في رواية من قتل معاهدا في عهده لم يرح رائحة الجنة وإن ریحها ليوجد من مسيرة خمس مائة عام **“Kim karşılıklı muâhede yapılmış bir canı haksız yere öldürürse Cennetin kokusunu koklayamaz. Halbuki Cennetin kokusu beş yüz yıllık yoldan duyulur.”** Başka bir rivâyette ise: **“Kim bir muâhidi ahdi içerisinde öldürürse, Cennetin kokusunu koklayamaz. Halbuki onun kokusu beş yüz yıllık yoldan duyulur.”** (İbn-u Hibbân, Sahih’inde)

Hediyeyi veya İyiliği Herhangi Bir Şekilde Başa Kakmak

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

“**Ey îmân edenler! Başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın.**” [el-Bakara 264]

Ebû Zerr RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثَلَاثَةٌ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يُرَكِّبُهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. قَالَ فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقُلْتُ: خَابُوا وَخَسِرُوا، وَمَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: الْمَسِيئُ، وَالْمَتَّانُ، وَالْمُنْفِقُ سَلَعْتَهُ بِالْخَلْفِ الْكَاذِبِ “**Üç kişi vardır ki, Allah Kıyâmet Günü onların yüzüne bakmaz, onları temize çıkarmaz ve onlara elîm bir azap vardır.**” Rasulullah bunu üç defa söyledi. Ben de; “**Bunlar hüsrana uğradı, zarar ettiler, kim bunlar? Yâ Rasulallah!**” dedim. Şöyle buyurdu: “(Yürürken kibirle elbisesini yerlerde) **süründüren, yaptığı iyiliği başa kakan ve yalan yeminle malını sarfedendir.**” [Muslim]

Hased Etmek

Bu, ni'metin sahibinden zâil olmasını temennî etmektir. Onun aynısını kendisi için temennî etmesi ise gıpta etmektir ki bu câizdir.

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ **Yoksa onlar Allah'ın fadlından verdikleri için insanlara hased mi ediyorlar?** [en-Nisa 54] Ve şöyle buyurdu:

وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ **Hased ettiği (kışkırdığı) vakit hasetçinin şerrinden.** [el-Felak 5]

Enes RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

... ولا تحاسدوا ... “**...Birbirinize hased etmeyin...**” [Mut-tefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olun-

tur, kin yoktur, hased yoktur.” (İbn-u Mâce, el-Munzirî ve el-Heysemî isnâdı sahihtir dedi)

Aldatmak

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Bizi aldatan bizden değildir.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ma’kil İbn-u Yesâr *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Ma’kil İbn-u Yesâr** *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur: ما من عبد يسترعيه الله رعية، يموت يوم يموت وهو غاش لرعيته، إلا حرم الله عليه الجنة **Allah bir kimseyi başkaları üzerine çoban yapmış, o da idaresi altındakilere hile yapmış olarak ölmüş ise, Allah ona Cennetini kesinlikle haram kılar.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Hile

‘Abdullah İbn-u Mes’ûd *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Bizi aldatan bizden değildir. Tuzak kurmak ve hile yapmak Cehennemdedir.**” (İbn-u Hibbân, Sahîh’inde)

İyâd İbn-u Himâr el-Mücâşî’ den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**أهل النار خمسة... ورجل لا يصيح ولا يمسى إلا وهو يخادعك عن أهلك ... ومالك** **... Cehennem ehli de beş kısımdır: Sabah, akşam her fırsatta malın ve ehlin hususunda seni aldatan adam...**” [Muslim]

İbn-u Ömer *RadiyAllahu ‘Anh’* dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

نكر رجل لرسول الله صلى الله عليه وسلم أنه يخدع في البيوع. فقال رسول الله **“Bir adam, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’e gelerek alış-verişte aldatıldığını söyledi. Rasulullah kendisine; “Alış-veriş yaptığın kimseye ‘aldatmaca yok!’ de.” buyurdu.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

İbn-u Ömer RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Necsten (müşteri kızıştırmaktan) nehy etti.” [Muttefekun ‘Aleyh]

en-Nevevî; **“Rağbet ettirmek için değil, tam aksine başkasını aldatmak ve kandırmak için ticarî malda artırma yapmaktır”** dedi. İbn-u Kuteybe ise: **“Necs’in aslı Hatl’dir. Bu da ‘aldatmadır’”** dedi.

Allah’tan Başkası İçin Öfkelenmek

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

أن رجلاً قال للنبي صلى الله عليه وسلم: أوصني، قال: لا تغضب. فردد مراراً، قال: لا تغضب **“Bir adam; “Ey Allah’ın Rasülü! Bana bir nasihâta bulun!” demişti. “Öfkelenme!” buyurdu. (Adam) birkaç kere tekrar etmişti. (‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm) Her seferinde: “Öfkelenme!” cevabını verdi.”** [el-Buhârî]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Kuvvetli” ليس الشديد بالصرعة، إنما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب **kimse, pehlivan kişi değildir. Asıl kuvvetli kimse, öfke anında kendine hâkim olandır.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Saîd el-Hudrî RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

صَلَّىٰ بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا صَلَاةَ الْعَصْرِ، ثُمَّ قَامَ حَظِيبًا. وَكَانَ فِيهَا حِفْظًا يَوْمئِذٍ: "إِلَّا إِنْ بَنَىٰ آدَمَ خُلِقُوا عَلَىٰ طَبَقَاتٍ أَلَا وَإِنَّ مِنْهُمْ الْبَطِيءَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفِيءِ وَمِنْهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفِيءِ فَتِلْكَ بِتِلْكَ. أَلَا وَإِنَّ مِنْهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ بَطِيءَ الْفِيءِ أَلَا وَخَيْرُهُمْ بَطِيءُ الْغَضَبِ سَرِيعَ الْفِيءِ وَشَرُّهُمْ سَرِيعَ الْغَضَبِ بَطِيءُ الْفِيءِ، أَلَا وَإِنَّ الْغَضَبَ جَمْرَةٌ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ. أَمَا رَأَيْتُمْ إِلَىٰ "Bir gün Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem bize ikinci namazı kıldırdı. Sonra bir hutbede bulundu... O günkü bellediklerimiz meyânında şu da vardı: **"Haberiniz olsun! İnsanoğlu tabakalar halinde yaratılmıştır: Haberiniz olsun! kimisi vardır yavaş öfkelenir, (öfkesinden) çabuk döner; kimisi vardır çabuk öfkelenir, çabuk döner; kimisi vardır, yavaş öfkelenir, yavaş döner. İşte bunlar birbirlerini dengeler. Haberiniz olsun! Onlardan bir kısmı vardır; çabuk döner, çabuk kızar. Bilesiniz bunların en hayırlısı ağır öfkelenen, çabuk dönendir; en şerlileri de çabuk öfkelenip yavaş dönendir. Bilesiniz! Öfke âdemoğlunun kalbinde bir kordur. Gözlerinin kızarmasını, avurtlarının şişmesini görmüyor musunuz! Kim, öfkeden bir başlangıç hissederse, yere yaslansın (öfkesi geçinceye kadar öyle kalsın)."** (et-Tirmizî, Hasen hadis demiştir.)

İbn-u Ömer RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

"Alah indinde kişinin yuttuğu en sevaplı yudum, Allah'ın rızasını düşünerek kendini tutup, yuttuğu öfke yudumudur." (İbn-u Mâce, el-Heysemî isnâdı sahih adamları sikâdir dedi, el-Munzirî râvileri sahihde mühtecün bih olan kimseler olduğunu söyledi.)

İbn-u Abbâs RadiyAllahu 'Anh'dan Allahu Teâla'nın; **"Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle."** (Fussilet 34)

sözü hakkında şöyle dediği rivâyet olunmuştur: “Öfke anında sabretmek, kötülük anında affetmektir. Böyle ya-parlarsa Allah onları korur ve düşmanlarını onlara bo-yun eğdirir.” (el-Buhârî, Muallak olarak)

Müslümanlara Sû-i Zanda Bulunmak

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Ey îman edenler! Zannın çoğundan kaçın! Muhakkak ki zannın bir kısmı günahdır. [el-Hucûrat 12]

İbn-u ‘Abbas, Tefsir’inde bu ayet hakkında şöyle demiştir: Allah *Subhanehû ve Teâla* mü’mini bir diğer mü’min hakkında su-i zanda bulunmaktan nehyetmiştir.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Zandan sakının! Çünkü zan sözlerin en yalan olanıdır.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Zâhiren, görünüşte hayırlı ve sâlih olan bir mü’mine sû-i zanda bulunmak câiz değildir. Bilakis ona husn-i zanda bulunmak mendûptur. Zâhiren, görünüşte çirkin ve şüpheli olan Müslümana gelince; ona sû-i zanda bulunmak el-Buhârî’nin rivâyet ettiği ‘Âişe hadisinden dolayı câizdir.

Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurmuştur:

“Falan ve filân kimsenin dînimizden bir şey bildiklerini zannetmiyorum.” (Bu hadîsin) diğer bir rivâyetinde; **“Bizim üzerinde bulunduğumuz şu dînimizden (bir şey bildiklerini zannetmiyorum).”** ifâdesi geçmektedir. el-Leys İbn-u Sa’d; **“Bu iki kişinin münâfiklardan olduğunu”** söylemiştir. el-Buhârî’nin sözü

burada bitmiştir.

İkiyüzlülük

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

وتجدون شر الناس ذا الوجهين، الذي يأتي هؤلاء بوجه، ويأتي هؤلاء بوجه...
“... Onlara bir yüzle, bunlara da başka bir yüzle gelen ikiyüzlü kimseleri insanların en şerlisini olarak bulursunuz.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Muhammed İbn-u Zeyd’den şöyle rivâyet olunmuştur:

إِنَّا نَدْخُلُ عَلَى سُلْطَانِنَا فنَقُولُ لَهُمْ خِلَافَ مَا نَتَكَلَّمُ إِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِهِمْ قَالَ كُنَّا
“İnsanlar, dedesi ‘Abdullah İbn-u Ömer RadiyAllahu ‘Anh’ya şöyle dediler: “Biz sultanlarımızın (yöneticilerimizin) yanına giriyoruz. Onlara söylediğimiz, yanlarından çıktığımız zaman konuştuğumuza muhâliftir.” O: “Rasulullah zamanında biz bunu nişâk olarak addediyorduk.” Dedi.” [el-Buhârî]

Ammâr İbn-u Yâsir *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Kimin dünyada iki yüzü varsa, Kıyâmet günü ateşten iki dili olacaktır.” (Ebû Dâvud, İbn-u Hibbân, Sahih’inde)

Zulmetmek

İbn-u Ömer *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الظلم ظلمات يوم القيامة **“Zulüm, Kıyâmet gününün karanlıklarıdır.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Mûsa *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُمْلِي لِلظَّالِمِ، فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُقْلِنَهُ، ثُمَّ قَرَأَ: وَكَذَلِكَ أَخَذَ رَبُّكَ إِذَا
Allahu Teâla, zalime biraz fırsat tanır, amma bir de yakaladı mı artık paçayı kurtaramaz.” Sonra da şu âyeti okudular:
Allah kasa-baların zâlim halkını yakalayınca böyle yakalar, yakalaması da şiddetli ve elîmdir.” [Hûd 102] [Mut-tefekun ‘Aleyh]

İbn-u Abbâs RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem Muaz’ı Yemen’e (vali ve kadı olarak) gönderdiği vakit şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

“**Mazlumun** اتق دعوة المظلوم، فإنه ليس بينه وبين الله حجاب (bed) **duâsından sakın. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Zerr RadiyAllahu ‘Anh’dan, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Rabbi Azze ve Celle’den rivâyetinde şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

يا عبادي! إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرماً. فلا تظالموا
“Ey kullarım! Ben nefsimе zulmü haram ettim, onu sizin aranızda da haram kıldım: Öyleyse birbirinize zulmetmeyin...” [Muslim]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

مَنْ كَانَتْ لَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرَضِهِ أَوْ شَيْءٍ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أَخَذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ
“Kimin üzerinde kardeşine karşı ırz veya başka bir şey sebebiyle hak varsa, dinar ve dirhem bulunmadığı (Kıyamet ve hesaplaşmanın olacağı) gün gelmezden önce daha burada iken helalleşsin. Aksi takdirde o gün, sâlih bir ameli varsa, o zulmü nisbetinde kendinden alınır. Eğer hasenâtı yoksa, arka-

daşının günahından alınır, kendisine yüklenir.” [el-Buhârî]

Ebû Hurayra RadîyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

– الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُخَدِّلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَهُنَا التَّقْوَى هَهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ – بِحَسَبِ امْرَأَةٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ كَرَدِشٍ. **Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, onu tahkîr etmez. Takvâ şuradadır, takvâ şuradadır -eliyle göğsünü işaret etti-. Kişiye şer olarak, Müslüman kardeşini tahkîr etmesi yeterlidir. Her Müslümanın kamı, ırzı ve malı diğer Müslümana haramdır.**” [Muslim]

Ebû Hurayra RadîyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل. والصائم حين يفطر. ودعوة المظلوم، يرفعها الله تعالى فوق الغمام، وتفتح لها أبواب السماء، ويقول الرب تبارك وتعالى: **“Üç kimse vardır ki, duâları asla reddedilmez. İftar edinceye kadar oruçlunun duâsı, adil imamın ve mazlumun duâsıdır. Allah onun bu duâsını bulutların üstüne yükseltir ve sema’nın kapılarını onlar için açar ve daha sonra Rab Azze ve Celle, “İzzetim ve şerefim üzerine yemin ederim ki, belli bir müddet geçse de ben sana mutlaka yardım edeceğim.” diye buyurur.**” (Ahmed, et-Tirmizî, hasenledi, İbn-u Hüzeyme, İbn-u Hibbân, Sahih’lerinde.)

‘Ukbe İbn-u Âmir el-Cuhenî RadîyAllahu ‘Anh’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

ثلاثة تستجاب دعوتهم: الوالد والمسافر والمظلوم **(Allah’ın kabul ettiği) üç müstecâb duâ vardır: Babanın, misâfirin ve mazlûmun duâsı.**” (et-Taberânî, el-Munzirî sahih bir isnâdla dedi, el-

Heysemî ‘Abdullah ibn-u Yezîd el-Ezrak dıŖında –ki o sikadır- adamları sahibin adamları olduğunu söylemiŖtir.)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in Ŗöyle buyurdıkları rivâyet olunmuŖtur:

“Mazlûmun دعوة المظلوم مستجابة، وإن كان فاجرا ففجوره على نفسه **duâsı, günahkâr da olsa kabul edilir. Çünkü onun günahı kendisinedir.**” (Ahmed, el-Munzirî hasen bir isnâdla, el-Heysemî de isnâdı hasendir demiŖlerdir.)

Sözün Eyleme Aykırı Olması

Allah *Subhanehû ve Teâla* Ŗöyle buyurdu:

“Sizler أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ **Kitab’ı okuduğunuz (gerçekleri bildiğiniz) halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Hiç akletmiyor musunuz?”** [el-Bakara 44]

Bu âyet İsrâiloğulları’na hitâbtır ki bu da “*Ŗer’u min kablinâ* (bizden öncekileri Ŗeriatı)”dir. Fakat Allah *Subhanehû* âyetin sonunda onlara; **“Akletmiyor musunuz?”** kavliyle hitap ederek bizim de nazar-ı dikkatimizi çekmiŖtir. Yani **“onların bu fülini yapan kimse akletmez mi?”** demek istemiŖtir. Dolayısıyla bu da bize hitâb olmaktadır.

Ve Ŗöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ ، كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَعْمَلُونَ **“Ey îmân edenler! Yapmayacağınız Ŗeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız Ŗeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karŖılamır.”** [es-Saff 2-3]

Usâme İbn-u Zeyd *RadiyAllahu ‘Anh’*dan, Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in Ŗöyle buyurdıklarını iŖitim dediği rivâyet olunmuŖtur:

يؤتى بالرجل يوم القيامة. فيلقى في النار. فتندلق أفتاب بطنه. فيدور بها كما يدور الحمار بالرحى. فيجتمع إليه أهل النار. فيقولون: يا فلان! مالك؟ ألم تكن

hu ‘Aleyhi ve Sellem; **“Nefislerinizi tezkiye etmeyiniz! Allah sizden ehli birr sahiplerini en iyi bilendir.”** buyurdu. (Ashâb); “Öyleyse onları ne ile isimlendireceğiz?” diye sordu. O da; **“Onlara Zeyneb ismini veriniz.”** [Muslim]

Zemmedilen tezkiye (kötü karşılanan temize çıkarma); gayrı meşrû bir ihtiyaca binaen yapılanıdır. Üstelik bununla, kendini beğendirmekten kaynaklanan övünme kastedilir.

Fakat bu, meşrû bir ihtiyaca binaen yapılırsa, yani Şeriatın ikrar ettiklerinden ise bu câizdir.

Bunlar; kendini tezkiye etmek, tebliğ etmek ve onun hakkında konuşmakla me’mur olan bir Nebî tarafından yapılması. Çünkü bu, dünyada veya âhirette nübüvvet makâmının muktezasından olmaktadır. Tıpkı el-Buhârî’deki Enes hadisi gibi:

جَاءَ ثَلَاثَةٌ رَهْطٌ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَانَهُمْ تَقَالُوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غَفَرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَا أَنَا فَأَيُّيَ أَصْلَى النَّبِيِّ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أَفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأَفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأُزَوِّجُ وَأُتَزَوِّجُ “Üç kişilik bir grup Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in hanımlarının evine gelerek, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in ibâdetinden sordular. Kendilerine anlatılınca, azımsayarak şöyle dediler: “Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem yüce mevkiinden kendimize bakacak olursak biz neredeyiz? O’nun geçmiş ve gelecek günahları bile bağışlanmıştır.” Onlardan birisi; “Ben geceleri hep namaz kılacağım.” dedi. Diğeri; “Ben dehr orucu tutacağım (tüm seneyi oruçlu geçirmek) ve hiç iftâr etmeyeceğim.” dedi. Öbürü; “Ben de kadınlardan ayrı bir yere çekileceğim ve hiç evlenmeyeceğim.” dedi. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem gelince bun-

lara şöyle dedi: **“Şöyle şöyle konuşanlar sizler misiniz? Haberinizi olsun! Allah’a and olsun ki, ben sizin Allah’tan en çok korkanınızım ve sizden daha çok takvâ sahibiyim. Fakat ben bazen oruç tutar, bazen iftâr ederim, bazen de uyurum. Kadınlarla da evlenirim. Benim sünnetim budur. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”**

Muttefekun ‘Aleyh olan Ebû Hurayra hadisi gibi. Lafzı şöyledir:

أنا سيد القوم يوم القيامة **“Ben, Kıyâmet günü kavmin efendisiyim.”**

Muslim’deki rivâyet ise şöyledir:

أنا سيد الناس يوم القيامة، أنا سيد الناس يوم القيامة **“Ben, Kıyâmet günü insanların efendisiyim; Ben, Kıyâmet günü insanların efendisiyim.”**

Yine et-Tirmizî’deki -bu sahih ve hasen hadistir dedi- Ebû Saîd hadisi gibi:

أنا سيّد ولدِ آدمَ يومَ القيامةِ ولا فخرَ، وببيدي لواءُ الحمدِ ولا فخرَ، وما من نبيٍّ يومئذٍ؛ آدمُ فمن سِواه - إلاّ تحتَ لوائي، وأنا أوّلُ من تنشقُّ عنه الأرضُ ولا فخرَ **“Övünmek için söylemiyorum, ben Kıyamet günü âdemoğlunun efendisiyim. Övünmek için söylemiyorum, Livâ-ul Hamd (Hamd Sancağı) Benim elimde olacaktır. Övünmek için söylemiyorum, Âdem ve diğer bütün Nebîler sadece benim sancağım altında olacaklardır. Övünmek için söylemiyorum, topraktan ilk zuhûr edecek kişi benim.”**

Muslim’deki Ebû Hurayra hadisi gibi. Rasulullah Sal-lallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

أنا سيد ولدِ آدمَ يومَ القيامةِ. وأوّل من ينشقُّ عنه القبر. وأوّل شافعٍ وأوّل مشفعٍ **“Ben Kıyâmet günü Âdemoğullarının efendisiyim! Kabirden ilk çıkacak kişi benim. İlk şefâat**

isteyen ve şefâati ilk kabul edilecek kişi yine benim.”

Ayrıca Muslim’deki Vâsile İbn-ul Eska’ hadisi gibi. Ben, Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdularını işittim:

إن الله اصطفى كنانة من ولد إسماعيل، واصطفى قريشا من كنانة، واصطفى
 من قريش بني هاشم، واصطفاني من بني هاشم **“Allah, ‘İsmâîloğullarından Kenâne’yi, Kenâne’den Kurayş’i, Kurayş’ten Benî Hâşim’i, Benî Hâşim’den de beni seçmiştir.”**

Kendini tezkiye etmenin, insanları kendisinden almaya rağbet ettirmek isteyen Âlim tarafından yapılması da böyledir. Zîra o, kendisini beğendirmek ve başkalarına karşı öğünmek için değil, kendi katında insanların kendisine muhtaç olduğu bir ilmin varlığını görmektedir.

Aynen Muttefekun ‘Aleyh olan İbn-u Mes’ûd hadisinde olduğu gibi:

ولقد علم أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم أنني أعلمهم بكتاب الله. ولو
 Vallahi! Rasulallah’ın ashâbı, onlardan Allah’ın Kitâb’ını en iyi bilen ben olduğumu biliyor. Eğer başka bir kimsenin benden daha iyi bildiğini bilseydim, mutlaka ona giderdim.”

el-Buhârî; “Allah’ın Kitâb’ından” sonra “Halbuki ben onların hayırlısı değilim” ziyâdesini yapmıştır. en-Nevevî Muslim’in Şerh’inde: “Sahâbe, İbn-u Mes’ûd’un bu sözünü inkâr etmedi.” demiştir.

Ve aynen Ebû Tufeyl, Âmir İbn-u Vâsile hadisinde olduğu gibi. ‘Alî *RadiyAllahu ‘Anh*’in kalkıp şöyle dediğini işittim:

سلوني قبل أن تفقدوني، ولن تسألوا بعدي مثلي. فقام ابن الكواء، فقال: من الذين
 بدلوا نعمة الله كفرا، وأحلوا قومهم دار البوار؟ قال: منافقوا قريش. قال: فمن الذين
 ضل سعيهم في الحياة الدنيا، وهم يحسبون أنهم يحسنون صنعا؟ قال: منهم أهل
 حروراء **“Beni, kaybetmeden önce (bilmediklerinizi) soru-**

nuz! Benden sonra benim gibi birine asla soramayacaksınız.” Bunun üzerine İbn-ul Kevvâ ayağa kalkıp; “Allah’ın ni’metine nankörlükle karşılık verenler ve kavimlerine Dar’ul Bevâr’ı helâl kılan kimseler kimlerdir?” diye sordu. “Kurayş münâfıkları.” cevabını verdi. Tekrar; “İyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimseler kimlerdir?” diye sordu. Oda; “Onlar arasında Harûrâ halkından olanlar vardır.” cevabını verdi.” (el-Hâkim tahrir etti ve Şeyhayn tahrir etmemiş ise de bu sahih âli bir hadistir demiştir.) Ben de derim ki: ‘Alî’nin bu hadisi, sahâbe-nin kulakları ve gözleri önünde cereyân etmiştir.

Kendinden şerri defetmek için, kişinin kendini tezkiye etmesi. Tıpkı el-Buhârî’deki Ebû ‘AbdurRahmân, ‘Abdullah İbn-u Habîb İbn-u Rebîa –ki bu kibâr-ut Tâbiîndendir- hadisinde olduğu gibi:

أَنَّ عُمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حِينَ حُوصِرَ أَشْرَفَ عَلَيْهِمْ وَقَالَ أَتَشُدُّكُمْ اللَّهُ وَلَا أَتَشُدُّ إِلَّا أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَيْسَ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ حَفَرَ رُومَةَ فَلَهُ الْجَنَّةُ فَحَفَرْتُهَا أَلَيْسَ تَعْلَمُونَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ جَهَّزَ جَيْشًا وَرَمَى قَلْعَةَ الْعُسْرَةِ فَلَهُ الْجَنَّةُ فَجَهَّزْتُهُمْ قَالَ فَصَدَّقُوهُ بِمَا قَالَ “Osmân RadiyAllahu ‘Anh kuşatıldında, insanların karşısına teşrif edip şöyle dedi: “Ben ancak Nebî’nin ashâbına yemin etmekle birlikte size Allah adına yemin ederim ki, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in; “**Kim Rûme’yi** (çölde bir yer) **kazarsa, ona Cennet var.**” dediğini ve orayı benim kazdığımı bilmiyor musunuz?” Yine; “**Kim Güçlük Ordusu** (Tebük Gazvesi’nde Müslüman askerlerine denir) **donatırsa, ona Cennet var.**” dediğini ve bunları benim donattığımı bilmiyor musunuz? (Râvi;) Onlar, dediği şeylerde onu tasdik ettiler.” dedi.”

Osmân’ın bu kelâmı, sahâbe’nin gözleri ve kulakları önünde cereyân ettiği halde onlar bunu tasdik etmiş ve bunu zemmedilen tezkiye cinsinden addetmemişlerdir.

Kendinden iftirâ ve şikâyeti def etmek için, kişinin

kendini tezkiye etmesi. Nitekim Muttefekun ‘Aleyh olan Sa’d hadisinde olduğu gibi:

إني لأول العرب رمى بسهم في سبيل الله، وكنا نغزو مع النبي صلى الله عليه وسلم وما لنا طعام إلا ورق الشجر، حتى إن أحدنا ليضع كما يضع البعير أو الشاة، ما له خلط، ثم أصبحت بنو أسد تعزرنى على الإسلام؛ لقد خبت إذا وضل Aracların Allah yolunda ilk ok atam benim. Allah Rasulü Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem ile birlikte, ağaç yaprağından başka yiyeceğimiz olmadığı halde gaza ederdik. Hatta, her birimiz deve veya koyun gibi katıksız defî hacet ederdi. Sonra Beni Esed İslâm konusunda beni tazir eder oldu. Şu halde ben hüsrana uğradım ve amelim boşa gitti demektir. Onu Ömer’e şikâyet etmişler ve güzel namaz kıldırıyor demişlerdi.”

Aç Gözlü Olmak ve Cimrilik Etmek

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

[et-Teğâbun 16] Ve şöyle buyurdu:

Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa, biz de onu en zora hazırlarız. [el-Leyl 8-10]

Câbir RادیyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

واتقوا الشح فإن الشح أهلك من كان قبلكم. حملهم على أن سفكوا دماءهم واستحلوا محارمهم “Cimrilikten sakının, çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, onları kan dökmeye, haramlarını helal kılmaya sürüklemiştir.”

[Muslim]

Enes’dan Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurmuş oldukları rivâyet olunmuştur:

“Allah’ım! Cimrilikten sana

sığınırım...” [Muslim]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Kişide bulunan en şerli şey aşırı cimrilik ve şiddetli korkudur.” (Ahmed, Ebû Dâvud, İbn-u Hibbân, Sahih’inde)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Cimrilikle îmân, bir kulun kalbinde asla birlikte bulunamaz.” (Ahmed, İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim)

Birbirine Küsmek ve Sırt Çevirmek, Düşmanlık Etmek

Enes *RadiyAllahu ‘Anh’* dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

“Alakanızı kesmeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz, birbirinize buğz etmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız. Ey Allah’ın kulları!, kardeş olunuz. Bir Müslümana, kardeşine üç günden ziyâde dargın durması helâl olmaz.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’* dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Ameller her Pazartesi ve Perşembe günü arz olunur. Aziz ve Celil olan Allah o gün, Allah’a hiçbir şirk koşmayan kişiye mağfret

eder. Bundan sâdece kardeşiyle arasında düşmanlık olanı istisna eder ve der ki; “Bu ikisini barışıncaaya kadar terkedin.” [Muslim]

Ebû Eyyûb RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاث ليال، يلتقيان فيعرض هذا ويعرض هذا و خيرهما الذي يبدأ بالسلام
“Bir Müslümana, (Müslüman) kardeşine üç geceden fazla küskün durması helâl olmaz. Bunlar karşılaşır, bu tarîz eder öbürü tarîz eder. Bu ikisinden hayırlısı (nefsini yenip ‘Es-selâmü aleyküm!’ deyip karşı tarafa) selâm verendir.”

Küskünlük, dargınlık Allah Subhanehû ve Teâla için olursa câizdir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Tebük gazvesinden geri kalan üç kişiye karşı küskünlüğü ve dargınlığı emrettiği sahihtir.

Sövmek ve Lânet Etmek

Masûm olana (dokunulmazlık, korunmuş) lânet etmek Müslümanların icmâsı ile haramdır. Zemmedilen vasıf sahiplerine lânet etmek câizdir. Meselâ şu sözler gibi: “Allah Subhanehû ve Teâla zâlimlere lânet etsin, Allah Subhanehû ve Teâla kâfirlere lânet etsin, Allah Yahûdilere, Hristiyanlara lânet etsin, Allah Subhanehû ve Teâla fâsiklara lânet etsin, Allah Subhanehû ve Teâla resim yapanlara lânet etsin vesâire...”

Bizzat mü’mine lânet etmenin haram kılındığının delilleri, Ebû Zeyd, Sâbit İbn-u Dahhâk el-Ensârî hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“... Mü’mine lânet etmek, onu öldürmek gibidir.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ve Ebû’d Derdâ hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“Lanet edenler, Kuyâmet günü ne şefâatçi ne de şahit olamazlar.”

[Muslim]

İbn-u Mes’ûd hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

“Müslümana sövmek fâsıklıktır...”

[Muttefekun ‘Aleyh]

‘Abdullah İbn-u ‘Amr RadiyAllahu ‘Anh hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلَ وَالرَّجُلَ وَالرَّجُلَ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلَ وَالرَّجُلَ؟ قَالَ: يَسِبُ الرَّجُلَ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسِبُ أَبَاهُ، وَيَسِبُ أُمَّهُ فَيَسِبُ أُمَّهُ **“Bir kimsenin anne ve babasına lânet etmesi, büyük günahlardandır.”** “Yâ Rasulullah! hiç kişi an-ne ve babasına lânet eder mi?” denildi. **“Bir adamın babasına söver, o da onun babasına söver, adamın anasına söver, o da onun anasına söver.”** buyurdu.” [el-Buhârî]

Lâkin muayyen sıfatlarla muttasıf olan kimseleri lânet etmenin câiz olduğuna gelince; bunun (Kur’ân’dan) delil-leri Allahu Teâla’nın şu sözleridir:

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ **İsrailoğullarından kâfir olanlar, Dâvûd’un ve Meryem oğlu ‘İsâ’nın diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi, söz dinlememeleri ve haddi aşmalarıdır.** [el-Mâ’ide 78] Ve şöyle buyurdu:

Muhakkak ki Allah kâfirleri lânetledi. [el-Ahzâb 64] Ve şöyle buyurdu:

Cumartesi adamlarını lânetlediğimiz gibi... [en-Nisa 47] Ve şöyle buyurdu:

Allah’ın lâneti yalancılardan üzerinedir! [Âl-i ‘İmrân 61] Ve şöyle buyurdu:

Bilin ki, Allah'ın lâneti zâlimlerin üzerinedir! [Hûd 18] Ve şöyle buyurdu:

أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ Onlara hem Allah hem de bütün lânet ediciler lânet eder. [el-Bakara 159]

Sünnetten delilleri; *Âişe RadiyAllahu 'Anhâ* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

Allah Yahûdilere ve Hıristiyanlara lânet etsin! Nebîlerinin kabirlerini mescit edindiler. [Muttefekun 'Aleyh]

Ömer *RadiyAllahu 'Anh* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

Allah Yahudilere lânet etsin. Hayvanların iç yağı onlara haram kılınmıştı. Fakat onlar onu süsleyip sattılar. [Muttefekun 'Aleyh]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu 'Anh* hadisidir. Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

Allah, bir yumurta çalıp da eli kesilen, bir ip çalıp da eli kesilen hırsıza lânet etsin. [Muttefekun 'Aleyh]

İbn-u Ömer *RadiyAllahu 'Anh* hadisidir:

İğreti saç takana da, taktırana da, bedene dövme yapana da, yaptırana da Allah lânet etsin! [Muttefekun 'Aleyh]

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu 'Anh* hadisidir:

Allah kadınlara benzeyen erkeklere ve erkeklere benzeyen kadınlara lânet etmiştir.

Yine ondan başka bir rivâyette ise:

لعن النبي صلى الله عليه وسلم المخنثين من الرجال، والمترجلات من النساء، وقال: أخرجوهم من بيوتكم

“Erkeklerden kadınlaşanlara ve kadınlardan da erkekleşenlere lânet etti ve; onları evlerinizden çıkarın.” dedi.” [el-Buhârî]

İbn-u Ömer *RadiyAllahu ‘Anh* hadisidir:

“Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem hayvana işkence ve azâb edene lânet etti.” [el-Buhârî]

Kezâ ondan *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Allah, içinde can olan bir şeyi hedef edinen kimseye lânet etmiştir.” [Muslim]

Ve Câbir hadisidir:

“Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem ribâ yiyeni, yedireni, riba akdini yazanı, şahit olanı lânetledi ve “Bunların hepsi birdir.” dedi.” [Muslim]

Küçük Günahları İşlemeye Cür’et Etmek, Alışkanlık Haline Getirmek

Sehl İbn-u Sa’d *RadiyAllahu ‘Anh*’dan *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Küçük günahlardan kaçın! Çünkü küçük günahların misâli, vâdinin ortasına konaklayan, sonra bir odun bunun getirdiği, bir odunda şunun getirdiği, sonra da iyice pişirdikleri ekmekleri yüklenen bir kavmin misâli gibidir. Şurası bir gerçektir ki, küçük günahların sahibi ne zaman bunlarla sorumlu tutulursa onu helâk ederler.” (Ahmed, el-Heysemî adamları sahihin adamları dedi, el-

Munzirî de râvileri sahihte kendileri ile ihticac edilen kimselerdir dedi.)

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“(Ey ‘Âişe) Küçük günahlardan sakın! Zîra bunları Allah’tan talep eden vardır.” (en-Nesâî, İbn-u Mâce, İbn-u Hibbân, Sahîh’inde, Ahmed, el-Heysemî isnâdı sahih adamları sikâdır dedi.)

Enes RadiyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

“إنكم لتعملون أعمالاً، هي أدق في أعينكم من الشعر، إن كنا لنعدها على عهد النبي صلى الله عليه وسلم من الموبقات” “Siz bir kısım ameller işliyorsunuz ki, onlar sizin nazarınızda kıldan daha ince (daha ehemmiyetsiz)dir. Halbuki biz onları, Rasulullah zamanında büyük günahlardan (helake atıcılardan) addededik.” [el-Buhârî]

İmkânı Olanın, Hak Sahibinin Talep Ettiği Bir Hakkı Vermekten, Ödemekten Kaçınması, Geciktirmesi:

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

Birbirinize bir emanet bırakırsanız, emanet bırakılan kimse emaneti sahibine versin. [el-Bakara 283]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Borcunu ödeyebilecek durumda olan zengin kimsenin ödeme-yi geciktirmesi zulümdür. Biriniz bir zengine havâle olunursa (havaleyi) kabul etsin.” [Muttefekun ‘Aleyh]

eş-Şerîd İbn-u Suveyd es-Sekafî RadiyAllahu ‘Anh’dan

Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“**Zenginın borcunu savsaklaması, haysiyetinin ihlal edilmesini ve cezalandırılmasını helal kılar.**” (İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim, Sahih-ledi ve ez-Zehabi de ona muvâfakat etti, Ahmed, en-Nesâi, Ebû Dâvud, İbn-u Mâce.)

Ebû Zerr *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Nebî’nin şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ثلاثة يحبهم الله، وثلاثة يبغضهم الله. فأما الذين يحبهم الله...والثلاثة الذين
“Üç kişi vardır, Allah onları sever, üç kişi de vardır, Allah onlara buğzeder... Allah’ın buğzettiği üç kişiye gelince bunlar; zâni ihtiyar, kibirli fakir, zâlim zengindir.” (İbn-u Hüzeyme, İbn-u Hibbân, Sahih’lerinde, el-Hâkim, Sahihledi, ez-Zehabi de ona muvâfakat etti, Ahmed, en-Nesâi, et-Tirmizi)

Kötü Komşuluk

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Nebî *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

والله لا يؤمن، والله لا يؤمن، والله لا يؤمن. قيل: ومن يا رسول الله؟ قال: الذي
“Vallahi îmân etmiş olmaz! Vallahi îmân etmiş olmaz!” buyurdu. “(İman etmiş olmayan) Kim o Yâ Rasulullah?” diye soruldu. **“Zulmünden, şerrinden komşusunun emin olmadığı kimse.”** cevabını verdi.” [Muttefekun ‘Aleyh]
 Ayrıca el-Buhârî bunu, Ebû Şurayh el-Ka’bî’den de rivâyet etmiştir.

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Allah’a ve Âhîret Günü’ne îmân eden kimse komşusuna eziyet etmesin...” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’*in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

اللهم إني أعوذ بك من جار السوء في دار المقامة؛ فإن جار البادية يتحول
“Allah’ım! Dâimî ikâmetgâhdaki kötü komşudan sana sığınırım! Çünkü Bedevî (çöl) komşu gelip geçicidir.” (İbn-u Hibbân, Sahih’inde, en-Nesâî, el-Buhârî, el-Edeb-il Mufrad’te, el-Hâkim)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

جاء رجل إلى النبي -صلى الله عليه وسلم- يشكو جاره فقال له : اذهب فاصبر.فأتاه مرتين أو ثلاثاً فقال: اذهب فاطرح متاعك في الطريق ففعل، ففعل الناس يمرون و يسألونه فيخبرهم خبرجاره. ففعلوا الناس يلعنونه: فعل الله به، وفعل،وبعضهم يدعو عليه، فجاء إليه جاره فقال له: ارجع لا ترى مئى شيئاً تكرهه
“Biri, Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’ın huzuruna geldi ve komşusunu şikayet etti. Âleyhi’s Salâtu ve’s Selâm ona; “Git ve sabret.” buyurdu. Bir müddet sonra ikinci defa veya üçüncü defâ geldi. Bu defa ona; **“Ev eşyalarım yola at.”** buyurdu. O da aynısını yaptı. Sonra insanlar gelip geçmeye ve sormaya başladılar. O, onlara komşusunun yaptıklarını haber veriyordu. Onlar onu; **“Allah yaptığının aynısını ona yapsın.”** diye lânetlemeye ve bazıları da ona beddua etmeye başladılar. Bunun üzerine adam (artık yapılanı dayanamayarak) komşusuna geldi ve şöyle dedi: **“Dön artık, çünkü seni incitecek bir şeyi benden asla görmeyeceksin.” dedi.**” (İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim, el-Buhârî, el-Edeb-il Mufrad’te, Ebû Dâvud)

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قال رجل: يا رسول الله إن فلانة، فنكر من كثرة صلاتها وصدققتها وصيامها
“Bir adam; “Yâ Rasulallah! Falan kadın çok nâfile namaz kılar, çok sadaka verir ve çok nâfile oruç tutar, ancak diliyle komşularına

eziyet eder.” dedi. (*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*): **“O kadının Cehennemdedir...”** buyurdu.” (Ahmed, el-Bezzâr, el-Heysemî adamları sikâdır dedi, İbn-u Hibbân, Sahih’inde, el-Hâkim, isnâdî sahihtir dedi, el-Munzirî’nin hakkında sahihtir dediği bir isnâdla İbn-u Ebî Şeybe.)

Sa’d ibn-u Ebî Vakkâs *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

أربع من السعادة. أربع من الشقاء: الجار سوء، والمرأة سوء، والمركب سوء، والمسكن الضيق **“Dört şey vardır ki saâdettir... Dört şey de vardır ki bedbahtlıktır; kötü bir komşu, kötü bir kadın, kötü bir binek ve dar bir ev.”** (İbn-u Hibbân, Sahih’inde, Ahmed sahih bir isnâdla.)

Hıyânet Etmek

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ **Muhakkak ki Allah hâinleri sevmez!** [el-Enfâl 58] Ve şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ **Ey îmân edenler! Allah’a ve Rasul’e hâinlik etmeyin; (sonra) bile bile kendi emânetlerinize hâinlik etmiş olursunuz.** [el-Enfâl 27]

İyâd İbn-u Himâr el-Mücâşîi’den Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

و أهل النار خمسة...والخائن الذي لا يخفي له طمع و إن دق إلا خانه... **“Cehennem ehli de beş kısımdır: Tamahkârlığı izhâr etmeyen hâin kişiler. Böylesi, bir kapıyı çalsa mutlaka ihânet eder...”** [Muslim]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إذا ضيعت الأمانة فانتظر الساعة. قال: كيف إضاعتها يا رسول الله؟ قال: إذا **“Emânet zâyi edildiğün-**

de kuyâmeti bekle.” “Emânetin zâyî edilmesi nasıl olur?” **“İşler ehil olmayanlara verildiği zaman kuyâmeti bekle.”** [el-Buhârî]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا وعد أخلف، وإذا اتهم خان
“Münâfığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, vaad verdiğinde yerine getirmez, emânet olduğunda hâinlik eder.” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

اللهم إني أعوذ بك من الجوع، فإنه بئس الضجيع، وأعوذ بك من الخيانة فإنها
“Allah’ım, açlıktan sana sığınırım. Çünkü o, en kötü yatak arkadaşıdır. Hıyânetten de sana sığınırım. Çünkü o, çok kötü iç duygusudur.” (Ebû Dâvud, en-Nesâî, İbn-u Mâce, el-Hâkim, Sahihledi, Er-Riyâz’da isnâdî sahihtir dendi)

Ebû Hurayra RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

يقول الله: أنا ثالث الشريكين ما لم يخن أحدهما صاحبه، فإذا خان خرجت من بينهما
“Allah şöyle buyurdu: “İki ortağın biri, arkadaşına hâinlik etmedikçe, ben o iki ortağın üçüncüsüyüm. Ona hainlik ederse, ben aralarından çıkarım.” (Ebû Dâvud, el-Hâkim, Sahihledi, ez-Zehebî de ona muvâfakat etti)

Gıybet Etmek ve Bühtan/İftira Etmek

Gıybet; kardeşini hoşlanmadığı, kerih gördüğü bir şeyle anmandır. Eğer söylediğin şey onda yoksa, o zaman bühtandır. Bunun her ikisinde harâmıdır, delilleri ise şunlardır:

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

وَلَا يَغْتَبُ بَعْضُكُمُ بَعْضًا أَيُّحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْنَاهُ وَأَتَقُوا
Bir kısmınız diğer bir kısmı gıybet etmesin! Herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yiyebilir mi? İşte bundan tiksiniyorsunuz. O halde Allah'a (hükümlerine) takvalı olun (korkun). Şüphesiz Allah, Tevvâb'dır (Tevbeleri kabul eder), **Rahîm'dir** (Merhametlidir). [el-Hucrât 12] Ve şöyle buyurdu:

هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ (Herkesi) **kötüleyen, söz götürüp getiren.** [el-Kalem 11]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

أتدرون ما الغيبة؟ قالوا: الله ورسوله أعلم. قال: ذكرك أخاك بما يكره قيل: إن فرأيت إن كان في أخي ما أقول؟ قال: إن كان فيه ما تقول، فقد اغتبتبه. وإن لم أفرأيت إن كان في أخي ما أقول؟ قال: إن كان فيه ما تقول، فقد اغتبتبه. **“Gıybet nedir biliyor musunuz?”** Dediler ki: **“Allah ve Rasûlü daha iyi bilir!”** Bunun üzerine; **“Kardeşini hoşuna gitmeyen şeyle anmandır!”** buyurdu. **“Ya dediğim şey kardeşimde varsa, ne buyurursun?”** denildi. (*Aleyhi's Salâtu ve's Selâm*); **“Söylediğin şayet onda varsa, onu gıybet etmiş olursun! Eğer onda yoksa, bühthan, iftira etmiş olursun.”** [Muslim]

Ebû Hurayra *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“Her Müslümanın kanı, ırzı ve malı diğer Müslümana haramdır.” [Muslim]

Ebû Bekre *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in Veda haccında şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن دمانكم وأموالكم وأعراضكم حرام عليكم كحرمة يومكم هذا في شهركم هذا في

Bilin ki, kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız birbirinize kesinlikle haramdır, tıpkı bu yerde, bu ayda şu gününüzün haram olması gibi. Haberiniz olsun! Tebliğ ettim mi [Muttefekun 'Aleyh]

‘Âişe RادیAllahu ‘Anhâ’dan Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in ashâbına şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

تَدْرُونَ أَرَبِي الرِّبَا عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: فَبَيْنَ أَرَبِي الرِّبَا عِنْدَ اللَّهِ اسْتِحْلَالُ عَرَضِ أَمْرٍ مُسْلِمٍ ثُمَّ قَرَأَ قَرَأَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِينَ يُوَدُّونَ **“Sizler Allah katında en kötü ribânın hangisi olduğunu biliyor musunuz?”** dedi. (Ashab); “Allah ve Rasulü daha iyi bilir.” dediler. **“Allah’ın indinde en kötü ribâ, Müslümanın ırzını (haysiyet ve şerefini) ihlal etmektir.”** buyurduktan sonra şu âyeti okudu: **“Mümin erkeklere ve mümin kadınlara, yapmadıkları bir şeyden dolayı eziyet edenler, şüphesiz bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir.”** (El-Ahzâb 58)” (Ebû Ya’la, el-Munzirî ve el-Heysemî râvileri sahihin râvileridir dedi)

Gıybet iştirmek Allahu Teâla’nın şu sözlerinden dolayı haramdır:

Onlar ki boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler. [el-Mu’minûn 3] Ve şöyle buyurdu:

وَإِذَا زَأَيْتَ الدِّينَ يَحْوِضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَحْوِضُوا فِي حَبِيثٍ **Âyetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma.** [el-En’âm 68]

Muslim’deki Ebû Hurayra hadisinden dolayı Müslümanın, kardeşi gâib iken haysiyetini, şerefini ihlal etmek-

ten kaçınması gerekir.

“Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona, zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz...”

Buna muktedir olupta kaçınmayan kimse, yardımsız bırakan kimse olmuş olur. Ve Ebû Dâvud’daki Ebû Hurayra hadisinden dolayı da - el-Heysemî isnâdı sahihtir dedi-kaçınması gerekir. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

ما من امرئ يخذل امرأة مسلماً في موضع تنتهك فيه حرمة وينتقص فيه من عرضه إلا خذله الله في موطن يحب فيه نصرته، وما من امرئ ينصر مسلماً في موضع ينتقص فيه من عرضه وينتهك فيه من حرمة إلا نصره الله في موطن يحب نصرته **“Hürmetinin çiğnendiği, ırz ve şerefının kınandığı bir yerde bir Müslümanı yardımsız bırakıp rezil eden bir Müslüman yoktur ki, kendisine yardım edilmesini arzu ettiği yerde Allah rezil rüsvay etmesin. Buna mukâbil ırz ve şerefının ayıplandığı bir yerde bir Müslümana yardım eden bir kimse yoktur ki, kendisine yardım edilmesini arzuladığı yer ve zamanda Allah ona yardım etmesin.”**

Ayrıca Ebû’d Derdâ, Esmâ Bint-u Yezîd, Enes, ‘İmrân İbn-u Husayn ve Ebû Hurayra hadislerinden dolayı da kaçınması gerekir. Bunların hepsi daha önce **“Allah için sevmek ve buğzetmek”** babında geçmişti. Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem, Mu’âz Radiyallahu ‘Anh kardeşi Ka’b İbn-u Mâlik’in haysiyeti ve şerefini ihlal etmekten kaçındığı zaman ikrar etmiştir.

Muttefekun ‘Aleyh olan bir hadiste, Ka’b İbn-u Mâlik Radiyallahu ‘Anh’dan kendisinin Tebûk kıssası hakkındaki uzun hadisinde, Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in Tebûk kavmi içerisinde oturmuş bir halde şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

ما فعل كعب بن مالك؟" قال رجل من بني سلمة: يا رسول الله! حبسه يراده والنظر في عطفه. فقال له معاذ بن جبل: بئس ما قلت. والله! يا رسول الله! ما "Kâ'b İbn-u Mâlik ne yaptı? diye sormuş. Benî Seleme'den birisi; "Yâ RasulAllah, Kâ'b'ı kibir ve gurûr ile iki tarafına bakması (Medîne'de) alkoymuştur!" diye cevap vermiş. Bunun üzerine Mu'âz İbn-i Cebel ona; "Ne fenâ söyledin! VAllahi Yâ RasulAllah! biz, Kâ'b İbn-i Mâlik hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz!" demiş. Bunun üzerine Rasulullah sükût etmiş."

Alimler şu altı sebepten dolayı gıybeti mübah görmüşlerdir. Bunlar; zülüm görmek, münkeri değiştirmeye karşı yardım istemek, fetvâ sormak, Müslümanları şerden sakındırmak- ki bu bir nasîhattır-, açıktan açığa günah işleyeni fıkı ve bid'atı ile anmak ve tanıtmaktır. en-Nevevî, el-Ezkâr'da şöyle demiştir: "Bu sebeplerin ekseriyetinde gıybetin câizliği üzerine icmâ hasıl olmuştur." Devamla "Meşhûr sahih hadislerde bunların delâletleri zâhirdir." O, aynı bu anlamı er-Riyâd'da da tekrar etmiş ve bâzı deliller serdetmiştir. Nitekim bunun aynısını es-San'ânî de, es-Subûl-us Selâm'da zikretmiştir. el-Karâfî de, ez-Zehîra da şöyle demiştir: "Bâzı alimler gıybetten şu beş sûreti istisnâ etmişlerdir. Bunlar arasında Nasîhati, şahitlerde, râvilerde cerh ve tadîli, fıkı ilan edeni, bid'at sahiplerini ve dalâlette olan grupları zikretmişlerdir. Gıybet eden ve edilen kimseler hakkındaki bilgi, gıybet edilen kimse konusunda daha önce geçmişti."

Nemîme/Koğuculuk Yapmak

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

هَمَّازٌ مَشَاءٌ بِئِمِيج (Herkesi) **kötüleyen, söz götürüp getiren.**

[el-Kalem 11]

Huzeyfe RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuş-

tur:

مر رسول الله صلى الله عليه وسلم على قبرين. فقال "أما إنهما ليعذبان. وما يعذبان في كبير. أما أحدهما فكان يمشي بالنميمة. وأما الآخر فكان لا يستتر من بوله" **"Koğuculuk yapan Cennete giremez."** [Muttefekun 'Aleyh]

İbn-u Abbâs *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

مر رسول الله صلى الله عليه وسلم على قبرين. فقال "أما إنهما ليعذبان. وما يعذبان في كبير. أما أحدهما فكان يمشي بالنميمة. وأما الآخر فكان لا يستتر من بوله" **"Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem (bir gün) iki kabre uğradı ve; 'Bunlar azap çekiyorlar. Azapları da büyük bir günahattan değil.'** buyurdu. Sonra şöyle devam ettiler: **'Evet biri, nemimede (laf getirip götürmede) bulunurdu. Diğeri de idrar sıçrantısına karşı korunmazdı.'** [Muttefekun 'Aleyh]

Silâ-i Rahmi Kesmek

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ ، أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ **"Gerî dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız? İşte bunlar, Allah'ın kendilerini lânetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir."** [Muhammed 22-23] Ve şöyle buyurdu:

وَالَّذِينَ يُنْفِضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ **Allah'a verdikleri sözü kuvvetle pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın riayet edilmesini emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) terk edenler ve yeryüzünde fesat çıkarırlar; işte lânet onlar içindir. Ve kötü yurt (Cehennem) onlarıdır."** [er-Ra'd 25]

Ebû Muhammed, Cübeyr İbn-u Mut'im *RadiyAllahu 'Anh'* dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'* in şöyle

buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لا يدخل الجنة قاطع “(Akrabası ile) **ilişkisini kesen Cennete giremez.**” [Muttefekun ‘Aleyh]

Ebû ‘Abdurrahmân, ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd RadiyAllahu ‘Anh’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الله خلق الخلق، حتى إذا فرغ منهم، قامت الرحم فقالت: هذا مقام العائذ بك من القطيعة، قال: نعم، أما ترضين أن أصل من وصلك، وأقطع من قطعك؟ قالت: بلى، قال: فذلك لك **Allah mahlûkatı yaratıp, nihâyet onlarla işini bitirdiği zaman akrabalık ayağa kalkıp; “Ya Rabb! Burası akrabalık ilişkilerini kesmekten sana sığınanların makamıdır.” der. Allah da; “Evet öyledir. Sen; seninle bağlarını koruyanlarla benim de bağımı korumama, seninle bağlarını koparanlarla benim de bağımı koparmama razı olmaz mısın?” buyurur. Akrabalık da; “Olurum ya Rabb!” der ve Allah; “Bu hüküm sana aittir.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

el-Buhârî Sahîh’inde Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıklarını tahrir etmiştir:

“Ak-rabalık bağlarını) **gözeten, aynısı ile karşılık veren değildir. Bilakis (akrabalık bağlarını) gözeten, akrabaları onunla bağlarını koparınca onlarla bağ kurandır.**”

‘Âişe RadiyAllahu ‘Anhâ’dan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

الرحم معلقة بالعرش تقول: من وصلني وصله الله، ومن قطعني قطعته الله **“Sıla-i rahim, arşa asılıdır, der ki: “Kim beni sıla ederse, Allah da ona sıla etsin. Kim benden koparsa, Allah da ondan kopsun.”** [Muttefekun ‘Aleyh]

Riyâ ve Tesmî'

Riyâ; yakınlaşmanın vukûa geldiği esnada insanların rızasını almaya kasdetmektir. Bu, ne dilin ne de diğer organların ameli değil, kalbin amelidir. Hakikatında ise riyâ, sözden veya fiilden gözetilen kasıttır. Aslında yakınlaşma Allah *Subhanehû ve Teâla* için olması gerekirken, riyâda insanlar için olmaktadır. Söz veya amel, yani yakınlaşma bizzat riyâ değil, ancak riyânın mahallidirler. Riyâ; kasdedilen şey değil, kasdın kendisidir. Zîra kasdedilen şey insanların rızasıdır. Kasıt, Allah *Subhanehû ve Teâla* ile insanlar arasında ortak olursa, yakınlaşma haram olur. Bundan daha şiddetli olanı ise, yakınlaşmanın Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya değil de sadece insanlara özgü olmasıdır.

Riyâ, yakınlaşma ile kayıt altına alınmıştır, çünkü bunların dışında riyâ olmaz. Aynen insanların gözleri önünde alış-veriş akdi-nin cereyân etmesi veya mübah olan elbiselerle süslenmek v.s gibi. İnsanların rızasını gözetme kaydı ise, diğer maksatları bertaraf etmek içindir. Tıpkı hacda menfaatler elde etme kasdı olan kimse gibi.

Yakınlaşma; bazen ibâdet cinsinden olabilir, bazen de başka bir şey olabilir. İnsanların görmesi amacıyla secdeleri uzatan kimse riyâkardır, insanların görmesi için sadaka veren kimse riyâkardır, insanların görmesi, bilmesi kaydıyla cihat eden kimse riyâkardır, alim denilsin diye bir makâle yazan kimse riyâkardır, insanların hayretini kazanmak amacıyla konferans veren kimse riyâkardır, hatîb denilsin diye hutbe veren kimse riyâkardır, zâhit sanılsın diye derviş elbisesi giyen kimse riyâkardır, sünnet sahibi denilsin diye sakalını uzatan ve elbisesinin paçasını sıvayan kimse riyâkardır, cömert denilsin diye on binlere duâda bulunan kimse riyâkardır, mütevâzi ve alçak gönüllü sanılsın diye yürüyüşünde başı aşağı eğilen kimse

riyâkardır, komşuları duysun diye gece Kur'an'ın tilâve-tinde sesini yükselten kimse riyâkardır ve razı olsunlar diye insanlara göstermek özlemi içerisinde küçük mushaf taşıyan kimse riyâkardır.

Biz, insanların riyâdan hayâ etmedikleri bir zaman içerisindeyiz. Bilakis ezici çoğunluk riyâyının, vakıası ve hükümlerini dahi bilmiyorlar. Bizim, insanların riyâdan hayâ etmedikleri bir zaman içerisinde olduğumuzun delili; sâdık-ıl mesdük'un (Rasulullah) haklarında haber verdiği çizgili kumaşlı şapkalı kimselerin zuhûr etmesidir.

ez-Zubeydî, es-Saffi el-Kenz'da, el-Hakîm et-Tirmizî en-Nevâdir'de ve el-Hâkim'in "*Ben onun bir kusuru olup olmadığını bilmiyorum*" dediği bir isnâdla Ebû Nuaym'ın el-Hilye'de Enes RadîyAllahu 'Anh'dan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahrir etmişlerdir:

يكون في آخر الزمان ديدان القراء، فمن أدرك ذلك الزمان فليتعوذ بالله من الشيطان الرجيم ومنهم ، وهم الأنتنون، ثم يظهر قلانس البرود، فلا يستحيا يومئذ من الرياء، والمستمسك يومئذ بدينه كالفابض على الجمرة، والمستمسك يومئذ بدينه **“Âhir zamanda okuyucu (Kur'an okuyan), böcekler gibi çok olacaktır. Kim bu zamana yetişirse taşlanmış şeytandan ve onlardan Allah'a sığınsın! Onlar en aşağılık yaratıklardır. Sonra şapkalı, çizgili kumaşlı kimseler zuhûr edecektir. Onlar o gün riyâdan utanmazlar. O gün dinine sarılan bir kimse, bir kuru tutan kimse gibidir ve dinine sarılan bir kimsenin ecri, elli kişinin ecrine bedeldir.”** (Ashâb); “Bizden mi, yoksa onlardan mı?” diye sordular. **“Bilakis sizden.”** buyurdu.”

“**Kalânise** (şapkahlar)” kelimesi; “**kalensuve**”nin çoğuludur, “**Burud** (çizgili kumaşlar)” kelimesi de “**burd**”un çoğuludur. Şapka ve çizgili kumaşın ihtivâ etti-

ği şahsa bakmaksızın bu, şapkalar ve çizgili kumaşlarla mümeyyiz olan din adamları hakkında bir kinâyedir. İnsanlar indinde buna itibâr etmek, riyâdan utanmamanın bir alâmeti olarak vârit olmuştur.

Tesmî'e gelince; insanların rızasını almak amacıyla yakınlaşma hakkında insanlara bahsetmedir. Riyâ ile Tesmî' arasında fark vardır; riyâ amelin arkadaşı ve hem-demidi, tesmî' ise ondan sonradır yani amelden sonradır. Riyâyı ancak Allah bilir. İnsanlar indinde onun tahakkuk etmesinin yolu yoktur, hatta riyâkarın kendisi de dahil. Zîra riyâkar, muhlis olması haricinde, kendisinde bulunan riyâyı bilemez. en-Nevevî, el-Mecmûa'da eş-Şâfiî'den; *"Riyâyı ancak muhlis kimse bilir"* dediğini nakletmiştir. İhlâs, nefsin zahmet çekmesine ve çok çalışmasına muhtaçtır ki buna da ancak dünyayı (dokuz talakla) boşayan kimse takât yetirir.

Tesmî' bazen bir kimsenin gizli olarak yaptığı bir ibâdet (yakınlık) ile de olabilir. Mesela; Kıyâm-ul Leyl yapıp ta sabahleyin insanlara bundan bahsetmek gibi. Nitekim bazen de bir mekânda alenen yaptığı ibâdeti, başka bir mekânda bahsetmesi ile de olabilir. Bunların hepsi sırf insanların rızasını alma kasdıyla yapılanlardır.

İlk yüzyıl ve bunların tesmî'den uzak durdukları hakkında bize nakledilen en güzel örneklerden birisi, Ebû Yûsuf'un el-Âsâr'da, Ebû Hanîfe'den, 'Alî İbn-ul Ekmer'den naklettiği şu olaydır:

"Ömer İbn-ul Hattâb (bir gün) sol eliyle yemek yiyen bir adama rastladı. İnsanlar yemek yerlerken Ömer onların tepesine dikildi ve o kişiye; "Ey Allah'ın kulu sağ elinle ye!" dedi. O kişi; "Şüphesiz o meşgûldür." dedi. Sonra ona ikinci kere uğradı ve yine aynı şeyleri söyledi. Daha sonra üçüncü sefer uğradı ve yine ona aynı şeyleri söyledi. Bu sefer dayanamayıp; "Ne meşgûlü?" diye sor-

du. O da; “Mûte günü kesildi.” cevabını verdi. Bunun üzerine Ömer ondan dolayı ürküp korktu, sonra da; “Senin elbiselerini kim yıkıyor? Başına kim yağ ve koku sürüyor? Sana kim bakıyor?” diye sordu. (Râvi); Ömer sırasıyla buna benzer şeyleri ona sayıp sayıştırdı. Sonra ona Cârîye, binek, yemek ve nafaka verilmesini emretti. Bunun üzerine halk; “Allah, ‘Ömeri raiyyesi hakkında hayırla mükâfatlandırın.” dediler.”

Bir diğeri de el-Buhârî’nin Ebû Mûsa RadıyAllahu ‘Anh’dan şöyle dediğine ilişkin rivâyet ettiği hadistir:

خرجنا مع النبي صلى الله عليه وسلم في غزوة ونحن ستة نفر، بيننا بعير نعتقبه، فنقبت أقدامنا، ونقبت قدمي وسقطت أظفاري، وكنا نلف على أرجلنا الخرق، فسميت غزوة ذات الرقاع، لما كنا نعصب من الخرق على أرجلنا. وحدث أبو موسى بهذا، ثم كرر ذلك، قال: ما كنت أصنع بأن أذكره، كأنه كره أن يكون **“Altı kişilik bir birlik içinde, Nebî ile beraber bir gazaya çıktık. Srayla bindiğimiz bir devemiz vardı. Artık ayaklarımız delinmişti. Benim de iki ayağım delinmiş, tırnaklarım dökülmüştü. Bunun için ayaklarımıza bez parçaları sarıyorduk. Ebû Mûsa bunu anlattı, sonra bu hoşuna gitmedi ve: “Ben bunu hatırlatmak amacıyla yapmak istememiştim.” dedi. Sanki amelinden ifşâ ettiği bir şey onun hoşuna gitmemiş gibiydi.”**

Riyâ ve Tesmî’nin her ikisi de ihtilafsız olarak haramdır. Bunun delilleri çoktur. Bazıları şunlardır:

Allah Subhanehû ve Teâla şöyle buyurdu:

الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ **“Onlar gösteriş yapanlardır.”** [Mâ’ün 6]
Ve şöyle buyurdu:

“Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salih amel işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.” [el-Keffh 101]

el-Buhârî ve Muslim’deki, Cundub hadisinde geçen ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm’ın şu kavlidir:

“Her kim duyulsun diye bir iş yaparsa, Allah o kimseyi duyurur. Her kim gösteriş olsun diye bir iş yaparsa, Allah da onun içyüzünü ortaya koyar.” (Lafız el-Buhârî'nindir)

Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’den rivâyet olunan Müslüm’deki İbn-u Abbâs hadisidir:

“Her kim duyulsun diye bir iş yaparsa, Allah o kimseyi duyurur. Her kim gösteriş olsun diye bir iş yaparsa, Allah da onun içyüzünü ortaya koyar.”

Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in şöyle buyurduklarını işittim dediği Muslim ve en-Nesâî’deki, Ebû Hurayra hadisidir:

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُفْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ، رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ، فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتُ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَيَّ وَجْهَهُ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ عِلْمَهُ، وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأَتَىٰ بِهِ، فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ، لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَيَّ وَجْهَهُ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ نَعْمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا، إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ هُوَ: **“Kiyâmet gününde aleyhinde ilk önce hüküm verilmek üzere, şehit olduğu bilinen bir kimse getirilir. Allah ona olan nimetlerini anlatır. O da mazhar olduğu nimetleri hatırlar. Allah; “Ne amel işledin?” diye sorar. Adam; “Senin yolunda Cihâd ettim ve nihâyet senin için şehid düştüm.” der. Allah; “Yalan söyledin. Bilâkis sen cesâretlidir desinler diye savaştın. Senin için öyle de denilmiştir.” buyurur. Başka bir hayırlı ameli bulunmadığından, emir verilir de yüzü üzerine sürüklenerek**

Cehenneme atılır. Sonra ilim öğrenmiş, öğrendiğini başkasına öğretmiş ve Kur'ân okumuş bir kimse getirilir. Allah ona da nimetlerini hatırlatır, o da itiraf eder. Sonra Allah ona; "Ne amel işledin?" diye sorar. O; "Senin rızan için ilim öğrendim. Onu başkalarına öğrettim. Senin için Kur'ân okudum." der. Allah; "Yalan söyledin. Bilâkis sen âlim denilmek için ilim öğrendin. Ne güzel okuyor desinler diye Kur'ân okudun. Hakikaten senin hakkında bunlar da söylendi." buyurur. Başka bir hayırlı ameli bulunmadığından, emir verilir de, yüzü üzerine sürüklenerek Cehenneme atılır. Sonra Allah'ın kendisine her çeşit maldan bolca verdiği bir kimse getirilir. Allah ona nimetlerini hatırlatır. O da hatırlar. Sonra Allah ona; "Ne amel işledin?" der. Adam; "Verilmesini istediğin yerlere Senin rızan için bolca verdim." der. Allah; "Yalan söyledin. Benim için vermedin. Ne cömert bir kimsedir desinler diye verdin. Nitekim hakkında böyle de denilmiştir." buyurur. Nihayet, başka bir hayırlı ameli de olmadığından, emir verilir de yüz üstü sürünerek Cehenneme atılır."

el-Beyhâkî, et-Taberânî ve Ahmed'teki -lafız Ahmed'indir- Ebû Hind Ed-Dârî hadisidir. Nebî Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle bu-yurduklarını işittim demiştir:

"Her kim gösteriş ve şöhret (süm'a) makamında kaim olursa, Allah da Kıyâmet günü o kimsenin iç yüzünü ortaya koyar ve o kimseyi meşhûr eder." (el-Munzîrî isnâdı

ceyyiddir dedi, el-Heysemî, Ahmed'in ve el-Bezzâr'ın adamları ve et-Taberânî'nin senedlerinden birisi sahihin adamlarıdır demiştir.)

et-Taberânî ve el-Beyhâkî'deki 'Abdullah İbn-u 'Amr hadisidir. Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle

buyurdıklarını işittim:

“Her kim amelini insanlara duyurmak isterse, Allah o kimseyi yaratıklarından duymak isteyen kimseye duyurur, onu küçültür ve onu küçümser.” (el-Munzirî et-Taberânî'nin senedlerinden birisi sahihin adamlarıdır dedi.)

et-Taberânî'de hasen isnâdla rivâyet olunan Avf ibn-u Mâlik hadisidir. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işittim der:

“Her kim gösteriş makamında kaim olursa, Allah o kimse-nin iç yüzünü ortaya koyar. Her kim de şöhret makamında kaim olursa, Allah da onu meşhûr eder.”

et-Taberânî'de hasen isnâdla Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'den rivâyet edilen Mu'âz İbn-u Cebel hadisidir:

ما من عبد يقوم في الدنيا مقام سمعة ورياء إلا سمع الله به على رؤوس الخلائق يوم القيامة **“Dünyada şöhret ve gösteriş makamında kaim olan hiç bir kul yoktur ki, Allah o kimseyi, Kıyâmet günü mahlûkatların başları önünde teşhir etmiş olmasın.”**

İbn-u Mâce ve el-Beyhâkî'de hasen isnâdla Ebû Saîd el-Hudrî'den şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

خرج علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ونحن نتذاكر المسيح الدجال فقال ألا أخبركم بما هو أخوف عليكم عندي من المسيح الدجال فقلنا بلى يا رسول الله فقال **“Biz Mesih Deccal'dan bahsederken Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem çıkageldi ve; “Bana göre, Mesih Deccal'dan daha korkuncunu size bildireyim mi?”** buyurdu. Biz de; **“Evet bildirin ya Rasûlallâh!”** dedik. **“Gizli şirkdir. O da namaz kılan adamın başkası görüyor diye namazını gösteriş için süsle-**

mesidir (daha ağır kılması).” buyurdu.”

İbn-u Mâce, el-Beyhâkî ve el-Hâkim’de- sahihtir illeti yoktur dedi- Zeyd İbn-u Eslem’den, babasından şöyle rivâyet olunmuştur:

أن عمر خرج إلى المسجد يوماً فوجد معاذ بن جبل عند قبر رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يبكي، فقال: ما يبكيك يا معاذ؟ قال: يبكيني حديث سمعته من رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يقول: حديث سمعته من رسول الله - صلى الله عليه وسلم - يقول: (اليسير من الرياء شرك، ومن عادى أولياء الله فقد بارز الله بالمحاربة، إن الله يحب الأبرار الأتقياء الأخفياء الذين إن غابوا لم يفتقدوا، وإن حضروا لم يعرفوا، قلوبهم مصابيح الهدى، يخرجون من كل غيراء مظلمة “Ömer bir gün mescide çıkınca, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in mezarı başında Mu’âz İbn-u Cebel’i ağlar bir halde buldu ve; “Seni ağlatan nedir? Ya Muâz!” diye sordu. O da; “Beni ağlatan Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’den işitmiş olduğum şu hadistir.” dedi. **“Riyâ ile yapılan basit bir amel dâhi şirktir. Kim Allah’ın dostlarına düşmanlık ederse Allah’a harp ilan etmiş olur. Muhakkak ki, Allah kulları içerisinde iyi, muttâki, riyâsız, hazır bulunmadıkları zaman aranmayan, hazır olduklarında bilinmeyen, kalpleri hidâyet nurları misâli ve her zifiri karanlıkta ortaya çıkan mü’min kulların sever.”**

Riyâ, Allah Subhanehû ve Teâla’ya yaklaşılan bir amelle dahi girse, onu iptal eder, yani o amel olmamış gibi itibâr edilir. Kaldı ki, onda günah da vardır. Bunun delili;

Muslim’deki Ebû Hurayra hadisidir. Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu:

قال الله تبارك وتعالى: أنا أغني الشركاء عن الشرك فمن عمل عملاً أشرك معي فيه غيري تركته وشركه **“Ben müşriklerin şirkinden en müstağnî olanıyım. Her kim bir amel yapar da, onda, benden başkasını şirk koşarsa onu da, o şirkini de terk ederim.”**

Şirk riyâsı, ameli iptal eder. Öyleyse hâlis riyânın ameli batıl kılması evlâ babındandır.

Ahmed, hasen isnâdla Übeyy İbn-u Ka'b'tan Nebî Sal-lallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahrir etmiştir:

بشر هذه الأمة بالسنة والرفعة والدين والنصر والتمكين في الأرض فمن عمل
 (Ey Rasulüm!) **Bu ümmeti, yücelmek, yükselmek, dinde sebât etmek, zafer görmek ve yeryüzünde güçlü kılmak ile müjdele! Onlardan kim, Âhiret'in amelinin dünya için işlerse, Âhiret'te nasibi yoktur.**"

el-Beyhâkî ve el-Bezzâr beis olmayan bir isnâdla (la be'se bi-hi), Ed-Dahhâk İbn-u Kays'tan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını tahrir etmişlerdir:

إن الله تبارك وتعالى يقول أنا خير شريك فمن أشرك معي شريكا فهو لشريكي با
 أيها الناس أخلصوا أعمالكم لله فإن الله تبارك وتعالى لا يقبل من الأعمال إلا ما
 خص له ولا تقولوا هذا لله وللرحم فإنها للرحم وليس لله منها شيء ولا تقولوا هذا لله
 ولجوهكم فإنها لجوهكم وليس لله فيها شيء **Allahu Teâlâ der ki;**
"Ben en hayırlı ortağım; kim ki bir amel yapar benden başkasını o amele ortak kılsa bu amel, bana ortak kılınana aittir." Ey insanlar! Amellerinizi Allah için hâlis kılınız. Zira Allah Teâlâ amellerden ancak kendisi için ihlâsla yapılan ameli kabul eder. "Bu, Allah ve sıla-i rahim içindir." demeyiniz. Çünkü o, sıla-i rahim içindir ve ondan ufacık bir şey dahi Allah'ın için değildir. Yine; "Bu (amel), Allah ve şereflileriniz içindir." demeyiniz. Çünkü o, şereflileriniz içindir ve onda küçücük bir şey bile Allah için değildir."

et-Tirmizî, İbn-u Mâce, İbn-u Hibbân, el-Beyhâkî ve Ahmed hasen bir isnâdla Ebû Saîd İbn-u Füdâle Radıyallahu 'Anh'dan -ki sahâbedendir- Rasulullah Sallallahu

‘*Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını işittim dediğini tahric etmişlerdir:

إذا جمع الله الأولين والآخرين يوم القيامة ليوم لا ريب فيه نادى مناد من كان أشرك في عمله أحدا فليطلب ثوابه من عنده، فإن الله أغنى الشركاء عن الشرك
“Allah öncekileri ve sonrakileri kendisinde şüphelenmeyen bir gün/Kıyâmet günü topladığı zaman, bir tellal şöyle bağırır; “Her kim amelinde birini ortak koşmuş ise, sevâbını onun katında arasın! Çünkü Allah müşriklerin şirkinden müstağnidir.”

Her ne zaman bir yol bulunursa, sâlih ameli gizlemek sünnettendir. Meselâ; nâfile sadaka, nâfile namaz, sünneti müekkedeler, duâ, istiğfar ve Kur’ân okumak gibi.

Bunun delilleri çoktur. Fakat biz bunlardan sadece Ahmed’te sahih bir isnâdla Nebî Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem’den rivâyet edilen Enes hadisiyle yetineceğiz:

نعم الريح قالت يا رب فهل من خلقك شيء أشد من الريح قال نعم بن آدم
“Evet, koku var,” buyurdu. (Melekler): **“Yâ Rab! Yaratıkların içerisinde kokudan daha şiddetli bir şey var mı?”** (Allah); **“Evet, Âdemoğlu var.” buyurdu. “Sağ eli ile verdiği sadakayı, sol elinden gizler.”**

en-Nesâî, el-Mizzî, ‘Alî İbn-ul Cü’d ve diğerlerinin Ez-Zübeyr İbn-ul Avvâm’dan rivâyet ettikleri bir eserde şöyle demiştir: “Sizin biriniz, sâlih amelini gizleme imkanı olursa, bunu yapsın.” Başka bir rivâyette ise **“habîe (örtme)”** olarak vârit olmuştur. Ez-Ziyâ, el-Mühtârâ’da isnâdı sahihtir demiştir. Ayrıca menkibe sahiplerinin Küteybe ile olan hâdiseleri marûftur, meşhûrdur.

Hâlbuki Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem, gizli şirkten nasıl korunmamız gerektiğini bize öğretmiştir.

Bu bağlamda Ahmed, et-Taberânî ve Ebû Ya’la hasen isnâdla Ebû Mûsa el-Eş’arî’den hutbesinde şöyle dediğini

tahric etmişlerdir:

يا أيها الناس اتقوا هذا الشرك فإنه أخفى من دبيب النمل فقام إليه عبدالله بن حزن وقيس ابن المضارب فقالا والله لتخرجن مما قلت أو لنأتين عمر مأذونا لنا مأذون فقال بل أخرج مما قلت خطيبنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فقال: يا أيها الناس اتقوا هذا الشرك فإنه أخفى من دبيب النمل فقال له من شاء الله أن يقول وكيف نتقيه وهو أخفى من دبيب النمل يا رسول الله قال قولوا اللهم إنا نعوذ بك من أن نشرك شيئا نعلمه ونستغفرك لما لا نعلمه **“Ey insanlar! Şu şirkten sakınınız! Zîra o, emekleyen, sürünen bir karıncadan daha gizlidir.”** Bunun üzerine ‘AbdurRahmân İbn-u Hüzn ve Kays İbn-ul Müdârib ona doğru ayağa kalktılar ve; **“VAllahi! Ya bu söylediğin için bir şey tahric edersin, ya da izinli veya izinsiz mutlaka Ömer’i getiririz.”** dediler. O da; **“Bilakis söylediğim için bir şey tahric edeceğim.”** dedi ve devamla; **“Bir gün Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem bize hutbe vermiş ve; **“Ey insanlar! Şu şirkten sakınınız! Zîra o, emekleyen, sürünen bir karıncadan daha gizlidir.”** buyurdu. Bunun üzerine Allah’ın dilediği kimseler ona; **“O, emekleyen debelenen karıncadan daha gizli iken ondan nasıl sakınırsız yâ Rasulullah?”** diye sordular. ‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm da; **“Allah’ım, bilerek bir şeyi şirk koştuktan sonra sığınırım. Bilmeden yaptıklarım için de senden bağışlanma dilerim deyiniz.”** buyurdu.”**

Tesmî’, haramlılıkta riyâyâ ortak olmakla birlikte amelin batıl olmasında riyâ gibi değildir. Zîra tesmî’, ya kendisine riyânın karıştığı bir amel ile olur ki, bu amel zaten tesmî’den önce batıldır. Tesmî’ sadece onun günahını artırmış, hâlbuki batıllığına tesir etmemiştir. Ya da amel Allah’a *Subhanehû ve Teâla* için hâlis olarak vâki olur ki bu takdirde sahih ve hasen olur. Bundan sonra ameli işleyen (fâil), tesmî’ sebebiyle yalnızca günahkâr olmuş olur. Bu günahattan da diğer günahlar gibi istiğfar ve tövbe etmek mümkündür. Allah, ölmeden önce onu bağışlar veya Kıyâmet günü onu örter. Aksi takdirde mizânına, iyilikle-

rini eksilten bir kötülük olarak konulur. Ancak ne var ki, (Allah'a *Subhanehû ve Teâla*) hâlis olarak vâki olan amelini iptal etmez.

Tesmî hakkında vârit olan deliller yalnızca onun haramlılığını ifâde eder, yoksa riyâ gibi amelin batılığını ifâde etmez. Riyâ şirktir, Allah *Subhanehû ve Teâla* da kendisinde riyâ bulunan ameli ortağına terkeder ve ameli işleyen kimseye şöyle der: **“Sevâbını, ortak koştüğün kimseden iste!”** Yani kendisine riyânın karıştığı amel olmamış gibidir, yok gibidir. Hâlbuki Allah *Subhanehû ve Teâla*'ya hâlis olarak vâki olduktan sonra duyulsun diye bir ameli işleyen kimse, hakikatında mevcuttur ve fâili de sevâba müstehaktır. Yalnız o, duyulsun diye bir amel yapmış, dolayısıyla da tesmî'den ötürü günahkâr olmuştur. *‘Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*; **“Allah da o kimseyi duyurur.”**, **“Duymak isteyen mahlûkatına o kimseyi duyurur.”** ve **“Yaratıkların başları önünde o kimseyi duyurur.”** gibi sözlerinin tamamı, tesmî üzerine sıralanan ukubâtın varlığının bir alâmeti olmakla birlikte, riyâ hakkında vârit olanlar gibi, amelin batıl olduğunu ifâde etmezler.

Her halükarda tesmî, ameli iptal etmesi noktasında riyâyâ kıyâs edilmez. Çünkü kendisine riyânın karıştığı amel, vukûa gelmemiş gibi itibâr edilir ki, bu da batıldır. Bununla beraber Allah'a *Subhanehû ve Teâla* için hâlis olarak yapılan bir ameli, peşi sıra tesmî takip ederse, bu amel sahih olarak meydana gelmiş itibâr edilir. O halde sahih olarak vâki olmuş bir yakınlık (ibâdet), batıl olarak vâki olmuş diğer yakınlığa asla kıyâs edilmez.

Kibir ve Kendini Beğenme

Muslim, ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd’tan Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını tahric etmiştir:

لا يدخل الجنة من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر” قال رجل: إن الرجل يحب أن يكون ثوبه حسنا ونعله حسنة. قال: “إن الله جميل يحب الجمال. الكبر بطر الحق وغمط الناس **“Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse asla Cennete girmeyecektir!”** buyurmuştu. Bir adam; “Kişi elbisesinin güzel olmasını, ayakkabısının güzel olmasını sever!” dedi. Aleyhissalatu vesselam da; **“Allahu Teâla güzeldir, güzelliği sever! Kibir ise hakkın inkârı, insanların tahkiridir.”** buyurdu.”

“Batru-l hakk (hakkın inkârı)”ın manası; hakka kaıl olanı, reddetmek, kabul etmemektir. **“Ğamt-un Nâs (insanların tahkiri)”ın manası ise;** insanları hor görmek, küçük görmektir.

Kibirin anlamı hakkında; başka şeyler de söylenmiştir. Yok onun, mehîle (kibir) olduğu, yok azamet olduğu, yok hak ettiğinin üzerinde kendini yüksek görmek olduğu, yok kişinin kendini beğenmesi, şöyle ki; kişinin kendini diğerlerinden daha büyük görmesi olduğu da söylenmiştir. Kibirin mahalli, kalbtir. Delili ise; Allahu Teâla'nın şu sözüdür:

Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

إِنَّ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرًا ...onların kalplerinde, asla erimeseyecekleri bir kibir (hevesinden) başka bir şey yoktur... [Mu'min 56]

Ve ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın şu sözüdür:

من كان في قلبه مثقال ذرة من كبر **“Kalbinde zerre miktar kibir bulunan kimse (Cennete giremez).”**

Kendini beğenmeye gelince; bu, güzel görmek, bulmak gözüyle kişinin kendine bakmasıdır. Şöyle ki; kişi kendini layık ve ehil olmadığı bir rütbede tasavvur eder. Bununla kibir arasındaki fark şudur; Kendini beğenmişlik, sahibinden başkalarına sirâyet etmez. Kendini beğenen kişi, insanlar arasında olduğu halde de kendini beğenir, yalnız kaldığı bir halde de kendini beğenir. Kibir ise, bu-

nun tam tersidir. Çünkü o, hem insanlara karşı, hem hak-
kî kabul etmek ve reddetmek için kibirlenmektir, hem de
insanlara karşı büyükmektir.

Hem kibir hem de kendini beğenmişlik harâmıdır. Bu-
nun delilleri aşağıdaki hususlardır:

el-Buhârî, kibir babında Mucâhid'in; ثَانِي عَطْفِهِ **“Yanını eğip bükerek** (kibir ve azamet içinde)” [el-Hacc 9] âyeti hakkında *“kendisini, sağını-solunu, omuzunu kabartarak büyüklenen kimse”* olduğunu söylemiştir.

el-Buhârî ve Muslim, Hârise İbn-u Vehb el-Hüzâî'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَاعَفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبِيهِ: أَلَا
“Size Cennet ehlini haber vereyim mi?” buyurdu. (Ashâb); *“Evet, ey Allah'ın Rasülü” dedi. Âleyhi's Salâtu ve's Selâm; “Her bir biçare addedilen zayıf kimsedir. Bu kimse, bir hususta Allah'a yemin etse, Allah onun dilediğini yerine getirerek tebrie eder ve hânis kılmaz.”* buyurdu ve tekrar sordu: **“Size Cehennem ehlini haber vereyim mi? Bunlar kaba, cimri ve kibirli kimselerdir.”**

Muslim, Es-Sahîh'te ve el-Buhârî, el-Edeb-il Mufrad'da, her ikisi de Ebû Hurayra ve Ebû Saîd el-Hudrî'den Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

العز إزاره، والكبرياء رداؤه، فمن ينازعني عذبتة
“Kibriyâ ridâm, azâmet izârımdır. Kim bu ikisinden herhangi birinde benimle çekişirse, ona azâb ederim.”

et-Tirmizî, en-Nesâî, İbn-u Hibbân Sahîh'inde, İbn-u Mâce ve el-Hâkim el-Mustedrak'te -ayrıca sahihledi-Sevbân'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmişlerdir:

“Kibirten, kin ve hasedten, borçtan beri olarak ölen kimse Cennete girer.”

el-Buhârî, el-Edeb-il Mufrad'te, et-Tirmizî, sahih ve hasendir dedi, Ahmed ve el-Hümejdî el-Musned'lerinde, İbn-ul Mübârek Ez-Zühd'te 'Amr İbn-u Şuayb'dan, babasından, dedesinden Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

يحشر المتكبرون يوم القيامة أمثال الذر في صور الرجال يغشاهم الذل من كل مكان
“Kıyamet günü, mütekebbirler adamlar sûretinde küçük karıncalar gibi haşrolunurlar. Onları her yönden zillet bürümüştür...”

el-Buhârî, el-Edeb-il Mufrad'te, el-Hâkim el-Mustedrak'te -ayrıca sahihledi- ve el-Heysemî'nin adamları sahihin adamlarıdır dediği bir isanadla Ahmed İbn-u Ömer'den Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

“Kendini kendine büyüklenen veya yürüyüşünde kibirlenen kimse, Allah'ın kendisine öfkeli olduğu bir şekilde Allah ile karşılaşacaktır.”

el-Bezzâr ceyyid bir isnâdla Enes RadiyAllahu 'Anh'dan Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

“Günah işlemezseniz, dahâ büyük günâha yakalanmanızdan korkarım. O da, ucbdur (kendini beğenmektir).”

İbn-u Hibbân Ravdat-ul Ukalâ'da, Ahmed ve el-Bezzâr -el-Munzirî ikisinin râvileride sahihte kendileriyle ihticac edilen kimselerdir dedi- Ömer İbn-ul Hattâb RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir:

إن الرجل إذا تواضع لله رفع الله حكمته وقال انتعش نعشك الله، فهو في نفسه

صغير وفي أعين الناس كبير، وإذا تكبر العبد وعدا طوره وهسه الله إلى الأرض وقال اخساً أخساً أخساً الله فهو في نفسه كبير وفي أعين الناس صغير *“Bir adam Allah’a karşı mütevâzi olduğu zaman, Allah onun derecesini, hikmetini yükseltir ve; “Haydi doğru, kalk ki Allah da seni dimdik kılsın.” buyurur. Böylece o, kendince küçük, fakat insanlar gözünde büyük olur. Bir kul da kibirlenip tavrı haddi aştığı zaman, Allah da onu şiddetle yere çalar, yerin dibine geçirir ve; “Aşağılan, küçül ki Allah da seni aşağılasın, küçültsün” buyurur. Böylelikle o, kendince büyük, fakat insanlar gözünde küçük olur.”*

el-Mâverdî, Edeb-id Duniyâ ve’l Dîn’de, el-Ahnef İbn-u Kays’tan şöyle dediğini nakletmiştir: *“Hali, sidiğın hali gibi (değersiz) olan kimsenin nasıl da kibirlendiğine iki kere şaşıyorum, hayret ediyorum!”*

en-Nevevî, el-Mecmûa’da eş-Şâfiî’den şöyle dediğini nakletmiştir: *“Her kim, bulunmuş olduğu değer ve kıymetin üzerinde, fevkinde bir değer ve kıymet kendisine biçerse, Allah onu, kıymetine geri döndürür.” Devamla; “Kadri kıymet açısından insanların en yücesi, kendi kadri kıymetini görmeyen kimsedir. Fazileti en çok olanlar ise, kendi faziletini görmeyen kimselerdir.” dedi.”*

a) Tedris Âdâbı

1. İnsanları Bıktırmamak, Usandırmamak İçin Derse Uygun Gün ve Saat Kollamak

İbn-u Mes'ûd RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle rivâyet olunmuştur:

انه كان يذكرنا كل يوم خميس فقال له رجل: "يا أبا عبد الرحمن إنا نحب حديثك ونشتهيه ولوددنا أنك حدثتنا كل يوم فقال: ما يمنعني أن أحدثكم إلا كراهية أن أملكم إن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يتحولنا بالموعظة في الأيام كراهية السامة علينا "İbn-u Mes'ûd, her perşembe günü va'zu nasîhatta bulunurdu. Bir gün bir adam ona şöyle dedi: "Yâ Ebâ 'AbdurRahmân! Biz, konuşmamı seviyoruz ve ona çok özlem duyuyoruz. O halde her gün bize bir şeyler anlatmanı isterdik." Bunun üzerine o; "Sizi bıktırmak endişesi, (her gün) sizinle konuşmaktan beni alıkoyuyor. Çünkü Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem öğüt ve nasîhat hususunda bize bıkkınlık gelmesin diye hâlimize bakıp ona göre gün ve saat kollardı." dedi."

İbn-u Abbâs RadiyAllahu 'Anh'dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

حدث الناس كل جمعة مرة فإن أكثرت فمرتین فإن أكثرت فثلاثا، ولا تمل الناس من هذا القرآن، ولا تأت القوم وهم في حديث فتقطع عليهم حديثهم فتملهم، ولكن أنصت فإذا أمروك فحدثهم وهم يشتهونه، وإياك والسجع في الدعاء، فأني عهدت رسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه لا يفعلونه "İnsanlara her Cuma günü bir kere hadis anlat. Hadi çoğaltırsan iki kere olsun. Daha çok yapmak istersen üç olsun. Sakın halkı şu Kur'an'dan usandırma! Halk bir konuşma içerisindeyken, sen onlara gelip, sözlerini keserek, bir şeyler anlatıp onları bıktırma. Lakin sus ve dinle. Onlar, konuşmana özlem duyuyorlarsa, onlarla konuş. duâ'da seci mesele-

sine dikkat et ve ondan kaçın. Zira ben, Rasulullah Sal-lallahu ‘Aleyhi ve Sellem ve Ashabı’nın devrinde yaşadım, bunu yapmıyorlardı.”

Mescitte eğitim vermek için münâsîp vakti veya mekanı seçmek. Öyle ki, namaz kılanlara eziyet etmiş olmasın. Eğer mescit geniş ise, namaz kılanlara uzak bir yeri seçer, eğer dar ise, namaz kılanın mekrûh olduğu bir vakti seçer. Meselâ; sabah veya ikindi namazından sonra ders vermesi gibi.

Ebû Saîd’den şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

اعتكف رسول الله صلى الله عليه وسلم في المسجد فسمعهم يجهرون بالقراءة فكشف الستر وقال ألا إن كلكم مناخ ربه فلا يؤذین بعضکم بعضاً ولا يرفع بعضکم بعضاً “Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem mescidde i’tikâfa girmişti. Ashâb’ın Kur’ân’ı cehrî olarak okuduklarını işitti. Perdeyi aralayıp şöyle seslendi; **“Bilin ki, herkes Rabbine hususî şekilde münâcaatta bulunuyor, bir diğeriniz diğerini (sesleriyle) rahatsız etmesin. Biriniz diğerini bastırmak üzere kırâatde -veya namazda dedi- sesini yükseltmesin.”**

el-Beyâdî’den ise şöyle rivâyet olunmuştur:

أن رسول الله صلى الله عليه وسلم خرج على الناس وهم يصلون وقد علت أصواتهم بالقراءة فقال ان المصلی يناجي ربه عز وجل فلينظر ما يناجيه ولا يجهر بالقرآن “Rasulullah Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem namaz kılmakta olan insanların yanına geldi. Kırâatte sesleri yüksekti. Hemen: **“Namaz kılan kimse Rabbine münâcaatta (hususî konuşmada) bulunuyor. Öyleyse ne şekilde münâcaatta bulunduğuna dikkat etsin. Kur’ân’ı birbirinize cehren okumasın!”**

Bu iki hadisi, İbn-u Abdilberr et-Temhîd’de tahrir etmiş ve “el-Beyâdî ve Ebû Saîd hadisi, sahih iki sâbit hadistir” demiştir. el-Beyâdî hadisini, Ahmed tahrir etmiş,

el-İrâkî isnâdı sahih, el-Heysemî de adamları sahihin adamları olduğunu söylemiştir. Ebû Saîd hadisini ise, Ebû Dâvud ve el-Hâkim tahrir etmiş ve her ne kadar Şeyhayn tahrir etmemiş iseler de isnâdı sahihtir demiştir. Nitekim İbn-u Huzeyme Sahîh’inde, bu hadisi aynı manayla İbn-u Ömer’den tahrir etmiştir.

İşte, bu iki hadis; mescitte tek başına namaz kılan bir kimsenin, kırâatte sesini yükselterek, tek başına namaz kılan başka bir kişinin, kendisine yakın olduğu için okumada karıştırması nedeniyle rahatsız olmasından nehyedildiğini ifâde ederler. O halde müderrisin, namaz kılanların yakınında ders vermemesi evlâ babından olmaktadır. Bunun için dir ki, eğer mescit cemâat vakitleri ve cemâat vakitleri dışında namaz için insanların imamlık yaptığı şehirlerin ana mescitleri gibi geniş ise, o zaman namaz kılmak isteyen kimseye mescidin başka bir yerinde alan bırakarak mescitte bir yer seçsin. Şayet dar ise, sabah veya ikindiden sonraki kerâhat vaktini seçsin.

2. Dâima Umut Yaymak, Allah Subhanehû’nun Rahmetinden, Yardımından, Ferahlığından Ümitsizliğe Düşürmemek

Ebû Mûsa el-Eş’ârî *RadiyAllahu ‘Anh*’dan şöyle rivâyet olunmuştur:

بعثني رسول الله صلى الله عليه وسلم و معاذًا إلي اليمن فقال: ادعوا الناس و بشروا ولا تنفروا “*Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem beni ve Muâz’ı, Yemen’e (vali olarak) gönderirken şöyle buyurdu; “İnsanları davet ediniz. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.”* [Muttefekun ‘Aleyh]

Cundub’dan *Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

حدث أن رجلا قال: والله لا يغفر الله لفلان وأن الله تعالى قال: من ذا الذي **“Bir adam; “Vallahi Allah falancayı mağfret etmiye-**

cek!” diye yalan attı. Allah Teâla da; “Falancaya mağfiret etmiyeceğim hususunda yemin eden de kim? Ben ona mağfiret ettim, senin amelini de iptal ettim!” buyurdu.”

Ve Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Rasulullah *Sal-lallahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

“İnsanlar helak oldu diyenin kendisi helak olmuştur.”

Umut yaymak; muhâtabı iknâ edecek ve nefsinde iz bırakacak şeylerle olur. Bu gâyeyi ancak Kitâb ve Sünnet tahakkuk ettirir. Nassı muayyen bir vâkıyla bağlama imkânı, nefiste en derin ve en köklü iz bırakan hususların başında gelir.

Meselâ, Müslümanların Allahu Teâla’nın hayranlık uyandıran, ferahlatan ve güç veren kavillerine muhâtab olmaları gibi... Allah *Subhanehû ve Teâla* şöyle buyurdu:

Siz, en hayırlı ümmetsiniz. [Âl-i ‘İmrân 110] Ve şöyle buyurdu:

Mü’minlere nusret etmek, zafer vermek de üzerimize hak olmuştur. [er-Rûm 47] Ve şöyle buyurdu:

Muhakkak ki Rasul-lerimize ve îmân edenlere, bu dünya hayatında... nusret, zafer vereceğiz. [el-Gâfir / Mu’min 51] Ve şöyle buyurdu:

Allah sizlerden îmân edip sâlih amellerde bulunanları, yeryüzüne Halife kılacağına va’d etti. [en-Nûr 55] Ve şöyle buyurdu:

Hatırlayın ki hani siz yeryüzünde az bir

mustaz'af topluluk idiniz. (Öyle ki) **insanların sizi kapıp götürmelerinden korkuyordunuz da Allah sizleri barındırdı ve sizi nusreti ile destekledi.** [el-Enfâl 26] Ve şöyle buyurdu:

Allah katından (gelen) dışında hiçbir nusret, zafer yoktur. [el-Enfâl 10] Ve şöyle buyurdu:

Muhakkak ki Allah va'dinden vazgeçmez. [Âl-i 'İmrân 9] Ve şöyle buyurdu:

(Va'd edip gerçekleştirilmede) Allah'tan daha sâdık kim olabilir?! [en-Nisa 122] Ve şöyle buyurdu:

(Öncülerin) çoğu önceki (ümmet)lerdendir. Bir kısmı da sonrakilerdendir. [el-Vâkı'a 39-40] Ve şöyle buyurdu:

(Öncülerin) çoğu önceki (ümmet)lerdendir. Birazı da sonrakilerdendir. [el-Vâkı'a 13-14]

Sünnete gelince; bu ümmetin âhîrinin de hayırlı olduğunu isbât eden hadisler gibi.

'Aleyhi's Salâtu ve's Selâm şöyle buyurdu:

“Ümmetim yağmur gibidir, evveli mi, âhiri mi daha hayırlıdır bilinemez.” Ve şöyle buyurdu:

“Bravo kardeşlerime!” Ve şöyle buyurdu:

“Müjdeler olsun Ğurabâya.” Ve şöyle buyurdu:

“Şüphesiz Allah'ın ne Nebî ne de Şehîd olmayan, nice (sâlih) kulları vardır...”

Yine Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in; Nübüvvet Minhâcı üzere Râşidî Hilâfet'in geri döneceğine, Roma'nın da fethedileceğine, Yahudiler ile savaşılaca-

ğına ve büyük bir hezîmete uğratılacaklarına, Hilâfet'in mukaddes topraklara gireceğine ilişkin müjdeleri de böyledir.

Burada, Müslümanların Bedir'de, Hendek'te, Kâdisiye'de, Nihâvend'te, Yermûk'da, Ecnâdîn'de ve Testur'de elde ettikleri zaferler ve sayması imkânsız olan fetihler misâli, şanlı tarihlerinden sûretler arz etmek güzel olur. Ayrıca yine kemiyet ve keyfiyet bakımından düşmanlarından daha az olan Müslümanların yaptıkları gazvelere, hatıta Rasulullah *Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem*'in tek başına bir seriyye olarak gönderdiği bir kişiye dahi, Allah'ın *Subhanehû ve Teâla* mutlaka yardım edeceği hususuna yoğunlaşılabilir. Müslümanların zihinlerindeki yerleşik Cihâd mefhûmu ve berraklığı geri getirilerek; barış, konferanslar, üzüntü, hoş görmeme ile tağûtların hakemliğini kabul etme ve düşüklüğe razı olma pisliğinin, kirinin herhangi bir izi, eseri zihinlerinden tamamen silinir.

Bunlardan önce nefislere akîdeyi, hükümlerin esâsının akîde olduğunu ve nasıl da akîdenin cahiliyede kabilevî çatışmalardan, anî maslahatlardan, safsata işlerden başka hiç bir gayretleri olmayan Araplardan, dinin ve âhîretin kuvvetiyle güçlü ve güzide bir ümmet meydana getirdiğini yerleştirmek gerekir. O ümmet ki, dünya âlemi hayra sürükleyen; onları Rablerinin izniyle zulûmatlardan kurtarıp aydınlığa, azîz ve hamîd olan sırâta ileten; insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmettir.

3. İnsanların Yaşadığı Vâkıya Göre Ders Konularının Seçimini Güzel Yapmak

Nedeni ise, dersin canlılığını korumaktır. Bu bağlamda herhangi bir akîdevî konunun yerleşmesine, insanların ihtiyacı olduğunu görürse, bunu yapar. Eğer onların siyâsî bir olayı veya konuyu saptırdıklarını görürse, bunu açıklığa kavuşturur. Burada bir fikrin yerleşmesini ya da hatalı

yahut saptırılmış bir hükmü görürse, bunu açıklar ve doğru görüşü beyan eder. Veya Şeyh Takiyyuddin en-Nebhânî'nin *-Rahimehullah-* deyimiyle; “*eğri hattın yanına dosdoğru hattı*” koyar. Amerika Bağdat'ı yağmalar-ken ders konusunun; “Hul'u” (Bedel karşılığı boşanma) olması yahût Amerikan ordusu, işgal edilmiş o limanın kıyılarında çarpışırken, vuruşurken konunun; kadının araba kullanıp kullanmayacağı, Aksa'nın esir olup olmadığı veya kadının parlamentoya girip girmeyeceği olması saptırma-dır, bilakis iğrençliktir. Yahût petrol talan edilirken konu-nun; taziyeye oturma'nın hükmü veya Mescidi Harâm'ın hürmeti çiğnenirken konunun; saçın ahkâmı gibi buna benzer şeyler olması şarlatanlıktır, aldatmacadır.

4. Şer'i Hükmü Hafife Alan Muhâlif Bir Câhili Azarlamak, Ama Buna Karşılık Müderrisin Görüşüne Muhâlif Görüş Sahibi Anlayışlı Birine Maze-ret Beyân Etmesi

Birincisi hakkında; el-Hâkim'in 'Abdullah İbn-ul Müğaffel'den rivâyet edip sahihlediği şu sözüdür:

“*Rasulullah* (sapan veya parmaklar ile) **taş atmaktan nehy etti.**”

(Yani meclis içerisinde taş ve çekirdek atmaktır; İki şehâdet parmaklar arasına alarak onları atmandır veya sapanla atmandır). Bir kişi onun huzurunda iken taş atmıştı. Bunun üzerine; “*Ben sana, Rasulallah(in hadisi) hakkında bahsediyorum, sen ise taş atıyorsun. VAllahi, seninle bir daha asla konuşmayacağım.*” dedi.

İkincisi hakkında; Ahmed, el-Heysemî'nin adamları sikâdır dediği bir isnâdla 'Abdullah İbn-u Yesâr'dan 'Amr İbn-u Harîs'in 'Alî'ye şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

كيف تقول في المشي مع الجنابة بين يديها أو خلفها فقال علي رضي الله عنه ان فضل المشي من خلفها على بين يديها كفضل صلاة المكتوبة في جماعة على الوحدة قال عمرو فإني رأيت أبا بكر وعمر رضي الله عنهما يمشيان أمام الجنابة

قال علي رضي الله عنه إنهما إنما كرهما أن يجرجا الناس
 “Cenâzenin önünde veya arkasında yürümek hakkında ne düşünüyorsunuz?” ‘Alî RadiyAllahu ‘Anh; “Hiç şüphe yok ki, önünde yürümeye nazaran arkasında yürümenin fazileti, münferit olarak kılınan farz namaza nazaran, cemâtle kılınan farz namazın fazileti gibidir.” cevabını verdi. Amr; “Yalnız ben, Ebû Bekr ve Ömer’i cenâzenin arkasında yürürlerken gördüm” dedi. ‘Alî RadiyAllahu ‘Anh: “O ikisi, sadece insanları sıkıntıya sokmayı kerih görüyorlardı.” yanıtını verdi.” (Yani ta ki, insanlar önünde yürümenin câiz olmadığını zannetmesinler.)

5. Edeplince Soran Kimseyi Güzellikle Dinlemek

Ebû Nuaym, el-Hilye’de, İbn-u Hibbân, Ravdat-ul Ukalâ’da şöyle dediler: “Bize, Mu’âz İbn-u Sa’d el-E’ver şöyle tahdis etti: “Ben, ‘Atâ İbn-u Ebî Rabâh’ın huzurunda oturmakta iken, bir adam bir konuşma yaptı, halktan diğer bir kişi de, onun konuşmasına itiraz etti. Bunun üzerine o öfkelenmiş ve şöyle dedi: “Bu ne biçim karakter? Ben, kendisinden daha iyi bildiğim bir kimseden bir söz işitiyorum ve sanki ben ona, bir şeyi kendisinden daha iyi bilmez gibi görünüyorum.”

6. Susmak Bilmeyen Biriyle Konuşmamak

el-Buhârî, Cerîr RadiyAllahu ‘Anh’dan Nebî SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in kendisine Ved’a Haccı’nda şöyle buyruduklarını tahrir etmiştir:

استصتت الناس “İnsanları sustur...”

el-Hatîb, el-Fakîh ve’l Mutefakkîh’de Ebû ‘Amr İbn-ul ‘Alâ’nın şöyle dediğini zikretmiştir:

“Sana sormayan kimseye cevap vermen yahût soran kimseye cevap vermemen veya sana karşı susmayan kimseye konuşman edepten değildir.”

7. Şer’î Hükümleri Helal Kılmaya Sevk Eden

Kâideler Üzerine Detayları Bina Etmekten Kaçınmak

Tıpkı; “**özel ihtiyaç, zarûrî ihtiyaç menzilesine iner**” kâidesi ve kayıt altına almaksızın mutlaklaştırdığın zaman “**kolaylaştırma**” kâidesi gibi. Bunların örnekleri arasında, ev satın almak için faizle borç almak, Hıristiyanın sahibi olduğu bir kasap dükkanında domuz eti satmak, Müslümanlarla savaşmak için kâfirler ordusu içerisinde yer almak, Müslüman bir bayanın, başörtüsüz çıkma imkanının olduğu bir ülkeden, kendisinde fitnenin olmadığı başka bir ülkeye yolculuk yapması, Allah’ın *Subhanehû ve Teâla* indirdikleriyle hükmetmeyen bir hâkim olarak çalışmak ve benzerleri hususlardır.

8. İlmi Tekellüften (Yapmacık Davranıştan) Uzak Durmak

Ömer *RadiyAllahu ‘Anh’*dan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

ثُمَّ هِينَا عَنِ التَّكَاُفِ **“Biz, tekellüften nehyedildik.”** [el-Buhârî]

Mesrûk’tan şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

دخلنا على عبد الله بن مسعود فقال: يا أيها الناس من علم شيئاً قليلاً به، ومن لم يعلم قليلاً الله أعلم، فإن من العلم أن يقول لما لا يعلم الله أعلم، قال الله تعالى لنبيه صلى الله عليه وسلم { قل ما أسألكم عليه من أجر وما أنا من المتكلفين **“Biz, ‘Abdullah ibn-u Mes’ûd’un yanına girince şöyle dedi: “Ey insanlar! İçinizden her kim bir ilim bilirse söyleyin, bilmeyen de ‘Allahû a’lem’ (Allah daha iyi bilir) desin. Çünkü kişi bilmedikleri için, ‘Allahû a’lem demesi, ilimdendir.” Allah Te’âlâ Nebisine SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: “(Rasulüm!) De ki; buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim.”**

(Muttefekun aleyh)

9. Sefihler ile Münâkaşa Etmekten Sakınmak

Câbir *RadiyAllahu ‘Anh’dan* Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

لا تعلموا العلم لتباهوا به العلماء ولا تماروا به السفهاء ولا تخيروا به المجالس
فمن فعل ذلك فالنار النار **“İlmi, alimlere karşı böbürlenmek, sefihler ile münakaşa etmek veya mevki-makam elde etmek için öğrenmeyin. Kim bunu yaparsa ona ateş gerekir, ateş!”** (İbn-u Hibbân, Sahîh’inde, el-Hâkim ve sahîhledi, ez-Zehabî de ona muvâfat etti, İbn-u Mâce, el-Beyhâkî, İbn-u Abdül-berr, Câmi’u Beyân-il İlmi ve Fadlih.)

Riyâdan, tesmî’den, kendini beğenmişlikten, kibirden kaçınmak. Bunlar daha önce geçmişti.

10. İnsanlara Aklî Seviyelerine Göre Hitap Etmek

Alî *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

حدثوا الناس بما يعرفون أتحبون أن يكذب الله ورسوله **“İnsanlara anlayacakları şeyleri anlatın. Allah ve Rasulü’nün tezkib edilmelerini ister misiniz?”** [el-Buhârî] İbn-u Hacer, el-Feth’de; **“Bildikleri şeyleri, yani anlayacakları şeyleri” demiştir.**

‘Abdullah ibn-u Mes’ûd *RadiyAllahu ‘Anh’dan* şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

قال ما أنت بمحدث-وفي رواية بمحدث- قوما حديثا لا تبلغه عقولهم إلا كان **“Sen bir halka akıllarının almayacağı bir şey söylersen -başka bir rivâyette mutlaka söylersen- bu, bir kısmına fitne olur.”** [Muslim]

Eserdeki ما (Mâ) kelimesinin fonksiyonu, ليس (leyse)’nin fonksiyonu gibidir. Yani olumsuzluktur.

İbn-u Abbâs şöyle demiştir:

كونوا ربانيين حلماء فقهاء ويقال الرباني الذي يربي الناس بصغار العلم قبل كباره **“Rabbanî (Terbiyeciler), ağırbaşlılar ve fakihler (an-**

layışlar) olunuz. Rabbanî; dakik, karmaşık olan ilmi meselelerden önce, açık, kolay olan ilmi meselelerle insanları terbiye eden kişiye denir.”

b) Hutbe Âdâbı

Muslim'deki Ammâr hadisinden dolayı bilhassa cuma günü, hutbeyi kısa tutmak. Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıklarını işittim:

إن طول صلاة الرجل وقصر خطبته مئنة من فقهه فأطيلوا الصلاة واقصروا الخطبة وإن من البيان سحرا **“Kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa olması fikhının alâmetidir. Öyleyse namazınızı uzatın, hutbeyi kısa tutun. Çünkü beyân büyüleyicidir.”**

Ve Cundub İbn-u Semûra hadisinden dolayı:

كنت أصلي مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فكانت صلواته قصدا وخطبته قصدا **“Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem ile beraber namaz kıldım. Namazı da ne çok uzun ne de çok kısa (kasd) idi, hutbesi de ne çok uzun ne de çok kısa idi .”**

el-Hakem İbn-u Hazen el-Kuleffî hadisinden dolayı:

شهدت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم الجمعة فقام متوكئا على عصا، أو **“Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem ile beraber cuma namazına şahit oldum. Asa veya yaya dayanarak ayağa kalkıp Allah'a hafif, temiz ve mübârek kelimelerle hamdü senâ et-ti.”** (İbn-u Hüzeyme, Sahih'inde, Ahmed, Ebû Dâvud, İbn-u Hacer isnâdı hasendir dedi.)

Son olarak da 'Abdullah İbn-u Ebî Evfâ hadisinden dolayı:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يكثر الذكر ويقال اللغو ويطول الصلاة ويقصر الخطبة ولا يستكف أن يمشي مع العبد والأرملة حتى يخلو لهم من حاجتهم **“Rasulullah SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem, zikri çok yapar, lağvı (hoş sözü) de az yapardı, namazı uzatırdı, hutbeyi de kısa yapardı. Dul ve miskinlerle beraber yürümekten**

ar duymazdı, onların ihtiyaçlarını mutlaka yerine getirirdi.” (el-Hâkim, ayrıca Şeyhayn’ın şartına göre sahihtir demiştir, İbn-u Hibbân, Sahîh’inde, el-İrâkî de sahihledi; et-Taberânî, ‘Abdullah İbn-u Ebî Evfâ hadisine bnezer bir hadisi Ebû Umâme’den tahrir etmiş, el-Heysemî de isnâdının hasen olduğunu söylemiştir.)

Namazda ve hutbede kasd; diğer hadislerin de tefsir ettiği gibi, namazı hutbeden daha çok uzatmaktır. İbn-u Ebî Evfâ hadisinde, Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem* namazı uzatmış hutbeyi kısa tutmuştu; Ammâr hadisinde, “*namazı uzatmak hutbeyi kısa tutmakla emrolunmuştu*” ifâdeleri geçmişti. Cuma günü ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın namazı hutbesinden daha uzun idi. ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın namazının miktarını, uzunluğunu bilirsek, hutbeyi takdir etme imkânına sahip oluruz. Çünkü o namazdan daha kısadır. Kuşkusuz namaz, yani Cuma namazı hakkında Ebû Hurayra’dan ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın; “*Cuma ve Munâfikûn*” Sûrelerini okuduğu, en-Nu’mân İbn-u Beşîr hadisinde “*Bismi Rabbikel A’lâ ve Hel Etâke Hadîs-ul Ğâşiye*” Sûrelerini okuduğu, İbn-u Abbâs hadisinde de “*Cuma ve Munâfikûn*” Sûrelerini okuduğu vârit olmuştur. Bu üç hadisi de Muslim rivâyet etmiştir. Öyleyse ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın cuma namazını, ‘*Aleyhi’s Salâtu ve’s Selâm*’ın içerisinde Cuma ve Munâfikûn sûrelerini okumasına ilaveten iki kere Fatiha’yı okumak, iki rukû, dört secde, teşehhüd, salât ve savlât getirmek için oturma müddetiyle takdir etmek mümkündür. İşte bu, en uzun cuma namazıdır. En kısası da, yukarıda zikredilen eklerle birlikte içerisinde “*Bismi Rabbik el-A’lâ ve Hel Etâke Hadîs-ul Ğâşiye*”nin okumasıdır. Buna binaen Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’ın namazı, hutbesinden daha uzun idi. Böylece hatîb, hutbesinin takdirinde sünneti öğrenme imkânına sahip olur.

Minberde iken ders yahut konferans veya makâle ya da hikâye yahut da şiir üslûbu değil de,

hitâbî üslûp kullanmak. Hutbe üslûbunu bilmek, onunla diğer üslûplar arasındaki farkı ayırmak için bu konuyla ilgili lügat kitaplarına müracaat edilir.

Lahn'dan yani konuşurken gramer ve diksiyon hatası yapmaktan kaçınmaya özen göstermek. Çünkü konuşmasında gramer ve diksiyon hatasına düşmek hatîbe çirkin kaçır. Bundan daha çirkin olanı ise, minberde iken Kur'ân'ın kırâatinde hataya düşmektir.

c) Cedel Âdâbı

Cedelleşme; karşılıklı konuşmak, mücadele etmektir.

Tıpkı Allahu Teâla'nın sözünde olduğu gibi:

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا

“Kocası hakkında Seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Elbette Allah, siz ikinizin konuşmanızı işitir.” [el-

Mucâdele 1]

Allah cedelleşmeyi; [تَحَاوُر] **“tehâvur** (karşılıklı konuşmak)” olarak adlandırmıştır. Tanımı ise şöyledir: Her bir muhâlifin kendi hüccetini veya hüccet sandığı şeyi ileri sürmesi, ortaya koymasındır. Bundan kasıt da, kendi görüşünün veya mezhebinin zaferi, muhatabının hüccetinin iptali ve onu doğru yahut hak olarak gördüğü kendi görüşüne naklidir.

Şer'an Talep Edilen Cedelleşmeler

Şer'an talep edilen cedelleşmeler, hakkın araştırılmasına ve bâtilin ortadan kaldırılmasına yönelik olanlardır. Delili Allahu Teâla'nın şu kavlidir:

Sen, **adُعْ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ** **Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!** [en-Nahl 125] Ve Allahu Teâla'nın şu kavlidir:

قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ **De ki: Eğer gerçekten doğru söylüyorsanız delilinizi getirin.** [el-Bakara 111]

Sonra Rasulullah *Sallallahu ‘Aleyhi ve Sellem* Mekke müşrikleri, Necrân Hıristiyanları ve Medine yahûdileri ile mücâdele etmiştir. Davet taşıyıcı, hayra davet eder, marûfu emreder, münkerden nehyeder ve saptırıcı fikirlerle çatışmaya girer. Her nerede olursa olsun cedelleşme, üslûp olarak bu vâcib amellerden birini yerine getirmeye yardımcı olursa, vâcibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vâcibtir babından dolayı cedelleşme de vâcib olur.

Şer’an Zemmedilen Cedelleşmeler

Şer’an zemmedilen cedelleşmeler de vardır ki bazen bu cedelleşme küfür olur.

Mesela; Allah *Subhanehû ve Teâla*’nın zâtı ve âyetleri hakkında cedelleşme gibi:

وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ **Onlar, Allah hakkında cedelleşirler. Halbuki O, azabı pek şiddetli olanıdır.** [er-Ra’d 13]

مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا **İnkâr edenlerden başka hiç kimse Allah’ın âyetleri hakkında cedelleşmez.** [el-Gâfir/Mu’min 4]

الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبِيرٌ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ ءَامَنُوا **Kendilerine gelmiş hiçbir delil olmadığı halde Allah’ın âyetleri hakkında cedelleşenler, gerek Allah katında, gerekse îmân edenler yanında büyük bir nefretle karşılanırlar.** [el-Gâfir/Mu’min 35]

وَيَعْلَمُ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ **Böylece âyetlerimiz üzerinde cedelleşenler, kendilerine kaçacak bir yer olmadığını bilsinler.** [eş-Şûrâ 35]

Burada kâfir olan inkâr edendir, isbât eden değil... Zîra inkâr eden kimse, hakkı iptal etmek için, isbât eden kimse de hakkı hak kılıp batılı zâil etmek için mücâdele eder.

وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ **Bâtılı Hakkın yerine koymak için cedelleşmişlerdi.** [el-Gâfir/Mu'min 5]

مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ **Bunu sana ancak cedel için söylediler. Doğrusu onlar kavgacı bir toplumdur.** [ez-Zuhruf 58]

Kur'ân'ın mucize olmadığını veya Allah *Subhanehû ve Teâla* indinden gelmediğini isbât etmek için Kur'ân hakkında cedelleşmek de aynı şekilde küfürdür.

Ahmed, Ebû Hurayra'dan merfûan şöyle tahrir etmiştir:

جدال في القرآن كفر **“Kur'ân hakkında cedelleşmek küfürdür.”** [İbn-u Muflih isnâdı ceyyid demiş, Ahmed Şâkir de sahihlemiştir.]

Bazen de Cedelleşmek Mekrûh Olur

Mesela hak ortaya çıktıktan sonra cedelleşmek gibi.

يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَحْسَبُونَ **Hak ortaya çıktıktan sonra sanki gözleri göre göre ölüme sürükleniyorlarmış gibi** (Cihâd hususunda) **Seninle cedelleşiyorlar-dı.** [el-Enfâl 6]

Cedelleşme ya hüccete, yani delile ya da şibh delile binaen olur. Her ikisinden yoksun olarak yapılan cedelleşme ise saçmalamaktır. Şibh delil; “Bir mezhebe hakikat sûretindeymiş gibi görünen, fakat gerçekte böyle olmayan şeydir” diye tanımlandı. Bu, İbn-u Akîl'in tanımlamasıdır. İbn-u Hazm, saçmalığı; “Batıl bir hücceti, bâtila götüren fâsit kazıyye veya kazıyyelerle sulandırıp bulandırmaktır” diye tarif etmiştir. Başka bir yerde İbn-u Akîl; “İlim ehlinin gidişât yoluna sulûk etmek isteyen kişi, ancak hüccet yahut şibh delile binaen konuşur. Saçmalamak ise, ancak cedel ehlinin yaygarasıdır, kuruntusudur.” demiştir. O halde şöyle demek mümkündür: Saçmalamak; delil veya şibh delil olmaksızın yapılan bir cedelleşme türüdür.

Bazı ziyâdeler eklenerek Müslümanların alimlerinin, cedelleşmenin ilkeleri ve âdâbı hakkında bir kısım tavsiyeleri vardır:

Allah korkusunu her şeyin önüne geçirmek, O'na yaklaşmayı kasdetmek ve emrine imtisâl ederek rızasını aramak.

Muhatabı yenmeye çalışmaksızın, kahrü perişan etmeksizin ve üstünlük sağlamaksızın hakkı hak kılmaya, bâtilı iptal etmeye niyetlenmek. eş-Şâfiî: “*Muvâfık kılmak, doğruluğa yönelmek, yardımlaşmak ve Allah'ın üzerinde gözetimi ve korumasını istemem dışında, hiç bir kimse ile katıyen konuşmadım. Ayrıca yine Allah'ın, sadece benim lisânım veya onun lisânı üzere hakkı beyan etmesine önem vermem dışında hiç bir kimse ile asla konuşmadım.*” demiştir. İbn-u Akîl de; “*Hakkın zaferi amaç edinilmediği her bir cedelleşme, hiç şüphesiz sahibi üzerine bir vebâldir.*” demiştir.

Böbürlenmeyi, makam, kazanç, münakaşa ve gösteriş arzusunu kasdetmemek.

Allah Subhanehû ve Teâla'ya için, dini için ve muhatabı için nasîhat etmeye niyetlenmek. Çünkü din nasîhattır.

Allah'a Subhanehû ve Teâla hamdü sena ve Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'e salat ve selam ile başlamak.

Razı olduğu şeye muvaffık kılması için Allah'a yalvarıp niyâz eylemek.

Cedelin hem metodu sâlih hem de heyeti, manzarası sâlih olmalıdır.

İbn-u Abbâs'tan Rasulullah Sallallahu 'Aleyhi ve Sellem'in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

إن الهدى الصالح والسمت الصالح والاقتصاد جزء من خمسة وعشرين جزءا من

النَّبوة **“Sâlih bir hedy, sâlih bir semt ve iktisad, nü-büvvetin yirmi beş cüzünden bir cüzdür.”** (Ahmed ve Ebû Dâvud rivâyet etti, İbn-u Hacer, el-Feth'de isnâdı hasendir dedi)

İbn-u Mes'ûd'dan da mevkûfen şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

اعلموا أن حسن الهدى في آخر الزمان, خير من بعض العمل **“Şunu bilin ki, âhir zamanda hedyin güzelliği, bazı amellerden daha hayırlıdır.”** [İbn-u Hacer, el-Feth'de isnâdı sahihtir dedi]

el-Hedy metod, es-Semt; manzara ve heyet, el-İktisad da îtidal demektir.

Hitapta öz ve kısa konuşmak. Şöyle ki hitabın kelamı az, cami' (manası çok) ve fasih olmalıdır. Çok konuşmak bıkkınlık verir. Üstelik düşüklüğün, bozukluğun ve hatanın kaynağıdır.

Müracâat edecekleri bir asıl üzerinde muhatabı ile ittifak etmek. Kafir ile üzerinde ittifak edilen asıl, ancak aklî olur. Müslüman ile üzerinde ittifak edilen asıl ise, ya akıl ya da nakil olur. Akıl, akliyatta müracâat kaynağıdır. Teşrîlerde ise nakil asıldır. Sebebi ise, Allahu Teâla'nın şu sözüdür:

فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ **Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz onu Allah'a ve Rasulü'ne götürün!** [en-Nisa 59] Yani Kitâb'a ve Sünnet'e götürün.

Kâfir ile Şerîatın furûu, detayları hakkında ceddelleşme yapılmaz. Zîra o, furûatın aslına îmân etmemektedir. Dolayısıyla onunla, ne dört evlilik hakkında, ne kadının şahitliği hakkında, ne cizye hakkında, ne miras hakkında, ne içkinin haramlığı hakkında ne de benzeri konularda mücâdele ve münâzara yapılmaz. Onunla, delilleri aklî olan “usûl-ud dîn” üzerinde tartışmak ve konuşmakla yetinilir. Çünkü ceddelleşmekten maksat, onu bâtil-

dan hakka, dalâletten hidâyete nakletmektir. Bu da ancak onu küfürden î mânâ nakletmekle olur. Keza Hıristiyan ile Budizm ve Yahûdilik hakkında da münâzara yapılmaz. Doğrusu bu ve buna benzer konularda onunla konuşmak cedel olarak itibar edilmez. Hıristiyan ne Budist ne de Yahûdi değildir ki onu bu ikisinden hakka nakledesin! Bu halde onunla konuşmak, onu İslâm'a nakletmek için sadece batıl akîdesine münhasır kılınır. Bunun içindir ki, *“Üzerinde ittifak ettiğimiz konularda konuşuruz, ihtilaf ettiğimiz konuları da terkederiz”* denmez. Çünkü biz, onlarla mücâdele etmekle emrolunduk. Mücâdele etmek de ancak ihtilaf ettiğimiz konularda olur. Ama eğer bir Hıristiyan veya bir Kapitalist, bir Müslüman ile Budizm yahut Yahûdilik yahut da Sosyalizm'in aklen çirkin olduğu üzerinde ittifak edip, bunun etrafında konuşsalar, bu konuşma ne tartışma ne de cedelleşme olarak adlandırılmadığı gibi, Hıristiyanı İslâm'a nakledene dek, tartışma ve cedelleşme farziyetinden Müslümanın zimmetini berî kılmaz, temize çıkarmaz. Aynı şekilde şöyle de denmez:

“Üzerinde ittifak ettiğimiz konuları kâfirle konuşup tartışır, ihtilaf ettiğimiz konuları da Kuyâmet gününe bırakırız. O zaman Allah Subhanehû ve Teâla, dilediğine hükmederek aramızı hallü fasleder.” Böyle demek kendisini kâfirlerle cedelleşmekten müstağni kılar. Hâlbuki biz onlarla, ihtilaf ettiğimiz konularda cedelleşmekle emrolunduk. Eğer bunu yapmazsak, kusurlu davrananlardan oluruz. Evet, Hüküm dünyada ve âhirette Allah'a *Subhanehû ve Teâla* aittir. Lakin Allah Subhanehû'nun fiilinden olanlarla, bizim mükellef kıldıklarımız arasını karıştırmak câiz değildir. İşte bu, kusurlu davranan kimsenin hüccetidir. Daha doğrusu bu, elinde ne bir delil ne de bir şibih delili olmayan kusurlu kimsenin saçmalığıdır, yaygasıdır.

1. Huzurunda Bulunan Kimselerin Duyabile-

cekleri Tonda Sesini Yükseltmek ve Muhatabın Yüzüne Karşı Bağırılmamak:

İsmi ‘AbdusSamed olan Benî Hâşimden bir kişi, el-Me’mûn’un huzurunda konuşurken sesini yükseltir. Bunun üzerine el-Me’mûn; *“Sesini yükseltme Yâ ‘AbdusSamed! Çünkü doğru esdedir (en sahih sözdendir), eşedde (sertlikte) değil”* dediği anlatılır. [el-Hatib, el-Fakih ve'l Mutefakkih]

2. Muhatabını Hor Görmemek ve Halini, Durumunu Küçümsememek:

Muhatabın saçmalıklarına sabretmek, ona karşı ağır başlı olmak ve sürçmesini bağışlamak... Ancak sefih olması hariç... Bu takdirde onunla cedelleşmekten ve saçmalıklarından yüz çevrilir.

3. Hiddetlenmekten ve Tasalanmaktan Kaçınmak:

İbn-u Sirîn; *“Hiddetlenmek; cahilliğin künyesidir”* der. Yani cedelleşmede hiddetlenmek...

et-Taberânî'nin, İbn-u Abbâs'tan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*'in; *“تعتري الحدة خيار أمتي”* **“Ümmetimin en hayırlılarına hiddet musallat olur.”** buyurdularına ilişkin rivâyetine gelince; bunun senesinde Selâm İbn-u Muslim et-Tavîl vardır ki o metrûktur.

et-Taberânî'nin, ‘Alî İbn-u Ebî Tâlib'dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*'in; *خيار أمتي أحداؤهم الذين إذا غضبوا رجعوا* **“Ümmetimin en hayırlıları, en hiddetli olanlarıdır. Onlar öyle kimselerdir ki öfkelenirken (öfkelerinden) çabuk dönerler”** buyurduğuna dâir rivâyetinde de Nuaym İbn-u Sâlim İbn-u Kanber vardır ki o da kezzâbtır/yalancıdır.

Kendisinden daha iyi bilen birisi ile cedelleştiği zaman ona; *“Yanıldın!”* veya *“Bu sözün yanlış!”* dememeli, bilakis şöyle söylemelidir: *“Biliyor musun, bir kimse şöyle derse*

veya şöyle bir itirazda bulunursa...” veya “*Şuna ne dersiniz?*” Yahût da damışan, doğruluk arayışında bir ifade tarzı ile itiraz etmelidir. Tıpkı şöyle demesi gibi: “*Acaba, doğru olan şöyle şöyle demek değil mi?*” veya “*Acaba sizce, böyle denmesi daha doğru olmaz mı?*”

Cevap vermenin mümkün olabilmesi için muhatabın getirdiğini iyice düşünmek ve anlamak, ayrıca muhatap kelamını bitirmeden önce konuşmak için acele etmemek. İbn-u Vehb'den Mâlik'i şöyle derken işittim dediği rivâyet olunmuştur: “*Anlamadan önce verilen bir cevapta hayır yoktur.*”

Muhatabın konuşmasını kesmek edepten değildir. Fakat muhatap münakaşacı, inatçı, geveze ve lâfazan biri ise, aslolan onda böyle bir şeyin varlığını bildiğinde onunla münâzara yapmamaktır. Fakat münâzara esnasında bunu keşfederse, ona nasîhat eder. Şayet buna riâyet etmezse, konuşmasını keser.

Yüzünü muhatabına karşı dönmek ve münâzaranın hakkını hafife alarak, hazır bulunanlara ister kendisine muhalefet etsinler isterse kendisine muvâfakat etsinler iltifat etmemek. Eğer bunu muhatapı yaparsa ona nasîhat eder, hâla uslanmıyorsa münâzarayı keser.

İnatçı ve kendi görüşüyle övünen kimseyle münâzara etmemek. Çünkü kendini beğenen kişi, hiç bir kimseden bir sözü kabul etmez.

Televizyon kanalları karşısında ve genel toplantı yerlerinde münâzara yapmak gibi korku meclislerinde münâzara yapmamak. Ancak dininin huzuru içerisinde Allah *Subhanehû ve Teâla* hakkında kınayıcının kınamasından korkmayan, söylediğinin peşi sıra hapise hatta ölüme bile katlanmaya hazır olan kimse hariç... Ya da canından korktuğu emîr veya otorite sahibinin

meclisinde münâzara yapmamak. Eğer kendisini, Hamza ile birlikte olmaya hazırlamamış ise, bu takdirde sukût etmek daha evlâdır. Zîra o zaman, dini ve ilmi hafifsemiş olur. Burada, eskilerden Ahmed ve Mâlik'in konumu ve muâsırlardan, Sünneti inkâr ettiği zaman Kaddafî ile münâzara eden kimselerin tavrı zikre değerdir.

İster buğz kendisinden olsun isterse muhatabından olsun buğzettiği kimse ile münâzara etmemek.

Mecliste, topluluk içerisinde muhatabı üzerine çıkmaya yönelmemek.

Bilhassa muhatabının bildiği, âşına olduğu konularda sözü fazla uzatmamak, detaylara boğulmamak. Aksine maksada hâlel getirmeyen veciz, muhtasar bir ibâreyle hüküm noktasına, yani münâzara mevzûsuna yönelip dikkatleri asıl odak noktası üzerinde toplamaktır.

İlmi ve ehlini küçümseyen kimselerle veya münâzara ve münâzara eden kişileri önemsemeyen sefihlerin huzurunda münâzara etmemek. Mâlik şöyle demiştir: *“Bir adam, ilme itibar etmeyen kimsenin huzurunda konuştuğunda, bu ilme hakarettir, aşağılamaktır.”*

Muhatabının diliyle ifade edilse bile hakkı bağrına basmak ve hak sözü kabullenmekten utanmamak. Çünkü hakka rucû' etmek, bâtil üzerinde ısrar etmekten daha hayırlıdır ve nihayetinde sözü dinleyip de en güzeline uyan kimselerden olur.

Cevap ile muğâlata etmemek. Muğâlata, suâle muhtabık olmayan bir cevap ile yanıt vermektir. Meselâ; soru soran kimsenin; *“Suudi Arabistan, İslâmî bir devlet midir?”* diye sormasına karşılık, cevap verenin de; *“Orada yargı İslâmîdir.”* diye yanıt vermesi gibi. İşte bu muğâla-

tadır. Aslında; “*evet*” veya “*hayır*” veya “*bilmiyorum*” diye bu üç cevaptan hangisi mutabık ise, söylenmesi gerekli idi.

Zarûri bilgileri bilerek inkâr etmemek. Aksi takdirde kibirlenmiş olur. Bu aynen kâfirlerin, Müslümanlara olan düşmanlığını bilerek inkâr eden veya Müslümanların beldelerinde kâim olan nizâmların küfür nizamları olduğunu, yani İslâm ile hükmedilmediğini kasden reddeden kimselerin hali gibidir.

Tafsilatında kendi sözünü çürütecek şekilde genellemelerde bulunmamak. Tıpkı konuşmasının başında “*Amerika, İslâm’ın ve Müslümanların düşmanıdır*” dedikten sonra, “*Amerika, kendi devletlerini kurmak ve geleceklerini tayin etmek üzere self-determinasyon haklarını vermek üzere Filistinlilere yardım ediyor. Çünkü Amerika, özgürlükleri ve bağımsızlıkları seviyor*” demesi veya “*Amerika, onu zulümden ve diktatörlükten kurtarmak üzere Irak’a geldi*” demesi gibi.

Hüccetini, üzerine intibak eden bütün meselelere şâmil kılmaktan kaçınmamak. Mesela; “özel ihtiyaçlar, özel zarûret menzilesine inerler” düşüncesine binaen faiz ile Batı’da evler satın alınmasını mübah görmek, sonra da yiyecek, giysi ve evlilik gibi diğer ihtiyaçların faiz ile alınmasını mübah kılmak gibi... Binaenlehy bir ihtiyaçtan dolayı bunları mübah kılsa, birçok harâmı mübah kılar. Eğer hüccet ve kâidesi bütün ihtiyaçlara şâmil değilse, kendi kendine çelişkiye düşer.

Ğurabâya Müjdeler Olsun! İnsanlar İfsad Olurken Onlar İslah Ederler

Muslim, Ebû Hurayra *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıklarını rivâyet etti:

بدأ الإسلام غريبا وسيعود غريبا فطوبى للغرباء
“İslâm garip başladı, tekrar garip olarak geri dönecektir. Müjdeler olsun Ğurabâ’ya!”

Ğurabâ/Garipler; kabilelerin gurbetçileridir. ed-Dârimî, İbn-u Mâce, İbn-u Ebî Şeybe, el-Bezzâr, Ebû Ya’la ve Ahmed adamları sikâ olan bir isnâdla -lafız da onundur- ‘Abdullah İbn-u Mes’ûd *RadiyAllahu ‘Anh’*dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in* şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir:

إن الإسلام بدأ غريبا وسيعود غريبا كما بدأ فطوبى للغرباء قيل: ومن الغرباء
“İslâm garip başladı, başladığı gibi tekrar garip olarak geri dönecektir. Gariplere müjdeler olsun!” “Garipler kimdir?” diye soruldu. O da; **“Kabîlelerin gurbetçileridir.”** cevabını verdi.”

Lisân’da: “Kabîlelerin nüzzâ’ları; kendilerinden olmayan kabîlelere komşu olan kimseler, kabîlelerin garipleridir. Tekili: Nezi’i ve Nâzi’idir... O, ehlinde ve aşîretinden koparılmış yani uzak-laşmış, gaib olan kimsedir.” dedi.

O Gurbetçi Gariplerin Bazı Özellikleri ve Onlar Hakkında Söylenenler

1. İnsanlar İfsâd Olduklarında Onlar İslah Ederler

Delili, ‘Amr İbn-u Avf İbn-u Zeyd İbn-u Milha el-

Müzennî'nin Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdu dediği hadisidir:

إن الدين ليأرز إلى الحجاز كما تأرز الحية إلى جحرها وليعقلن الدين من الحجاز معقل الأروية من رأس الجبل إن الدين بدأ غربيا ويرجع غربيا فطوبى للغرباء الذين يصلحون ما أفسد الناس بعدي من سنتي **“Bu din Hicaz'a çekilecek. Tıpkı yılanın deliğine çekildiği gibi. Yaban keçisinin dağın tepesine sığınması gibi, din de Hicaz'a sığınacaktır. Bu din garip olarak başladı, tekrar garipliğe dönecektir. Gariplere ne mutlu. O garipler ki, benden sonra insanların Sünnetinden bozdukları şeyi ıslah edecektir.”** (Ebû İsâ, bu hasen hadistir dedi)

Garipler, sahâbeler değildir. Çünkü onlar, insanlar Hazreti Muhammed *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in yaşam metodunu ifsat ettikten sonra geleceklendir. Sahâbe (*Allah onlardan razı olsun*) onu ifsat etmemiş, o da onların zamanında ifsat olmamıştı.

Delili, Sehl İbn-u Sa'd Es-Sâadî *RadiyAllahu 'Anh'*'nın Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem*'in şöyle buyurdu dediği hadisidir:

بدأ الإسلام غربيا وسيعود غربيا فطوبى للغرباء قالوا يا رسول الله وما الغرباء **“İslâm garip başladı, tekrar garip olarak geri dönecektir. Gariplere ne mutlu.”** (Ashâb); **“Yâ Rasulullah! Garipler de kimdir?”** diye sordu. **“Onlar, insanlar ifsat olduklarında ıslah eden kimselerdir.”** buyurdu.” (Bu, et-Taberânî'nin el-Kebîr'de ve el-Evsat'taki rivâyetidir)

es-Sağîr'de ise **“İnsanlar ifsâd oldukları zaman.”** diye geçmektedir. **“İذا” “Zaman”** lafzı gelecek zaman için kullanılır.

O halde bu hadiste fesâdın, sahâbenin asrından sonra olacağına delâlet vardır. Bu hadis hakkında, el-Heysemî şöyle dedi: **“et-Taberânî bunu üç kitabında da rivâyet et-**

ti, Bekr İbn-u Suleym dışında -ki o da sikadır- adamları sahihin adamlarıdır.”

2. Azdırlar

Ahmed ve et-Taberânî ‘Abdullah İbn-u Amr’dan şöyle dediğini rivâyet ettiler:

كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم وطلعت الشمس فقال يأتي قوم يوم القيامة نورهم كنور الشمس، قال أبو بكر: نحن هم يا رسول الله؟ قال لا ولكم خير كثير ولكنهم الفقراء والمهاجرون الذين يحشرون من أقطار الأرض، ثم قال طوبى للغرباء طوبى للغرباء، قيل من الغرباء؟ قال: ناس صالحون في ناس سوء كثير من يعصيهم أكثر ممن يطيعهم “Ben, Rasulullah SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem’in huzurunda iken güneş doğmuştu. Bunun üzerine O; **“Kıyâmet günü, nurları güneşin nuru gibi olan bir kavim gelecektir.”** buyurdu. Ebû Bekr; “Onlar biz miyiz yâ Rasulullah? diye sordu. **“Hayır, sizin çok hayrınız var, velâkin onlar yeryüzünün çeşitli bölgelerinden haşrolunan fakîr ve muhâcir kimselerdir.”** buyurdu. Sonra da; **“Gariplere müjdeler olsun, gariplere müjdeler olsun.”** dedi. “Gariplerde kimdir?” diye soruldu. O da; **“İsyankârlarının, itâatkârlarından daha fazla olduğu çok kötü insanlar içerisinde yaşayan az ve sâlih bir insan topluluğudur.”** buyurdu.” (el-Heysemî, bunun el-Kebîr’de birçok sevedleri vardır, bunlardan birinin adamları sahihin adamlarıdır dedi.)

Ben de derim ki; “Şuna dikkat etmek gerekir ki gurbetlik avantajı, sohbetlik avantajından daha efdal değildir. Bunun için gurbetçi garipler, sahâbelerden daha faziletli değildirlen. Bazı sahâbeler, sohbetlik avantajı dışında kendine özgü üstünlükler, seçkinlikler ile temâyüz etmişlerdir. Hâlbuki bu, onları Ebû Bekr’den daha üstün kılmamıştır. Üveys el-Karanî de (Veysel Karani) kendine özgü üstünlüğü ile temâyüz etmiştir. Her halükarda bu, onu -ki Tâbüündür- sahâbeden daha efdal kılmamıştır. Dolayısıyla gurbetçi garip-ler de böyledir.”

3. Karışık, Değişik İnsanlardan Bir Grup

el-Hâkim, el-Mustedrak'te -Şeyhayn tahrir etmemiş ise de isnâdî sahihtir dedi- İbn-u Ömer *RadiyAllahu 'Anh'*dan Rasulullah *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyurdularını tahrir etmiştir:

إِنَّ اللَّهَ عَابِدًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ، وَلَا شُهَدَاءَ، يَغْبِطُهُمُ الشُّهَدَاءُ وَالنَّبِيُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لِقَرِيبِهِمْ مِنَ اللَّهِ -تَعَالَى-، وَمَجْلِسُهُمْ مِنْهُ فَجِئْنَا أَعْرَابِيَّ عَلَى رَكْبَتَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صَفِّهِمْ لَنَا، وَحَلِّهِمْ لَنَا. قَالَ: (قَوْمٌ مِنْ أَقْنَاءِ النَّاسِ، مِنْ نِزَاعِ الْقِبَائِلِ، تَصَادَقُوا فِي اللَّهِ، وَتَحَابَبُوا فِيهِ، يَضَعُ اللَّهُ -عَزَّ وَجَلَّ- لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ، يَخَافُ النَّاسُ وَلَا يَخَافُونَ، هُمْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ -عَزَّ وَجَلَّ- الَّذِينَ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ) **“Allah’ın öyle kulları vardır ki, Nebî ve şehit olmadıkları halde, Allah Azze ve Celle’ye olan yakınlıkları ve katındaki meclisleri sebebiyle Nebîler ve şehitler kıyâmet günü onlara gıpta ederler.”** Bunun üzerine bir A'râbi dizleri üzerine çöktü ve; **“Ey Allah’ın Rasulü! Onları bize nitele, bildir.”** dedi. Buyurdu ki; **“Allah için birbirleri ile dost olan, Allah için birbirlerini seven, kabîlelerin gurbetçilerinden oluşan değişik insanlar topluluğudur. Allah Azze ve Celle kıyâmet günü, onlar için nurdan (yapılmış) minberler koyar. İnsanlar korkarken, onlar korkmayacak... Onlar Allah Azze ve Celle’nin dostlarıdır. Onlara korku yoktur; onlar üzülmecekler de.”**

El-Lisân'da şöyle dedi: **“Efnâ’; karışık demektir. Tekili; “finve”dir.** Bu sıfat, Ahmed'deki Ebû Mâlik el-Eş'arî hadisinde şu lafızla mevcuttur: **“Onlar, karışık insanlar ve kabîlelerin gurbetçiler topluluğudur.”** et-Taberânî'nin el-Kebîr'inde ise; **“من بلدان شتى”** **“Değişik ülkelerden”** lafızıyla geçmektedir.

4. Allah Subhanehû ve Teâla'nın Rahmeti Sa-yesinde Birbirlerini Severler

Yani Muhammed *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şerîatı

sayesinde, yani onların aralarını bağlayan bağ İslâm ideolojisi, başka hiçbir şey değil. Nesep veya akrabalık bağı, maslahat yahut dünyevî menfâat bağı gibi diğer herhangi bir bağ onların aralarını bağlamaz. Ebû Dâvud, adamları sikâ bir isnâdla Ömer İbn-ul Hattâb *RadiyAllahu 'Anh'*dan Nebî *SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem'*in şöyle buyruduklarını tahrir etmiştir:

إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لِأَنَاسًا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَكَانِهِمْ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى". قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَخْبِرُنَا مَنْ هُمْ؟ قَالَ: "هُم قَوْمٌ تَحَابُوا بِرُوحِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامٍ بَيْنَهُمْ وَلَا أَمْوَالٍ يَتَعَاطَوْنَهَا، فَوَاللَّهِ إِنْ وَجَّهْتُمْ لِنُورٍ، وَإِنَّهُمْ عَلَى نُورٍ: لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: "اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْزَلَ الْأَنْبِيَاءَ اللَّهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ" **Allah Te'âlâ'nın kulları içerisinde öyle insanlar vardır ki, Nebî ve şehit olmadıkları halde, Allah katındaki mekanları sebebiyle, Nebîler ve şehitler kıyâmet günü onlara gıpta ederler.**" (Ashâb); "Ya Rasulullah! Onların kim olduğunu bize bildirir misin?" diye sordu. "Onlar, aralarında bir akrabalık bağı ve mal alış verışı olmadığı halde, yalnız Allah'ın rahmetinden ötürü birbirlerini seven topluluktur. Allah'a yemin ederim ki, onların yüzleri nurlarından ötürü pırl pırlıdır ve nurdan tahtlar üzerindedirler. İnsanlar korkarken onlar korkmayacak, insanlar üzülürken onlar kederlenmeyecektir." buyurdu ve şu âyeti okudu: "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına korku yoktur, onlar üzülmecekler de."

[Yûnus 62]"

Bu sıfat, el-Hâkim'de daha önce geçen İbn-u Ömer hadisinde, şu lafızla vârid olmuştur: *تصادقوا في الله، وتحابوا فيه* "Allah için birbirleri ile dost olurlar, Allah için birbirlerini severler."

Ahmed'deki, Ebû Mâlik el-Eş'arî hadisinde ise şu lafızla vârid olmuştur:

“Onların aralarında yakın akrabalık bağı olmadığı halde, Allah için birbirlerini severler ve aynı safta yer alırlar.”

et-Taberânî’deki Ebû Mâlik hadisi ise, şu lafızla vârid olmuştur:

لم يكن بينهم أرحام يتواصلون بها الله، لا دنيا يتبادلون بها، يتحابون بروح الله عز وجل **“Onların aralarında Allah için birbirlerini ziyaret edecekleri akrabalık bağı ve birbirleri ile hediyeleşecekleri dünyalık bir şey olmadığı halde, sırf Allah Azze ve Celle’nin rahmetinden ötürü birbirlerini severler.”**

Yine et-Taberânî’de, el-Heysemî’nin adamları güvenilirdir, el-Munzirî’nin de mukâribtir bir beis yoktur dedikleri bir isnâdla rivâyet olunan ‘Amr İbn-u Abese hadisinde, Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıklarını işittim demiştir:

هم جماع من نوازع القبائل، يجتمعون على ذكر الله، فينتقون أطايب الكلام كما ينتقي أكل التمر أطايبه **“Onlar, Allah’ın zikri üzerinde biraraya gelen, tıpkı hurma yiyen kimsenin, onun en güzellerini seçtiği gibi, kelamın en güzellerini seçen değişik kabûlelerin gurbetçilerinden oluşmuş bir cemâattir.”**

Allah’ın zikri üzerinde biraraya gelmek, Allah’ın zikri için biraraya gelmekten farklıdır. Birincisinde, ister bir arada otursunlar, isterse ayrı ayrı yerlerde otursunlar kendilerini bağlayan bir bağı varlığı söz konusudur. Oysa, zikir için biraraya gelmek, onun bitimiyle birlikte sona erer.

Yine et-Taberânî’de, el-Heysemî ve el-Munzirî’nin hasnenediği bir isnâdla Ebû’d Derdâ’ *RadiyAllahu ‘Anh*’dan Rasulullah *SallAllahu ‘Aleyhi ve Sellem*’in şöyle buyurdıkları rivâyet olunmuştur:

هم المتحابون في الله، من قبائل شتى وبلاد شتى، يجتمعون على ذكر الله
“Onlar, Allah için birbirlerini seven, değişik kabûlelerden ve değişik ÷lkelerden Allah'ın zikri üzerinde biraraya gelen kimselerdir.”

Yani aralarındaki bağı Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın zikridir ki, buda daha önceki hadislerde vârid olan Allah *Subhanehû ve Teâla'*nın rahmetidir.

5. Bu Mertebeye Şehîd Olmadıkları Halde Nâil Olurlar

Çünkü şehidler onlara gıpta ederler. Bu, onların Nebîlerden ve şehitlerden daha efdal olduğı anlamına gelmez. Tam aksine bu, kendisiyle temâyüz ettikleri bir avantajdır, üstünlüktür. Daha önce geçtiğı gibi, bu onları daha efdal kılmaz. et-Taberânî, el-Kebîr'de el-Heysemî'nin hakkında hasen ve adamları güvenilir dediğı bir isnâdla Ebû Mâlik el-Eş'arî'den şöyle buyurduğunu tahrir etmiştir:

كنت عند النبي صلى الله عليه وسلم فنزلت هذه الآية لربأيها الذين آمنوا لا تسألوا عن أشياء إن تبد لكم تسؤكم؟ قال فنحن نسأله إذ قال: “إن الله عابدا لیسوا بأنبیاء ولا شهداء یغبطهم النبیون والشهداء بقربهم ومقعدهم من الله عز وجل یوم القيامة” قال وفي ناحية القوم أعرابي فقام فجثا على ركبتيه ورمى بیده ثم قال: حدثنا یا رسول الله عنهم من هم، قال فرأيت وجه النبي صلى الله عليه وسلم ينتشر فقال النبي صلى الله عليه وسلم: “عباد من عباد الله من بلدان شتى وقبائل من شعوب أرحام القبائل لم یکن بینهم أرحام یتواصلون بها الله لا دنیا یتبادلون بها یتحابون بروح الله عز وجل یجعل الله وجوههم نورا یجعل لهم منابر من قدام الرحمن یتحابون بفرح الله ولا یفزعون ویخاف الناس ولا یخافون ولا یخافون” **Ben, Nebî Sallahu ‘Aleyhi ve Sellem’in huzurunda iken şu âyeti kerîme; *“Ey îmân edenler! Açıklanırsa, hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayınız.”*** [el-Mâide 101] nâzil oldu ve biz hâlâ soruyorduk. O zaman şöyle buyurdu: **“Allah'ın öyle kulları vardır ki Nebî ve şehit olmadıkları halde, Allah Azze ve Celle'ye olan yakınlıkları ve katında-**

ki makamları sebebiyle Nebîler ve şehitler kuyâmet günü onlara gıpta ederler.” Kavmin bir kenarındaki A'râbî ayağa kalktı, sonra dizleri üzerine çöküp, ellerini serbest bıraktı, sonra da; “Yâ Rasulullah! Onların kim olduğunu bize anlatırmısın?” diye sordu. (Ebû Mâlik): Ben, Nebî'nin yüzünün gülümsediğini gördüm dedi. Bunun üzerine Nebî SallAllahu 'Aleyhi ve Sellem şöyle buyurdu: **“Allah'ın kullarından öyle kullardır ki, değişik ülkelerden ve kabile akrabalıkları olan halkların değişik kabîlelerindedirler. Aralarında, ne Allah için birbirlerini ziyaret edecekleri akrabalık bağı, ne de birbirleri ile hediyeleşecekleri dünyalık bir şey yoktur. Yalnız Allah Azze ve Celle'nin rahmetinden ötürü birbirlerini severler. Allah, onların yüzlerini nurlu kılacak ve Rahmân Teâla'nın önünde onlara minberler konulacaktır. İnsanlar ürkerken onlar ürkmeyecek, insanlar korkarken onlar korkmayacaktır.”**

Bütün rivâyetler, bunlardan nübüvvet ve şehâdetin nefyedildiği üzerinde müttefiktirler. Ancak onlar, bu mertebeye bu sıfatlar ile nâil olmaktadırlar.

İşte bunlar, onların bazı sıfatlarıdır. Allah *Subhanehû ve Teâla* indindeki mertebelerini ise, daha önceki hadisler beyan etmişti. Bir daha tekrar etmeye gerek yoktur. Onları, iyice düşünen, tefekkür eden kimse, Rahmân Teâla'nın önündeki minberi kapmak için koşmaya layıktır. Umulur ki Allah *Subhanehû*, onun gurbetliğine merhamet eder de rağbetini tahakkuk ettirir.

